

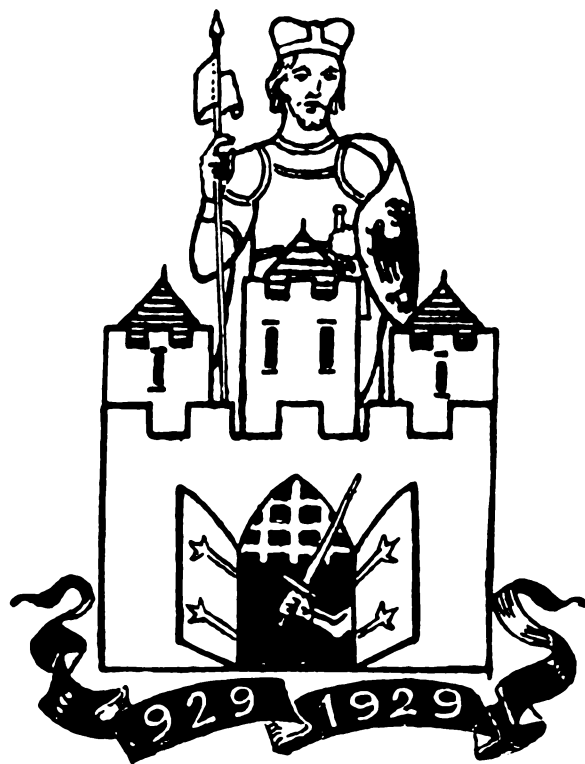

Myslbekova socha Svatého Václava na Václavském náměstí.

PRŮVODCE PRAHOU

SVATOVÁCLAVSKOU

K MILLENIU SVATOVÁCLAVSKÉMU

P R A H A

NÁKLADEM SVATOVÁCLAVSKÉHO VÝBORU

1 9 2 9

*Tento druhý díl Průvodce Prahou Svatováclavskou
vydán byl u příležitosti slavného milenia státu
Československého a smrti vévody Svatého Václava
nákladem „Výboru jubilejních oslav Světcových“,
který napsání a redigování díla svěřil dne
23. srpna 1929 Vilému Bitnarovi.
Tisk knihtiskárny Václava Kotrby
--- v Praze. ---*

* *

*

DRUHÉ PUTOVÁNÍ

*Poutník vniká k Světcovu hrobu
na Hradě královskou cestou
Staroměstskou a starobylými
okresy Nového Města
Pražského*

DRUHÉ PUTOVÁNÍ

*Poutník vniká k Světcovu hrobu
na Hradě královskou cestou
Staroměstskou.*

ORIENTACE.

O kresech staroslavného Starého Města Pražského mohou se nejkratší cestou na Hrad dostat příchozí, kteří přijedou vlaky na Masarykovou nádraží. Budovy nádražní leží v samém středu Nového Města Pražského a vlaky, které sem ústí, přináší proudy pasažérů tratěmi:

I. Krakov, Moravská Ostrava, Olomouc, Česká Třebová, Pardubice, Kolín, Praha.

II. Vídeň, Bratislava, Brno, Česká Třebová, Praha.

III. Drážďany, Teplice, Podmokly, Ústí nad Labem, Terezín, Roudnice, Praha.

IV. Cheb, Karlovy Vary, Chomutov, Žatec, Kladno, Praha.

Pout proudu prvního.

Poutníci, kteří do Prahy přijedou na „Masarykovo nádraží“, mohou se k cíli své pouti, k „Hrobu Svatého Václava“ na Hradčanech, dostat i třemi směry, jimiž se podrobně vyčerpává nepřeborná bohatost památek staropražských. Všemi třemi směry půjdou jednotlivé proudy před sebe přímo, nevyrušovány jsouce vysilujícími odbočkami nebo vrácením se zpět na místa již známá. Přesným dodržováním vypsanych poutí poznají putující hravě i místa nejodlehlejší, kouty nejmalebnější a budovy nejvzácnější.

První proud odbočí od nádraží vlevo, projde „Hybernskou ulicí“ a vnikne odtud přímo „Prašnou branou“ do starobylé „Celetné ulice“, vyjde na „Staroměstské náměstí“ a po jeho jižní straně dojde k „Radnici“. Odtud pokračuje pout na „Malé náměstí Staroměstské“ a „Velkou Karlovou ulicí“ ke „Klementinum“, pak „Malou Karlovou ulicí“ na „Křižovnické náměstí“, odkudž přejde staroslavným „Karlovým mostem“ do malostranské „Mostecké ulice“, kterou vnikne na „Malostranské náměstí.“ Podél jeho jižní strany obchází „Kostel Svatého Mikuláše“ na horní část „Malostranského náměstí“, odkudž prochází „Nerudovou ulicí“ vzhůru pod „Švarcenberský palác“ a dále po příkře stoupající cestě „Ku královskému Hradu“ až na „Rampu hradčanskou“. Před portálem prvního nádvoří hradního splyne pak s druhými proudy poutníků, aby nastoupil cestu královským „Hradem“.

Průčelí bývalého kláštera Hybernů.

Vyjdeme portálem „Masarykova nádraží“ do krátké „Havličkovy ulice“, spojující tuto oblast se čtvrtí „Svatopetrskou“ a po několika krocích vlevo vejдем do ruchem kypící

Hybernské ulice,

tepny prastaré, jejíž často se měnící názvy ukazují samy na vření bujarého života. Již za pra-

dávných časů, když před hradbami Starého Města Pražského bylo pusto, běžela tudy vesele živá „Horská silnice“ ke Kutné Hoře, a sotvaže se objevila první stavení Nového Města Pražského, již se silnice změnila v ulici „Na Dlážděném“. Slavná doba Karolinská nazývá ji „Svatoambrožskou ulicí“ zcela v duchu goticisující náboženské kultury a věk rozkvétajícího baroka XVII. věku vtiskl jí dnešní jméno ulice „Hybernské“. To je cesta, kudy do Prahy jezdili králové i všechny vznešené společnosti, všechna poselství a honosné kavalkády . . . Tady je počátek oné, všem věrným Čechům předražené stezky, spojující mocnou říši Svatováclavské koruny s bohatýrským Hradem panovníků, stezky, již sterá česká pokolení ozdobovala a vykrašlovala nejlepším uměním architektury, sochařství i malířství, kterou provedla kamennou řezbou Prašné brány, klikatě se vinoucími malebnými uličkami i pyšnými náměstími, přes klenot Kamenného mostu a diskrétně hrdými tišinami Malé Strany . . . Tu je počátek kamenné trati, odkazu našich předků, kterého nelze si ani dosti vážiti a který jen po těžkých bojích možno dáti na pospas dravé spekulaci bourající lůzy . . . Sama Hybernská ulice má řadu krásných domů s portály a s průčelími vyšperkovanými sochami a vypuklinami, ale korunou její je budova

Finančního ředitelství,

umístěného v bývalém kostele a klášteře „Hybernů“, od nichž má ulice svoje dnešní jméno. Stál tu

původně „Kláster Svatého Ambrože“, založený Karlem IV. a osazený italskými Benediktiny z Milána. Jiří z Poděbrad dovolil osadit klášter Františkánům bosákům. Ale v první polovici XVII. věku přišli do Prahy z domoviny své vyhnaní irští Františkáni, zvaní „Hybernové“, kteří si zbudovali nový domov na místě dosavadního kláštera. Vystavěli tu rozsáhlý klášter a chrám „Neposkvrněného Početí Panny Marie“, který Josef II. zrušil 1786 a kostel dal odsvětiti. Tehdy koupil všechny ty budovy hrabě Špork a v refektáři kláštera zřídil divadlo, kde se od roku 1789 hrávalo česky. Později budovy koupil erár, jenž tu umístil finanční a celní úřady.

Pro úřední účely dal stát původně barokní kostel přestavěti modním slohem počátku XIX. věku, napodobujícím tvary architektur řeckých a římských, jež poznal tehdejší kulturní svět po odkrytí zasypaných měst Herkulana a Pompejí. Mohutné tvary tohoto „empiru“ propůjčují celé budově se strany „Přikopů“ imponujícího rázu, vytvořivše z ní vzácně účinný prospekt nádherné této třídy. Tvůrcem této hlavní empirové stavby pražské je stavební ředitel Jindřich Fischer, který ji provedl v letech 1808 až 1811 za pomoci sochaře Františka Xavera Lederera. V miléniovém roce byla fasáda pěkně obnovena pro nastěhovavší se tam právě „Americkoslovenskou banku“.

Od nádraží po levé ruce vyniká fronta „Hybernské ulice“ hlavně palácem Gremiální nemocenské pojišťovny, v níž se nalézá čilé knihkupectví Neuberतोvo (1002). Vraty se starobylym kováním vchází se do dvora a pak do zahrady, spojené s prvním patrem dvourameným schodištěm. Do nedávna byl to palác Lobkoviců, letos obnovený. Sousední dům (1001) je „Hotel Central“, vystavěný v slohu „secesse“ Bedřichem Ohmannem a Quidem Bělským, s krásným sálem vyzdobeným malbami Preisslerovými a Špillarovými. Fronta končí hotelem Saský dvůr z roku 1846, zajímavým spíše historií z období obrození než stavitelsky.

Vrátíme se zpátky a po pravé straně uvidíme dlouhou fasádu bývalého Kinského paláce (1033) s pěknou nádvorní stavbou, velikou zahradou a v sálech se stropy krásně štukovanými, dnes „Lidový dům“ strany sociálních demokratů. Sousední jednopatrový dům „Zlatá štička“ (1034) je překrásný paláček malebného průčelí, v němž je umístěna filiálka „Angločeskoslovenské banky“. Také sousední „Sporkovský dům“ (1036) honosí se skvělým průčelím s dvěma portály a parapetem, ozdobeným řadou soch, empírové dílo architekta Antonína Hafenekra z roku 1760.

Poutniku, vycházejícímu z Hyberské ulice, naskýtá se jedinečný pohled. V levo táhne se skvělý prospekt „Přikopů“, ztrácející se v mlžné dáli, přímo proti diváku stojí čarokrásná „Prašná brána“, v pravo zabloudí zrak po fasádě „Obecního domu“ k starobylému „Náměstí Republiky“. Z těchto pohledů uchvátí zejména obraz, který poskytuje

Prašná brána.

Tyčí se tu v monumentální kráse jedna z nejvzácnějších památek Prahy gotické, věž, která si hledá rovné v celé střední Evropě. Její historie počíná se bezpečně již rokem 1310, kdy zde stála brána ověžená v hradbách Starého Města Pražského. Byla to jedna z třinácti bran, které spojovaly Staré i Nové Město Pražské od dob jeho založení Karlem IV. Byla zajisté určena i k ochraně jako brána a věž hradební, ale stojíc v bezprostředním sousedství „Králova dvora“, nádherného sídla našich králů z rodu Lucemburského, mimoděk byla ozdobnější a výtvarně propracovanější, než její sestry ostatní. Ale ani ona nebyla ušetřena zhouby obléhání a tak již za krále Vladislava II.

Prašná brána.

V pravo nároží „Obecního domu“ pražského.

došlo k její přestavbě. Založena byla podle obrazu skvělé mostní věže na protějším konci Starého Města Pražského roku 1470 a pojmenovali ji na rozdíl od jejího vzoru „Věží Novou“. Prvním stavitelem byl mistr Václav, věhlasný umělec českého původu, který později ustoupil správci školy v Týně, bakaláři slavné paměti Rejskovi. Tento Matěj Rejsek z Prostějova, jeden z prvních umělců své doby, vytesával zprvu květy a obrazy na věži, ale od této práce kamenické přešel záhy k stavitelství celého veledila. A tak při své smrti roku 1506 zanechal Praze dílo velkolepé, které věrným Čechům je tím drahocennější, že je plodem nesporně českého ducha. Uvnitř věže upravil nádherné místnosti k účelům královského dvora, který se do ní ubíral krytou pavlačí, spojující ji s „Královým dvorem“. Proto také nezapomněl ani na bohatě vytesávané krby, tvořící skvělou ozdobu obou věžních místností. Pražané chovali toto dílo pozdně gotického mistra jako oko v hlavě. Slavný primátor pražský Václav Krocín z Drahoberle, umění milovný patricij, zřídil roku 1592 do věže úzký vchod i ze zdola, ale jeho erb, jímž tuto událost pověřil, nenajdeme již na věži. Pražané počali svou věž nazývati „Prašnou“ teprve počátkem XVIII. věku, který jí přinesl novou zhoubu za pruského obležení. Dělové koule ji zbavily mnoha krásných ozdob a z pyšné krásky učinily rázem otrhanou, ale vždy ušlechtilou žebračku. Ve stavu tomto dívala se smutně na hemžení svých Pražanů doby obrozenské a teprve roku 1878 ujala se jí městská rada pražská. Svěřila

restauraci věže architektu Mockerovi, staviteli velechrámu Svatovítského, a ten ji dokončil v duchu svého regotisačního ideálu v roce 1886.

Dnešní výzdoba věže sochami i kamenými ornamenty podniknuta byla v těchže rozměrech a bohatosti, jak to původně zamýšlel král Vladislav II. Sochařské práce pocházejí vesměs od českých umělců Wildta, Šimka, Čapka, Seelinga a Strachovského. Při severní straně byl po dvě století sousem věže prostý Kostel Svatého Vojtěcha, vystavěný 1694 barokově arcibiskupem Janem z Valdštejna a posvěcený 1697 arcibiskupem Breunerem. Po zrušení 1777 proměněn ve vojenské skladiště a teprve 1811 zase vysvěcen za kostel vojenský. Ale 1902 byl zbourán spolu s „Královorskými kasárnami“, pouze barokový hlavní oltář a cenné obrazy mistrů Willmanna a Jana Lišky zachovány přenesením.

Krásou věže lze se dnes kochati jen od ulice „Hybernské“ a z ulice „Celetné“. Staré a krásné výhledy na drahocennou tuto památku se strany od „Náměstí Republiky“ zmizely za novostavbami snad navždy Projdeme „Prašnou bránou“ a octneme se v prastaré

Celetné ulici.

vedoucí vždy jako podnes vede do středu Starého Města Pražského a podobna tepně prudce tlukoucí, zve tajemně k pouti do neznámého kraje. Tady se říkalo „Celetná ulice“ již v šerých dobách století XIII., kdy slyňula u našich předků pověstí výrobků četných pekařů, prodávajících svoje vánočkovitě pletené „calty“ hladovým i mlsným chodcům. Její starobylost prozrazuje ovšem i založení, její podnes středověký ráz a půdorys, její poměrně úzce se vinoucí a v četné kouty i záhyby se rozlévající dráha. Ale to ovšem nijak nevadí lidem dobré

vůle, spěchajícím za svými zaležitostmi a do svých úřadů. Tím méně cizincům, které právě láká tato jedinečnost ulice vždy plné ruchu a živého kolotání. Obchody zde kvetou, rozmanitá řemesla se tu provozují a všechno se zdá soustředěno k určitému cíli. Podívejte se jen na tuto ulici od Prašné brány a všechny nápady o rozšíření a narovnání jejich křivých linií připadnou vám pošetilými. Jak jdete od „Prašné brány“, upoutá vás po několika krocích po pravé straně

Pachtovský palác.

krásná stavba pražského baroka s mansardovou střechou, vystavěný počátkem XVIII. věku architektem Dienzenhoferem pro hraběcí rodinu Pachtů z Rajova (číslo 585), v němž je nyní umístěna „Hospodářská úvěrní banka“. Proti němu stojí po levé straně ulice nárožní palác monumentálního vzhledu, v němž je umístěn

Zemský soud.

vystavěný roku 1759 za mincmistra hraběte Pachtu z Rajova jako mincovna a ozdobený dvorním sochařem Ignácem Platzerem skvělým portálem s karyatidami, představujícími horníky a římské vojíny. Když roku 1783 byla mincovna odtud přenesena, umístěno zde vojenské generální velitelství, u něhož se odehrály první krvavé scény Svato-dušních bouří památného roku 1848. Komando pak přeneseno na Menší Město Pražské a v budově umístěn „Zemský soud“ i „Zemské desky“. Od

U černé Matky Boží v nároží „Celetné“ a „Ovocného trhu“.

rohu paláce vcházíme již do křivolaké prostřední části ulice „Celetné“, vytvořené dvěma dlouhými řadami staropražských domů. Jde tu jeden za druhým jako řada vystrojených patricijů s fasádami pozdně renesančními a barokovými, vesměs pozoruhodnými. Hned nárožní dům proti paláci „Zemského soudu“ byl všeobecně znám pod jménem

U Matky Boží Černé, jejíž soška stála v nároží domu za zlatou mříží a který teprve nedávno byl zbořen a nahražen 1912 moderním činžákem (čís. 569), podle návrhu Josefa Gočára. Jdeme-li po levém chodníku odtud dále, stojí za podívanou i dům „U černé růže“ (564), připomínaný již v dobách lucemburských, a za ním barokový dům

U Supa, vystavěný kolem roku 1730 od arcibiskupa Ferdinanda hraběte z Kuenburku, po němž zbyla v domě krásná kaple „Povýšení Svatého Kříže“. Domem je průchod na „Ovocný trh“ a ve dvoře tudíž plno krámkův (čís. 563). Rovněž průchodním je sousední

Buquoyův dům, majetek universitní a sídlo kance láří obou pražských universit. Roku 1780 usadila se v něm „Královská česká společnost nauk“. Na „Ovocný trh“ má průchod i druhý universitní dům Stockhaus (560). Význačný je dům

U bílého páva, s průchodem do uličky „Kamzikové“, se znakem páva v průčelí (557). Průchod do téže uličky má i dům U černého slunce se znakem slunce ve zlatém poli na fasádě a nad vchodem s obrazem Svaté Ludmily se závojem kolem krku (556). Průchodním domem je i sousední

U bílého lva, pyšníci se znakem království Českého, lvem v červeném poli s ohonem heraldicky rozděleným a s korunou na hlavě (555). Poslední památnou budovou po levé straně je .

Sixtův dům, rovněž průchodní, pojmenovaný podle svých někdejších majitelích Sixtech z Ottersdorfu. Je z oněch pražských budov, jejichž původ se ztrácí v bělavém šeru legendárním. V tomto domě žila prý Svatá Ludmila, než se odstěhovala na Tetín, navštěvujíc podzemní chodbou chrám Panny Marie před Týnem se svým vnukem kněžicem Václavem. Když pak Drahomíra dala zavřít i kostel Týnský sloužila se mše svatá na kamenném oltáři v zmíněné chodbě.

Pravá fronta „Celetné ulice“ počíná se proti „Zemskému soudu“ starým hotelovým domem U zlatého anděla, vystavěným v roce 1778 s příslušným znakem na fasádě (588). Vedlejší dům

V Templu nazývá se již od roku 1363 takto po Templáři, kteří tu prý sídlili, podnes je domem průchodním, jímž se lze dostat do „Templové uličky“ (589).
V domě

U čtyř kamenných sloupů (590), zemřel 1848 slavný učenec Bolzano, jehož rodině náležel. Dům U červeného orla má dosud onu starovlasteneckou kavárnu, v níž se scházeli vlastenci a spisovatelé doby probuzenské (593) a sousední dům

U Svatého Václava zachoval si starobylý obraz Světce dosud na svém průčelí, ač ve stavu zbědovaném. Svého druhu vynikající je dům číslo 595, jemuž lid říká „Čertový“ a slove vlastně

Manhardský, ušlechtilá to stavba baroková s krásnou fasádou, na níž je soška Svatého Jana Nepomuckého. V nádvoří u schodiště stojí socha Herkula přemáhajícího lva, dílo bezpochyby Adriana de Vriese. Dům je znám již od husitských bouří a v první polovině XVIII. věku hrálo se v něm divadlo i koncerty. Honosí se freskami od Molitora a má starobylý průchod do „Štupartské ulice. Vedlejší dům

Millesimovský, vystavěný 1750, hostil dlouho šlechtické kasino a je podnes známou pražskou restaurací (597). Ale tu již docházíme k rázovitému pozdně barokovému domu

U českého lva, v němž má knihkupectví Alois Hynek, a od něhož lze překvapenému zraku poprvé zřítí obrovité obrysy věží

Týnského kostela.

Jsou to dva zjevy z minulosti prastaré a třpytí se stříbrnou šedí svých krytin vysoko nad rudou záplavou prejzových střech domů k nim se tisknoucích. „Jsou to věže nezapomenutelného tvaru, jež co do rázovitosti, členitosti a osobitého tvaru nemají rovných mezi věžemi gotických architektur střední Evropy.“ Jsou tak originální a smělé, že nikomu, kdo jich jednou uviděl, nesejdou více

s myslí. A odtud již spěcháme kolem dvou posledních bezvýznamných domů ulice jakoby okouzlění blíž k vzácnému chrámu, od jehož kolmé střechy snáší se pohled na skupinu starých domů, zdánlivě utlačených kostelem a tvořících jedinečnou skupinu na jeho jižní straně. Jeden z nich je nynější

Týnská fara,

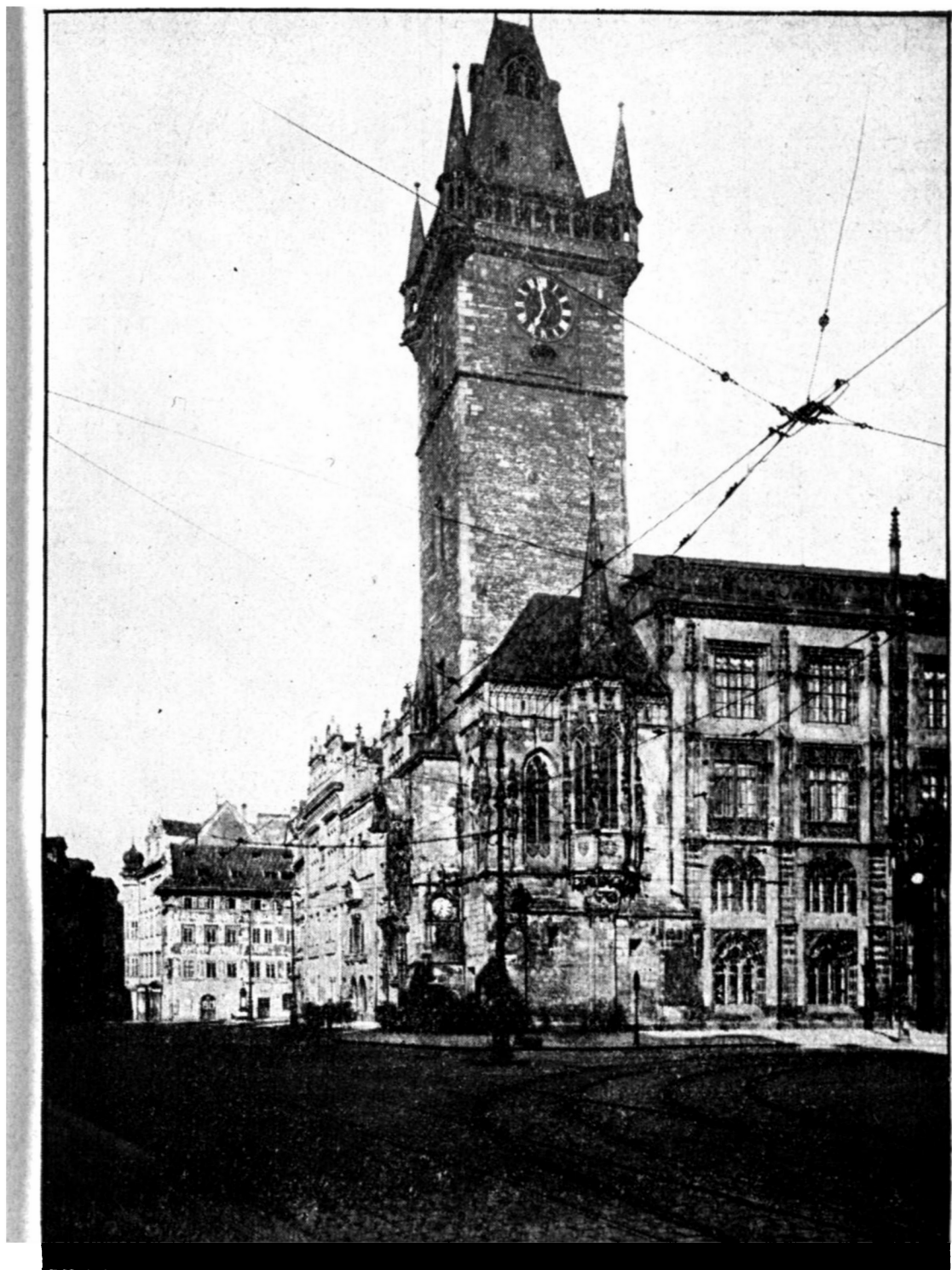
byl vystavěn původně v XV. věku a z jeho průjezdu dostaneme se rovnou k jižnímu portálu kostela. Pak ještě je vzácný dům

U Tří králů,

podle obrazu, který kdysi na jeho průčelí byl vymalován, honosící se strmou gotickou střechou prejzovou, z něhož vedou podzemní chodby pod kostel. Ale tady již vstupujeme na půdu, jejíž význam pro českou duši vymyká se každému porovnání . . . Zjevuje se nám tu

Staroměstské náměstí,

toto „Sanktuarium staropražské“ se zasmušilým rázem svých malebných architektur, opředených pověstmi stáří až závratného. V pozadí černá se mohutná stavba „Radnice staroměstské“ s vysokou loggií a k nebi se vzpínající věží s ochozem. Vpravo strhne k sobě zrak velký bronzový pomník Mistra Jana Husa. Jdeme od Sixtova domu volně po levém chodníku čili podél jižní strany náměstí směrem k Radnici a vidíme řadu domů, které podnes zachovaly ráz středověkého založení a poskytují dojem dobře zachovaného patricijského

Radnice Staroměstská.

města. Tato malebná směs úzkých, štíhlých a hlubokých domů, které průběhem věků měnily své gotické fasády v renesanční a ty ustoupily zase barokovým, pyšní se svými vysokými prejzovými střechami, smělymi domovními štíty, vikýři, vásami a vkusně řešenými mansardami. Pouze dům patřící knihkupci Štorchovi přestavěn byl architektem Ohmannem v duchu starobyklých svých sousedů a nádherhá gotická klenba přenesena byla z něho do Městského musea. Kdysi z něho vyhlížel kníže Zikmund Korybut na prudké hemžení staroměstských měšťtělínů. Na rohu „Železné ulice“ stojí vzácná budova

U zlatého jednorožce,

s krásnou, pozdně gotickou klenbou, která je dílem bakaláře Matěje Rejska z Prostějova a postavena byla již roku 1496. Překročíme ústí „Železné ulice“, abychom po levé straně náměstí pokračovali v pouti, ale než vejdem pod podloubí domů Kynzlových, ohlédneme se ještě jednou, abychom s rozkoší přehlédli celou tu skupinu, jež nádherou rázovité architektury, její členitostí a mnohotvárností, svým temně šedým i okrovým zabarvením vyvolává v duši obraz nezapomenutelný. Obrátíme se a vejdem v šero podloubí, ale po několika krocích vycházíme z jeho přítímí na volný chodník, abychom se dosyta pokochali pohledem na

Orloj staročeský,

který na rohu radnice, přímo proti nám počíná se budit k životu. Je to dílo, jež z doby, kdy

vzniklo, nemá sobě rovna. Mistrné bicí hodiny Orloje zhotovil kolem roku 1490 mistr Hanuš, po němž je v XVI. století zdokonalil mistr Jan Tábořský z Klokotské Hory, významný český iluminátor rukopisů a kancionálů. Během času chod Orloje byl několikrát přerušen, ale v Sylvestrovské půlnoci na rozhraní roků 1864 a 1865 zase spuštěn.

Orloj je zasazen do ozdobného gotického přístavku a sestává z ciferníku o 24 hodinách. Ten je zařízen tak, aby na dalších připojených přístrojích staly se zjevnými pohyby naší země a měsíce, hodiny planetární i střídání dne a noci. Podkladem k této důmyslné mašinerii byl ještě názor středověký, který hlásal, že země stojí a je středem nebeského systému. Orloj i jeho druhá část, zvaná „Měsíčník“, ukazující datum a svátek každého dne, litery nedělní, český cisiojanus a znamení zvířetníkové každého měsíce na otáčivé desce, ozdobené v XIX. věku obrazy dvanácti měsíců od malíře Josefa Manesa, uváděny jsou dle pohybu důmyslně sestrojeným starým přístrojem uvnitř přístavku. Nad Orlojem jsou dvě okénka, která se při každém bití hodin otvírají a za nimi procházejí současně Kristus žehnající s dvanácti apoštoly. Při tom se pohybují i některé sošky po stranách Orloje umístěné, zejména kostlivec. Doba, kdy Orloj odbíjí, udána je dle nynějšího času na tabuli, po pravé straně Orloje upevněné. Tady je třeba se poučiti, kdy Orloj „spustí“ a počkati. Z domů, u nichž po levé straně náměstí stojí, má zachované podloubí stavba

U zlatého koníku, v němž v letech osmdesátých XV. věku bydlil majitel Jan od Čápů, nakladatel první české tiskuté Bible (482). Sousední dům U bílého anděla, druhdy zvaný „Medardovský“ (481), opředen je pověstí z okruhu Bílé paní. Nynější dům U červené lišky, stojí na místě dvou prastarých domů „U Čápů“ a „U modrých srpů“, bohatých historií svých šlechtických i patricijských majitelů. Vedlejší

U modré hvězdy známý je starodávnou vinárnou „Bindrovou“, v níž po staletí šenkovalo se víno od různých krčmářů, po nichž se dům vždy přejmenovával. Poslední dům s podloubím a zároveň i nárožní stavba „Melantrichovy ulice“, je

Na Kamenci, který byl v XVI. století z nejdražších pražských domů, honose se skvostným gotickým portálem z konce XV. věku. Dnešní průčelí pochází z XVIII. století, a značná jeho část zabíhá již do

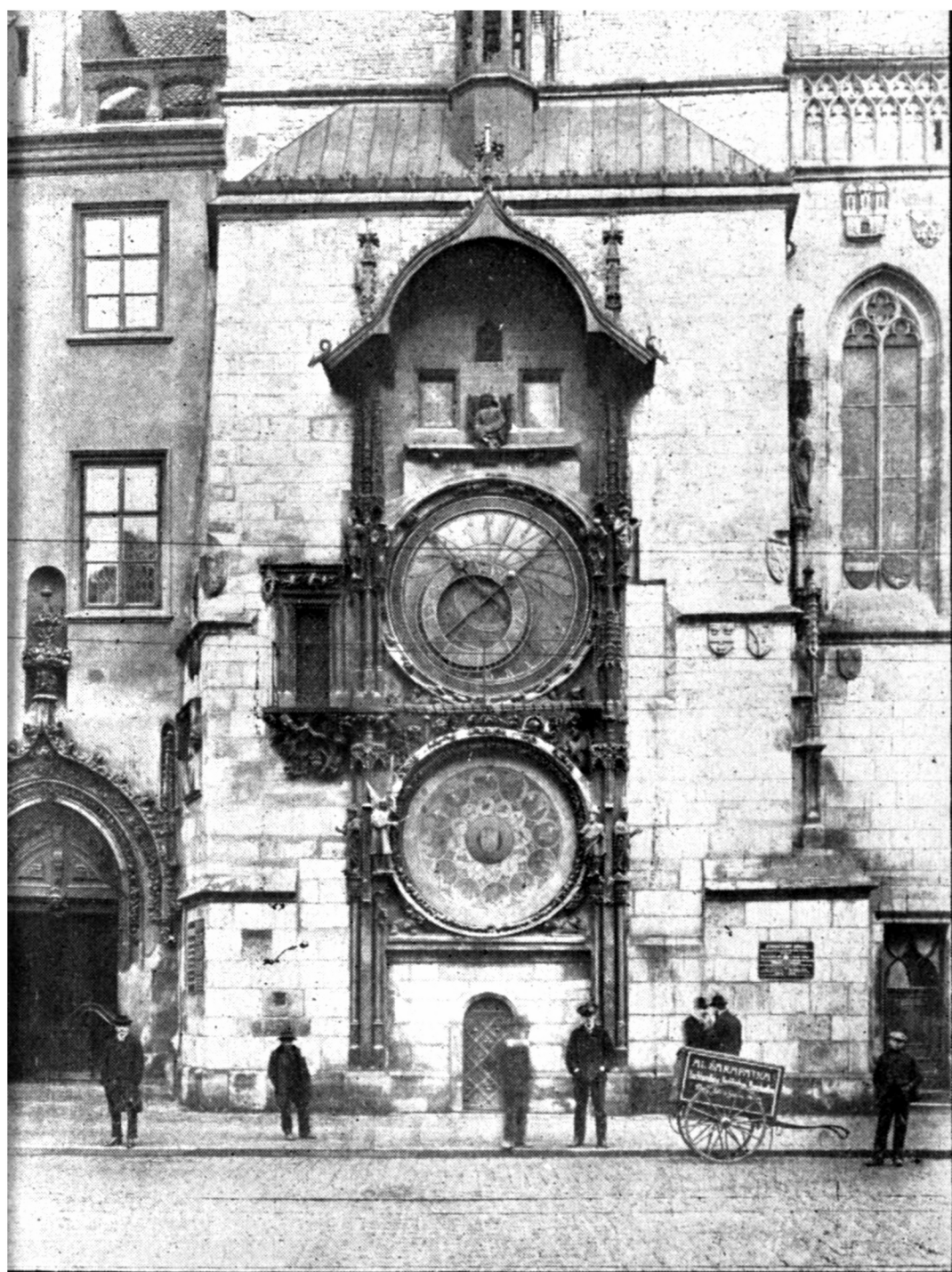
Melantrichovy ulice.

Abychom plně ocenili tuto partii domů, je třeba přejíti na okamžik na protější chodník k Radnici. Odtud otvírá se nám čarokrásný pohled na zmíněnou řadu měšťanských paláců, plných malebných štitů a lomenic, okras a podloubí, odlišených od sebe zajímavými domovními znaky. A odtud lze zhodnotiti i na pravém konci této řady domů pod mocným opěrným obloukem se otevírající a sotva znatelné ústí „Melantrichovy ulice“, tohoto prototypu středověkého zaústění ulice do velkého náměstí, které je dnes již skutečným evropským unikem. A rovněž druhý nárožní dům na protější straně uličky, zvaný

Šmertošovský s krásnou renesanční fasádou a sochou svatého Josefa v nároží a třetí dům U zlatého anděla, tvořící značný výstupek před nezakrytým kostelem Svatého Michala, se zachovaným arkýřem a gotickou klenbou, tvoří znamenité uzavření prostranství při pohledu od Karlovy ulice proti „Malému náměstí“, současně ovšem i skvělou kulisu prospektu velebné silhuety Týnského chrámu. Obracíme se od tohoto jedinečného obrazu a před námi strmí staroslavná

Radnice Staroměstská,

jejíž dějiny sahají do dávného středověku, ježto samo městské zřízení je pradávné, sahající až k vládě krále Václava I. Zpočátku neměla ani místností pro schůze městských konšelů, kteří posléze 1338 koupili na náměstí měšťanský dům

Orloj staročeský.

Wolflína od Kamene a zřídili v něm radnici. To bylo v místech, kde stojí dnes věž s těsně k ní přilehlými budovami. Nad stále přirůstajícími budovami stála naše mohutná věž, zdobená velikými

gotickými okny, již od druhé poloviny XIV. věku, současně s krásnou Arkýřovou kaplí, vysvěcenou již roku 1381. Stávajíc se čím dál tím více hlavou celého království a místem pro osudy státu Českého rozhodujícím, rozšířila se radnice podstatně v století XV. za krále Vladislava II., kdy na půdě nově zakoupených měšťanských domů a na místě dosavadního rathouzu přestavbou zjevila se nová nádherná radnice, o jejíž slávě podnes k nám hovoří zachovaná jižní část s nádherným portálem. Z té doby pochází i zminěný již „Orloj“ a postavena bezpochyby i nynější „Zasedací síň“. Někdy počátkem XVII. věku vystavěno bylo nad obecní síň druhé poschodí a pod velkou zasedací síní upraveno veliké třídlílné okno. Když za císaře Josefa II. spojila se všechna čtyři města v jedno, rozšířil stavitel Hummel znova radnici a brzo na to opravena byla věž v nynější podobu. V letech 1838 až 1848 postavena dle plánů Nobileho východní strana radnice, pověstná svou nevzhledností, kterou aspoň trochu zlepšil novou přestavbou Sprenger, upraviv průčelí proti Týnu a na kamenné sloupce pod baldachýny postaviv sochy českých panovníků od Josefa Maxe. Po osmdesát let se již podoba radnice nově neměnila. Přes všechny přestavby zachovala se přece podnes značná část starobylé radnice s řadou síní, jež nádhernou úpravou a starožitným rázem jsou pozoruhodny. Hned při vstupu překvapí nás krásný

Portál radniční,

mistrovské dílo pozdní české gotiky, jímž se do-

staneme do předsíně a po všedním schodišti do druhého poschodí, kde nás vítají dva skvělé portály, vytesané z červeného českého mramoru. Dveřmi ntarsemi vykládanými dostaneme se tu do

Nové zasedací síně

pro sezení samosprávného sboru obecních starších, prostorného sálu, v němž visí dva obrovské obrazy Václava Brožíka, představující „Mistra Jana Husa před koncilem kostnickým“ a památné „Zvolení Jiřího z Poděbrad za krále českého“, jež se odehrávalo na radnici. Odtud sestoupí se do sousední

Staré radní síně,

ve které níž zasedá městská rada a která je nejpamátelnější částí „Radnice“. Komnata je na všech čtyřech stěnách opážená dřevem a ozdobená cechovými odznaky z XV. století. V oknech jsou v hořejší části na skle malované letopočty, upomínající na nejdůležitější roky v dějinách Prahy.

Velmi cenný je trámový strop, ověšený původními polaceny a ozdobený alegorickými malbami. Dveře do této síně jsou původu starobylého s gotickým řezáním. Obrovská, hnědě polévaná a zlatem ozdobená kamna, jsou umístěna v rohu síně. Nad nimi je zavěšena v podobě baldachýnu krásná, pozdně renesanční kovová kříž s růžicemi. I mezi okny je postaveno poprsí krále Jiřího z Poděbrad od sochaře Seidana. Stěny okrášleny jsou cennými dřevěnými plastikami z doby gotiky, představujícími „Ecce homo“, Svatého Václava“ a „Svatou Kateřinu“. Na levo sestoupíme odtud po dřevěných chodech do

Staré síně obecní,

kteří se v mnohém podobá sině předchozí. Její strop je z počátku XVII. věku a stěny vyzdobeny

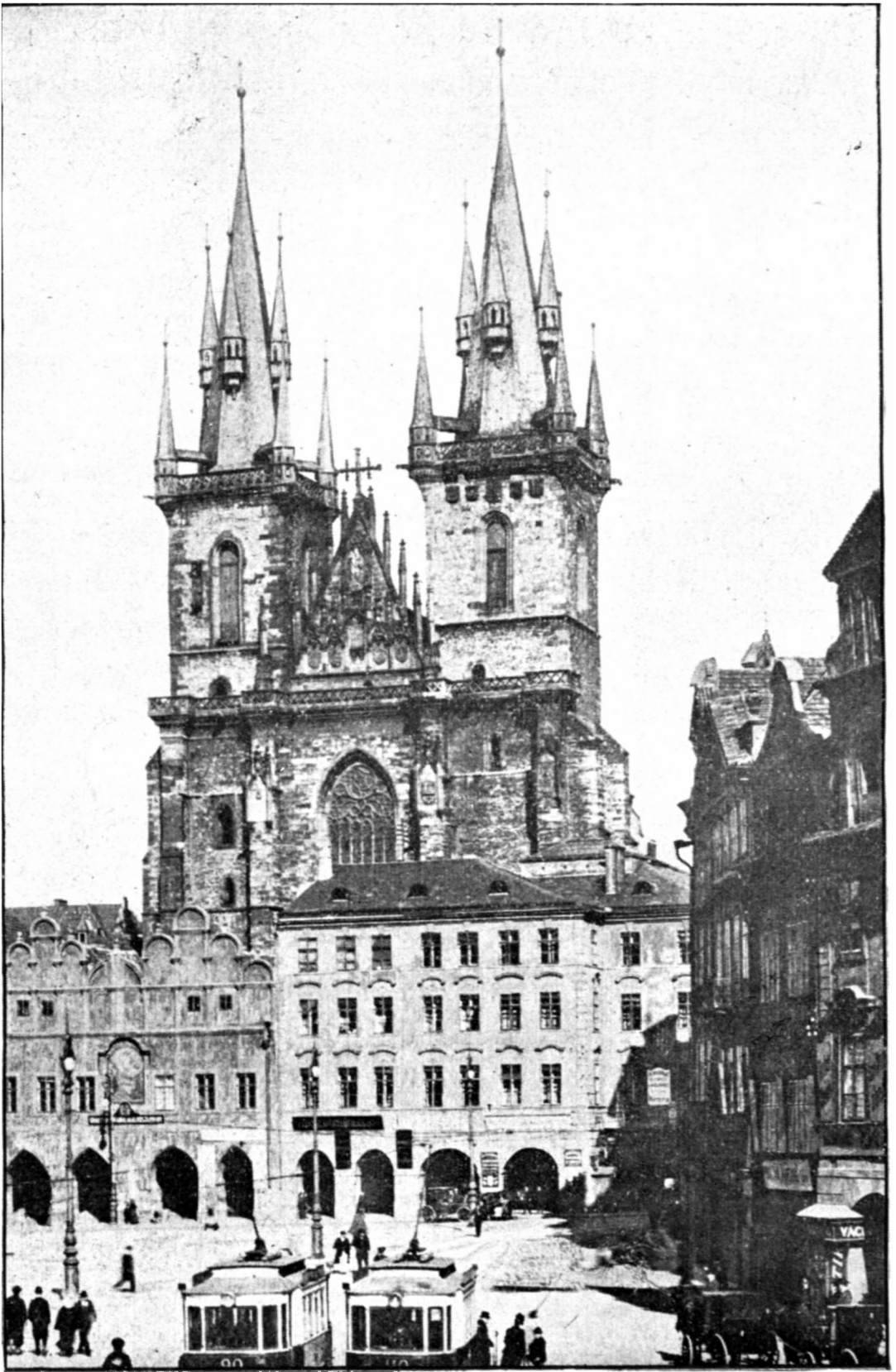
jsou starými praporce i štíty, z nichž některé se datují až z doby gotické. Vyjdeme-li odtud úzkým vchodem pod schodištěm a projdeme malou dřevěnou galerií, dostaneme se do uzounkého

Vězení obecního.

z něhož malounkým okénkem lze pohleděti na náměstí. Je to místnost ponurá a klenba nedovoluje se tu ani vzpřimiti. Hostila v běhu věků mnoho vzácných vězňů, kteří odtud často vycházeli i k popravám, jak se stalo třeba dobrodružnému maršálkovi hraběti Ruesswurmovi, který byl sfat v „Staré síni obecní“. Na straně protilehlé umístěna je stará

Arkýřová kaple.

přiléhající bezprostředně k „Staré síni obecní“. Vysvěcena roku 1381, tvoří s dolní částí radnice nejstarší dochovanou partii budovy. Vyniká svou výzdobou, svým ryzím stylem, ladností proporcí a jemnou krásou provedení tou měrou, že jest z nejpůsobnějších památek gotiky tohoto druhu nejen v Čechách, nýbrž i ve střední Evropě. Přes to vše se našli lidé, kteří ji dali roku 1783 odsvětiti a když staré malby se zabilily, uzavřeli ji na celé půlstoletí. Teprve při opravách zdiva v létech osmdesátých byla kaple z nejhoršího zpuštění vysvobozena a její vnitřek roku 1882 obnoven. I freskové malby zase vysvobozeny zpod vrstvy vápna a místo starých pravidelných bohoslužeb celebrovány zde aspoň památné mše Svatojáclavské. Po převratě uloženy tu pozůstatky ne-

Týnský chrám od Melantrichovy ulice.

známého vojína od Zborova. Nejkrásnější je na kapli pohled z náměstí. V druhém patře je nutno shlédnouti i

Primátorskou síň,

v níž visí podobizny třiceti někdejších staroměstských primátorů a pražských purkmistrů od XVII. věku až do doby nejnovější. Také

První jednací síň

chová sbírku obrazů, z nichž pozornost upoutají „Chrám Svatovítský“ a „Staroměstské náměstí“ od malíře Slavička. Zde umístili i bronzovou sochu „Kovový věk“, zakoupený od francouzského mistra Rodina. Stejně

Druhá jednací síň

má výstavu obrazů malíře Václava Brožíka, jež obci věnoval Špaček ze Starburka. Je tu i velké plátno „Vyhození místodržících z okna hradu Pražského 1618“, visící v čele síně, jsou zde i obrazy dějů, jak Karel IV. zakládá universitu Pražskou, exil „Komenského v Amsterdamě“. Dárce sbírky Špaček je tu uctěn sochou. V další

Třetí jednací síň

visí zase kartony mistra Mikuláše Aleše, zejména „Libuše věští slávu Prahy“ a „Praha slovanská“. Jsou to návrhy, podle nichž malovány byly fresky ve vestibulu radnice. Pozoruhodná je i

Dátá jednací síň,

ž zdobí dva staré obrazy, umístěné kdysi v radní síni. Jsou to kopie maleb Rubensových ze XVII. věku a představují „Šalamounův soud“ i „Návštěvu královny Sábské“. Vedle nich chová síň památku Pražanům obzvláště vzácnou, nádhernou „Vázu Sevreskou“, již město Paříž darovalo Praze. Nezapomeňte se podívat i s

Balkonu radničního

na náměstí, jehož tři fronty s uschvacujícím obrazem Týna nabízejí se štědře našim lačným pohledům. Odtud lze přehlédnouti v celku i

Šousoší Husovo,

bronzovou skupinu mistra Šalouna, památník vzrušené doby válek husitských. Marně se však ohlíží dle toho, jak odtud po jiném pomníku rekovnosti pražských občanů, po

Mariánském sloupu,

stojícím až do převratu v jižní polovině náměstí. Sloup se sochou „Neposkvrněné Panny Marie“ postaven byl z popudu císaře Ferdinanda III. na poděkování za obranu Prahy proti Švédům. Dílo navrhl a provedl sochař Jan Jiří Pendl tak, že vysoký korintský sloup z jediného kusu pískovce nesl pozlacenou sochu Panny Marie a na podstavci stály sochy čtyř andělů, hrozcích svými meči do čtyř úhlů věta. Umělecké dílo, drahé Pražanům národně

i nábožensky cítícím, z nepochopení bylo po převratu lůzou ztroskotáno. Stejně teskně si vzpomene poučený poutník i na zničenou mramorovou

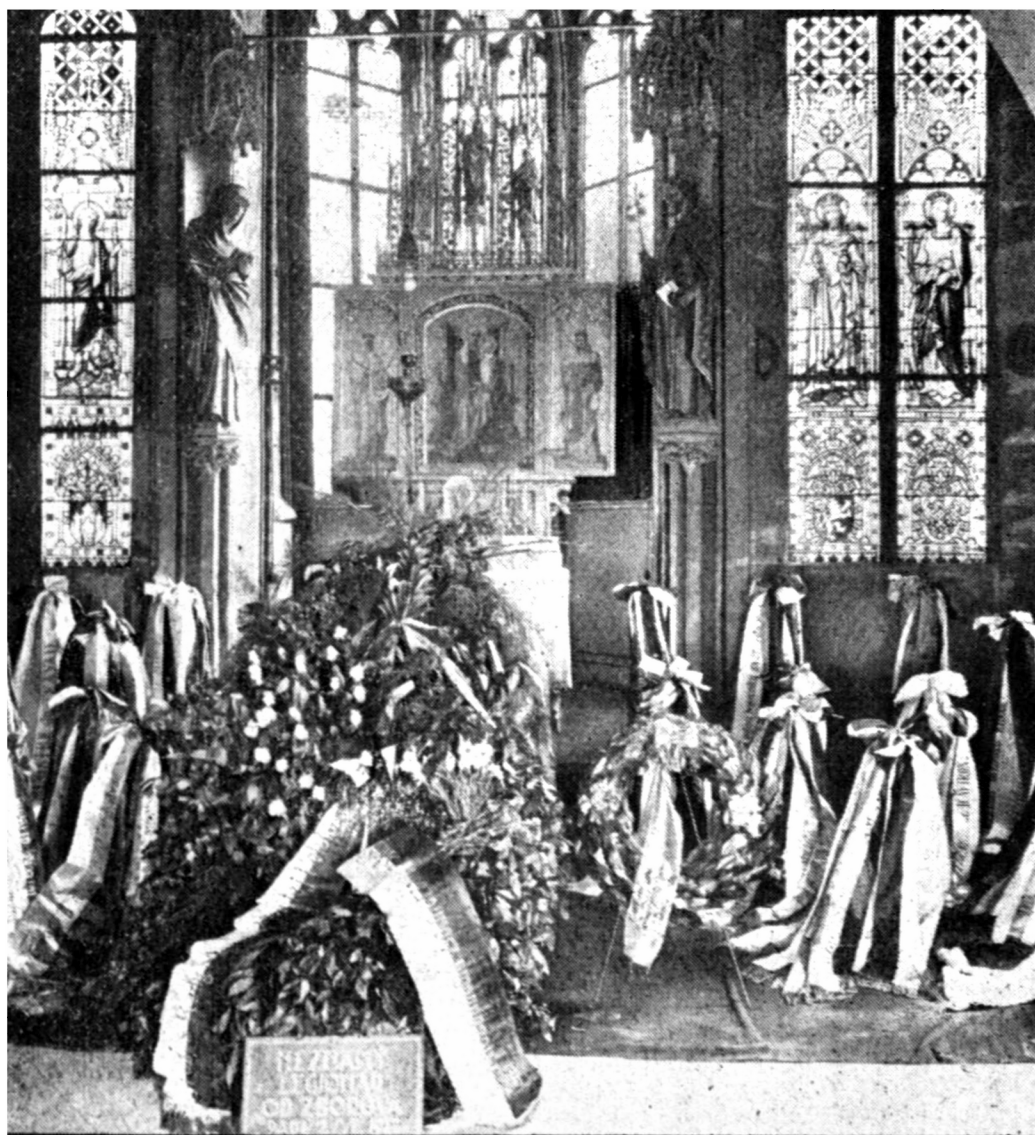
Krocínovu kašnu, stojící od roku 1591 před Radnicí a zbytečně zničenou v roce 1862. Její roubení bylo rozděleno v třináct polí obsahujících znamení zvířetníka, bedlivě vypracovaná v renesančních rámcích. Plastiky žen a otechulí zdobily bohatě kašnu s dvěma delfíny, vyhazujícími vodu. Krásně pracovaný srb primátora Václava Krocína z Drahoberje doplňoval ozdobu díla, jehož trosky jsou rozmeteny.

Pod arkýřem upevněny jsou na zdi radnice dvě desky bronzové, z nichž horní Zborovská deska i pod ní upevněná větší Verdunská deska jsou památníky radostných obětí českých lidí za svobodu národa, znakem kladu a důvěry.

Na hořejší bronzové desce čte se nápis: „Zde jest uložena pršť z bojišť u Zborova, v Dobrudži, u Bachmače, u Terronu, na Sibíři a na Doss Altu“. Na desce dolejší je psáno: „Pod touto deskou uschována jest pršť z bojiště Verdunského, věnovaná poselstvu obce Pražské obci Verdunskou dne 25. dubna 1921. Na paměť společných bojů a vítězství za svobodu vlasti.“

V pravo velká deska připomíná Popravu Staroměstskou dne 21. května 1621, kdy před radnicí rukou katovou zemřelo 27 účastníků odboje českých stavů proti králi Ferdinandovi II., mezi nimi výkvět českého světa protestantského ze šlechty i měšťanstva. Je to smutný pomník ztráty politické svobody, výmluvný protějšek obou desek radostného osvobození.

Od desek zahňeme kolem arkýře znovu k jižní straně radnice, přehlédneme tvarově bohatý obraz tohoto koutu náměstí, posledně ještě polaskáme zrakem přebohatý portál radniční, jakož i vedlejší

Vnitřek Arkýřové kaple
s pozůstatky neznámého vojína od Zborova.

okno se znakem českým a staroměstským v bujně květeně ozdob vladislavské gotiky, na vedlejším domě potěšíme se v prvním poschodí trojdílným

Oknem renesančním, z poloviny XVI. století, s kanelovanými lesenami spočívajícími na kordonu s ornamentem točeného meandru, a nad břevnovím s vytesaným nápisem „Praga caput regni“. Po několika krocích zastaví nás krásný dům

U minuty, stavba renesanční z doby kolem r. 1600, pokrytý po celé fasádě i lunetové římsy sgrafity, které byly před lety renovovány. Vedlejší dům U zlatého rohu dívá se svým štíhlým nárožním arkýřem na

Malé náměstí Staroměstské,

nazývané také „Malý rynek“, jež bývalo trhem květinovým, a je ozdobeno překrásnou fontánou, jež má v Čechách jediného soupeře v kované fontáně v Jindřichově Hradci. Toto náměstíčko má zvláštní půvab v své klidnosti maloměstské. Fronty jeho domů nejsou prorvány ulicemi a tvoří velmi šťastně zladěný celek. Přes svoji plošnou nepatrnost působí rynek dojmem skutečného náměstí. Znalci starých evropských měst nejednou ocenili kus vzácného umění v jeho zbudování, v němž byl středověk ovšem mistrem. Rynek zachoval si přes velikou nepřízeň bořitelů krásné Prahy přece několik rázovitých domů.

Jak ze „Staroměstského náměstí“ vcházíme na „Malý rynek“, jdeme po levé straně kolem dlouhé fronty význačného „Richtrova domu nadačního“ (459) se skvělým portálem z roku 1759, kterým vede živý průchod do „Michalské ulice“. Sousední vysoký a úzký dům „U zlaté lilie“ (458) s domovním znakem v průčelí hostí staré knihkupectví Calveovo. Rovněž starobylý dům „U zlatého orla“ (457) se známou „Schnöblikovou „Lékárnou u zlaté koruny“ a sousední dům „U černého koníčka“ (456) s výrazným domovním znamením. Naproti něm stojí rohový dům západní fronty náměstíčka

V ráji (144), kdysi hostící Jana Augustu a v zadním křídle chovající krásnou síň pozdně gotickou s hvězdo-

vitou klenbou. Překrásný je sousední dům „U modrého lva“ (143) s gotickým portálem, se třemi mansardovými vikýři a kameným reliefem „Zmrtvýchvstání Kristova“ v bohatém průčelí. Dům kdysi hostil první pražskou tiskárnu. Vedlejší obchodní dům železníka Rotta „U tří bílých růží“ (142) ozdobený je podle starobylého obyčeje v průčelí freskami dle návrhu Mikuláše Aleše. Rodině staropražských Rottů náleží i rohový dům (138), u kterého ústí do rynku „Linhartská ulice“, ukončující náměstíčko. Proti němu počíná východní fronta s podloubími domem

„U tří kominíků“ (5), starobylá stavba s mohutným dle půdorysu zakřiveným štítem. V sousedním úzkém domě „U modrého sloupu“ (6) má uměleckou dílnu sklenářskou Josef Vlasák, tvůrce monumentální růžice „Svatovítského dómu“. Následují staropražské vysoké domy s podloubími „U tří líp“ (7), „U tří mečů“ (8) a „U zlaté dvojky“ (9) a my se podle nich vracíme opět k nárožnímu krásnému domu „U zlatého rohu“ (10) s průchodem na „Staroměstské náměstí“ a s typickým rohovým arkýřem. Od něho obrácíme se však do

Karlovy ulice.

křivolaké a nad míru živé tepně staroměstské, po „Celetné ulici“ nejzajímavější partii staropražské. Cesta nás tu vede kolem znamenitých a výstavných domů patricijských v „Malé Karlově ulici“, z nichž upoutá pohled

Červený dům, bývalý palác Mansfeldovský s fasádou barokovou, ale staršího gotického založení, za nímž na malém plácku lze spatřit část kláštera Dominikánského. Také významný dům U Svobodů vysoký a ozdobený třemi mohutnými vikýři ve štítě, kryje ve svém nádvoří krásnou, málo komu známou renesanční loggii. Domem

U zlatého jablka, mohutným dlouhým palácem barokovým, končí se „Malá Karlova ulice“, ústíc do „Husovy třídy“. Ale nežli uličku opustíme jsme zachyceni domem, patřícím sice již „Husově třídě“, ale tvořícím prospekt uličky, přepodivným stavením

U černého hada s překrásným, skvostně profilovaným štítem ze XVI. věku, jenž i nárožní částí, zdo-

benou skvostnou barokovou fasádou, je výjimečnou ozdobou této části města. Do jakých dálek sahá původ tohoto domu, lze posoudit z okolnosti, že v jeho sklepení uchovaly se až podnes zbytky románské stavby světského účelu, význačně řemeslně tesaným řádkovým zdivem. Napravo běží tudy „Husova třída“ s nádherným „Clam Gallasovským palácem“, ale my tu zahneleme do

Velké Karlovy ulice,

která se odtud úží, tiskněná jsouc malebnými, ale umělecky méně významnými domy, až k ústí „Seminářské ulice“, kde se rozšiřuje v malou náměstíčko, jemuž vévodí překrásný rokokový dům

U zlaté studně,

podivuhodného půdorysu, o krytých pavlácích na konsolách a s vypouklým arkýřem. Jeho průčelí je plné štukových ozdob figurálních, z nichž nejvýše nad okny trůní svatá Rosalie v jakési jeskyni, ve třetím patře ovládají světci Ignác a František Xaverský, ještě níže pak světci Václav a Jan Nepomucký. Pod tím je Panna Maria Staroboleslavská korunovaná od andělů, vedle oken prvního patra světci Šebestián a Rochus končí hagiografickou květenou barokového umělce. Dům sám je opatřen letopočtem 1701 a opředen romantickými pověstmi, které jej činí nejen nejmalebnějším palačikem celé Prahy, ale i jedním z nejповěstnějších. Celý zbytek pravé strany ulice tvoří obrovitý komplex

Klementina,

na jehož prostoře bývaly kdysi od počátku XIII. století tři kostely světcův Klimenta, Bartoloměje

U zlaté studně ve Velké Karlově ulici.

a Eligia, kromě 32 domů, dvou ulic a zahrad. To vše bylo od ostatního okolí odděleno tak, že se zde říkalo „Ostrov“. Nejprve zde měli klášter Dominikáni, ale císař Ferdinand I. jej odevzdal Jesuitům, kteří roku 1556 přišli poprvé do Prahy. Podporováni panovníky a bohatou šlechtou kupovali v sousedství budovy a po zlomení moci protestantské české společnosti na Bílé Hoře počali se stavbou nové velkolepé budovy dnešního Klementina. Až potud byla jejich kolej s rozšířeným kostelem Svatého Klementa a novým kostelem Svatého Salvatora i „Vlašskou kaplí“ poměrně nerozlehlou. Nyní zajisté postavili k posavadnímu jednoduchému průčelí kostela Svatosalvátorského nynější nádherný balkon, nad jehož portikus vyrostla celá skvělá květena soch katolických světcův. Vedle kostela rozpjalo se i mohutné křídlo Klementinské koleje v „Křižovnické ulici“ a vyplnilo dlouhý kus fronty starobylé ulice Platněřské. Přední mistři epochy barok pracovali pro Jesuity, z nich sám Luragho postavil známý krásný portál ohromné budovy. Je si třeba uvědomiti, že rozkvět katolické renesance podporoval cílevědomou kulturní práci Jesuitů, kteří se ujali po vypuzení utrakvistických mistrů z Karlovy akademie i školského vychování generací našeho národa od university až k vrchnímu dozoru nade všemi školami a k cenzuře knih. Proto pochopíme, že výstavbou Klementina došla dokončení i stavba jedné z nejproslulejších universit své doby, známé od roku 1654 pod názvem Karloferdinandské. Podnes vidíme podobu

tehdejšího obrovského komplexu Klementina, který si vyžádal plochy skoro dvou hektarů, téměř nezměněnou. Bohoslovecká fakulta udržela se tu až do roku 1928, kdy katolíci opustili tuto mocnou baštu duchovní kultury v ohnisku města, aby ji předali státu a sami se odstěhovali na periferii... Jdouce po pravé straně ulice mijíme první bránu klementinskou, za níž běží dlouhá postranní stěna „Kostela Svatého Klimenta“ až k malebnému koutu, v němž vévodí

Vlašská kaple.

vystavěná současně s kostelem Svatosalvátorským, krásná okrouhlá stavba z roku 1600, jejíž impozantní vchod z ulice okrášlen je ozdobnou kovanou mříží umělecké práce a balkon sochou Svatého Klimenta se čtyřmi anděly. Vnitřek osvětluje lucerna nad klenbou a objevuje poutniku nevšední obraz Svatého Jana Nepomuckého od Františka Lichtenreitera a Berglerovu malbu „Nanebevzetí Panny Marie“. A chrámovou skupinu doplňuje zde v společné frontě boční stěna „Kostela Svatého Salvatora“, jehož průčelí je již obráceno do „Křižovnického náměstí“.

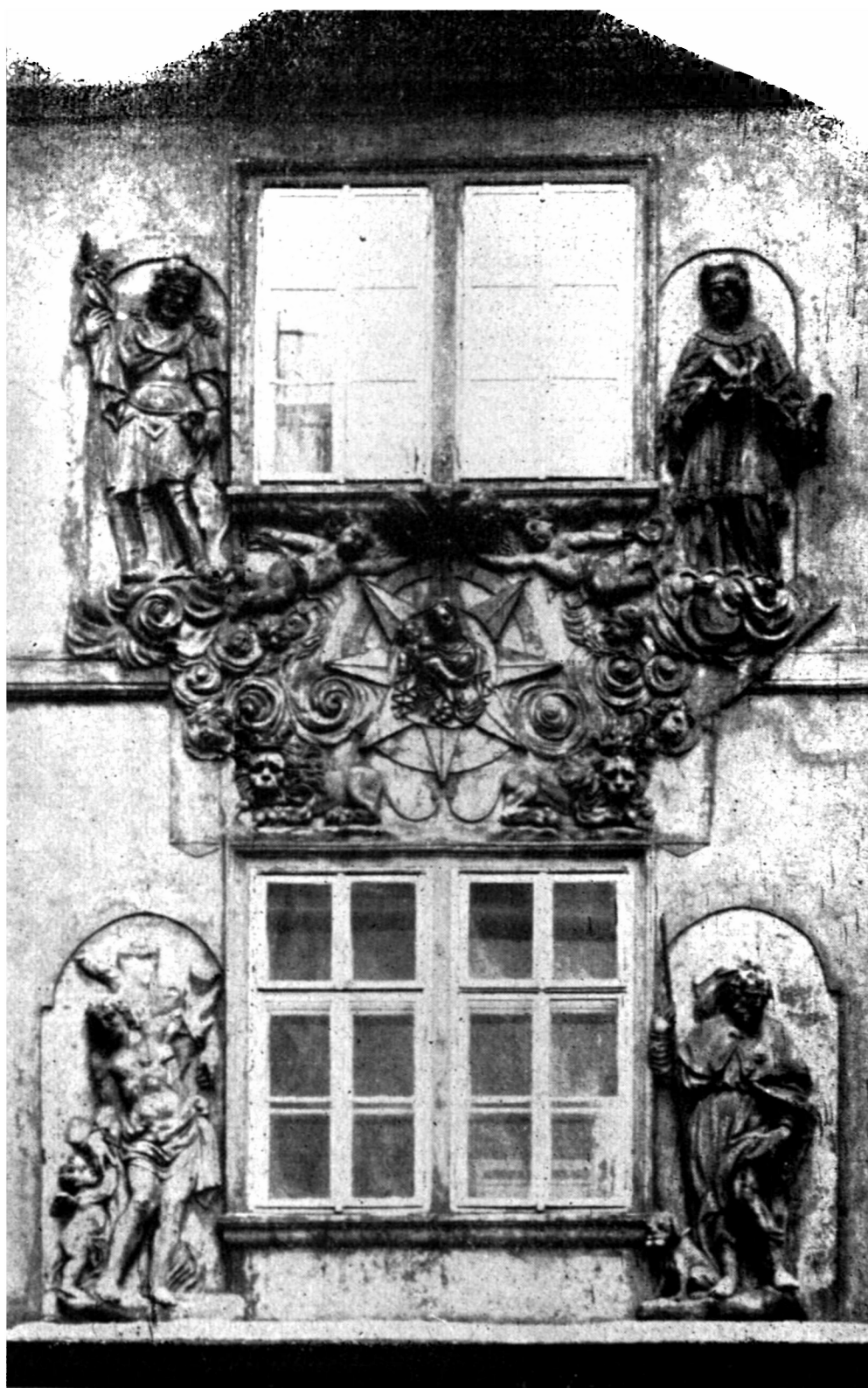
Levá strana „Velké Karlovy ulice“ poskytuje od domu „U zlaté studně“ trudný pohled na bezvýraznou řadu novostaveb, kterými dovolil pražský stavební úřad zohyzditi jedinečný půvab prastaré a slavné této ulice. Teprve za ústím „Liliové uličky“ počíná opět prohnutá linie patricijských domů, z nichž vynikají rohový dům

„U zlatého hada“ (181) s domovním znakem na rohu, v němž 1714 zřízena první pražská kavárna, pak proslulý „Schönfeldský dům“ (184) s průchodem do „Anenské ulice“, v němž má své dílny papežský dvorní zlatník Grünfeld, sousední starobylý průchodní „Mühldorfský dům“ (185) a krásný „Žlutý dům“ (186), v průčelí ozdobený velkou hvězdou, bohatými soškami a nad portálem dvojitým erbem pod hraběcí korunou, na jehož druhém dvoře je pěkná kašna z jednoho kusu pískovce. Zajímavý je dům „U české koruny“ (188) s dlouhým průchodem do „Annenské ulice“, kdysi obydlí hvězdáře Kepplera, v němž dosud zachováno prastaré nádvoří s krásnými pavlačemi po levé straně. Náročným domem je tu krásný

Colloredovský palác (189), vystavěný v první polovici XVIII. věku hrabětem Mansfeldem, jehož dcera přinesla jej věnem rodu Colloredů a po nich náležel knížatům z Auersperka. Nádherný portál ozdoben je erby, nádvoří sochami a druhé poschodí skvělými štukovými stropy v sálech, kde bývala znamenitá knihovna a obrazárna. Pod křídlem posunutým do „Křižovnického náměstí“ je podjezd pro elektrickou dráhu. Tady jsme však dospěli na

Křižovnické náměstí.

poskytující od ústí „Velké Karlovy ulice“ jeden z nejkrásnějších pohledů v celé Evropě . . . Vlevo tu ční před zrskem naším skvělá architektura Karlovy a Václavovy „Staroměstské věže mostecké“, jejíž branou prosvítají za velkým vzduchovým prostorem zvlněné obrysy střech a věží Menšího Města Pražského, nad nímž zvedá se slavná vidina královských Hradčan. A jak se opojený zrak zvolna šine vpravo od věže, vidí od horizontu odrážeti se tmavé obrysy „Sousoší Karla IV.“ a pak jej zcela očaruje ohromná zelenavá kopule „Křižovnického kostela“. Obracíme se vpravo a vstupujeme pod podloubí kamenné loggie, z níž je přístupný

Stukový relief Svatého Václava v průčelí domu
v „Karlově ulici“.

Kostel Svatého Salvátora,

oslavený českými básníky, jeden z nejdelších chrámů pražských, v němž poutníka uchvátí nejen překrásná mříž, uzavírající loď chrámovou, ale také Heringova kopie Rafaelova obrazu na oltáři, malby Škrétovy, z nichž vyniká „Proměnění Páně“, jakož i malířská díla Heintschova a Berglerova. Chrám byl v poslední době přenechán katolíkům německým.

Kostel založen 1578 a dostavěn 1602 v renesanci, přecházející již v časný barok. Má dvě věže a kopuli. Zdi za hlavním oltářem jsou části starého „Kostela Svatého Bartoloměje“, který na dnešní stavbě zanechal stopy i v zevní formě bývalých gotických oken. Také jedno gotické okno v jižní věži je ze starého chrámu.

Střední loď oddělena je od pobočných šestnácti pilíři, které nesou široké pavlače a nad prostředkem vznášejí se osmihránná kopule bez lucerny. Všecky tři lodě jsou odděleny od předsíně skvěle pracovanou kovanou mříží, podlaha dlážděna je mramorem a stojí tu sedm oltářů. Klenby i zdi ozdobeny jsou štukovými ornamenty a freskami Karla Kováře z první polovice XVIII. věku.

Hlavní oltář s kopií Raffaelova obrazu „Proměnění Páně“, provedenou 1632 Janem Jiřím Heringem, obohacen četnými bílými sochami, mezi nimiž dvě představují světce Dominika a Bartoloměje. Po obou stranách oltáře stojí na pilířích bílé sochy svatých patronů Václava a Vojtěcha. Severní boční loď má „Oltář Svatého Ignáce z Loyoly“ s obrazem z doby Rudolfa II., jižní boční loď pak „Oltář Svatého Františka Xaverského“, zřízený roku 1646 s obrazem umírajícího apoštola. Pod kopulí na straně evangelijní stojí u zdi „Oltář Svatého Aloise“ a u pilíře „Oltář Bolestné Matky Boží“ s obrazem Josefa Hellicha. Na epištolní straně je u zdi „Oltář Svatého Stanislava Kostky“ a u pilíře „Oltář Svatého Jana Nepomuckého“ rovněž s Hellichovým obrazem.

Nádherné a svého druhu v Praze jediné je průčelí chrámu se skvělým balkonem, s něhož kynou a žehnají obrovské kamené sochy světců, biskupů a papežů, filosofů a církevních spisovatelů s berlami, v tiarách a in-

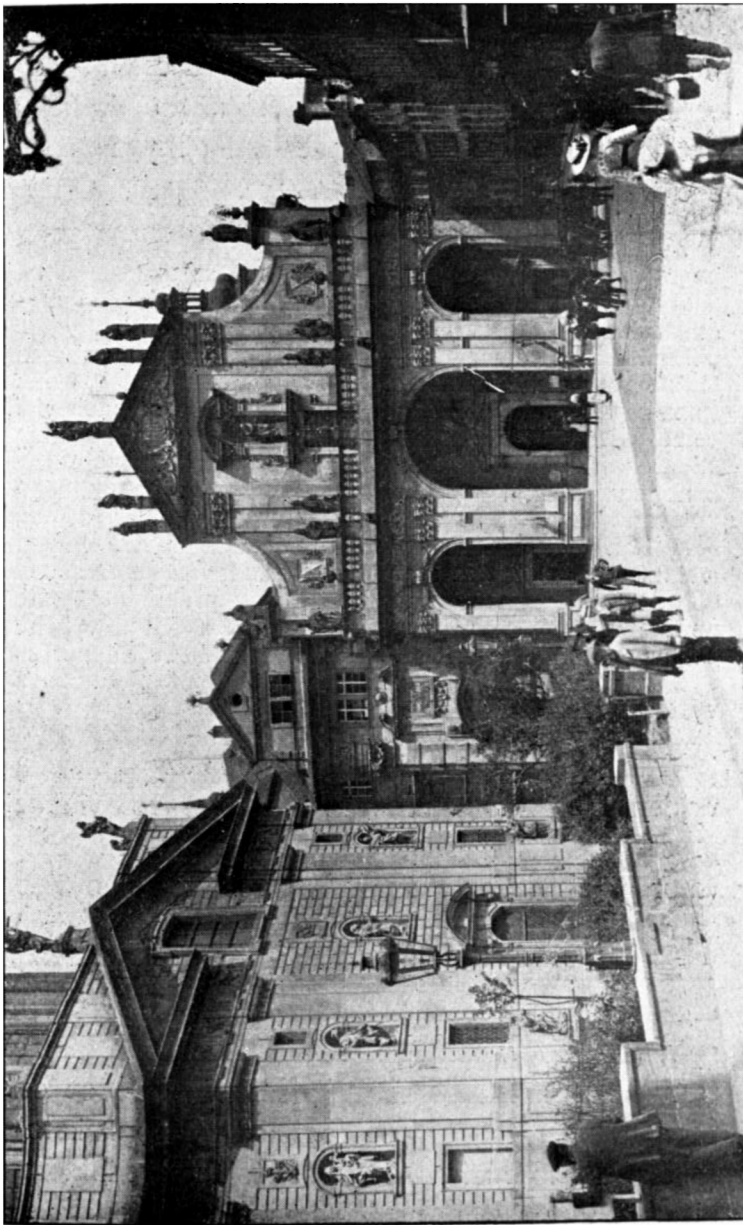

Vlašská kaple ve Velké Karlově ulici.

řulích. Jsou tu postavy svatých: Klementa, Augustina, Jeronýma, Ambrože, Řehoře a Basila. Ve výklenku štítu stojí socha „Neposkvrněné Panny Marie“, po stranách sochy jezuitských světců Ignáce a Františka Xaverského, a zcela nahoře socha „Spasitele žehnajícího“ a sochy čtyř Evangelistů. Všech čtrnáct soch i ozdobné kovové květníky zhotovil 1659 mistr Jan Jiří Pendel. Portikus nesen je třemi mohutnými pilíři, tvořícími tři vchody s mramorovými veřejemi a železnými vrátněmi z r. 1601.

Vyjdeme z chrámu a vpravo vycházíme z podloubí k hlavnímu vchodu do Klementina, zahajujícímu dlouhou, nádhernou frontu budovy, vyplňující tu „Křižovnickou ulici“ až k ústí „Platněřské ulice“. Krásným portálem s dvěma kulatými sloupy a dvěma lesinami, s císařským orlem zakladatele Ferdinanda III. a s mramorovou deskou pamětní z roku 1783, vcházíme do prvního nádvoří, a tu hned vlevo v rohu je pěkný portál vchodu do bývalého „Arcibiskupského semináře“, který po vystěhování 1927 ustoupil „Husově evangelické fakultě bohoslovecké“. Vejdeme do dlouhé přízemní chodby, ozdobené freskami ze života Svatého Ignáce z Loyoly v bohatém štukovém orámování. Jdeme po schodišti vpravo kolem několika soch do prvního poschodí, vytvořeném rovněž chodbou, dlouhou až k nároží „Platněřské ulice“. I tady je klenba vyzdobena 35 freskami ze života Svatého Františka Xaverského, malovaných v štukovém orámování nákladem hraběte Michala Althana.

Sejdeme odtud do přízemí a vejdeme do zahrady, z které se dostaneme do Letního re-
fektáře, velkolepého sálu, v jehož předsíni jsou

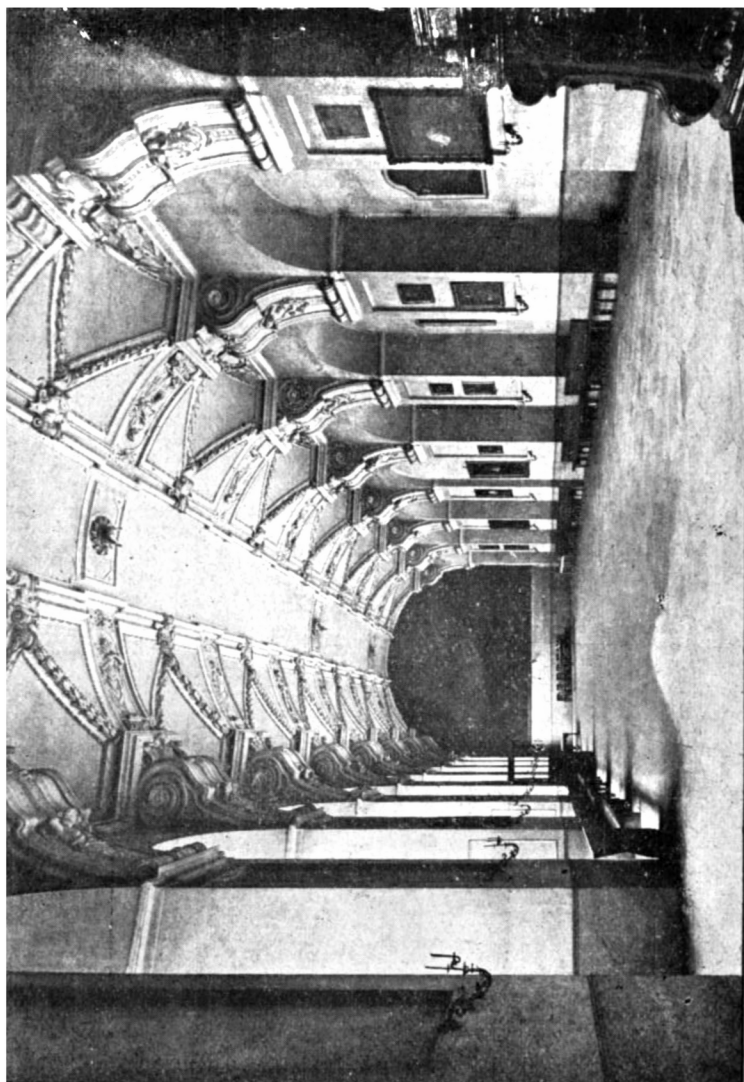

Náměstí Křižovnické s chrámy Svatého Salvátora
a Křižovnickým, mezi nimi portál Koleje Klementinské.

dvě mramorová umývadla a dvoje dvěře štukem ozdobené. Refektář zaujímá prostoru celého jednoho křídla budovy kolejni, sahá až do druhého patra a osvětlen je osmi vysokými okny. Nyní je zde umístěna „Čítárna university“.

Mohutná klenba sálu vbíhající do pilířů masivními konsolami, je přepychově vyzdobená štukovými ornamenty, a šestnácti polovypuklými postavami alegorickými křesťanských ctností. Zadní stěnu cele zaujímá až ku klenbě ohromný obraz na plátně, představující „Svatbu v Káni Galilejské“. Podle originálu slavného mistra baroku Pozziho maloval jej 1710 jezuita Touš. Po stěnách visí celkem třináct podobizen pražských arcibiskupů a obrazy „Svatého Kříže“ i světců Jana Nepomuckého a Ignáce z Loyoly. Mezi oběma vchody stojí obrovská hliněná polévaná kamna z roku 1762 s vypuklými obrazy světců Františka Xaverského a Ignáce, spolu se čtyřmi jinými jezuitskými světci. Nad kamny vymalován je freskový obraz „Kristus návštěvou v Betanii“. V překrásném sále pořádána 1791 první pražská výstava a odtud v běhu posledních pěti čtvrtí století hostil řadu významných výstav, z nichž památnou zůstane jubilejní „Jesličková výstava“, uspořádaná v roce 1923.

Vrátíme se zase do přízemní chodby koleje a vyjdeme na první nádvoří, kde vpravo vidíme prostý postranní vchod do „Kostela Svatého Salvatora“ a vlevo v zahrádce vchod do bývalé „Arcibiskupské tiskárny“, zrušené teprve 1928. V prastaré této impressii vznikly tisky nesčíslných děl české literatury v stoletích XVII. i XVIII. a v čtyřicátých letech XIX. věku bylo zde středisko vlasteneckých spisovatelů. Zde se od počátku tiskl a odtud se rozesílal „Časopis katolického duchovenstva“, který se zásluhou redaktora, biskupa Podlahy, pozvedl na přední českou revui vědeckou. Před tiskárnou v malém sadě stojí

Refektář Klementina,
nyní Čítárna universitní knihovny.

Socha Pražského studenta.

zřízená na paměť 200. výročí uhájení Starého Města Pražského chrabrymi studenty před vpádem Švédů. Měla býti postavena již 1848, kdy ji sochař Emanuel Max dohotovil, ale stalo se tak až o prázdninách 1864. Projdeme odtud průchodem, upraveným pod krásným východním křídlem koleje, dělicím dlouhou nádvoří, a vcházíme na druhé nádvoří, kde vlevo upraven je nyní pěkný vchod do chodby, vedoucí k „Letnímu refektáři“, a za ním běží mohutně se vyjímající dlouhá fronta novostavby „Čitárny univerzitní“, provedené staviteli Matouškem a Machoněm. V pravo v zákoutí je vysoký portál vchodu do

Kostela Svatého Klimenta.

vzniklého na místě prvotního kostela Dominikánů, později rozšířeného v prvních létech XVIII. věku do nynější podoby. Lze do něho vejíti z „Karlovy ulice“ i z nádvoří Klementina. Je to stavba jednodni, pyšnicí se čtyřmi freskami ze života Svatého Klimenta od mistra Jana Hiebla, třemi malbami Václava Kramolína, na barokovém oltáři Svatého Linharta vzácným obrazem Brandlovým a na oltáři Svaté Anny malbou Raabovou. I sochařská výzdoba piliřů a řezby na kazatelně jsou vynikajícím dílem Braunovým. Akustika tohoto chrámu je chvalně pověstna.

Klenba jednodniho kostela je okrášlena freskami Jana Hiebla, z nichž ona nad hlavním oltářem zachycuje

výjev ze života Svatého Klimenta, zázračně opatřujícího vodu trpícím na Chersonesu, druhá líčí „Smrt Klimentovu“, třetí „Adoraci Mučedníka anděly“, nad kruchtou pak Nejsvětější Trojice se světcí Klimentem a Aloisem, pod nimiž andělé drží plátno s obrazem „Klementinské koleje“.

Hlavní oltář je mramorový a za ním na zdi presbytáře až do klenby je freska Václava Kramolína, představující mramorový oltář barokový s bílými obrazy čtyř Evangelistů, uprostřed s olejovým obrazem „Nanebevnesení Svatého Klimenta“ a nejvýš s obrazem Ignáce z Loyoly. Chrám má ještě šest oltářů, z nichž na straně evangelijní stojí „Oltář Svatého Heraklia“, u kazatelny „Oltář Obětování Páně v chrámu“ s barokovými soškami a obnovený „Oltář Svaté Anny“ s obrazem „Rodiny Páně“ od Ignáce Raaba. Po epištolní straně stojí „Oltář Svatého Josefa“, bohatě aranžovaný „Morový oltář Svatého Františka Xaverského“ a zmíněný již „Oltář Svatého Linharta“.

Ve výklencích pilastrů stojí osm bílých soch čtyř evangelistů a světců Augustina, Ambrože, Jeronýma i Řehoře. Kazatelna má sošky i vypouklé řezby, pod kruchtou stojí pět zpovědnic s řezbami a všechna tato plastika je dílem Matyáše Brauna. Nad výklenky v pilastrech visí šestnáct obrazů světců, malovaných jesuitou Ignácem Raabem. Vyjdeme z kostela a jdeme po druhém nádvoří vlevo až ke vzdušnému křídlu klenutého přechodu, za nímž počíná třetí nádvoří klementinské. Dole pod přechodem je vchod do

Zrcadlové kaple.

založené roku 1724 ke cti „Zvěstování Panny Marie“ od šlechtických členů kongregace Mariánské, uzavřené roku 1784 za Josefa II. a 1816 opět otevřené bohoslužbám Akademického gymnasia.

Název kaple pochází od zrcadel, upevněných na zdi bez oken. Klenba nese fresky ze života Panny Marie. Kaple má jediný „Oltář Svatého Kříže“, zřízený 1816, a kazatelnu. Chodbou a dveřmi spojena je kaple s „Letním refektářem“ a nad ní nalézá se „Veliká síň“ univerzitní knihovny. Vedle kaple nalézá se

Hvězdárna,

zřízená roku 1751 na popud učeného jesuity Josefa Steplinga, s jejíž zajímavé věže dávalo se Praze mávnutím praporu znamení pravého poledne. Na špici věže stojí socha Atlanta. Kdo by se chtěl pokochati krásnou vyhlídkou na Prahu, nechť vyleze na věž, této své době již málo vyhovující, ale nám drahé hvězdárny. Odtud vpravo vcházíme do průjezdu, v němž se po levé straně nalézá vchod a široké schodiště do slavné

Knihovny universitní,

neobyčejně bohaté na rukopisy, prvotisky, rytiny a knihy, patřící mezi nejcennější knihovny celé Evropy. Skoro 4000 vzácných rukopisů, mezi nimiž je nedocenitelný komplet českých památek, činí ji jedinečnou kulturní pokladnicí národa. První základ k ní položil Karel IV. věnováním jistého počtu rukopisů, když pak došlo k zrušení utrakvistické „Koleje v Karolinu“, přenesena byla odtud bohatá již bibliotéka do „Koleje Klementske“ a připojena ke knihovně, již sobě řád Jesuitů zřídil k potřebám svých škol. Největšího rozšíření se jí dostalo po zrušení Tovaryšstva Ježíšova, když se stala státním majetkem a útočištěm knihoven ze všech tehdy v Čechách zrušených klášterů. Vedle hojných darů množí se knihovna od 1782 povinnými výtisky knih a po převratě bylo již nutno zakoupením „Klementina“ rozmnožiti sály k ukládání vzrůstající literatury.

Průčelí Klementina na Mariánském náměstí.

Velký sál je po stránce architektonické jedním z nejzajímavějších výtvorů skvělé záliby baroka po úměrném dekorativním využití rozsáhlých sálových ploch. Výzdoba bohatého štuku a Hieblovy fresek na smělém stropu, bohatě ladná úprava skříní na knihy mezi točenými sloupy nad nimiž vine se kolkolem překrásná mříž galerie, dokončeny byly 1727. Je tu postaveno i poprsí velkého slavisty Pavla Josefa Šafaříka, který tu působil, a jehož bronzovou pamětní desku připevnil 1927 „Sbor pro památníky“ i na průčelí koleje u prvního vchodu ve „Velké Karlově ulici“. Přílehlý „Malý sál“, pak ozdobný „Mozartův sál“, chovající od 1837 úplnou sbírku děl mistrových a jeho poprsí od Emanuela Maxe, i „Sál inkunabulí“ se stropními malbami, doplňují reprezentační část velkolepé naší knihovny. Po převratě stal se v ní ředitelem vynikající učenec, hudebník a básník Jaromír Borecký.

Vrátíme se zase do vysokého průjezdu, kterým po několika krocích vyjdeme na „Mariánské náměstí“, z něhož můžeme obdivovati krásu portálu třetího vchodu klementinského v nádherném průčelí, vystavěném v letech 1690 až 1726 Luraghem, který do výklenku honosného štítu postaviti dal sochu Svatého Ignáce z Loyoly. Vrátíme se odtud přes všechny tři nádvoří zase branou na „Křižovnické náměstí“, kde nám kyne

Chrám Svatého Františka Serafinského.

který vystavěl na místě starého „Kostela Svatého Ducha“ administrátor křižovnického řádu Jiří Ignác Pospíchal. Od roku 1679 dal voziti kámen z lomů v Hloubětíně a mramor ze Slivence. Stavbu vedl italský stavitel Martin Lurago podle plánů francouzského architekta Jana Křtitele Matheye, který tehdy v Praze pracoval ve službách arcibiskupa hraběte Valdštejna. Za rok vyčnívala nová

stavba již nad zemi a 1688 posvěcen byl chrám arcibiskupem Valdštejnem. Když se 1784 zrušil „Kostel Svatého Valentina“, sloučena byla jeho fara s farou křižovnickou u „Svatého Františka“. Kostel stojí v jihovýchodním rohu kláštera a právem je pokládán za nejpěknější stavbu ve slohu římské architektury XVII. věku, ovlivněném již přílivem moderních idejí baroku. Zvenčí má podobu čtverce, nad nímž se vznáší smělá kopule pokrytá měděným plechem a ukončená lucernou.

Průčelí kostela, k němuž vede mramorové schodiště, je krásným výtvozem architekta Matheye, který renesanční vzhled díla obohatil barokovým průčelním oknem, protínajícím dolní mohutnou římsu. Oživeno je sochami, přičítanými Ondřeji Quitainerovi. Na hoření římsy stojí pět soch andělů, z nichž prostřední drží kříž. Uprostřed ve výklenku je socha svatého Františka Serafinského a po stranách sochy světců Františky, Víta, Václava a Ludmily. Po obou stranách vchodu stojí na podstavcích sochy, vlevo Panny Marie a vpravo svatého Jana Nepomuckého. Pocházejí z dob velmistra Suchánka, který je dal postavit 1758. Quitainerovo umění sošné projevuje zřetelně přeměnu vkusu od času Brokofovy sochy Jana Nepomuckého na „Karlově mostě“, přechod od monumentality k citové graciésnosti. Na nároží kostela vpravo od portálu stojí na sloupu révou otočeném „Socha svatého Václava“. Původní gotická socha světce na sloupu postavena byla za Karla IV. poblíž mostu u mýtnice, ale místo ní postavila tam obec staroměstská 1676 sochu tuto, již ke kostelu přenesli při opravování základů pro pomník Karla IV.

Vnitřek kostela stavěn je v pobobě řeckého stejno-ramenného kříže, tedy stavba centrální, působící na přichoziho oslňující nádherou. Stěny obloženy jsou rudým mramorem sliveneckým. Ve výklencích stěn stojí řada velikých bílých soch, z nichž sochy světců Jiřího, Martina, Jáchyma a Anny jsou vytesány z alabastru, kdežto sochy světců Jana Nepomuckého, Maří Magdaleny, Barbory, Josefa, Jana Křtitele a Kateřiny odlity jsou ze sádry. Bohatá je i výzdoba obrazová, vesměs díla vynikající.

Nad vchodem visí v bohatém rámu obraz „Kristus vyhání kupce z chrámu“. Pod kupolí jsou v mědi malované obrazy církevních učitelů Řehoře, Jeronýma, Augustina a Ambrože, umístěné nad sochami. Přimo pod kupolí jsou fresky čtyř Evangelistů. Maloval je Václav Vavřínek Rainer spolu s obrovskou freskou „Posledního soudu“ na klenbě kupole.

Velkolepou fresku Poslední soud dokončil Rainer 1723 za velmistra Františka Matěje Böhma, pomalovav ohromnou elyptickou klenbu kopule malbou, již co do rozsahu a vzrušené mohutnosti účinně nevyrovná se v Praze žádné jiné dílo. Několik set postav vykouzleno zde smělym štětcem maliřovým. Při vstupu uvidí oko nejprve postavu „Anděla smrti“, třímající srp, jímž právě dokončil dílo skosení. Nad ním na oblaku letí již andělé troubící na polnice výzvu k poslednímu soudu. Nad anděly stoupá do jasné výše postava Kristova a vlevo andělé nesou jeho Kříž, z něhož proudí zdroje světla. K věčné slávě plují shluky proroků, mučedníků a světců s zemskými patrony českými. Třesk polnic probudil mrtvé spáče v hrobích, z nichž vstávají k cestě na soud. Zástupy zavrženců neseny jsou ďábelskými obludami do pekelných plamenů. Účin celku je drtivý a otřásající. Malba byla obnovena 1904 malíři Mikskem, Krisanem a Pištěkem v staré kráse a lesku.

Na hlavním „Oltáři svatého Františka“ visí veliký obraz Jana Kryštofa Lišky, představující světce, ležícího na zemi u vytržení a dostávajícího od Ukřižovaného stigmata. Nad obrazem je bílé „Sousoší Nejsvětější Trojice“ a po stranách stojí velké bílé sochy světců Heleny s křížem a Augustina. Klenba nad oltářem je ozdobena freskou Jana Kryštofa Lišky.

V bočním křídle na straně evangelijní je „Oltář Povýšení Svatého Kříže“ s obrazem mistra Michaele Leopolda Willmanna, zasazeným v bohatý rám. Na svatostánku je obrázek svatého Jana Nepomuckého. V křídle na straně epištolní stojí podobný velký „Oltář Nanebevzetí Panny Marie“ rovněž s obrazem Willmannovým z let okolo 1700 a menším obrazem „Matky Boží Pomocné“.

Následkem vnějšího čtvercového půdorysu a vnitřku, v podobě stejnoramenného kříže upraveného, vznikly ve čtyřech rozích chrámu čtyři kaple, od vchodu vlevo tmavá „Kaplička Dušiček“, vpravo „Kaple Panny Marie

Část Rainerovy fresky Posledního soudu v Křižovnickém kostele.

Královný“, vlevo od hlavního oltáře „Kaple Božího Hrobu“ a vpravo „Kaple svatého Jana Nepomuckého“. V této poslední lze viděti i starobyloou cínovou křtitelnicí gotickou, přenesenou sem ze zrušeného „Kostela svatého Valentina“.

Vlevo od hlavního oltáře je „Kruchta klášterní“ a pod ní visí „Obraz krále Davida“. Na „Oltáři blahoslavené Anežky Přemyslovny“ stojí tu nový obraz vznešené abatyše, malovaný 1875 k slavnosti blahorečení od Josefa Hellicha. Anežka drží na něm v ruce kostel křižovnický. Naproti na straně epištolní vznáší se „Kruchta hudební“, pod níž visí „Obraz svatého Pavla“.

Při levém nároží lodě, vedle „Obrazu svatého Jáchyma“, je umístěna kazatelna, ozdobená na stříšce „Soškou Boha Otče“ anděly neseného, pod níž se vznášejí sošky tři andělů. Na řečništi lze viděti pozlacené dřevořezby „Večeře Páně“ a „Vzkříšení Lazara“. Schodiště nese „Sošku anděla Strážce“ a dřevořezby „Magdalena v domě Šimonově“ i „Kristus zjevuje se Magdaleně po svém Zmrtvýchvstání“.

Budova velmistrovská

zaujímá celou jižní stranu náměstí od kostela až k řece. Na průčelí, zvedajícím se nad řekou, stkví se znak velmistrů řádu Křižovníků, jejichž komnaty jsou v prvním poschodí. Tady na chodbě visí podobizny osmi velmistrů řádu, mezi nimi i díla Škrétova a v osmi komnatách generálových je rovněž mnoho vzácných obrazů. V severozápadním rohu je veliká kapitolní síň, zaujímající druhé i třetí poschodí, se třemi freskami Josefa Navrátila z roku 1848. Naproti je soukromá „Kaple velmistrova“, z níž jdou okna do kostela. Také vzácný archiv klášterní se tu nachází. Před průčelím na zvýšené ploše malého parku, právě nad Vltavou, jež se tu do široka rozlévá, tyčí se

Sousoší Karla IV.

jeden z nejzajímavějších a nejlépe umístěných pomníků pražských, postavený zde 1848 k oslavě 500. výročí založení „Karlovy university“.

Sochu vytvořil drážďanský mistr Arnošt Hähnel a podle jeho modelu ulil ji v bronzu norimberský litec Jan Burgschmid. Kolem nadlidské postavy královny, který v pravici drží zakládací list university, umístěny jsou symbolické postavy čtyř fakult. Na čtyřech rozích podstavce stojí podoby čtyř znamenitých současníků Karlových, socha Arnošta z Pardubic, Jana Očka z Vlašimi, Karlova maršálka Beneše z Kolovrat a stavitele domu Matyáše z Arrasu.

A několik málo kroků od pomníku velkého „Otce vlasti“ vypíná se počátek jednoho z jeho velkých děl, nádherný výtvar české gotiky, „Mostecká věž staroměstská“, uchvacující kamenná báseň, tvořící skvělou bránu k věkopamátnému dílu, jímž jest

Karlův most kamenný.

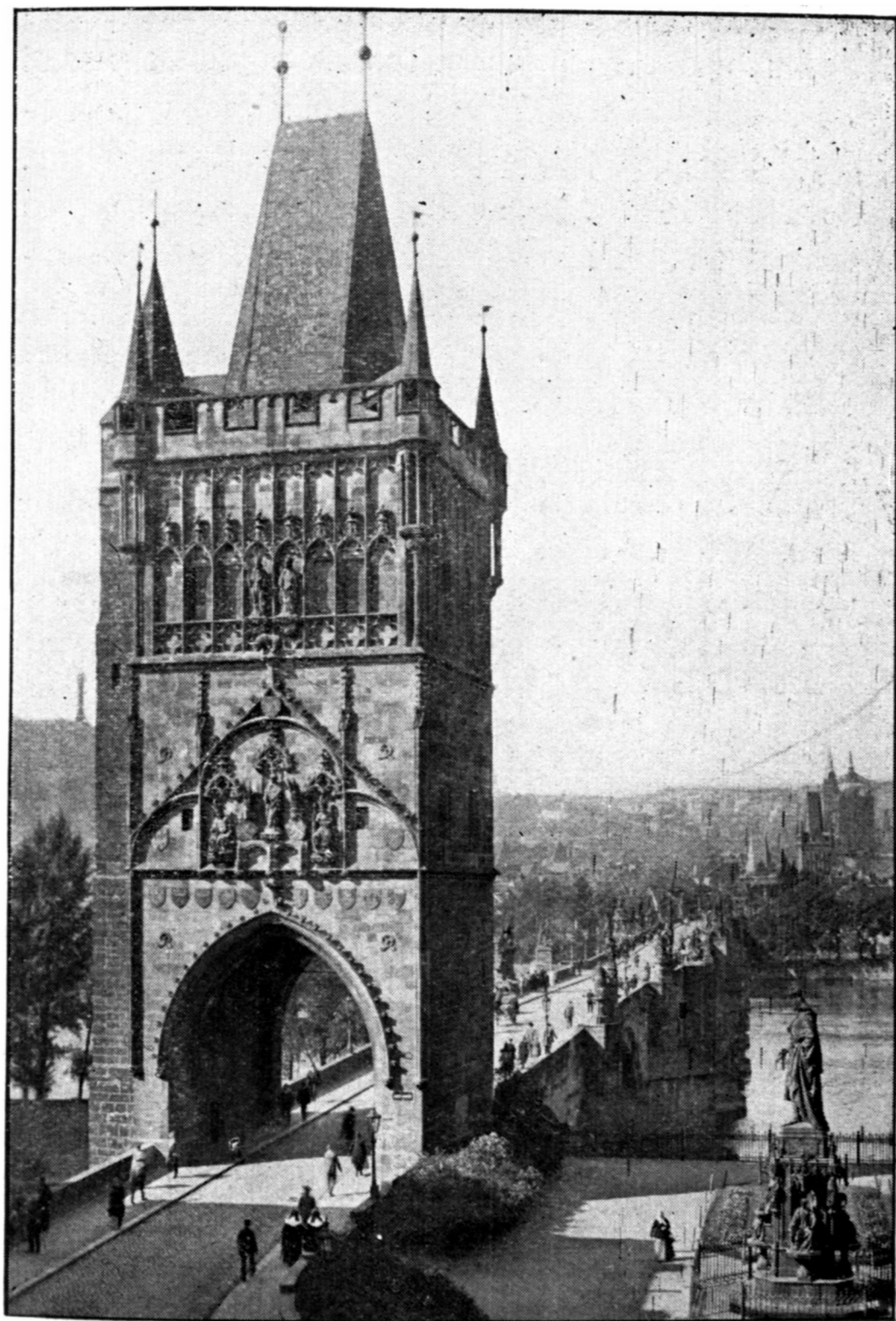
Jest nejstarší z pražských mostů, neboť se připomíná již při povodni v roce 1118. Tehdy byl dřevěný a z rozkazu královny Judity, druhé manželky krále Vladislava I. nahrazen v letech 1169 až 1171 novým kamenným. Ten stál až do 1342, kdy byl z největší části pobořen povodní. Zbytkem tohoto Juditina mostu je oblouk za risalitem pod přední částí „Křižovnického kláštera“ a reliefní, z kamene vytesaná podoba vousatého muže či „bradáče“.

Relief „bradáče“ je bývalý nejvyšší klenák jednoho z oblouků „Juditina mostu“ a představoval asi podobu jeho stavitele. Jeho úkolem bylo určování výšky vody na západní straně mostu. Od roku 1846 je zazděn do nábrežní zdi mezi klášteřem a „Mosteckou věží“ nad hladinou Vltavy, kde tkví až podnes.

Základ k novému mostu kamenému položen byl 1357 Karlem IV. na straně Starého Města Pražského. Stavbu vedl architekt dómu Petr Parléř asi do 1386, ale dílo bývalo často a na dlouhé doby přetrhováno. Poslední oblouk dokončen byl 1502 a povšechné dokonání stavby stalo se po 145 letech v červnu 1503. Po zmíněných již poruchách zbořen byl nově povodní 1367 jeden piliř, v červenci 1432 roztrhl se na tři kusy, ježto několik oblouků bylo dřívím a senem ucpáno. Později 1496 byl opět stržen jeden piliř a oblouk u „Božích ruk“. Uměle pobořen 1744 jeden oblouk na rozkaz generála Harsche, když byli Prušáci obsadili Menší Město Pražské, až k pevnému klenutí. Pak byl silně porouchán 1784 a poslední katastrofa stihla jej dne 4. září 1890, kdy se za velké povodně zřítily tři piliře a oblouky šestý i sedmý do vln vltavských. Toto zboření, jež strhlo i několik soch, těžce se dotklo tehdy všech upřímných Čechů, a výraz smutku zachycen i verši předních básníků. Vrchlický lkal nad pohromou, způsobenou hučícími živly:

V těch peřejích je všechno pochováno,
tvých luhů koberec, tvých klasů zlato,
tvůj útulný krb, zdeptáno vše, zdráno,
kde smál se kraj, se šíří vlhké bláto.

A nejkrasší šperk, Praho, na tvé šiji
je roztržen, kdes v hloubi kalné řeky
spí perly jeho, co přestálo věky,
je smutná tříšť, do které vlny bijí.

Mostecká věž staroměstská s panoramatem Menšího Města
Pražského.

K udržování a opravování prvotního dřevěného mostu bylo určeno clo na mostě, poplatek z osmi vsí a vinní plat v Praze i v okolí. Václav I. odevzdal tyto důchody i péči o most Křižovníkům. Po roce 1348 zřízena byla pokladna pro tyto peníze, od které měli Křižovníci jeden a staroměstští měšťané dva klíče. Za bouři husitských přešla práva i povinnosti na městský úřad mostní. Tyto poplatky za přechod se již dávno nevybírají a město se stará o udržování mostu přes 700 kroků, čili 520 metrů dlouhého a 10 metrů širokého velmi pečlivě. Spočívá na 17 pilířích a 16 obloucích, jsa proti proudu poněkud vypouklý.

Staroměstská mostní věž

zahajuje na „Křižovnickém náměstí“ most, vyrůstajíc z jeho prvního pilíře, opřeného na vltavském ostrůvku. Stavba přičítá se Petru Parléri v posledních letech Karla IV. a prvních jeho nástupcův. V pohnutém roce 1621 byly zde vyvěšeny hlavy 12 popravených pánů z exekuce Staroměstské a teprve 1631 pohřbeny v „Kostele Svatého Salvátora“ v „Dušní ulici“.

Východní průčelí věže má prebohatou výzdobu. V prním patře je umístěna socha Karla IV. sedícího na trůně a po pravé straně Václav IV. Oba jsou pod bohatými baldachýny, majíce v pozadí malé erby říše římské i české. Mezi oběma sochami stojí Svatý Vít. Po levé ruce Karla IV. je erb s německou orlicí, po pravici Václava IV. erb s českým lvem. Nejvýše v prním patře nad hlavou Svatého Víta vznáší se plamenná orlice Svatováclavská.

Druhé patro ozdobeno je vlevo kamenou sochou Svatého Vojtěcha a vpravo Svatého Zikmunda. Pod nimi v římsovém pásu je plno masek a fantastických netvorů.

Pod pásovou římsou prvního patra je řada kamenných štítů s polychromovanými erby. Ve středu levé strany je německá orlice, ve středu pravé znak český. Vedle nich vlevo jsou znaky Moravy, Braniborska, Slezska a Arelatu, vpravo pak Lucemburku a obou Lužic.

Právě vprostřed oblouku brány je starý znak Starého Města Pražského a po různu na průčelí přízemí a prvního patra jsou lednáčkové ve věniku či ručniku v uzel svázaném. Klenba v průjezdě je valená a půlkruhová, s kamennými žebry sítovitě vedenými. Uprostřed je veliký svorník mající tvar české koruny. Na omítce jsou staré freskové obrazy, představující čtyřikrát lazebnici Zuzanu s konví a květinou v ruce, osmkrát pak lednáčka. Na zdi brány proti Starému Městu Pražskému je freskový obraz Kristovy hlavy „veraikon“ se dvěma anděly. Proti Menšímu Městu Pražskému je namalován staroměstský znak z roku 1649. Tyto všechny malby obnoveny byly 1878 Petrem Maixnerem.

Z průjezdu vedou nízké dveře do schodiště na jižní straně přistavěného. Do prvního patra vede tu 58 schodů k těžkým dveřím, kudy se vchází do síně zaujímající celé patro. Nade dveřmi nalézá se pěkný dřevěný gotický portál, prostý strop je podepřen dvěma gotickými dřevěnými sloupy ozdobnými. Odtud spouštěvali železnou mříž, kterou se brána zavírala.

Do druhého patra vede 40 schodů. Ve vlysu síně rozděleném dřevěnými opěradly stropu v 15 polí, vymalováno je 14 erbů zemí českých a v patnáctém polí je nápis o obnově věže v letech 1874 až 1878. K cimbuří vede nových 40 stupňů, točících se kolem sloupu, který končí se kamenou sochou klíčníka. Pod dlažbou v bráně jsou dvoje sklepy nad sebou.

Také západní strana věže bývala vyzdobena nádherně, ale jsouc vydána v dobách válečných střelbě nepřátelské, zničena záhy docela. Sadeler nám zachoval vyobrazení, z něhož víme, že v prvním patře nad branou byla vprostřed Panna Maria s Děťátkem, dole vlevo a vpravo asi Karel IV. s některou ze svých manželék. Místo těchto reliefů byla sem brzy po 1648 zasasena pamětní deska, hlásající hrdinství Pražanů při hájení mostu proti Švédům.

Vycházíme z přítmi klenby „Mostecké věže“ a zrak náš mimoděk utkví na první soše po levé

straně, představující Svatého Iva, který jakoby nás vítal a rukou směrem k „Menšímu Městu Pražskému“ vztaženou vlídně zval k další pouti po mostě, jenž sbíhajícími se křivkami obou chodníků a kamenných zábradlí zdá se mizeti v klínu protějšího břehu. I jdeme po kamenné stezce dále a před zraky rozvíjí se nám zvolna divadlo, jemuž rovného marně bychom hledali po celém světě. Z čarovného rámu malostranských zahrad a ostrova Kamy vyrostají pohádkové obrysy palácův, věží a kopulí, křivolaké plochy rudých prejzových střech, stoupajících k nádhernému vyvrcholení Hradčan s „Dómem Svatovítským“. Most je po obou stranách ovrouben slavnou

Aleji soch,

vytvořených předními mistry českého sošného baroka a umístěných jedinečně v samém ohnisku Prahy, kde „obloha, mračna, voda i stromoví, architektura Hradčan i Malé Strany spolupracují na úchvatném dojmu, vytvářejíce pro ně rámec i pozadí“. Původně stál tu jen kříž, ona zmíněná již „Boží muka“, později ještě socha Svatého Jana Nepomuckého. Tyto dvě skulptury jsou podnes jediné bronzové práce na mostě, ostatní díla jsou vesměs kamenná. Projdeme-li branou „Staroměstské mostecké věže“, míjíme po pravé straně mostu „Sousoší Panny Marie se Svatým Bernardem“, „Sousoší Panny Marie se světcí Dominikem a Tomášem Akvinským“, „Skupinu Svatého Kříže s Pannou Marií Bolestnou a Janem Miláčkem“,

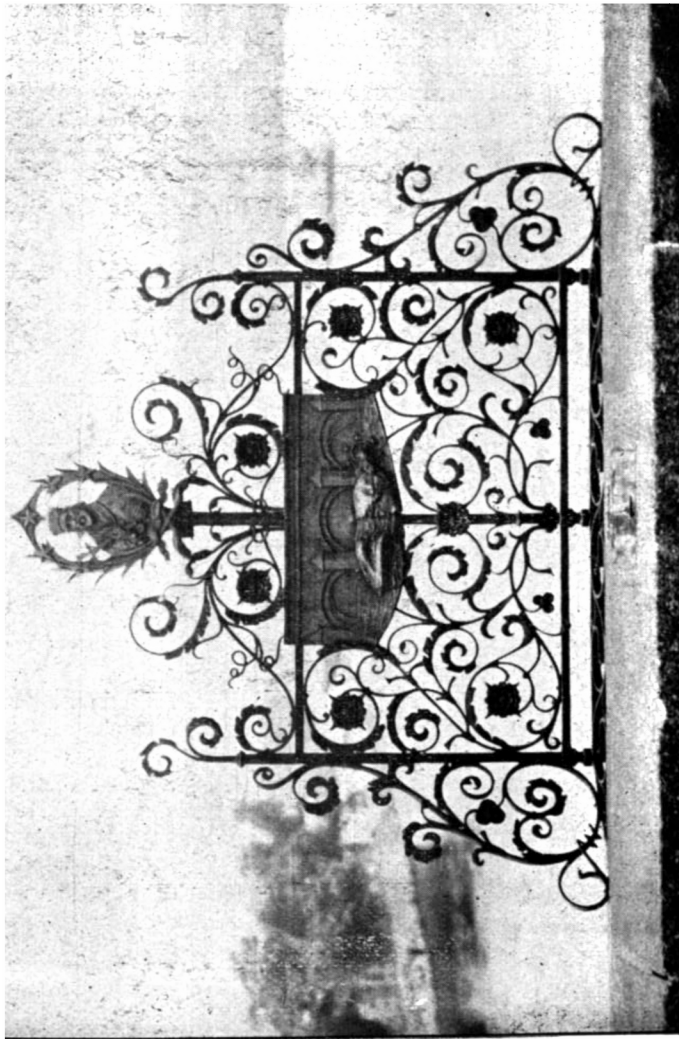
Sousoší Svatého Bernarda,
vpravo štít prelatury Křižovníků s erbem.

„Sochu Svaté Anny“, pak prázdné místo piliře, na němž až do povodně 1890 stála „Skupina Svatého Ignáce z Loyoly“, „Socha Svatého Jana Křtitele“ mezi touto a následující sochou je do zábradlí zasazena mramorová deska, označující místo, kde byl Svatý Jan Nepomucký svržen do vody, následuje „Sousoší světců Norberta, Václava a Zikmunda“, „Socha Svatého Jana Nepomuckého“, „Socha Svatého Antonína Paduánského“, „Socha Judy Tadeáše Apoštola“, „Socha Svatého Augustina“, „Socha Svatého Kajetána“, „Socha Svatého Filipa Benicia“, „Socha Svatého Víta“, „Sousoší Kristovo se světci Kosmou a Damiánem“.

Sousoší Svatého Bernarda vytvořil 1709 pražský sochař Matěj Václav Jäckl nákladem cisterciáckého opata v Oseku Benedikta Litweriga. Světec klečí vpravo před Madonnou s Jezulátkem, která stojí na nízké.n podstavci, přerušujícím oblačný sloup. Vlevo druž andělíčků drží kříž s rouškou Veroničinnou, skupina vyvažující znamenitě sochu Bernardovu. Umělecké pojetí i provedení je příbuzno se sousedním sousoším Svatého Tomáše.

Sousoší Svatého Tomáše Akvinského vytvořil rovněž o rok dříve 1708 Matěj Václav Jäckel nákladem dominikánského „Klášteřa Svatého Jiljí“ na Starém Městě Pražském.n. Madonna stojí na zeměkouli s Jezulátkem v náruči a podává vlevo stojícímu Svatému Dominikovi růženec. Pod zeměkoulí pes drží v tlamě hořící pochopeň. Ježíšek sklání se k vpravo stojícímu Svatému Tomáši Akvinskému, držícímu v levici péro a pravici pozdvihujícímu otevřenou knihu, v níž napsáno: „Dobře jsi psal!“ Celek ukazuje v souměrném svém uspořádání a vyvýšení střední části na úmysl vyrovnati se protějšímu „Sousoší Svaté Barbory“.

Skupina Svatého Kříže je původem svým z různých dob. Ferdinand III. zakoupil 1657 v Drážďanech starší bronzové tělo Spasitele a dal je upevniti na kříž dřevěný. Zpuchřelý kříž vyměněn 1707 dnešním křížem kovovým. Kříž stojí uprostřed soch vlevo Panny Marie a vpravo Svatého Jana Evangelisty. Staré olověné sochy

Mřížka Svatojanská,
označující místo svržení Světce do Vltavy.

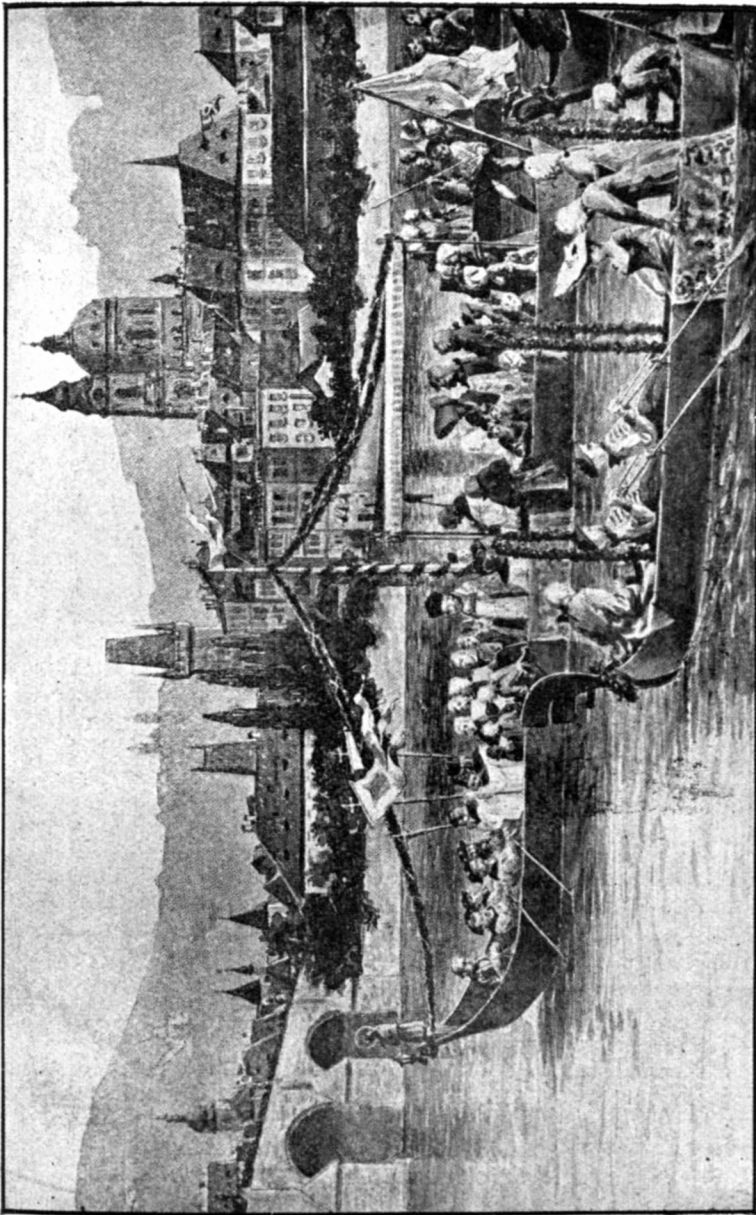
barokové vyměněny byly 1861 novými sochami těchže světců od Emanuele Maxe. Karel Adam z Řičan založil 1681 u kříže „věčné světlo“ podnes hořící. V podstavci na způsob skály vytesaném jsou tři mramorové desky, nesoucí v latině, česky i německy znějící nápis: „Trojnásobně Svatý, Svatý, Svatý, ke cti Krista Ukřižovaného z pokuty proti Svatému Kříži rouhajícího se Žida od slavného královského tribunálu appellationum založené léta Páně 1696 dne 14. září.“

Sousoší Svaté Anny vytvořil 1707 Matěj Václav Jäckel nákladem hraběte Rudolfa z Lissau, jehož erb spojený s erbem choti umístěny jsou dole na podstavci. Světice drží v levici Jezulátko se zeměkoulí a pravici klade na Marii, zobrazené jako děvče držící kytici růží. Umělecky je skupina nejslabší prací sochařovou na mostě, zejména příliš vysokou postavou Světice a mocně rozevraným jejím šatem.

Sousoší Svatého Ignáce z Loyoly vytvořil 1711 slavný pražský sochař Ferdinand Maxmilián Brokof nákladem „Novoměstské koleje jesuitské.“ Světec stál jako vítěz na zeměkouli, podpírané allegorickými postavami čtyř dílů světa, Ameriky, Evropy, Afriky a Asie. Rozdíl mezi podstavcem a sošnou skupinou zmizel pro nadměrné bohatství plastických podrobností. Postavu Světce převzal Brokof s „Oltáře Svatého Ignáce“ v římském kostele „Il Gesu.“ Skvělé toto dílo sřítlo se při povodni 1890 do Vltavy, odkudž byly zbytky vyloveny a uloženy v malostranském „Obecním dvoře.“ Proti postavení kopie zvedl se odpor svobodomyšlných živlů na pražské radnici. Podnes hodí se slova rozlitostněného básníka Vrchlického na osud soch zatopených v roce 1890 i na toto sousoší, jedinečné i v bohaté plastice českého baroku.

Však vy jste čněly v naši vřavu,
v zář hvězd i v zážeh denní,
a vy jste zřely v hukot davu
na troje pokolení.
A proud když vás, umění divy,
strh v rozevrané vln svých hřívý,
my vzkřikli poděšení.

Však zůstalo to při výkřiku,
ať hrůzou se vlas ježí.
Čas spláchne vše a srovná v mžiku.
Oř divý bez otěží

Procesi na lodich v predvečer Svatojanský.

proud přes vás kypí, sochy svaté,
a vy se dole rozpadáte
a voda běží, běží. . . .

Socha Svatého Jana a Křtitele zpracována byla 1855 od Josefa Maxe nákladem Jana Norberta Gemericha z Neuberku, nejvyššího písaře království Českého, jehož dva erby jsou na podstavci pod sochou. Na jejím místě stálo „Sousoší křtu Kristova“ od Jana Brokofa z roku 1706, které 1848 těžce poškozené uschováno v „Obecním dvoře“ malostranském. Světec v klidném kazatelském postoji přidrží levicí vysoký kříž na prsou a pravici má vztyčenou. Roucho má uměle zřasené. Podstavec je zpracován v mírně zprohýbaných profilech a římse jednoduché.

Pamětní mramorová deska a železná mřížka v zábradlí mostu nad obloukem jsou upraveny v místě, kde dle starobylého podání svržen Svatý Jan Nepomucký do vody. Povodeň 1890 strhla i starou desku s mřížkou do Vltavy. Architekt dómu Josef Mocker vypracoval dle vytažených zbytků mřížky nákres na novou, malíř František Sequens navrhl dva obrázky. Malostranský zámečník Jindřich Duffe vykoval mříž, v dílně Schorchtově v mědi vytepany a pozlacený poprsí Světcovo i obrázek jeho těla na vodě plovoucího. Dílo udrželo se na mostě od 1896 až do převratu 1918, kdy zničeno bylo záštim lidí neuvědomělých. Obnoveno v podobě poněkud chudší péčí „Jednoty k pořádání slavností svatojanských“ v Praze.

Sousoší světců Norberta, Václava a Zikmunda vytvořil 1853 sochař Josef Max nákladem premonstrátského opata strahovského Jeronýma Zeidlera, jehož erb je na podstavci vytesán. Původně tu stála „Skupina světců Norberta, Adriána a Jakuba“ od Jana i Ferdinanda Maximiliána Brokofů z roku 1708, která přenesena do kostela Svatého Norberta na Nové Město Pražské a nahrazena 1764 sousoším Ignáce Platzera, jež tu stálo až do roku 1853. Svatý Norbert drží v ruce monstranci, oděn v hávu arcibiskupském. V levo stojící Svatý Václav je rytířem s praporcem a znakem země České a připomíná sochu Parlérovu v dómu Svatovítském. Vpravo stojí Svatý Zikmund v rouše královském. Sochy umístěny jsou dosti neživotně na novogotickém podstavci bez bližší souvislosti skupinové.

Socha Svatého Jana a Nepomuckého je první a nejstarší baroková socha na mostě. Dřevěný model sochy vypra-

Brokofova socha Svatého Víta,

cován byl v 70. letech XVII. věku od vídeňského sochaře Matěje Rauchmüllera pro pražského barona Matyáše Bohumíra Wunšvice, který pak r. 1682 dal dle něho na zámku Ronšperce vyřezati velkou sochu Světcovu od řezbáře Jana Brokofa. Socha přestěhovala se pak do Prahy, kde byla v kapli domu Wunšvicovského umístěna až do 1819, kdy přenesena do „Kostela Svatého Jana Nepomuckého“ na Skalce. Dle Brokofovy sochy ulil 1683 zvonař Wolfgang Jeroným Herold v Norimberce sochu bronzovou, stojící podnes na mostě. Na podstavci je bronzový erb Wunšviců a bronzové reliefs výjevů „Svatý Jan zpovídá královnu“ a „Vojíni vrhají Světce do Vltavy“. Socha je pravzorem všech portretů Světcových po celém světě, vzrušená v liniích, ale monumentální v mocném obrysu. Velká citovost prochvívá dílo plné pathosu a oduševnění. Ořimsování podstavce a zatížení festony je typicky brokofovské. Socha je každoročně v svatojanském oktávu předmětem zbožných pobožností a poutí, které v minulosti měly význam celonárodně obrodný a konaly se i na lodích.

Socha Svatého Antonína Paduánského vytvořena 1707 od pražského sochaře Jana Oldřicha Mayera nákladem Kryštofa Mořice Wittauera. Světec drží v pravici liliji a levicí podpírá Ježiška, stojícího na volutovité vzpěře a tulícího se k němu. Po stranách jednoduše profilovaného podstavce umístěny jsou dvě vázy s reliefs ze života Světcova.

Socha Svatého Judy Tadeáše Apoštola připisována některými znalci Ferdinandu Maxmiliánu Brokofovi, zdá se však, že neprávem. Pojetí výrazu a zřasení roucha upomíná spíše na mistra Jana Oldřicha Mayera, který sochu patrně vytvořil 1708 nákladem Františka Sezimy Mitrovského z Nemyšle. Apoštol drží v levici kyj, jímž byl umučen a v pravici knihu. Podstavec vedle erbu dárce nese lapidární nápis „Zbožnému příteli Kristovu“.

Socha Svatého Augustína zhotovena 1708 sochařem Janem Bedřichem Kohlem nákladem kláštera Augustiniánů u Svatého Tomáše na Menším Městě Pražském. Světec třímá v levici pastýřskou berlu a levicí pozdvihuje hořící srdce, u jeho nohou sedí pacholíček s mušlí v ruce. Nápis na podstavci zní: „Knížeti učitelů církevních, velikému patriarchovi řeholí, svatému otci Augustinovi synovská láska zřídila“. Je to průměrná práce umělecká, příbuzná s protější sochou Svatého Mikuláše Tolentinského.

Sochu Svatého Kajetána vytvořili společně 1709 Jan a Ferdinand Maxmilián Brokofové nákladem kláštera Theatinů, kdysi v Nerudově ul. na Menším Městě Pražském. Světec stojí na oblacích, v levici drží otevřenou knihu, v pravici třímá péro. Za ním se vztyčuje vysoký jehlanec halený obláčky, na jehož vrcholu neseno dvěma andělíčky hořící okřídlené srdce. Po stranách na štíticích jsou řezby ze života Světcova. Kompozice, přísná souměrnost, profil římsy i charakter výzdoby sochy odpovídají uměleckému pojmání Janovu právě tak, jako formální vypělost a měkkost figurální mluví pro autorství Ferdinanda Maxmiliána.

Sochu Svatého Filipa Benicia zpracoval pravděpodobně solnohradský sochař Bernard Mendel z bílého mramoru pro knížete Lichtenštejna. Na bohatě ořimsovaném podstavci stojí Světec v řádovém rouše Servitů, složeném do záhybů poněkud ztuhlých, v levici drží kříž, liliji a knihu, pravici klade na prsa. U nohou leží mu odmitnutá papežská tiára.

Sochu Svatého Víta vytvořil 1714 Ferdinand Max Brokof nákladem vyšehradského děkana Matěje Vojtěcha Machta z Löwenmachtu. Mládeneček s korunou na hlavě a s palmou vítězného mučednictví v levici stojí na skále, z níž vylézají lvi a hadi. Šelmy se před ním v zázraku plazí. Na podstavec, vytvořený malebným narovnáním balvanů, není tu postavena pouze socha Světce s příslušným emblemem, nýbrž samotný děj legendy.

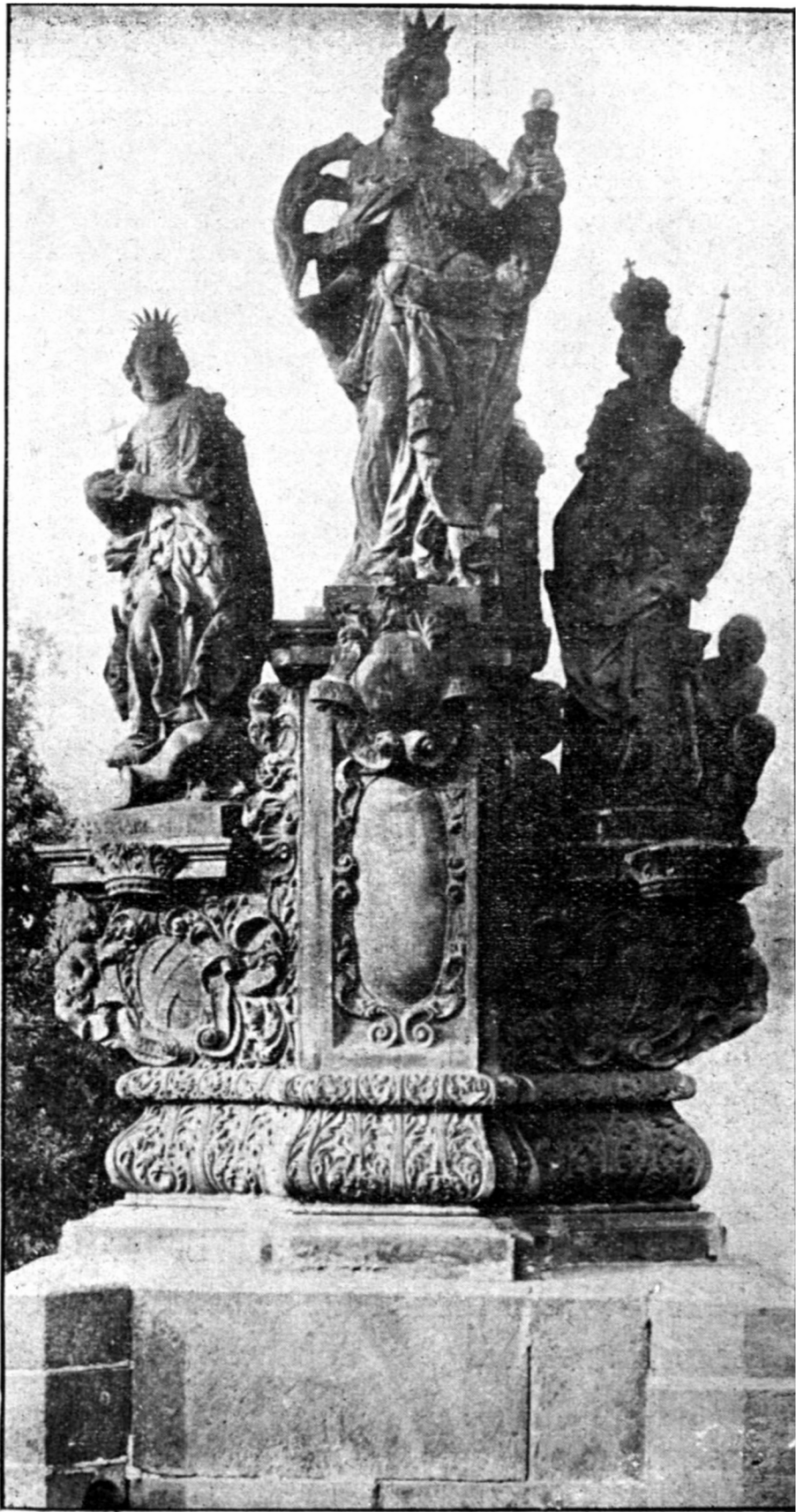
Sousoší Kristovo se světci Kosmou a Damiánem zpracoval 1709 Jan Oldřich Mayer nákladem Lékařské fakulty v Praze. Na trojdílném podstavci stojí uprostřed Vykupitel s křížem v levici a pravicí ukazuje na ránu v boku. Světci oděni jsou v roucha akademická jako patroni lékařů a drží palmy i skříňky lékařské. Profil římsy a podobnost se sochou Svatého Judy Tadeáše je nápadná.

Po levé straně „Karlova mostu“ lze viděti hned za „Staroměstskou mosteckou věží“ obnovenou „Sochu Svatého Iva“, pak „Sousoší světic Barbory, Markéty a Alžběty“, „Sousoší Bolestné Panny Marie“, „Sochu Svatého Josefa“, „Sousoší Svatého Františka Xaverského“, „Sochu

Svatého Krištofa“, „Sochu Svátého Františka Borgiaše“, „Sochu Sváté Ludmily“, „Sousoší Svátého Františka Serafinského“, velké „Sousoší světců Vincence Ferrerského a Prokopa“, na piliři této skupiny stojí dole nová kopie „Rolandova sloupu“, pak následuje „Socha Svátého Mikuláše Tolentinského“ a za ním je zábradlí mostu prolomeno vchodem na velké dvojité kamené schodiště, vyplňující celý oblouk mostní, kterým lze sejíti na ostrov „Kampu“. Za schodištěm stojí překrásné sousoší „Sváté Luitgardy“ a pak „Socha Svátého Vojtěcha“, načež přicházíme k velké sošné „Skupině světců Jana z Mathy, Felixe z Valois a Ivana“ s pověstným „Turkem na Pražském mostě“, posléze míjíme „Sochu Svátého Václava“.

Sochu svátého Iva vytvořil 1711 pražský sochař Matyáš Braun nákladem Právnické fakulty v Praze. Vzácný originál je uložen v lapidariu „Zemského musea“, na podstavci stojí věrná kopie Františka Hergesela z r. 1908. Na bohatě vyzdobeném podstavci stojí světec v taláru jako patron právníků. Po levici stojí žena s nemluvnátkem a hošíkem ruce vzpínajícím. V pozadí prosí stařec o zastání. Na pravici stojí alegorická socha Spravedlnosti v podobě dámy s očima zavázanýma.

Sousoší svaté Barbory je dílem obou Brokofů z r. 1707. Na koncepci otce Jana ukazuje podstavec vyzdobený lupením a stuhami, silně vyložená římsa a její profil, provedení částí ornamentálních i symetrické pojetí celku. Odlišný charakter figur s měkkým splýváním zřaseného roucha prozrazují spolupráci syna Ferdinanda Maxmiliána. Sousoší nákladem svým postavil zemský podkomoří Jan Václav Obytecký z Obytec. Na zvýšeném prostředku podstavce stojí svatá Barbora s emblémy koruny, palmy a kalichem s hostií, majíc za sebou věž. Po pravici svatá Markéta s křížem v ruce šlape po draku. Po levici okorunovaná svatá Alžběta s žezlem v ruce podává almužnu žebrákovi.

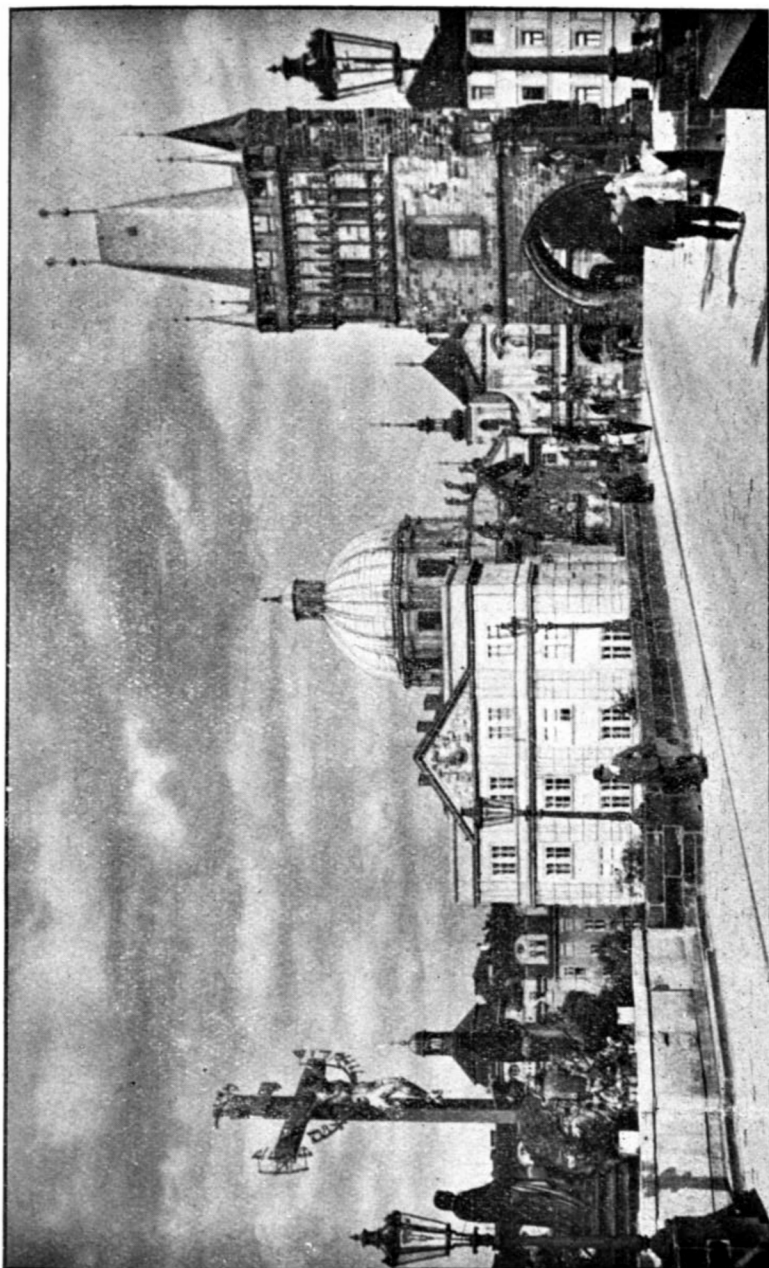

Brokofovo sousoší Svaté Barbory.

Sousoší Piety, vytvořené 1859 od Emanuela Maxe a postavené z vynosu veřejné sbírky, stojí tu na místě staré barokové „Piety“ z roku 1696, již zpracoval Jan Brokof pro měšťana Gabriela Matheidesa a jejíž zbytky uloženy v malostranském „Klášteře Milosrdných Sester“. Mírně pathetický výraz, plastická určitost a uzavřený obrys kompozice činí z práce nejlepší dílo Maxovo. Matka Boží drží mrtvého Spasitele v klíně, Maří Magdalena líbá levici Páně a Jan Miláček stojí v tichém bolu nad nimi. Toto sousoší opěváno bylo často básníky, kteří v něm rádi shledávali umělcem ztělesněný symbol „Matky vlasti, držící Syna národ ve svém klíně“. Neruda zapěl o tom ve svých „Zpěvech pátečních“ verše nezapomenutelné: „Vy všichni, kteříž Božím světem jdete, krok zastavte svůj a sem pohlédněte, zda jesti bol, jenž tomu roven bolu!“ A Vrchlický vyznává o tomto sousoší, jak

často v slunce paprscích v letním vedru,
často v šedé jeseně mrazné pršce
kolem tebe po Karla mostě starém,
Matko, jsem krácel.

Jdouce od sousoší „Piety“ k sousední soše „Svatého Josefa“ obrátíme se zpět ke „Starému Městu Pražskému“, abychom zachytili nádherný pohled na místa, z nichž jsme právě vyšli. Vlevo od „Mostecké věže“ zeleně svítí nám smělá kopule „Křižovnického kostela“ a pod ní žlutavé průčelí prelatury, jejíž fronta zdá se prodlužovati až k „Mánesovu mostu“. Pod kopulí zachytíme obrys pomníku „Karla IV.“ a za ním průčelí „Kostela Svatého Salvatora“ s dvojicí věží a šestibokou červenou bání. A za nimi postřehneme věžičky „Kostela Svatého Klimenta“, převyšované vysokou a štíhlou věží „Hvězdárny universitní“. A jak zvolna ustupujeme, vynořují se rudé věže staroměstského „Kostela Svatého Mikuláše“, obě šupinaté zvonice Týna, tmavý obrys hlásné věže „Staroměstské radnice“,

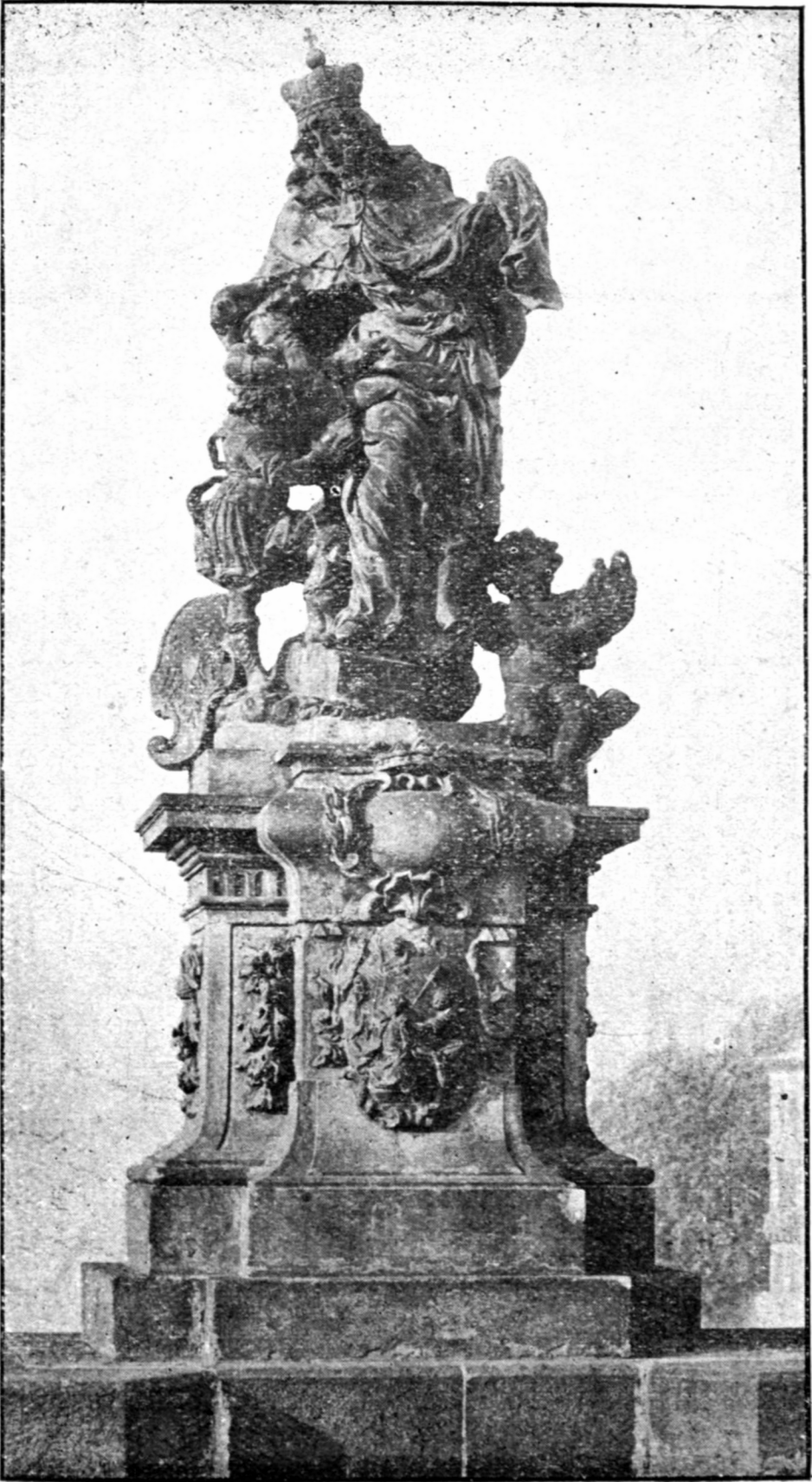
Pohled na Křižovnické náměstí s mostu.

obklopené celým shlukem jiných věží, vztyčujících se nad záplavu rudých střech staroměstských. Ale i na pravo od věže pokocháme se obrazem složité skupiny „Staroměstských mlýnů“, převýšených mědí krytou „Vodní věží staroměstskou“ a více vpravo členitým štítem „Vodárny“, novorenesančně vystavěné architektem Antonínem Wiehlem, ozdobené výraznou sgraffitovou kresbou Františka Ženiška, představující „Obranu Starého Města proti Švédům 1648.“

Sochu svatého Josefa vytvořil 1854 Josef Max nákladem Josefa Bergmanna. Stojí na místě staré barokové sochy obou sochařů Brokofů z roku 1706, již postavila hraběnka Terezie Příchovská z Příchovic a jež v bouřích 1848 těžce byla poškozena střelbou. Světec stojí na hranolovém podstavci o hranách zkosených a stěnách ozdobených lípanými gotickými oblouky, akantem a stuhami. V levici drží lilii a pravici klade na Ježíška žehnajícího.

Bohaté sousoší svatého Františka Xaverského vytvořil 1711 Ferdinand Max Brokof nákladem bohoslovecké i filosofické fakulty v jezuitské koleji v Klementinum. Za povodně 1890 zřítilo se do řeky a vylovené zbytky uloženy v lapidariu „Zemského musea“ na výstavišti a v malostranském „Obecním dvoře“. Dnes tu stojí věrná kopie sochaře Čeňka Vosmika. Na desce nesené Indem, Negrem, Tatarem a Japoncem křtí světec asijského knížete, v levici vysoko třímaje kříž. Po levici klečí dva hoši s knihou, biretem a nádobou s křestní vodou. Sousoší těsně spjaté nejen formově ale i obsahově je umělecky hodnoceno velmi vysoko.

Socha svatého Kryštofa stojí na místě bývalé vojenské strážnice, která se za povodně 1784 i s vojáky sřítla do Vltavy. Po této katastrofě postaven na pilíř hranol s mramorovou pamětní deskou na obnovu mostu za Josefa II., který 1857 přenesen a zazeděn do severní zdi „Staroměstské mostecké věže“ proti „Křižovnickému klášteru“. Roku 1857 postavena tu nynější socha z výnosu veřejné sbírky vyvolané pražským purkmistrem Václavem Wankou. Sochař Emanuel Max postavil na historisující a nepoměrně hmotný podstavec obrovskou

Sousoší Svaté Ludmily.

postavu světce, nesoucího na pravém rameni Ježíška a opírajícího se levicí o sukovitou hůl. Udiveně pohlíží na hošíka, který mu žehná pravou ručičkou. V české poesii oslaven světec velkou epickou básní Sigismunda Boušky.

Sousoší svatého Františka Borgiaše zhotovili 1710 Jan i Ferdinand Max Brokofové nákladem pražského purkrabí hraběte Františka z Colletů. Podstavec, ornament a zaklínění výzdoby ukazují na převahu otce Jana, poměrná nesouměrnost skupiny, pojetí i zpracování jsou již synovy. Světec stojí v zadumání s levicí na prsou a pravicí ukazující na plastický obraz Madonny, drženy sedícím andělem. Po pravé straně bohatě ozdobeného podstavce stojí anděl s nejsvětější Svátostí. V čele podstavce je krásně pracovaný znak s umrlčí hlavou a odznaky světské slávy, kterou světec, kdysi vévoda Gandijský, opovrhl

Sousoší svaté Ludmily má zajímavou historii. Vytvořena je od neznámého mistra na počátku XVIII. věku pro rovněž neznámého dárce a stála až do roku 1785 u kostelíka „Panny Marie Einsiedelské“ na cestě ke královskému Hradu. Až do 1784 stála na jejím místě na mostě „Socha svatého Václava“ od sochaře Oktaviána zhotovená nákladem Václava Arnošta Markvarta z Hrádku. Původní poškozenou sochu odnesli ke kostelíku a odtud „Sochu svaté Ludmily“ přenesli zase na „Karlův most“, kde dosud stojí. Kněžna Ludmila sklání se k maličkému kněžnici Václavovi. Po levici kněžnině sedí andělíček s obrazem „Panny Marie Staroboleslavské“. Na ušlechtilé modelovaném podstavci umístěna je v prostředku překrásná kamená řezba „Smrt svatého Václava“. Snad se jednou zjistí mistr této skulptury, typické pro malířské procítění sochařovy úlohy, jevící se v měkkém reliefu.

Právě naproti „Sousoší Svaté Ludmily“ stojí známá nám již socha „Svatého Jana Nepomuckého“, u níž v oktávě svatojanském stavěna bývala bohatě vyzdobená kaplička s oltářem ke konání vroucích pobožností, jak to zachytil Mánes na připojené kresbě. Ale odtud je i velikolepý pohled na „Marsarykovo nábřeží“ s dlouhou alejí starých akátů, končící budovou „Národního divadla“, od něhož

Pouť u sochy Svatojanské na Karlově mostě.

vpravo vynořují se z hladiny Vltavy obě zelení překypující výspy „Ostrova Slovanského“ a „Střeleckého“. V předvečer Svatojanský je právě od sochy Svaté Ludmily nejluznější podivání na ohňostroj, vypalovaný k potěše poutníků na okraji „Střeleckého ostrova“.

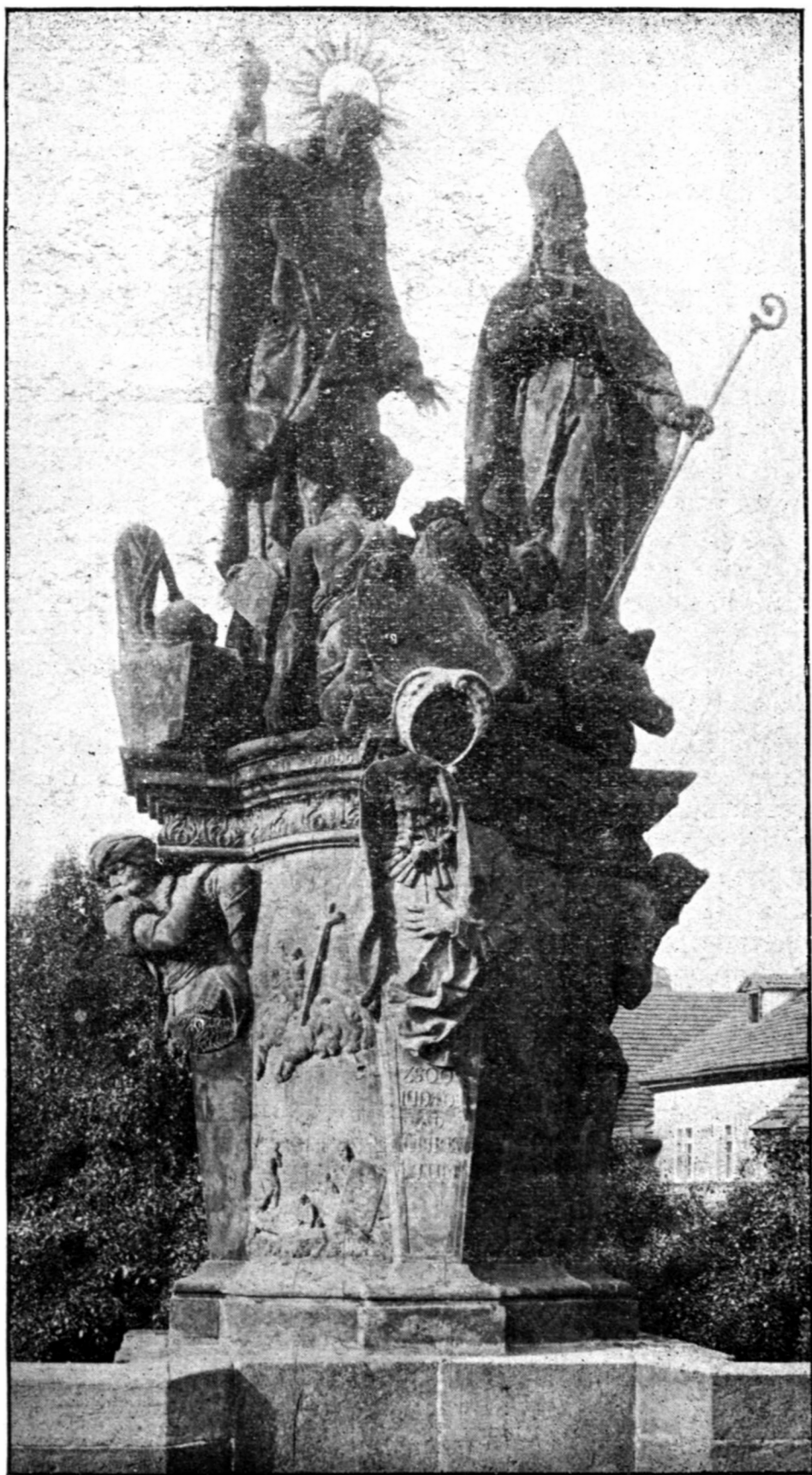
Sousoší svatého Františka Serafinského je dílem Emanuela Maxe, který je zhotovil 1855 nákladem ministra hraběte Františka Libštejnského z Kolovrat na paměť šťastného vyvážnutí císaře Františka Josefa z atentátu, který byl podniknut 1853 ve Vídni. Pod nohami světce umístěn je erb kolovratský

a na třech mramorových deskách české i latinské nápisy. Světec se stigmaty klade levicí na prsa a pravicí kyne k modlitbě. Na pravé straně podstavce anděl drží Evangelium a na levo třímá anděl dvojité kříž. Max převzal m šlenku skupiny od starého sousoší obou sochařů Jana i Ferdinanda Maxe Brokofů, kteří ji 1708 postavili na mostě nákladem hraběte Václava ze Šternberka. Tato baroková skulptura poškozena 1848 a její zbytky umístěny před „Kostelem svatého Josefa“ na „Náměstí Republiky“. Také pojetí podstavce s jeho výzdobou, užívající barokových motivů, ukazují na snahu Maxovu přizpůsobiti se starému okolí.

Sousoší světců Vincence Ferrarského a Prokopa vytvořil 1712 Ferdinand Max Brokof nákladem hraběte Roméda Jana Františka Thuna. Na podstavci vlevo dominikán Vincenc křísí mrtvého, kající hříšník a ďáblem posedlý tulí se mu k nohám. Vpravo vznešená postava benediktinského opata Prokopa s berlou v levici krotí křížem Satana vzpouzejícího se mu pod nohami. Z podstavce samého vyrůstají tři karyatidy „Saracéna“, „Žida“ a „Plačícího Satana“. Pole mezi nimi vyplněny jsou reliefs „Prokop oře se Satanem“ a „Vzkříšení mrtvých na konci světa“. Architektonický podstavec a soustředné pojetí figur projevují vliv koncepce Janovy na práci synovu, který se tu však projevuje v těsném vztahu podstavce k sousoší vyjadřujícím ideu „přemožení nesou vítěze“, jak ji obdobně vtělil do svých děl „Svatého Františka Xaveria“ a „Svatého Ignáce“. Čeští básníci rádi volili život sázavského poustevníka k svým skladbám. Velkolepá „Legenda o svatém Prokopu“ Jaroslava Vrchlického je obecně známa, Xaver Dvořák apostrofoval světce jako patrona českého lidu krásnými verši:

Tvůj národ zde v tu opřen pŕdu očí
vše drží, kam tvůj sáhne pohled očí,
tu nevývratně vroucně tkví.
A jazyk, jenž v tvém zvonil monastýru,
tu zpívá, jásá v daleku i šíru,
tvé nezmenšené dědictví . . .

Piliř nesoucí nahoře na mostě právě popsané sousoší spočívá na břehu „Ostrova Kampy“. Jeho spodní výběžek podpírá R o l a n d ů v sloup, práci sochaře Ludvika Šimka, který ji 1886 provedl dle návrhu architekta Josefa Mockera. Je to kopie starobylého „Rolandova sloupu“ z konce XV. věku, jehož rytíř poškozen byl 1648 při švédském

Sousoší světců Vincence a Prokopa.

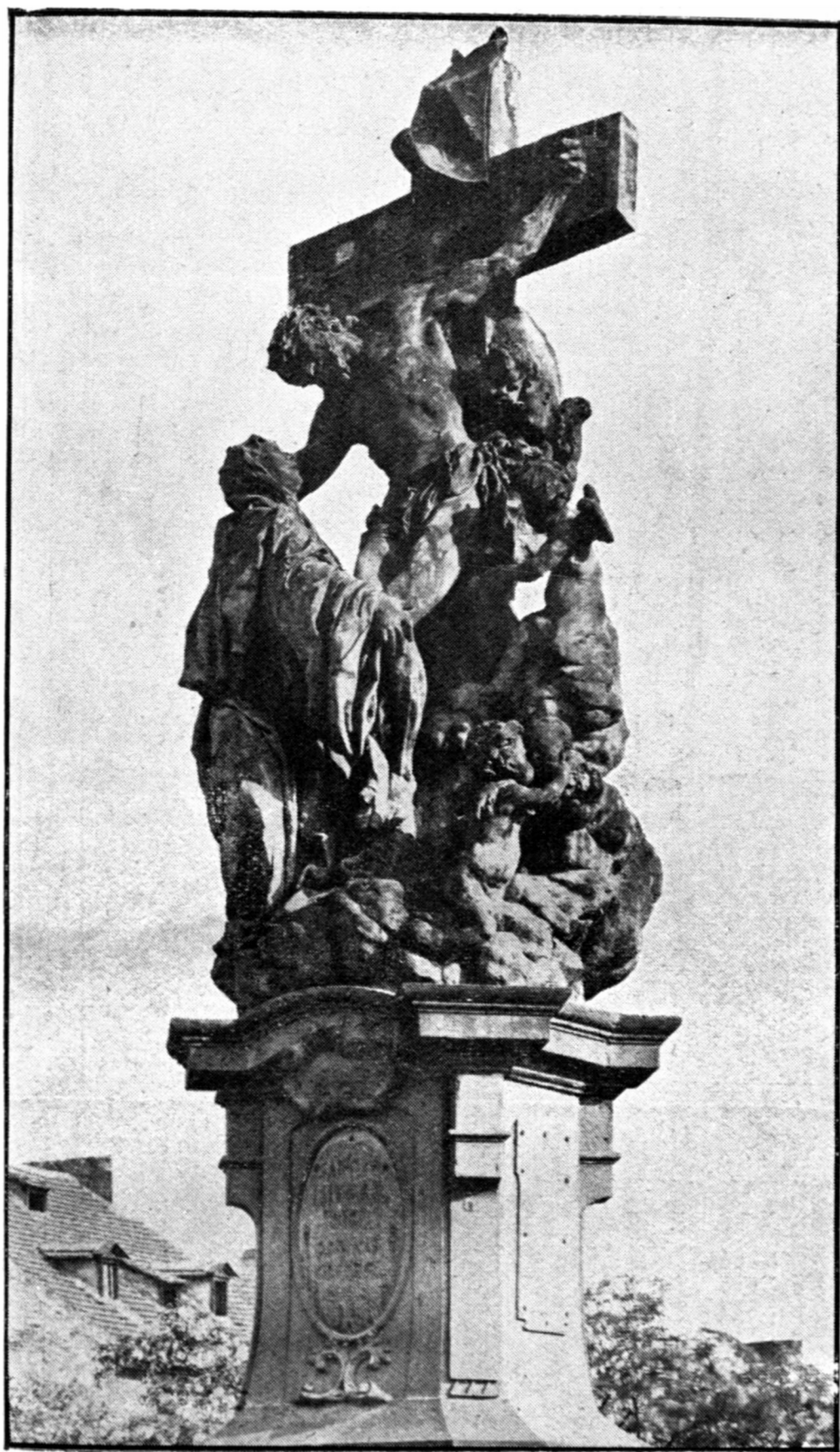
obléhání. Originál uložen je v lapidariu „Zemského Musea“. Šimek napodobil podstavec i spodek sochy, ale vršek volně doplnil. Čtverhraný sloup vyrůstá tu přímo z mostního pilíře. Socha rytíře, držícího znak Starého Města Pražského byla znamením „skladného práva“ staroměstského z doby Karla IV. Lid nazýval sochu vždycky „Bruncvíkem“.

Socha Svatého Mikuláše Tolentinského je dílo Jana Bedřicha Kohla, který ji 1708 postavil nákladem malostranského „Klášteřa Svatého Tomáše“. Světec drží v levici liliji a v pravici pečivo, jež nese andělíček v košíku. Socha tohoto Augustiniána, uzdravujícího chlebem nemocné, je podstavcem i pojetím obdobného rázu jako, protější „Socha Svatého Augustina“.

Za sochou je zábradlí mostu prolomeno vchodem na velké dvojité schodiště kamenné, vyplňující celý oblouk mostní, kterým lze sejiti na „Ostrov Kampu“. Ještě při povodni 1784 musili vylézati lidé na most po žebřících, načež 1785 zřízeny schody, vyměněné 1844 dnešním pohodlným schodištěm, z jehož stupňů je krásné podívání na sousoší Luitgardino.

Sousoší Svaté Luitgardy hodnotí se právem jako nejkrásnější sošné dílo celé galerie mostu. Podle nákresu malíře Brandla vytvořil skvěle toto dílo sochař a řezbář Matěj Braun roku 1710 nákladem Eugena Tytla, opata cisterciáckého klášteřa v Plasích. Svěťice žila v cisterciáckém klášteři v Akviriku osleplá, ale za svou trpělivost odměněna před smrtí zázračným prohlédnutím. Ukřižovaný ji ve vidění objal a ústa její přitiskl k ráně svého boku. Sochař ztělesnil tento výjev svým vzrušeným, měkkým podáním, školeným na dílech slavného mistra baroku italského, Berninim. Jednotnost pojetí a vzájemná soudržnost částí, uzavřenost obrysu i technická vospělost díla byla vždy obdivována četnými znalci plastiky i básníky. Nebesky milostná „unio mistica“ mezi Ukřižovaným a Svatou Luitgardou přesahuje v tomto díle meze období baroku a vyjadřuje i dnes ještě citové pathos očištěného člověčenství, soudí Arne Novák. A toto věčné snažil se zachytiti v legendě „Sen Lutgardin“ Karásek ze Lvovic stejně úsilovně, jako to učinil v své básni František Odvalil a Xaver Dvořák v překrásných verších:

Ó Lutgardo, čím byl tvůj život, čím?
jas dne v tvé mrtvé zřítelnice
plál marně a svým leskem stříbrným
noc mījela tě za měsíce.

Braunovo sousoší Svaté Luitgardy.

V tom objetí však v chvíli poslední,
když Kristus ruku s kříže snímá,
proč náhle v oku tvém se mrtvém dní,
když nevěstou tě obejmá?

Když duch již rozpjal křídla do nebes
proč zahořely oči svíce?
„To lásky jeho blesk se prudce snes
a zapálil mé zřítelnice!“

Socha Svatého Vojtěcha je dílem obou Brokofů, Jana i Ferdinanda Maxmiliána, kteří ji provedli 1709 nákladem staroměstského konšela Marka Joanelliho. Světec uděluje pravici biskupské požehnání, v levici třímá knihu, berlu a veslo. Podstavec podpírají čtyři andělkové a zdobí jej erb. Koncepci Janovu prozrazuje vytváření podstavce, ornament a souměrné rozložení jeho figurální výzdoby, podporující jasnost členění, kdežto synova práce se projevuje charakterisováním Světce, jeho živým postojem, zřasením roucha a měkkým propracováním.

Pilíř, na kterém stojí socha „Svatého Vojtěcha“, vyrůstá z břehu „Ostrova Kamy“, který je tu obléván vltavským ramenem „Čertovky“, hučivým a živým proudem vody, protékajícím svěžími sady a staletými parky, kolem starobylých mlýnů a malebných paláců. Stěny prastarých domů kolmo tu spadají do hladiny vody, odrážejíce se v jejím zrcadle jako vidina „Pražských Benátek“. A za protějším sousoším „Kosmy a Damiána“ zve nás k podívání krásný renesanční dům „U tří pštosů“, tvořící nároží „Lužické ulice“, běžící odtud k „Čertovce“ a podél jejího břehu dále, až se ztrácí v malém staropražském náměstíčku.

Proslavenou je Skupina světců Jana z Mathy, Felixe z Valois a Ivana se žalářem křesťanů a pověstnou figurou „Turka na Pražském mostě“ vytvořil 1714 Ferdinand Max Brokof, nákladem hraběte Františka Josefa Thuna jménem „Trinitářského kláštera“ na Novém Městě Pražském, kde podnes stojí „Kostel Nejsvětější Trojice“

Brokofova socha Svatého Vojtěcha.

Nejvýš stojí Jan z Mathy s pouty a peněží k vykupování otroků. Naproti sedí český poustevník Ivan. Pod Janem viděti jelena s křížem mezi parohy a pod Ivanem Felix z Valois rozvazuje pouta zajatého křesťana. Dole je žalář s ukovanými křesťany, hlídanými zleva mohutným Turkem, opírajícím se levicí o vězení, zprava číhajícím psem. Nad žalářem jsou dva erby rodu thunovského a nad nimi relief anděla se dvěma vězni. Sochař tu zcela opomenul vytvoření architektonického podstavce a pojal sousoší jako názorné předvedení legendy.

Socha Svatého Václava je poslední po této straně mostu, vytvořena podle návrhu malíře Josefa Führicha od sochaře Josefa Kamila Böhma 1859 na paměť čtvrtstoletého trvání „Klárova ústavu slepců“, nákladem Pavla Aloise Klára. Je to umělecky slabá práce předčasně zemřelého žáka Josefa Maxe, ztrnulého gesta i výrazu. Pilíř byl před tím prázdný, ježto na tom místě stály krámky, zbořené 1822.

Za sochou je zábradlí mostu opět prolomeno vchodem na schody, vedoucí kolem „Celnice“ do „Saské uličky“. Starobylý dům Celnice, přimykající se těsně k menší románské věži mostecké, byl již 1591 pěkně vyzdoben renesančně a uvnitř vystavěny sloupové arkády. Když 1784 zrušen byl mostecký úřad a přestalo se vybírat clo, prodala obec celnici i s malou mosteckou věží, vymínila si však tudy přístup přes bránu k věži velké. Nemožný stav skončil však brzy koupením obou staveb obcí zpět.

Malostranské mostní věže

stojí po obou stranách gotické brány, jejíž oblouk ozdoben je kamennými kruhy listnatými. Ze středu vyrůstá fiála a nad ní v kordonu pod cimbuřím vyčnívá chrlič. Kamenné ozubené cimbuří tvoří vrch brány a jsou na něm vytesány znaky Čech, Německa a Horní Lužice. Pod cimbuřím je bývalý znak Starého Města Pražského a Malé Strany. Dubová dvoukřídlová vrata bývala zde zavěšena v místech, kde je viděti dvě kamenná zá-

hlavi za špaletou brány asi ve výši pěti metrů. Rovněž železná mříž bývala tu spouštěna.

Od brány vlevo je nižší mostecká věž, vzácný to zbytek prastaré románské stavby „Juditina mostu“. Na omítce lze viděti škrábané rustikované rejsování. Nad římsou jsou vyzděny krásné renesanční štíty z dob po požáru 1541. Věž nutno chrániti před jakoukoliv zkázou jako jednu z nemnohých památek románského slohu v Praze.

Vpravo od brány stojí vyšší věž mostecká, v druhém poschodí bohatě vyzdobena v slohu ryze gotickém. Ve třech výklencích stály sochy, hlavní římsa je profilovaná již v první polovině XV. věku. Na rozích vystupují z římsy kamených konsolů čtyři nárožní věžičky s prolamovanými otvory k obhlížení do okolí. Mezi věžičkami vyzděny jsou kranclé, chránící ochoz kolem strmé střechy sedlové. Tato věž i brána zbudovány byly současně se „Staroměstskou věží mosteckou“. V letech 1874 až 1882 zrestauroval ji stavitel domu Josef Mocker.

Procházíme branou mezi oběma mosteckými věžemi malostranskými a před námi otvírá se překvapující pohled do rázovité

Mostecké ulice,

přeplněné úzkými domy temného zabarvení a rázu, který je tak typicky pražský. Sledujeme zrakem štíty těchto palačiků, kdysi renesančních a teprve později přestavěných do barokového úboru fasád, sledujeme rudé prejzové střechy, lomenice a vikýře, až nás v pozadí oslní náhle jásavě zelená kopule a věž „Kostela Svatého Mikuláše“, obrovská a skvělá v své nádheře i velebě, tvořící tu se starobylou ulicí prospekt, hledající si marně rovného po západních městech staré Evropy.

Dům U Štejníců po levé straně ulice, druhdy „Saský dům“, býval za Karla IV. sídlem vévody Rudolfa Saského. Nyní je majetkem pražské obce, která v něm udržuje

starobylý hostinec, v době obrození patřící Václavu Štejnícovi. Býval dvoupatrový s řadou krásných renesančních štítů doplňujících ráz ulice u menší mostecké věže. Po dnes z toho zbyl pěkný kamený portál s erbem Menšího Města Pražského a mocná rustika v „Lázeňské ulici“.

Vlevo jsou tu ještě staré stavby domu „U Mouřenína“, domu „U zlatého řetězu“, domu „U černého slunce“, „U černého orla“, „U tří červených srdcí“, překrásný rokokový palác „U zlaté ostruhy“, patřící kdysi hraběcímu rodu Kouniců, jejichž erb je v průčelí, ulice pak po této straně končí krásným do ulice silně vyčnílým arkýřem domu „U Petržilků“, stojícím již na náměstí.

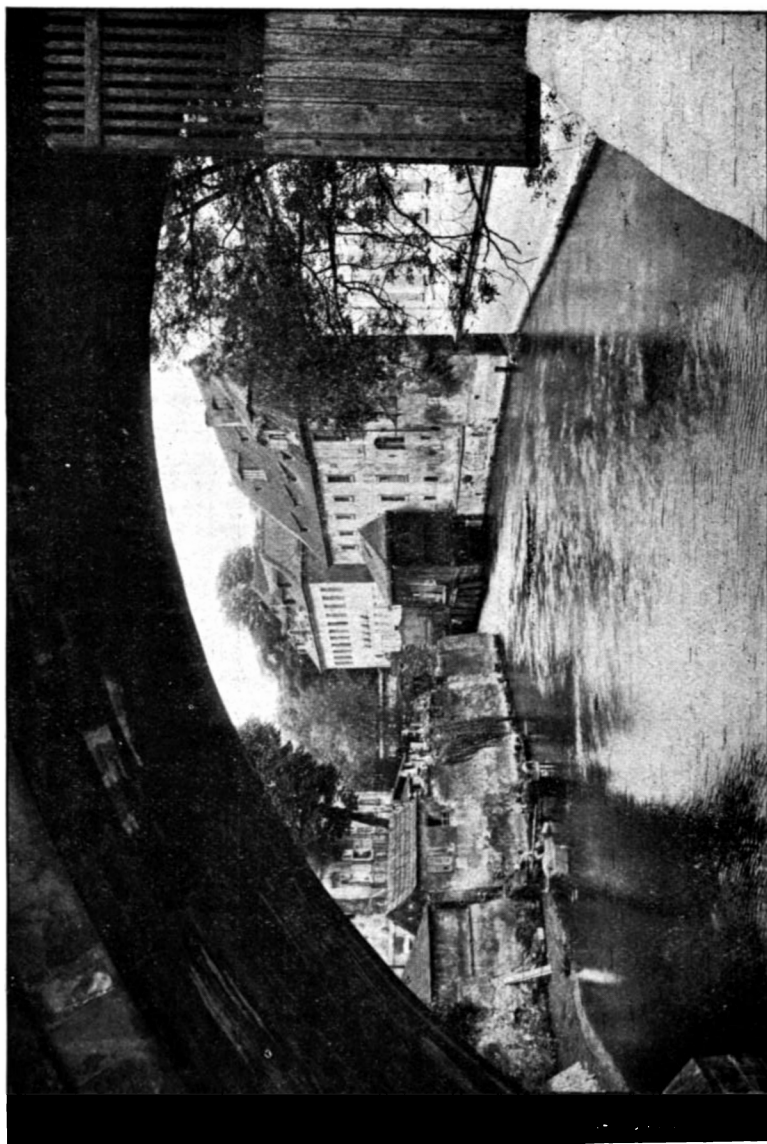
Po pravé straně hned za vyšší mosteckou věží je bohatě zdobený dům „U Panny Marie Pomocné“, za nímž následují pěkné domy „U Svatého Salvatora“, „U zlatého hřebene“, zejména pak dům „U tří zvonců“, na jehož dvoře viděti je podnes zbytky věže, jež jediná zůstala po rozlehlém, hradbami, příkopy a baštami mocně opevněném

Biskupským dvoře, který kdysi zaujímal celou prostoru mezi dnešními ulicemi „Mosteckou“, „Letenskou“, „Míšeňskou“ a „Lužickou“. Sídleli v něm až do jeho ztroskotání v bouřích husitských pražští biskupové a později arcibiskupové, zde dal 1410 arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazenburka na hranici spáliti spisy Wiklefovy.

Ulice končí se banálním činžákem „Malostranské záložny“, tvořícím nároží, prototypem stavitelského nevkusu, který se tu osmělil zohyzditi vzácné zákoutí starobylé Prahy. Mezi nárožím s arkýřem domu „U Petržilků“ a nárožím záložny vcházíme již na

Malostranské náměstí.

pražské prostranství po „Staroměstském náměstí“ nejkrásnější, nejrozsáhlejší to středisko „Menšího Města Pražského“, historickým významem soupeřícího se „Starým Městem Pražským“. Proti nám uprostřed náměstí objevuje se jeden z nejpůsobivějších pohledů pražských, skupina velkých i malých budov, které se vzájemně doplňují v obraz jedi-

Čertovka.

nečné krásy. Zrovna v samém středu rynku stojí neveliký dům

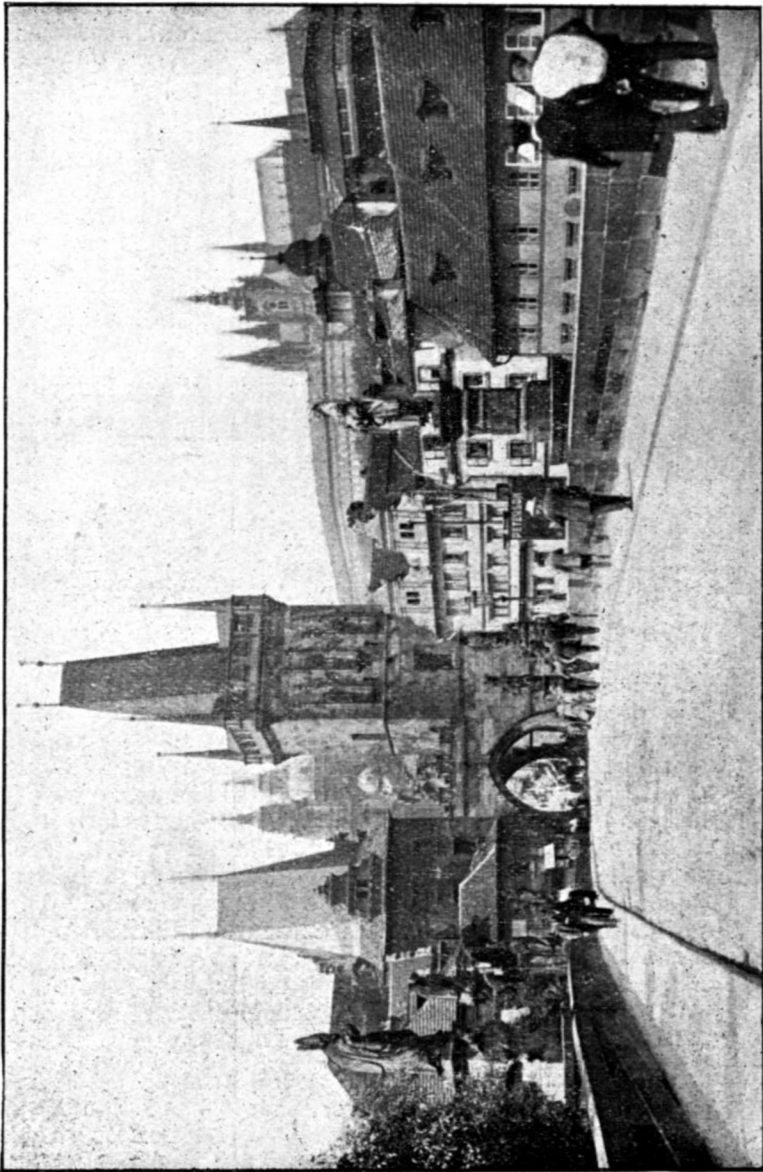
U kamenného stolu,

vystavěný 1778 od Josefa Jägra pro advokáta Kremlinka. Je to krychlovitá budova dvoupatrová, přes to nevtíravá, jejíž zajímavá baroková fasáda z XVIII. věku s prejzovou střechou mansardovou, s balustrádou ozdobenou krásnými vázami a soškami, odděluje nenápadně jižní část náměstí od severního. Půvabný palačik je poněkud převýšen vyššími prejzovými střechami dvou domů sousedních, a nad celou touto patricijskou skupinou strní obrovský, královský majestát malostranské

Věže Svatomikulášské,

mistrovského díla geniálního českého architekta Kiliána Ignáce Dinzenhofera. Odtud se dívajíc pochopíme teprve zcela, jak mistrovsky a s jakou dekorativní jemnocitností postavena byla nádherná tato věž právě za zmíněné nízké domy. Budov těch zcela vědomě použito k umělecky neobyčejně vydatnému a účinnému stupňování proporcionálního celkového dojmu „Malostranského náměstí“. Dáme se nyní cestou podél jižní strany náměstí, tedy po levé straně, vycházejíc od zmíněného již arkýřovitého nároží domu

„U Petržilků“, (272) jehož pozdně renesanční průčelí zdobeno je pěkným loubím. Pochází již z XV. věku, ale bylo po požárech přestavěno z původní gotické podoby v dnešní útvar. Nahore pod střechou jsou dva výklenky se sochami světců Jana Nepomuckého a vévody Václava. Při vpádu Pasovských bylo tu 1611 nejuživěji

Malostranské věže mostecké.

bojováno, v dobách obrozenských naopak zase byla tu hojně navštěvovaná kavárna a pražští zvonáři i sochaři měli tu své dílny.

„Dům Steinfelský“ (271) připomíná se již 1400 a ke konci XVII. věku byl majetkem malíře Jana Steinfelsa, jenž maloval fresky kostela Voršilek a v Břevnově. Zbytečným zbořením sousedního domu „U zlatého klíče“ (270) porušen byl ráz starobylého náměstí a malebného koutu. Nepěkný průlom k vůli elektrické dráze měl býti znovu zastavěn průchodním domem s dvojitým podjezdem, ale zůstalo při plánu.

Překročíme nyní ústí „Karmelitské ulice“, čili „Průlom u Klíčů“ a vcházíme do ulice, vytvořené po levé straně řadou starobylých domů a vpravo jižní frontou „Kostela Svatého Mikuláše“. Vidíme tu vchod do věže ozdobený kamenným znakem „Menšího Města Pražského“ a o několik kroků výše ve výklenku obrovskou sochu světice. Domy vlevo jsou vesměs zajímavé a ozdobeny podloubím.

Rohový dům „U zlatého hroznu“ (267) s pěkným průčelím má dlouhou originální frontu do „Karmelitské ulice“. Sousední dům „U Glaubiců“ po primasu Baltazaru Globicovi z Bučina tak zvaný, s nynějším průčelím z roku 1790. Vedle stojí „Dům Palliardiůvský“ (265), s barokovým průčelím z roku 1779, odkázaný 1896 nadaci, jak svědčí mramorová deska na průčelí. Třetí dům odtud je „U Voglů“ (262), bývalý nákladnický se zajímavou fasádou štukovou a s attikou, v němž v době obrozenské byla pozoruhodná obrazárna Münichova. Poslední dům s podloubím je „U zlatého lva“ (261), má sdružená okna, zajímavou řezbu na dveřích, pěkné štíty a nese letopočet 1608, průčelí stavěl slavný Santin de Bossi. V rohu náměstí poslední dům fronty je

Palác „Hartigovský“ (259) s krásnou barokovou fasádou a štukovými ozdobami, který na počátku XVIII. věku přestavěn byl v nynější podobu za kupce Eberharda z Glauchova, dárce „zvonkové hry“ v Loretě. Při tom byla dřívější „Neuserova ulička“ překlenuta ve volný průchod na „Tržiště“. Když 1873 koupila země dům pro své úřadovny, ozdobila průčelí velkým znakem českého

království. Hrabě František Antonín Hartig měl tu 1783 knihovnu a vzácné sbírky.

Dostali jsme se tady na horní část „Malostranského náměstí“, zvanou ode dávna „Vlašský plac“ po italských kupcích, kteří tu za Rudolfa II. měli bohaté krámy venku i v podloubích patricijských domů. Od roku 1847 zvalo se „Štěpánským náměstím“ k počtě místodržitele arcivévody Štěpána, ale od r. 1869 zove se správně „Malostranským náměstím“. Celou západní stranu náměstí zaujímá zde veliký vojenský dům, v němž je od převratu 1918 umístěno

„Zemské vojenské velitelství“ (258), za nejstarší doby tu bývalo domů pět, v rohovém bydlil po Bělohorské bitvě opavský kníže Karel z Lichtenštejnu, zvaný „krvavým místodržitelem“, který sem 1621 povolal účastníky českého povstání, aby je dal odvézt do vězení na hrad. Později za vpádu Sasů bydlil tu kurfist Jan Jiří Saský, po bitvě u Lützenu měl zde Valdštejn generální velitelství, 1648 ubytovali se tu Švédové a ještě 1741 úřadovali tu Bavoři. Pak tu byl první poštovní úřad a 1791 dal kníže Alcis Josef z Lichtenštejna postavit na místě všech bývalých domů jediný palác, do něhož 1848 přemístil kníže Windischgrätz generální velitelství z „Celetné ulice“. V posledních desetiletích bylo tu rakouské „Zemské velitelství“.

Severní strana horní části „Malostranského náměstí“ je ohraničena rohovým domem bývalé dvorní „Lékárny u černého orla“ (203), patřícím patricijské pražské rodině Fragnerův. Ze starého domu s podloubím přestavěli 1888 nynější, dle plánu Jana Rixyho a se sgraffity Mikuláše Aleše. Ostatní zbytek severní fronty až k „Sněmovní ulici“ vyplňuje budova „Zemského úřadu v Praze“, bývalého to místodržitelství, kterou vystavěli Jesuité

pro své gymnasium a spojili ji s protějším svým „Profesním domem“ klenutou krytou chodbou přes ulici. Ale tu již obracíme dychtivý pohled k východní frontě klidného a tichého náměstí, vyplněné k jihu velikolepě bohatou a výrazně členěnou fasádou

Kostela Svatého Mikuláše.

jedné z nejskvělejších staveb českého baroku, stojící částečně na místě, kde od XIII. věku stával starší chrám Svatomikulášský. Nedaleko vpravo stávala od X. věku „Rotunda Svatého Václava“. Po vypálení v bouřích husitských 1420 byl obnoven a dosazování sem faráři pod obojí. Znova byl sklenut 1512 a později 1625 odevzdán Jesuitům, kteří k němu přistavovali kaple a starali se všemožně o jeho rozšíření. Když jim Leopold I. dovolil 1673 dosavadní kostel strhnouti, položen byl dne 6. září 1673 základní kámen. Kryštof Dinzenhofer dokončil 1711 hlavní loď a poboční kaple, kdežto kopuli a tři polokruhová ramena 1752 jeho syn Kilián Ignác Dinzenhofer za pomoci Jakuba Mandelíka. V letech 1753 a 1754 postaveny na hořejší římsu střechy sochy svatých a 1754 dokončena stavba zvonice, kterou si magistrát pražský ihned přivlastnil. Naposledy dokončena 1771 ještě „Kaple Svaté Anny“. Celkový náklad na stavbu kostela činil tehdejších zlatých jeden milion. Po zrušení Jesuitského řádu 1773 prohlášen kostel roku 1775 za farní.

Kostel má tři skvělá průčelí se třemi portály, k nimž vedou žulové schody. Nad portály jsou tři veliká okna. Nad hlavními vraty uprostřed čtyř sloupů stojícími za-

Věž a kopule kostela Svatého Mikuláše.

sazen kovový erb hraběte Františka Karla Libštejnského z Kolovrat a nad ním je balkon, po jehož stranách stojí sochy čtyř učitelů církevních. Ve výklenku štítu postavena socha Svatého Mikuláše a po stranách rovněž sochy světcův.

Vnitřek chrámu je nádherný. Půdorys měří 62 metry délky a 26 šířky a výška do klenby kopule 79 metrů. Boční lodě zastupuje osm kaplí, z nichž první dvě jsou tvaru okrouhlého a ostatní obdélníkového. Po straně evangelijní od hlavního portálu je první „Kaple Svaté Barbory“, pak „Kaple Svatého Michala“, „Kaple Svatého Ignáce z Loyoly“ a „Kaple Svatého Aloise“. Na straně epištolní jdou za sebou „Kaple Svatého Jana Nepomuckého“, „Kaple Svatého Františka Xaverského“, „Kaple Svaté Kateřiny“ a „Kaple Svaté Anny“. Všechny jsou přebohatě ozdobeny mramorovým štukem, provedeným pražským dekoraterem Janem Hennevoglem z Ebenberka.

Kaple Svaté Barbory slove jinak i „Kaplí Svatého Kříže“, nebo i umrlčí „Kaplí Bratrstva smrtelné úzkosti Kristovy“. Fresky kopule provedl exjesuita Josef Kračin. Na východní straně je „Oltář Svatého Kříže“ s obrazem malovaným dle Škréty, na severní straně pak „Oltář Svaté Barbory“ s obrazem Svěťce od Ludvíka Kohla z roku 1779.

Kaple Svatého Michala má na oltáři obraz Svatého Michala od italského mistra Solimena a malý obrázek Panny Marie, který sem byl přenesen roku 1782 z rozbořeného „Kostelíka Svatého Václava“.

Kaple Svatého Ignáce honosí se oltářním obrazem „Svěťce v jeskyni Manresánské“, malovaným od jesuity Ignáce Raaba. Po stranách stojí bílé dřevěné sochy světců Františka Borgiáše a Františka Regis.

Kaple Svatého Aloise má „Oltář Svatého Aloise“ darovaný 1760 Barborou Gabrielovou s obrazem Svěťce od Ignáce Raaba a po stranách se sochami světců Stanislava Kostky a Jana de Goto.

Kaple Svatého Jana Nepomuckého chová na oltáři obraz od Ignáce Raaba, obnovený 1869 od Hugona Seidla, sochy světců Václava a Víta, na stole pak obraz Panny Marie Pomocné, připisovaný Cranachovi. Na klenbě je líbezná kompozice fresky „Apotheosa Svatého Jana Nepomuckého“ s pěti hvězdami kol hlavy, dílo Jana Lukáše Krackera z roku 1770.

Kaple Svatého Františka Xav.ského je známa svým překrásným oltářním obrazem od Františka Xavera Balka, literárně oslaveným v romanettu Jakuba Arbesa.

Kaple Svaté Kateřiny má rovněž oltářní obraz od Ignáce Raaba s dvěma bílými dřevěnými sochami světic Kateřiny a Tekly. Nad oltářem je mramorová skříň, dar krále Neapolského.

Kaple Svaté Anny je pod kruchtou a podobá se zcela protější „Kapli Svaté Barbory“. Na oltáři je památný obraz Svaté Anny, který sem byl přenesen ze starého „Kostela Svatého Mikuláše“, kde kdysi předržel požár bez porušení. Z tohoto kostela přišla sem i stará křtitelnice. Kaple má hrobku rodu hrabat Libštejnských z Kolovrat.

Hlavní oltář chrámu je mramorový, na čtyřech sloupech vypíná se oblouk s pozlaceným znakem řádu Jesuitského a pod ním stojí velká měděná socha Svatého Mikuláše v ohni zlacená, tepaná podle modelu Ignáce Platzera. Dole stojí veliké dřevěné a bílé sochy světců Ignáce z Loyoly a Františka Xaveria. Nahoře stojí menší bílé sochy světců Víta a Václava. Ve výklenku nad svatostánkem stojí dřevěná socha Panny Marie, vytvořená 1869 Janem Kášem.

Na evangelijní straně v severním rameni stojí dřevěný „Oltář Navštívení Panny Marie“ s obrazem Jana Lukáše Krackera a po stranách s bílými dřevěnými sochami světců Jáchyma i Anny, nahoře se světci Sigmundem a Ludmilou, nad svatostánkem pak se sochou „Panny Marie Foyenské“. Na straně epištolní je „Oltář smrti Svatého Josefa“ s obrazem Krackerovým a po stranách se sochami světců Jana Křtitele a Jana Evangelisty, nahoře se sochami světců Vojtěcha a Prokopa.

Vzdušná kopule a k této se připojující tři polokruhové apsidy vyzdobeny jsou freskami Františka Xavera Balka. Ohromná klenba má jediný obrovský obraz Jana Lukáše Krackera, představující Svatého Mikuláše, vznášejícího se nad mořským přístavem, v němž kupci skládají své zboží, bezpečni jsouce ochranou svého patrona.

Na piliřích mezi kaplemi stojí čtyry ohromné sochy ze dřeva řezané a bíle lakované, představující světce Jana de Goto, Pavla Miki, Kája a Krispa. Jsou dílem pražského sochaře Ignáce Platzera.

Professní dům Jesuitský.

táhnoucí se od kostela po celé délce „Náměstí“, stavěn byl řádem pro členy i školy na místě bývalých domů a zahrádky měšťanské. Později koupil řád ještě dva domy Marradasovské a vystavěl 1672 gymnasium, spojené s „Professním domem“ obloukem. Je to nynější palác zemské vlády. Posléze 1673 počal se stavěti zároveň s kostelem nynější „Professní dům“, který vyplnil bývalé dvě ulice s dvanácti domy. Jižní část domu dokončena 1680, severní 1687, a západní 1690. Po zrušení řádu proměněn dům ve vojenskou kasárnu, pak 1784 přeloženy do něho státní úřady nejvyššího purkrabství. Spojovací chodba byla zbořena. Nyní je v budově umístěn „Vrchní soud“.

Vycházíme z kostela a jak zvolna sestupujeme po schodišti k náměstí, jímá nás uchvacující pohled na Hradčany. Přes střechy domů zjevují se nám světlé fasády majestátního hradu českých králů se zelenou přílbou věže Svatovítského dómu, pohled nezapomenutelný, který je zejména při západu slunce čarovný. Básník Vrchlický zvětčil jej právě v té chvíli,

kdy barev rozehýřením vzpláti chvátá
nám obraz hradu, ztopen v jas a třpyty,
co mořem plamenů plá azur sytý,
noc v hlubině se valí černošatá,
a obraz Hradčan zářící a skvělý
jak fata morgana se ze tmy noří,
jak v staré slávy oživly by lesku...

Průčelí chrámu Svatého Mikuláše.

A s obrazem Hradčan splývá tu na náměstí stojící vysoký trojhraný jehlanec s morovým

Sousoším Nejsvětější Trojice,

postavený městskou radou „Menšího Města Pražského“

na poděkování za zmizení morové rány, jež tu řádila tou měrou, že za jediný den 1713 zemřelo 285 osob.

Na vysokém podstavci vypíná se skoro 20 metrů vysoký trojhraný jehlanec, u něhož na jižní straně je oltářní stůl, na ostatních třech pak vodojemy, alegoricky ztělesňující tu „prameny života, milosti a spásy“. Nad oltářem stojí na hlavě hada socha Panny Marie a pod ní na podstavcích sochy českých patronů. Světce: vévoda Václav, Ludmila, Vojtěch, Prokop a Jan Nepomucký, provedli mistři Ferdinand Geiger a Jan Oldřich Mayer na trojúhelníkové základně a celek, který po stránce architektonické i sochařské je velmi dobrý a situací pomníku na stoupajícím náměstí znamenitě promyšlený, vysvěcen byl v červenci 1715 biskupem Mayerem. V letech 1782 a 1869 sousoší opraveno.

Pokročíme od morového sloupu jen několik kroků do severozápadního koutu náměstí, do onoho rohu, v němž se náměstí stýká s úzkou „Zámeckou ulicí“, a zrakům našim otevírá se nový překvapující pohled na prudce stoupající, křivolakou a bohatými štíty úzkých domů zrovna přeplněnou

Nerudovu ulici.

až do XVI. věku zvanou „Strahovská cesta“, později „Krokevní“ a pak „Ostruhovou ulicí“. Živě si tu připomínáme rázovité ulice „Celetnou“ a „Mosteckou“, jimiž jsme již na své pouti prošli, ale přes to musíme si přiznati, že žádná z nich nemá osobitého kouzla této jedinečné ulice Prahy. Je to taková výstava pražského baroku, krásná a názorná právě tím, že dosud žije starým tokem proudícího jí snažení českého lidu. Znalci tvrdí o této ulici, že v žádné třídě celé Evropy, ba celého světa neshledá se pohromadě tolik a tak

Vnitřek chrámu Svatého Mikuláše na Malé Straně.

skvostných „ukázek i obměn slohu barokového, tak plnotvárně a směle vyjádřeného, jako v této úchvatně krásné ulici malostranské“. Řada krásných domů připadá tu milovníkům umění jako veliká a názorná učebnice slohu, který mimo Itálii a Francii dospěl právě v staré Praze květu svého nejušlechtilejšího ve formách nejosobitějších. Celý soubor typických fasád úzkých domů barokových poskytují nám budovy ulice po pravé straně, hned nárožní „U černého orla“ s pokaženým průčelím v staročeské renesanci, pak krásný rokokový dům „U tří červených jelínků“, barokový dům „U červeného orla“, „Švalbovský dům“, „U tří houslí“, „Valkounský dům“, „U zlatého pokálu“, „U Svatého Jana Nepomuckého“ a palác „Thunovský“. Za ním tyčí se již mariánský „Kostel Svatého Kajetána“.

Dům „U tří červených jelínků“ (206) stojí na místě dvou starších domů, z nichž dolní zval se „U zlaté kotvy“. Bohatá a výborně řešená rokoková fasáda má nad portálkem krásnou malou mříž a na vrcholku sochu. Zajímavý případ vzniku domovního celku ze dvou středověkých parcel a ponecháním dvou domovních štítů. Zřetelně lze pozorovati původní renesanční tvar ze XVI. věku, barok ozdobil štíty, stěny pokryl štukovou ozdobou, rokoko a klasicismus doplnily okrasy, zejména dveřní ornamenty. Barok současně vrchol štítu korunoval sochou Svatého Jana Nepomuckého v poloviční postavě.

Dům „U červeného orla“ (207) má krásnou až přeplněnou fasádu barokovou i bohatě vyzdobený štít s velkým otvorem. Lékárníci, klenotníci a malíři střídali se v jeho vlastnictví. Mnohem střízlivější, nikoliv méněcenný je sousední „Švalbovský dům“ (209) s fasádou barokovou a letopočtem 1742, na jehož pěti piliřích nad římsou stály sochy a dosud stojí vázy. Bydlil v něm kdysi slavný malíř Bartoloměj Spranger z Antverp.

Morový sloup na Malostranském náměstí.

Úzky dům „U tří houslí“ (210), druhdy majetek tři houslařských rodin, je vysoce zajímavý svým barokovým průčelím a rovněž bohatou barokovou výzdobou se pyšní sousední dům Valkounský (211) zvaný po Bohuchvalu Valkounovi z Adlaru, jenž z počátku XVII. věku vedl náklad na nový „Krucifix Karlova mostu“.

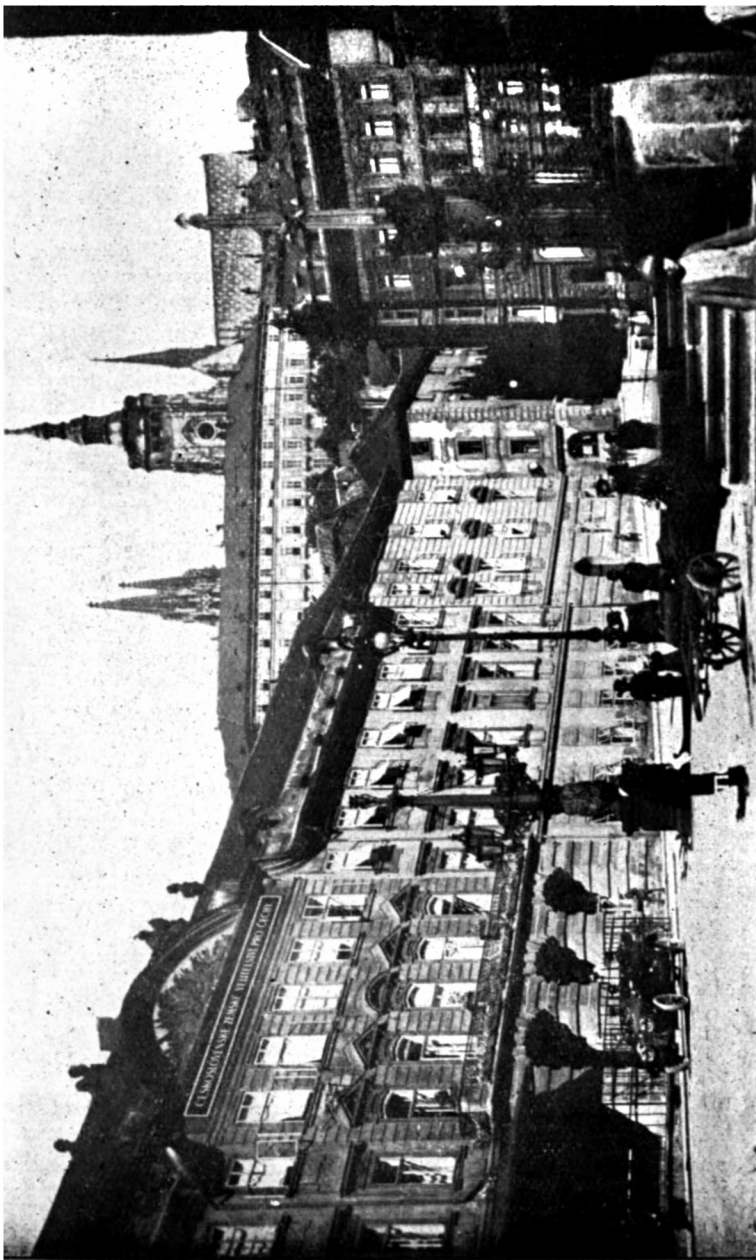
Dům „U Svatého Jana Nepomuckého“ (213) je z nejkrásnějších malostranských domů vůbec. Nestejné rozdělení okenních os svědčí o starém půdorysu domu. Dekorace je velmi jemná a vkusná, i pro Prahu vzácná svou hrubě stříkanou omítkou, jakých je v ní pomálu. Výborné detaily průčelí, vyzdobeného někdy kolem 1700, vykazují především na mohutném klenáku nad průjezdem krásný relief klečícího Světce s pěti hvězdami kol hlavy v oblacích. Světec polou stojí a polou klečí ve výrazném postoji barokové plastiky, obtížném pro sochaře, ale tady virtuosně provedeném.

Poměrně jednoduchá, ale v celkovém dojmu velmi účinná je fasáda „Thunovského paláce“ (214), patřícího děčínské linii hrabat Thunů z Hohenštejnu. Řadu domů, kdysi zde stojících, skoupil Jan Jáchym Slavata k stavbě nového paláce, který teprve Norbert Vincenc Libštejnský z Kolovrat dal po roce 1716 vystavěti pražskému architektu Antoniu Luraghovi a Bartoloměji Scottimu. Průčelí ozdobeno mohutnou rustikou a vysokým portálem, neseným karyatidami v podobě obrovských orlic od sochaře Matěje Brauna, mistra známého nám již „Sousoší Svaté Luitgardy“ na „Karlově mostě“ Uvnitř je ohromné, monumentální schodiště, rovněž dílo Braunovo, které obnovil architekt Josef Zítek a freskami ozdobili 1871 František Ženíšek, Josef Scheiwl a Josef Tulka.

„Palác Thunovský“ je od kostela oddělen „Schodištěm“, vedoucím k „Novým zámeckým schodům“ a do „Thunovské ulice“, za ním přicházíme k rozsáhlému obvodu redemptoristického kláštera a

„Kostela Kajetánského,“

vlastně „Chrám Panny Marie ustavičné pomoci“, k němuž základy položil 1691 arcibiskup Valdštejn,

Horní Malostranské náměstí.

a vysvětil 1717 biskup Daniel Josef Mayer. Pěkné barokové průčelí kostela je přirozeným středem celé „Nerudovy ulice“. Kostel je stavěn do kříže a nemá žádné věže. Uvnitř je sedm oltářů. Duchovní správu vedou od 1869 Redemptoristé.

„Hlavní oltář“ je dřevěný a opatřený erbem mecenáše hraběte Norberta Oktaviána Kinského. Obraz představuje „Zmrtvýchvstání Kristovo“, nad ním je „Sousoší Nejsvětější Trojice“ a po stranách bílé sochy světců Vavřince, Šebestiána, Markéty a Barbory, dole pak dvě krásné bílé sochy světců Norberta a Jana Nepomuckého, ze dřeva řezané. Po stranách nad svatostánkem stojí sochy světců Petra a Pavla. V levo od oltáře stojí kazatelna a sakristie.

V levo stojí „Oltář Panny Marie“ s krásným obrazem „Královny nebes s Jezulátkem“ a klanícím se Svatým Kajetánem, jemuž Ježíšek podává škapuliř. Na pravo koří se Svatý Ondřej Avellinský a dole světci vévoda Václav, vévoda Leopold a Marinonius. Malován 1706 Janem Valeriánem Callotem a nyní obnoven.

V pravo je „Oltář Svaté Tekly“ s obrazem Františka Xavera Balka, nyní již přemalovaném. V pobočném křídle na straně epištolní stojí „Oltář Rodiny Páně“ z mramoru, s obrazem Callotovým, terrakottovou soškou Svatého Alfonsa a po stranách s bílými sochami světců Jana Křtitele a Jáchyma. Ve výklencích stojí tu sochy světců Karla Borromea i Augustina.

V bočním křídle po straně evangelijní stojí mramorový „Oltář Panny Marie ustavičné pomoci“ s obrázkem malovaným na prkně v Římě dle milostného prvoobrazu, s pozlaceným rámem s četnými ostatky světců. Postaven byl nákladem hraběte Jeronýma Colloreda Waldsee. Na oltáři stojí ještě dřevěné bílé sochy světců Víta a vévody Václava, v přilehlých výklencích sochy světců Ignáce Mučedníka a Vojtěcha.

V kapli v levo od vchodu je mramorový „Oltář Svatého Kajetána“, zřízený hraběnkou Marií Adelou Thunovou. Obraz maloval František Rothmayer a kolem je cyklus osmi obrázků ze života Světcova. V kapli v pravo od vchodu stojí „Oltář svatých patronů proti moru“, s oltářním obrazem a menším mariánským obrázkem nahoře. Dole je soška Svatého Jana Nepomuckého.

Thunovský palác
s portálem sochaře Matyáše Brauna.

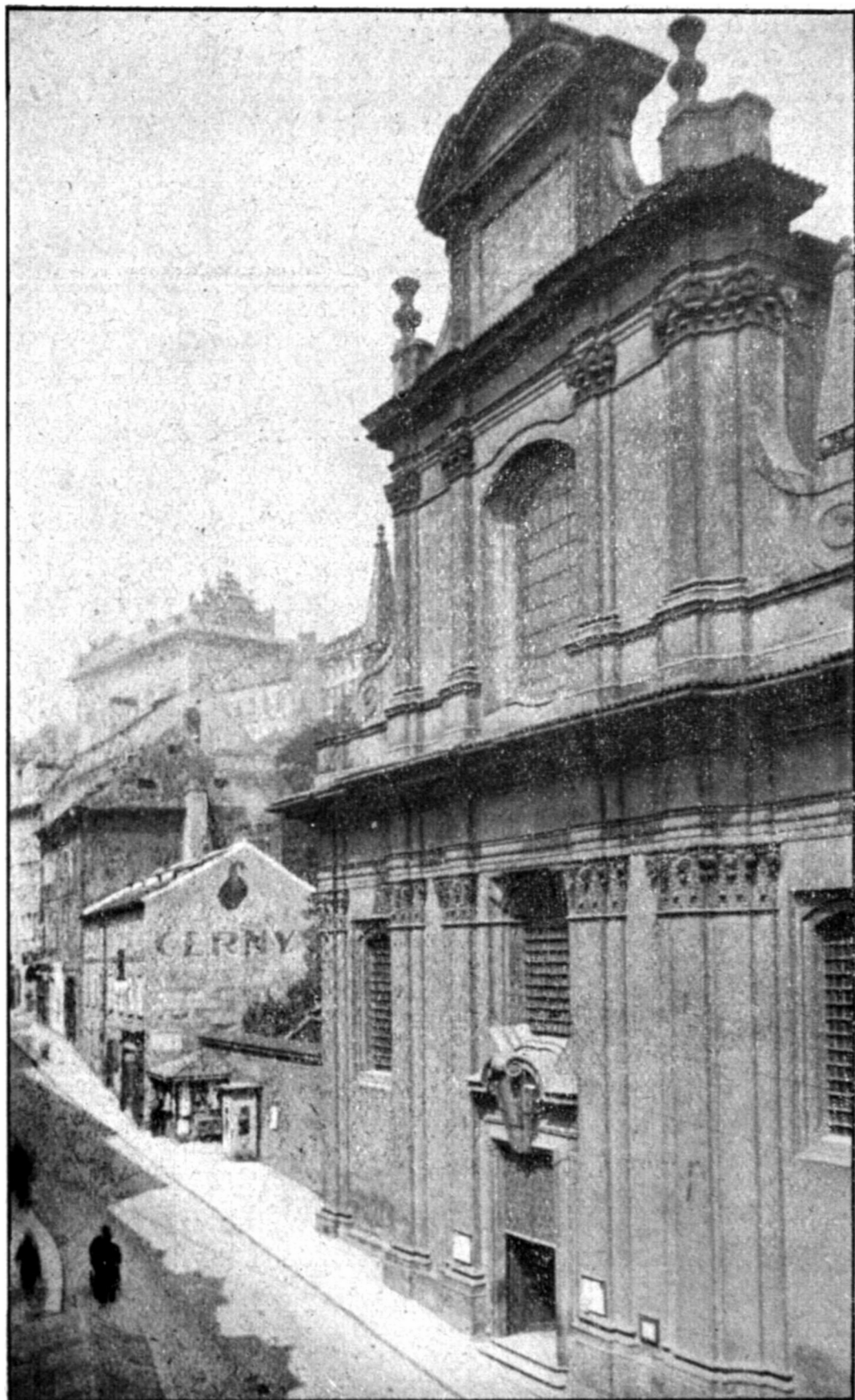
Na epištolní straně je tmavá „Kaple Božího Hrobu“ s oltářem Bolestné Panny Marie, zřízeným od Theatinů a soškou Matky Boží rovněž z té doby. Oltář nový daroval sem biskup Průcha ze svatovitské „Kaple Svaté Anny“.

Na klenbě po straně epištolní je freska „Smrti Svatého Ondřeje Avellinského“ a po evangelní freska „Výjevů ze života Svatého Kajetána“.

S kostelem, jehož bok obklopen je stupňovitými terasami zahrady, táhnoucí se až vzhůru k samému Hradu a k bývalé „Kapli Panny Marie Einsiedelnské“, souvisí bývalý „Theatinský“

Klášter Redemptoristů.

přístupný úzkým vchodem v strmé uličce za podjezdem vedle „Paláce Thunovského“. Bývali Theatini přišli do Prahy 1665 za ochrany Bernarda Ignáce z Martinic a 1672 zakoupili si rozsáhlý obvod dvorů Zajíců z Hazenberka i probošta Zdeňka z Labouně. Vystavěli si tu nynější klášter s kostelem a působili s takovou horlivostí, že získali za členy řádu mnoho jinochů české šlechty a národu dali několik českých spisovatelů. Ale 1783 zrušen byl i klášter Theatinů, budova prodána, kostel zrušen a zavřen. Ale prosby měšťanstva dosáhly, že přece zase znovuotevřen a stal se filiálním „Kostela sv. Mikuláše“. Klášterní budovu koupil 1793 hrabě Rudolf Morzin, který dal z bývalé domácí kaple prolomiti průchod na „Nové zámecké schody“, kde se podnes nalézá. Pak se stal z něho činžovní dům, patřící českému buditeli Janu Arbeiterovi, od něhož byl císařovnou Marii Annou 1869 koupen i se zahradou pro „Kongregaci Nejsvětějšího Vy-

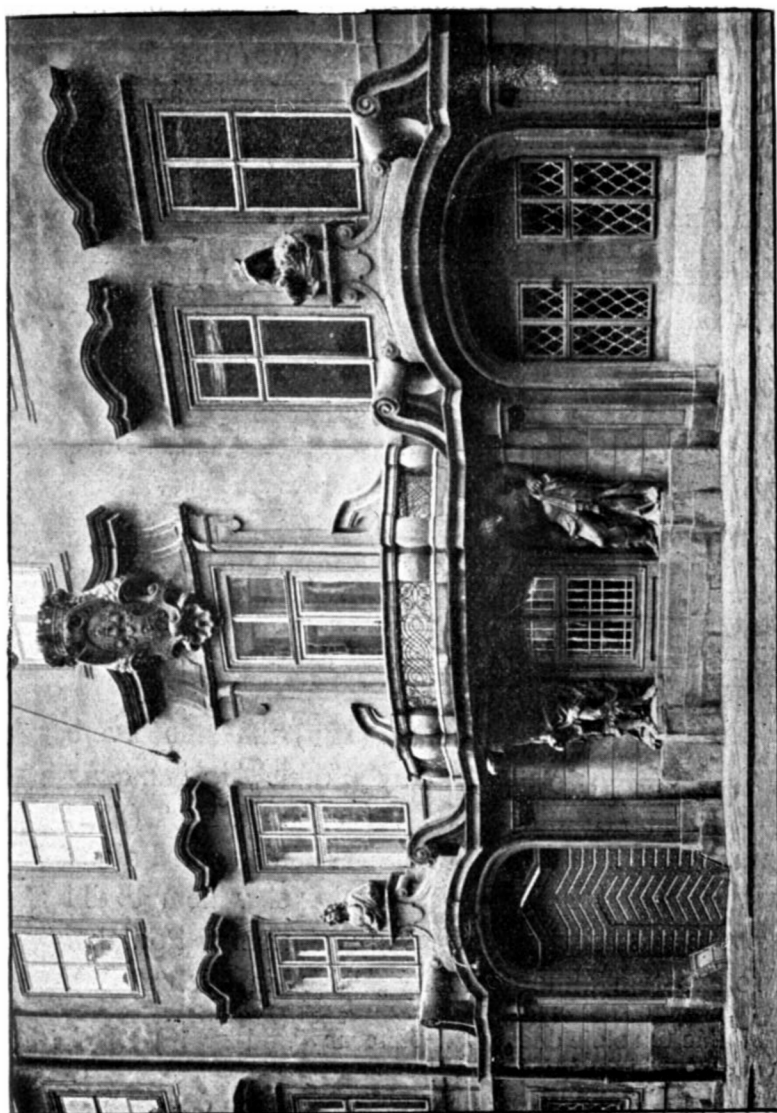
Průčelí kostela Redemptoristů.

kupitele“ či Redemptoristy, kteří se sem přestěhovali z „Karlova“ a ujali se horlivě duchovní správy.

Když byl vlastenecký lékárník Jan Dobromil Arbeiter koupil „Kajetánský klášter“, přepustil refektář k provozování českých divadelních představení, která tam od roku 1834 řídil Josef Kajetán Tyl. V těžkých začátcích českého umění dramatického znamenalo to velikou událost v české buditelské společnosti. Na malém jevišti vystupovali nejen ochotníci, ale počali tu uměleckou dráhu i pozdější vynikající herci, jako Jan Kaška, Josef Jiří Kolář a František Kolár, hráli zde i čeští literáti Malý, Pichl, Trojan, Hajniš, Sabina, Jablonský, Mácha a Zap. Do divadla se chodilo od zadu z „Nových schodů zámeckých.“

Od kostela výše stojí po pravé straně „Nerudovy ulice“ několik méně významných domů v místech, kde stávala starodávná „Strahovská brána“, lidově zvaná Černá branka, již zbořili za primátora Bohuslava Voříkovského z Kunratic. Horní část ulice, odtud za brankou se rozkládající, slula „Na Dlážděném“ a první dům za brankou je dnešní všední dům „U jelení hlavy“ (218). Teprve proti „Janskému vršku“ se tyčí barokový dům „U zlaté podkovy“ (220), s freskou Svatého Václava v průčelí, je pozoruhodný právě tak, jako domy „U Matky Boží černé“ (221), „Morzinský dům“ (222), „Janský sklep“ s freskou „Nanebevzetí Panny Marie“ (223), vysoký dům s mansardovým bytem „U tří stupňů“ (224), prostý dům „U tří černých orlů“ (225), v němž bydlil sedmiletý Neruda, poslední pak dům na této straně je „U tří červených křížků“ (226), vikýřovitý a přistavěný těsně k cestě na Hrad

Vrátíme se znova zase k ústí „Nerudovy ulice“ a půjdeme nyní po levé straně, kde hned za

Morzinský palác
s portálem od Ferdinanda Maxe Brokofa.

nárožním palácem „Zemského vojenského velitelství“ vidíme dům „U konička“ (257) s pěkným pozdně renesančním štítem a krásně vyřezávanými vraty a za ním rozlehlý

Morzinský palác,

vystavěný na místě pradávných čtyř domů 1670 a v baroku přestavěný 1713, při čemž použito bylo starší budovy, čímž hlavní portál posunut v levo mimo střed stavby.

K docilení symetrie posazen na ose středu v prvním poschodí balkon, nesený dvěma obrovskými mouřeniny, mistrnými výtvary Ferdinanda Maxe Brokoffa 1714. Karyatidy narážejí na rodové jméno hrabat Morzinů, majících mouřenina v erb. Nad balkonem jsou krásná poprsí figur „Dne“ a „Noci“, nad hlavní římsou alegorické postavy čtyř dílů světa, vesměs díla Brokoffova. Palác je uprostřed třípatrový a po stranách dvoupatrový. Pozoruhodně upraveno je i nádvoří.

Další „Dům Šmelhauzův“ (255) má starý kvelb nezměněné formy, neozdobný je dům „U tři andělů“ (254), starý renthaus „U červeného kříže“ (250) je průchodním domem na „Tržiště“, má krásně rozvinutý štít z XVII. věku a kdysi v něm bydlil slovatný spisovatel a biskup Antonín Podlaha. Proti kostelu táhne se dlouhý „Palác Kinských“ (249).

Palác ten sluje dnes „U zlaté koruny“, lidově „U Ouhů“, a byl kdysi znám i pod jménem „U Švenvirta“. Od Valdštejnů koupil jej 1669 František Oldřich Kinský ze Vchynic, který jej přestavěl v dnešní rozlehlý dům renesanční s dvěma ohromnými dvory a rozkošnou zahradou, již by zde sotva kdo hledal. Kinským patřil i sousední dům „U Hansturka“ (248), kdysi proslavený zájezdní hostinec staročeský, který cizinci vyhledávali, ježto měl stáji pro 58 koní.

Ozdobnou fasádu barokovou má z roku 1706 výše stojící dům „Osel u kolébky“ (244), prosté průčelí domu „U zlatého klíče“ (243) zdobí obrovský pozlacený klíč, překrásné práce zámečnické. Právě v této části byl starobylý jednotlivý ráz ulice porušen novostavbami dvou pseudobarokových činžáků, jež postavili sem lidé bez vkusu a jemnějšího citění. Rohovým domem „U sedmi Švábů“ z roku 1700 končí se první část ulice, přerušena tu příkře dolů se propadajícím „Janským vrškem“.

Překročíme ústí této jedinečné uličky a ocitáme se u druhého nárožního „Domu Bretfeldského“ (240), za nímž jdou méně významné domy až k onomu „U červeného lva“ (236), který nemá vlastních dveří a musí používat vchodu sousedního, sličného domu „U zeleného raka“ (235). Dům „V hlubokém sklepě“ (234) s lepým renesančním štítem hostival časem vzácnou společnost, Oldřicha Mayera, jenž na „Karlův most“ vytvořil známé nám již sochy a s Geigerem „Morový sloup“ malostranský. Památný je dům „U dvou sluncí“ (233), dům „U bílé labutě“ (232) s pěknou barokovou fasádou a reliefem labuti nad portálkem, dům „U zeleného jelínka“ (231) s reliefem jelena nad dveřmi a hluboko položeným dvorkem. V domě, který se táhne již do „Úvozu“ (227) je „Konvent Milosrdných Sester“.

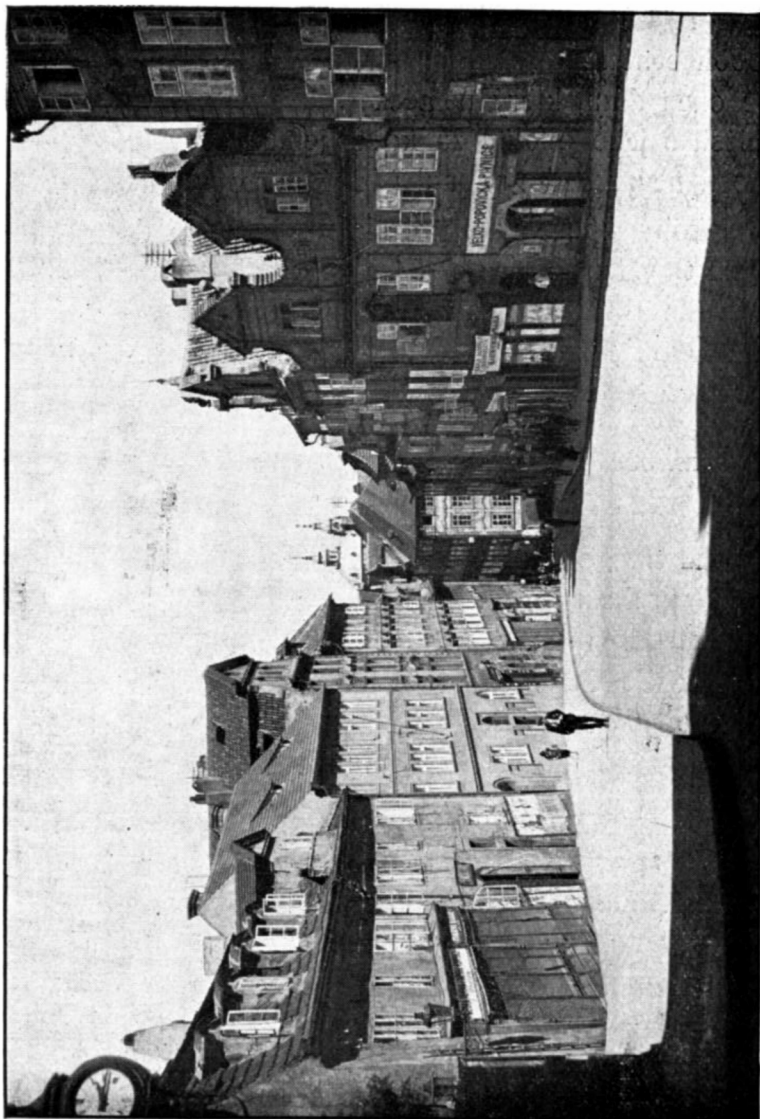
Dům B r e t f e l d s k ý je vlastně skvělý palác, vystavěný 1765 od pražského advokáta Josefa z Bretfeldu, zároveň profesora Karlovy university a v pražské společnosti muže vynikajícího. Veliký a mohutně vyvinutý zadní trakt domu spadá jako hradba příkře k strmým schodům „Janského

vršku“. Z této pevnosti kontrastem vyrůstá do ulice dvoupatrová graciézní fasáda paláce, ozdobená krásným balkonem s kovanou mříží a sličným reliefem Svatého Mikuláš . Dvě sousoši od Františka Platzera odtud časem zmizela. Také vnitřek je pozoruhodný svými freskami v saloně prvního poschodí, s pohledy na osm pražských i venkovských sídel Bretfeldových, mezi nimi pak původní stav „Hradčanského náměstí“ v XVIII. věku. V domě pořádal Bretfeld skvělé plesy pro šlechtu, spisovatele i umělce, mezi nimi i Mozarta. Obrazárna a knihovna, koupená ze zrušených klášterů, byly synem jeho odstěho-
vání do Vídně.

Vysoký štítový dům „U zeleného raka“ ukazuje renesanční původ na starší podkladě a barokovou výzdobu. V štukovém ornamentu je freska „Svatého Jana Nepomuckého klečícího před staroboleslavskou Pannou Marií“. Nápis latinský hlásá rok 1729, kdy byl Jan Nepomucký kanonizován. Stará pověst hlásá, že tu Světec bydlel jako student Karlovy university.

Dům „U dvou slunců“ je rázovitá budova s dvěma pěkně rozvinutými štíty z konce XVII. věku, kdysi patřící Bohuslavu Hrobčickému z Hrobčic. V září 1895 byla tu zasazena v průčelí mezi dvěma okny bronzová pamětní deska básníku Janu Nerudovi, již modeloval Vincenc Rupert Smolík a v mědi tepal František Houdek. Neruda prožil tu mládí v čtyřicátých letech XIX. věku, kdy byl zákem malostranského gymnasia. Oddaný syn Prahy opěvoval ji vroucími verši a zejména ve svých „Malostranských povídkách“ zvěčnil starou Prahu v jejím intimním půvabu a nevyrovnatelné kráse.

Tady jsme dospěli na konec této krásné ulice malostranské, v níž uvedené domy jakoby tvořily nádherné a názorné listy monumentálního díla o Praze XVII. a XVIII. věku, o slavném jejím baroku ve všech možných variantech a odstínech. Tu na vrcholu ulice jakoby uzavřeno bylo „Menší Město Pražské“ mohutnou stavbou krásného domu „U zlaté hvězdy“, který již náleží k „Hradčanům“. Vévodí tu pyšně mezi „Úvozem“ a „Radnickými schody“ naší ulici se svým „Božím okem“

┌ Vyrcholení Nerudovy ulice,
vpravo dům s deskou básníka Nerudy.

nahoře ve štítu, s lepotvárnou fasádou barokovou, obohacenou znamenitou mříží nad portálem. To je onen dům, který německý znalec Ambros prohlásil s jeho okolím za kout, jemuž se v malebnosti nevyrovná prý ani žádné místo v Římě . . .

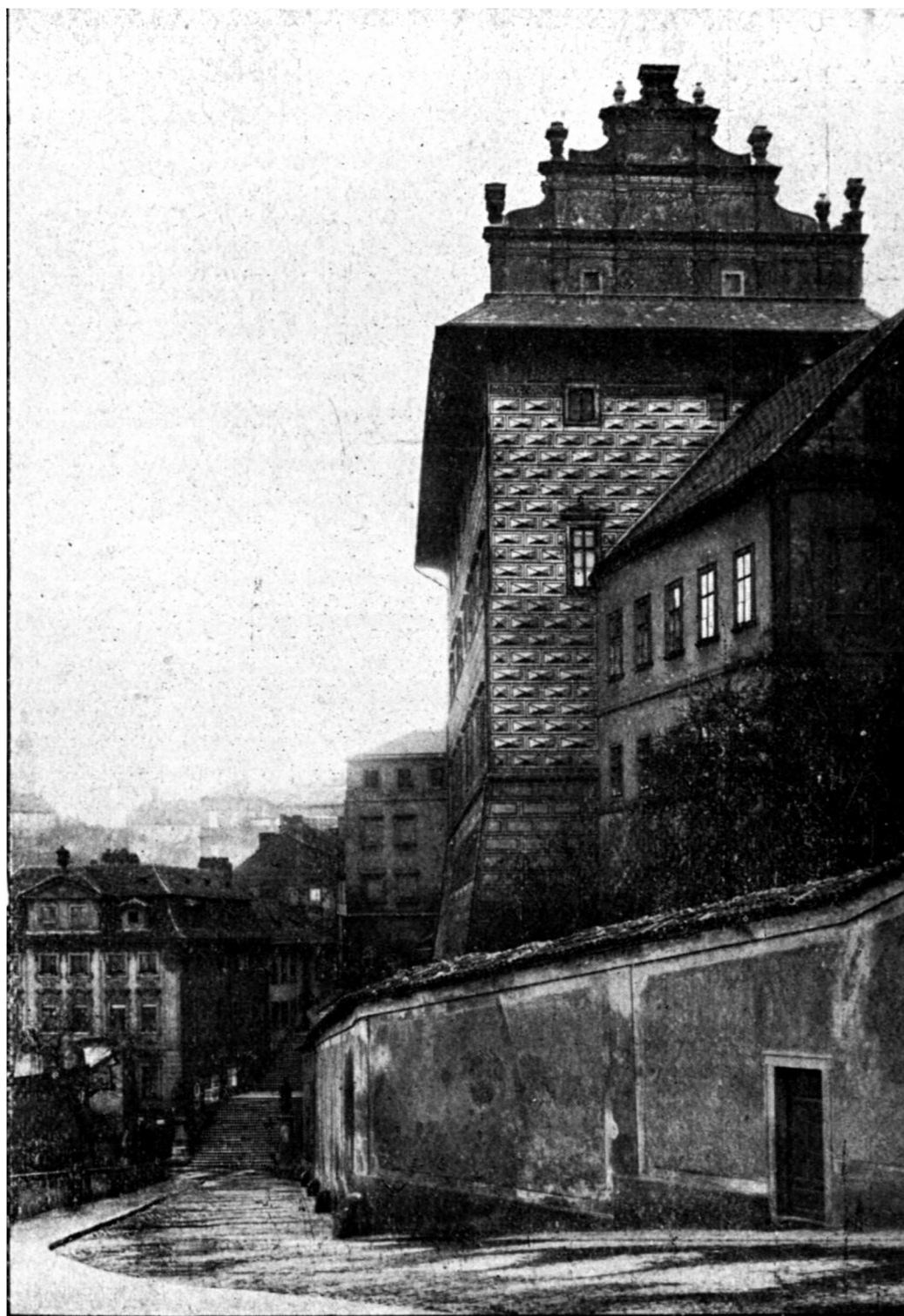
Jakoby kouzelným proutkem přenesení do minulosti vžíváme se ještě do času, kdy mladičkový Neruda díval se z okna svého pokojíku v domě „U dvou slunců“ na ohromující vidinu nádherného

Švarcenberského paláce,

který jako hrad z pohádky, mocný a krásný, zjevoval se mu nad parkány hradčanskými, lemován u své paty pruhem svěžích zahrádek nízkých domů severní strany nejhořejší části „Nerudovy ulice“, od jejichž prejzových střech odrážela se mu zřetelně černobílá sgraffita jeho průčelí, tak drsně mocného svou rustikou, nad níž pyšně čnějí skvělé štíty typických jeho lomenic.

Po ohromném požáru Prahy 1541 vystavěl Jan z Lobkovic na spáleništi celé řady domů do 1563 jediný nový palác, pravou perlu renesance florentinské, hledající si i v samé Florencii dnes rovné. Stavěl jej mistr Augustin Vlach v místě, kde pyšně shlíží na Prahu. Na kvádrovém podnoží vystupuje tu do výše dvou pater průčelí ozdobené černobílou sgraffitovou rustikou a korunované lunetovou římsou se sgraffity listnatých motivů, jakož i oba čelní štíty, členěné kordony a doplněné na pokraji bohatými vázami. Architekt Josef Schulz obnovil 1871 celou starou nádheru paláce.

Jdeme tedy v pravo pod strmou plochou „Švarcenberského paláce“ vzhůru širokou a příkře stoupající cestou „Ku královskému Hradu“, díváme se

Švarcenberský palác.

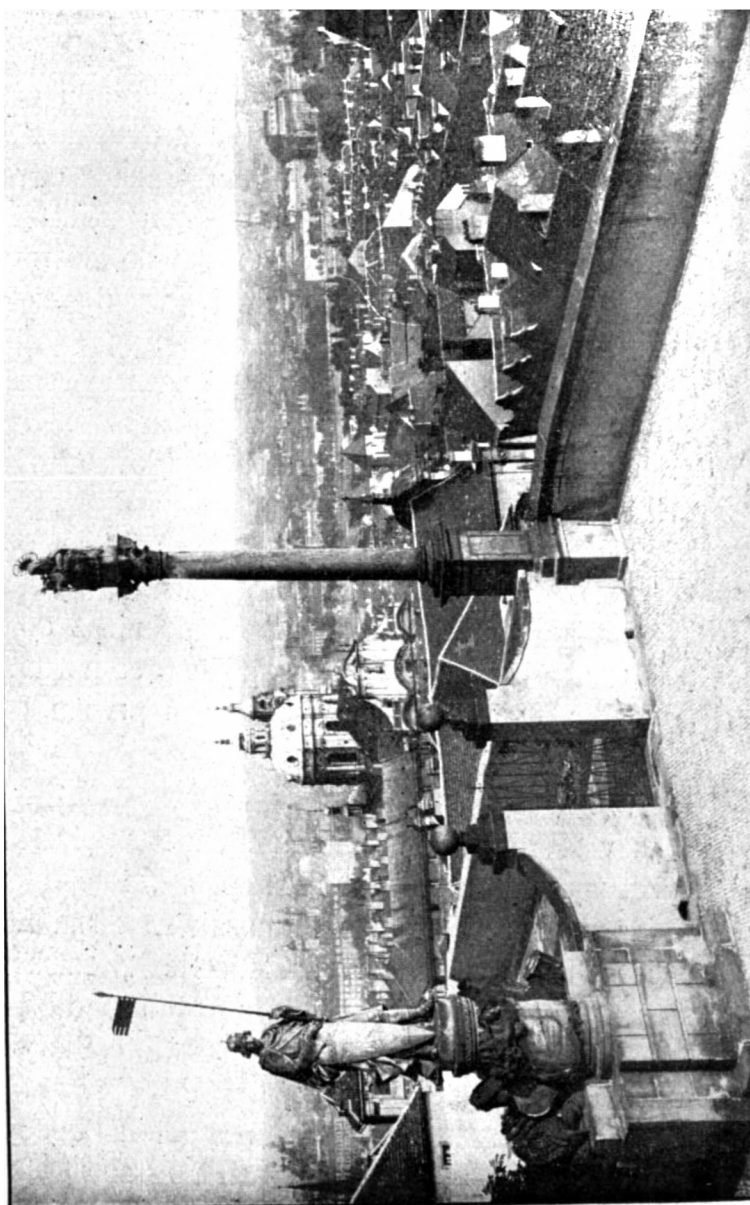
vpravo dolů na střechy domů a do „Nerudovy ulice“, až dojdeme k

Rampě hradčanské,

malému náměstíčku mezi „Švarcenberským palácem“ a „Hradem královským“, obehnanému proti Praze nízkou zidkou a střežené po pravé straně „Sochou Svatého Václava“ a vlevo při „Nových zámeckých schodech“ barokovou „Sochou Svatého Filipa Nerejského“. Odtud je čarokrásný pohled na panorama Prahy, jemuž tu vévodí zelená kopule a střecha malostranského „Kostela Svatého Mikuláše“, pohled obdivovaný cizinci a jemnými znalci krásy starých měst

Přicházejíce na rampu vidíme železnou branku, uzavírající přístup k obezděné ploše. Je to původní podlaha a přízemek zdi bývalého „Kostelíku Panny Marie Einsiedelské“, založeného 1672 hraběnkou Sternberkovou pro mnichy kajetánského řádu Theatinů, zrušeného Josefem II. a brzy na to 1791 zbořeného. Kostelík byl vysoký a úzký jako věž, měl tři poschodí, aby řeholníci mohli se ze své klášterní zahrady po schodech tady dostat na náměstí. Po zrušení zůstala z kostelíku terasa, uzavřená železnou mříží, u níž stojí vpravo v koutě vysoký „Sloup Mariánský“ a vlevo „Socha Svatého Václava“ od Čeňka Vosmíka. Původně stála zde ona „Socha Svaté Ludmily“, jež stojí od 1784 na „Karlově mostě“ a nahrazena přinesenou sem porouchanou „Sochou Svatého Václava“, vytvořenou 1708 sochařem Oktaviánem. Nákladem preláta Františka Krásla nahrazena stará socha 1906 Vosmíkovou.

Z rampy obracíme se teď již k cíli své pouti, k průčelí „Hradu královského“, odděleného od „Hradčanského náměstí“ skvělým portálem Scamozziho. Tady se k našemu hlavnímu proudu připojí ony podružné proudy, které prošly tratěmi přilehlými.

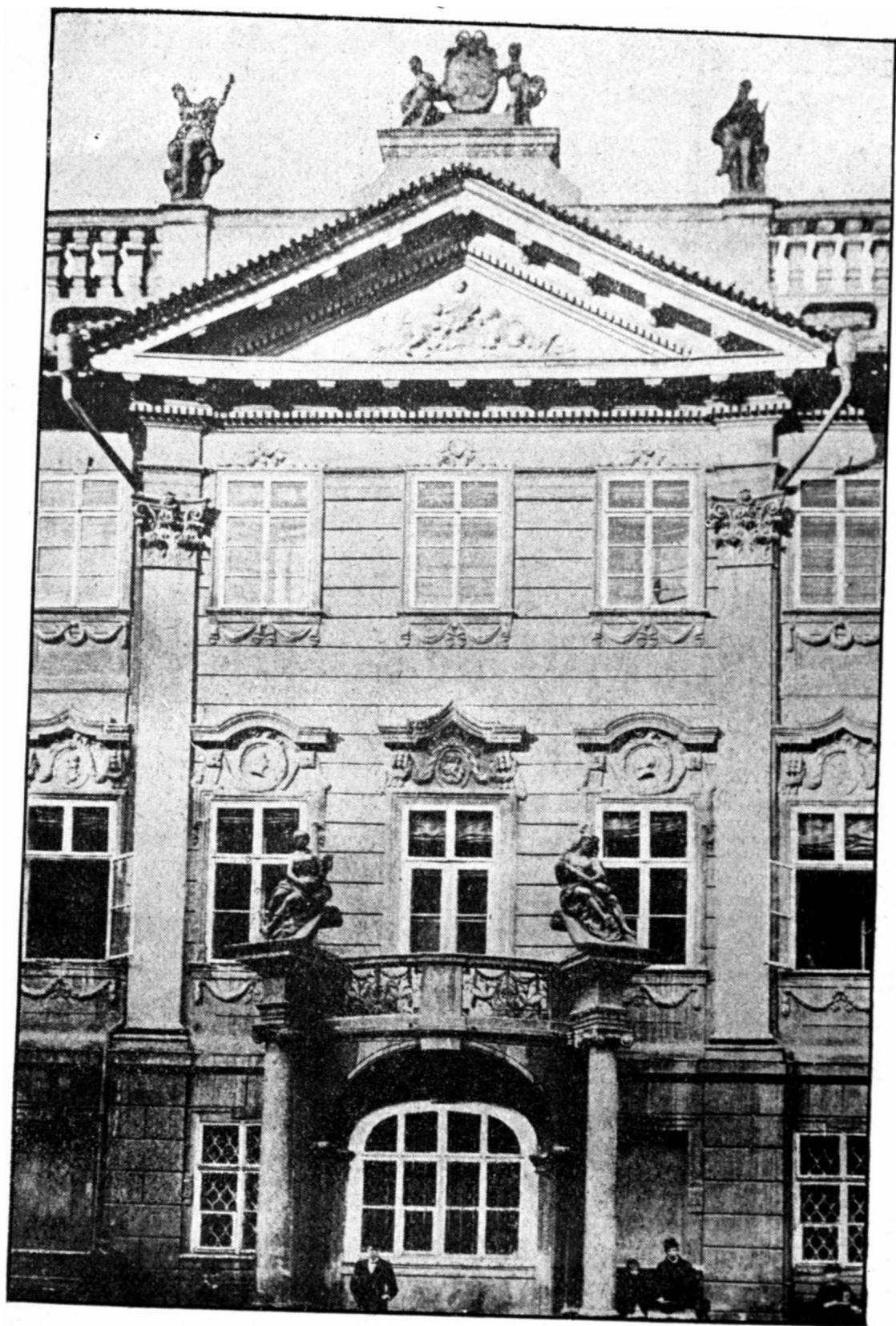
Rampa hradčanská.

Pout proudu druhého.

Poutníci, rozhodnuvši se pro cestu proudu druhého, projdou společně s prvním proudem „Hybernskou ulicí,“ ale před „Prašnou branou“ uhnou vlevo do třídy „Na Příkopě“, vniknou „Ulicí 28. října“ kolem „Jungmannova náměstí“ do „Národní třídy“, přejdou odtud „Mostem Legií“ do malostranské „Vítězné ulice“, odkudž zahnou na „Újezd“, a „Karmelitskou ulicí“ vejdou na „Malostranské náměstí“. Tady se křížuje náš proud se směrem proudu prvního, přicházejícího od „Karlova mostu“. Jde však podél východní strany náměstí k „Sněmovní ulici“ do soutěsky k „Zlaté studni“, a zpět zase k ústí „Thunovské ulice“, kterou projde až k „Novým zámeckým schodům“, po nichž dojde na „Rampu hradčanskou“ a splyne před portálem prvního nádvoří hradního s proudem prvním.

Na Příkopě

slula v XVIII. věku „Staré aleje“, které byly 1815 vykáceny, od 1839 do 1871 pak „Kolovratská třída“ na počest hraběte Františka Antonína Libštejnského z Kolovrat, zakladatele „Zemského musea“. Pak bylo obnoveno staré jméno dle příkopu, který běžel kolem hradeb mezi „Starým“ a „Novým Městem Pražským“. Po převratu se zde pilně bourá a rostou tu moderní budovy, které vzhled ulice podstatně změní. Strana levá či novoměstská je zajímavější než ona staroměstská, neboť vykazuje vedle starých budov i několik vý-

Pručeli Šporkovského paláce v Hybernské ulici.

znamných staveb nových. Přejdeme z „Hybernské ulice“ přes ústí „Senovážné ulice“ a hned rohový dům

„U modré hvězdy“ vystavěný 1846, ale pověstný v historii politických bouří 1848, pak tím, že v něm byl dne 24. srpna 1866 podepsán s Pruskem „mír pražský“. Vyhlášený hotel padne brzo v sutiny, aby ustoupil novostavbě domu „Živnostenské banky“.

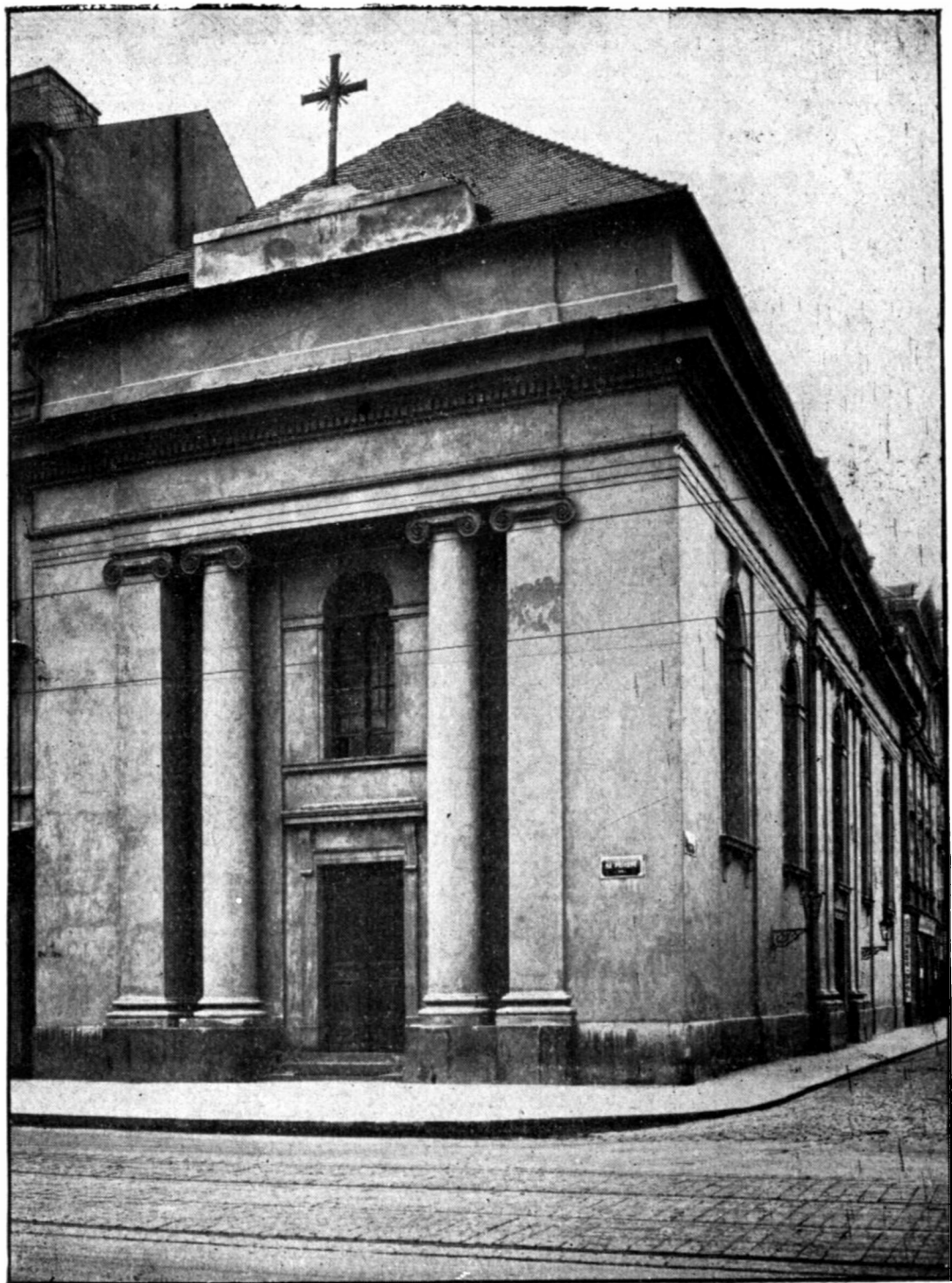
„Živnostenská banka“, založená 1868 přičiněním Skrejšovského, Riegra, Šimáčka a Olivy, vystavěna byla v letech 1898 až 1900 v moderně renesanční palác dle plánu architekta Osvalda Polívky. Socha genia na střeše kopule je od Antonína Poppa, sousoší pod ním modeloval Bohuslav Šnirch a kovovou sochu ve vestibulu Ladislav Šaloun. Po třiceti letech trvání svého bude i tento dům zbořen se sousedním bývalým hotelem „U černého koně“, aby na jejich ploše vyrostl nový velkolepý palác „Živnobanky“, největšího našeho peněžního ústavu.

„Německé kasino“ vystavěl pro hraběte Františka Příchovského z Příchovic 1799 architekt František Heger v slovu barokovém s empírovými živly, teprve 1873 koupili dům Němci, kteří přestavěli sály v řecké renesanci a mají tu své národní i politické středisko. Nad portály jsou dosud šlechtické erby.

„Zemská banka“ vystavěla v letech 1894 až 1896 svůj skvělý palác na místě domu starého „Musea království Českého“, které zde bylo umístěno od 1847 do 1890, kdy se přestěhovalo na „Václavské náměstí“. Osvald Polívka vystavěl palác v české renesanci, již dovedl dáti veliký rys zevním vyvinutím stavebního bloku i vnitřní úpravou. Sošnou výzdobu provedli Hergesel, Procházka, Šnirch a Sucharda ve dvoraně dvanácti sochami českých krajů, zevnější figurální výzdoba je od Celdy Kloučka a Suchardy, kovová vrata od Karla Folkmana. Fresky ve vestibulu navrhl Švabinský, lunetové obrazy v římsě Aleš, fresky schodišť Mašek a Klusáček, v zasedací síni Holárek. Protější roh „Nekazanky“ je druhým křídlem banky, spojeným vzdušnými chodbami se starší budovou. V přízemí je staré knihkupectví Řivnáčovo.

Nekazanka

spojuje třídu „Na Příkopě“ s „Jindřišskou ulicí“ a je to prastará ulice z doby Karla IV., stavitelsky

Chrám Svatého Kříže,
nyní sjednocených řeckých katolíků
na Příkladě.

dnes již nevýznamná, v níž jen starý dům „U Unwerthů“ (887) je památný tím, že tvoří zadní část „Kaunického paláce“ z „Panské ulice“. Překročíme ústí „Nekazanky“ a hned za „Zemskou bankou“ mijíme

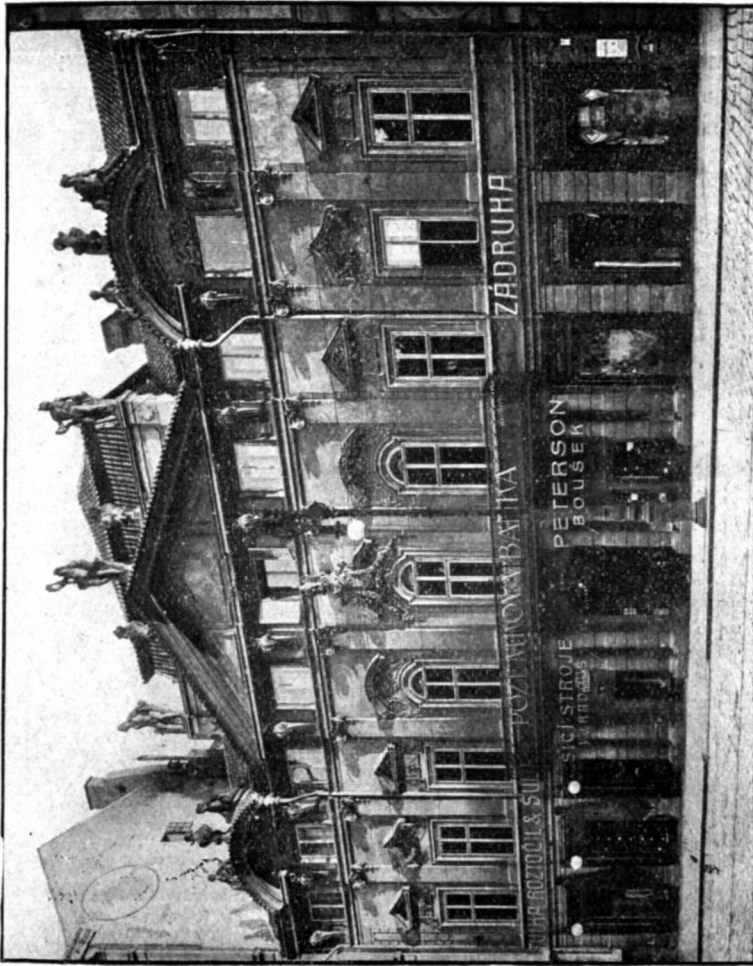
„Akademické gymnasium“, jež bylo až do převratu německým gymnasiem, které vystavěli 1824 a dlouho vedli Piaristé. Odchovalo mnoho českých vlastenců a vynikajících mužů. S budovcu sousedí a nároží „Panské ulice“ tvoří zajímavý

Kostel svatého Kříže,

vystavěný v empírovém slohu stavebním ředitelem Jindřichem Fischerem a vysvěcený 1824 kapitulním děkanem Karolím. Průčelí ozdobeno dvěma mohutnými řeckými sloupy a na vrcholu pozlaceným křížem. Ve vnitřku je jediný „Oltář Svatého Kříže“, ozdobený pozlaceným krucifixem a obrazem „Bolestné Panny Marie“. Po převratu dostali kostel katolická církev řeckosjednocená. Před tím byl to školní chrám gymnasia a učitelského ústavu.

Panská ulice,

spojuje v těchto místech rovněž „Příkopy“ s „Jindřišskou ulicí“ a slula dříve „Piaristickou“. Teprve později, když se zaplnila paláci vysoké šlechty, nazvána „Panskou“. Podnes tu stojí po levé straně vedle mohutné „Piaristické koleje“ domy šlechtické, „Palác Neuberků“ (891) s dvěma portály, „Kaunický palác“ (890) s jedním portálem a krásným nádvořím. Po pravé straně upoutá krásný „Šporkovský palác“ (894), nad jehož portálem je obraz Madonny zasazen do skvělého rámu štu-

Palác Nostický na Příkopech
dílo Kiliana Ignáce Dinzenhofera.

kového v době, kdy náležel biskupu Janu Rudolfu Šporkovi, znamenitému malíři. Vedle stojí dům „U Disbachů“ (895) s jemnou štukovou ornamentikou fasády a erbem ve štítu, sousední „Millesimovský dům“ (896) pak hostí starou pražskou tiskárnu „Prager Tagblattu“.

Piaristická kolej vystavěna byla po roce 1757 a 1766 otevřeli Piaristé již normální školu i gymnasium, pro které 1824 dostavěli křídlo na „Příkopě“ podnes stojící. Z ulice vchází se do koleje krásným portálem, uvnitř je mnoho skvělých sálů s freskami a štukem, z nichž vyniká vzácná knihovna klášterní a refektář. Kolejní „Kaple Svatého Josefa Kalasánského“, zakladatele řádu Piaristů, honosící se obrazem „Svatého Expedita“ od Quirina Jahna, byla obnovena 1903. Nyní je majetkem katolické „Lidové strany“, která v koleji umístila své úřadovny. Vyjdeme z „Panské ulice“ zase na „Příkop“ a míjíme

„Nostický palác“, krásné dílo Kiliána Ignáce Dienzenhofera z let kolem 1749. Rustikované leseny přízemí přecházejí nahoře v jonské pilíře a končí se v konsolích. Průčelí rozdělují jeden trojhraný a dva segmentové štíty. Nad portálem s dvěma postraními vchody spočívá na toskánských sloupech balkon. Vestibul okrášlen rovněž toskánskými sloupy a bohatým štukovím. Sochařskou výzdobu provedl Ignác Platzer a visuté festony na oknech upomínají na podobnou plastiku „Paláce Kinských“ na „Staroměstském náměstí“. Také uvnitř jsou krásné stropy empirového slohu. Pro knížete Oktaviána Eneáše Piccolominiho provedl tady Dienzenhofer svou nejpůsobivější světskou stavbu, jež nyní náleží Pražské obci a hostí český reprezentační „Společenský klub“.

Bývalý „Starý Palmový dům“ (847) přestavěn byl v nádherný palác z tesaného kamene v řecké renesanci pro obchodní firmu Filip Haas a synové. Průčelí rozděleno čtyřmi korintskými sloupy ve tři široká, polokruhem překlenutá pole okenní, pod nimiž je bohatý architrav s kuželkovou balustrádou.

„Pálác Koruna“ ukončuje řadu staveb novoměstských a stojí na místě proslulého domu „U Špinků“, v jehož poschodí byla „Viedeňská kavárna“, v níž se konaly

schůzky slovanských vlastenců i českých spisovatelů, kde četli noviny denně Palacký, Rieger a Brauner. Jedna z největších našich životních pojišťoven „Koruna“ má zde své sídlo.

Vyjdeme nyní znova od „Prašné brány“, abychom poznali i pravou či staroměstskou stranu ulice „Na Příkopě“. Jsou tu pozoruhodny zejména novostavby „Velkokavárny Lloydů“, stavba „Kavárny Continental“ z 80. let, vystavěná na zahradě hrabat Kolovratů, nároží „Haviřské ulice“ vytvořil 1928 nový palác „Vzájemné pojišťovny Praha“ s velikou kavárnou v prvním poschodí.

Haviřská ulice.

spojující „Příkop“ s „Ovocným trhem“, vznikla kolem roku 1402, kdy na rozkaz Václava IV. byla prolomena v staroměstských hradbách a příkop před ní zasypán. Pravé nároží s „Ovocným trhem“ tvoří dům „U modrého hroznů“ (580), nově vystavený 1901, památný z doby obrození „Chme-lařovou kavárnou“, známou z Jiráskova románu „F. L. Věk“, v níž býval denním hostem i Mozart a operní skladatel Weber. Nároží levé tvoří starobylý dům „U haviře“ (398) s figurou haviře v rohu proti divadlu, pěknými reliefy na fasádě a portálem s klenákem ozdobeným maskaronem. Proti ulici však stojí památné

Stavovské divadlo.

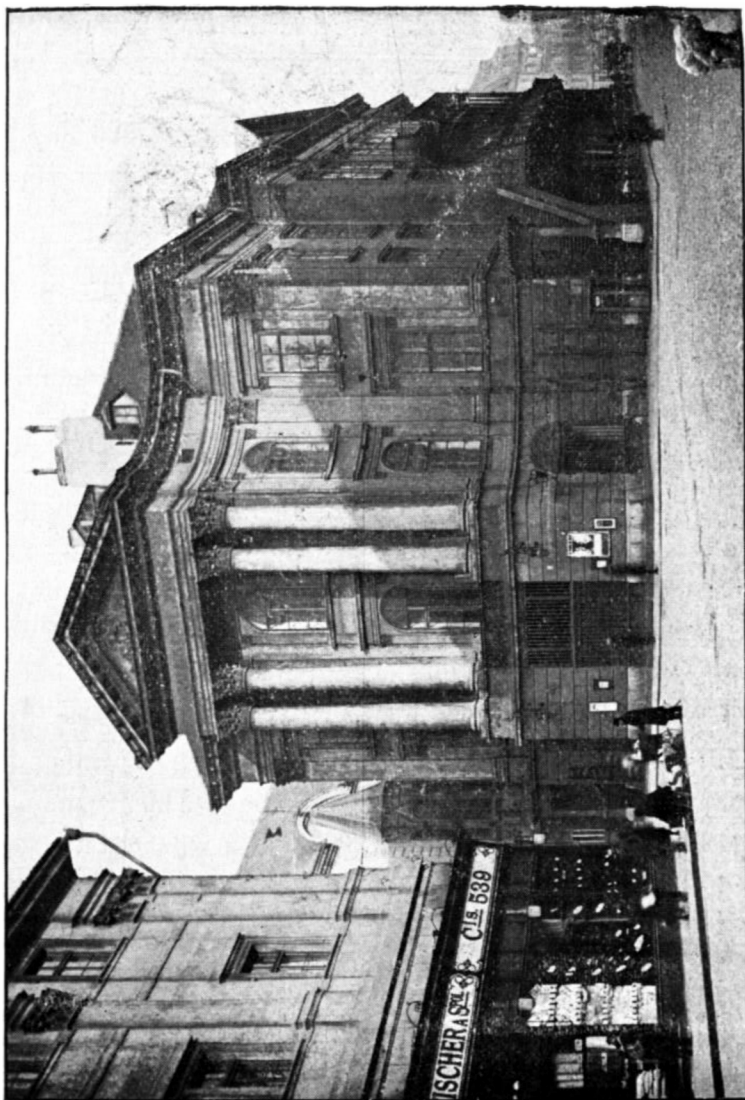
dostavěné 1783 nákladem hraběte Františka Nostice dle plánu hraběte Künigla a stavitele Antonína Hafenekra, v němž bylo poprvé hráno dne 21. dubna 1783. Od Nostice koupili budovu čeští

stavové 1799, odkudž jeho název „Stavovské“. Dům byl 1859 přestavěn, po 1890 opatřen schodišti a pavlačemi. Imposantní průčelí má ve štítě znak českého lva a nápis „Patrie et Mysis“.

Pro obrozenskou kulturu mělo divadlo velký význam, 1787 hrána tu Mozartova opera „Figarova svatba“, 1788 jeho slavný a v Praze komponovaný „Don Juan“. V roce 1791 při korunovaci Leopolda II. hrál se Mozartův „Titus“ a pořádán tu ples s hudbou pěti kapel. Ale již 1812 dosáhl Štěpánek povolení hráti tu v nedělní a sváteční odpoledne česky, 1827 dávana tu premiéra první české opery „Dráteník“ od Škroupa. Později ponecháno divadlo úplně pražským Němcům, teprve po převratu vrátilo se do rukou českého národa, jemuž především patří. Za divadelní budovou rozkládá se obrovské nároží univerzitní budovy

Karolinum.

kdysi zvaného „Kolej Karlova“ podle svého původce Karla IV., který dne 7. dubna 1348 vydal zakládací listinu pražské university, jejímž kancléřem stal se pražský arcibiskup. Budova byla nádherně vystavěna již 1383 mincmistrem Jakubem Rotlévem, po němž tu zbyl krásný gotický arkýř, jinak dnešní podoba pochází z roku 1718, kdy kolej přestavěl stavitel Kaňka. Po husitské revoluci stala se učením utrakvistickým, po Bílé Hoře odevzdána Jesuitům, kteří ji 1654 za Ferdinanda III. spojili se svou akademií Klementinskou v jedinou „Karloferdinandskou universitu“. Za Marie Terezie bylo učení odevzdáno profesorům světským, za Josefa II. 1784 stala se německou, a teprve dne 10. dubna 1881 rozdělena na českou a německou. Po státním převratě 1918 vráceno jí původní jméno „Karlovy university“. Dnes mimo

Stavovské divadlo,
vlevo viděti gotický arkýř Karolína.

universitních úřadů jsou tu posluchárny české i německé fakulty právnické a památné auly.

Arkýř gotický chová v sobě z doby Karla IV. „Kapli Kosmy a Damiána“ podobně jako arkýř staroměstské radnice. Podnes zachovaly se na něm reliefy erbů, mezi nimi i Rotlévův. Znalci pokládají jej za unicum středoevropské, které 1881 architekt Josef Mocker pietně obnovil.

Přízemí zachovalo si podnes prastaré klenby gotické, jak je lze zřítí v dnešním *Museu poštovním*, zřízeném ministrem Františkem Noskem. Bývaly tu krámy staročeských knihkupcův, mezi jinými i Adama z Vele-slavína, a lékárna Zalužanského ze Zalužan.

Aula velká je v prvním patře dosud zachována a vyzdobena k slavným promocím doktorským. Mramorový památník, který zde 1556 řecký učenec Jakub Palaeolog postavil profesoru Kolínovi z Chotěřiny, stojí dnes na chodbě v prvním patře proti schodišti.

Vracíme se na „Přikopy“ a za „Haviřskou ulici“ poutá ještě dům „U tří andělů“ (391) secessně přestavěný 1905 pro „Českomoravskou stavební společnost“ a vedlejší skvělý dům „U žáby v ka-luži“ (390), s průčelím zcela obloženým mramo-rovými deskami, prolomeným dvěma portály s ka-ryatidami a bohatou výzdobou sošnou z bronzu ulitou. Kolem nárožního domu „U zlatého jedno-rožce“ se známou kavárnou „Edisonovou“ přechá-zíme nadmiru živé ústí ulice „Na můstku“ a vchá-zíme do neméně frekventované

Ulice 28. října,

do převratu zvané „Ovocnou ulicí“, ježto zde býval trh ovocný. Po levé straně řada domů sahá vesměs až na „Jungmannovo náměstí“, kde jsou i vchody domovní. Po straně pravé či staroměstské vyniká

rohový dům u „Můstku“, zvaný „Veliký úl“ dle reliefu ve štítě a palác „Pražské úvěrní banky“ (377), provedený stavitelem Matějem Blechou 1902 s průčelím bohaté práce sošnické od Celdy Kloučka a vnitřní plastickou výzdobou Karla Nováka. Ulice je rázu obchodního stejně jako úzká „Perlová ulička“, jejíž ústí vpravo překročíme a vstupujeme do dlouhé

Národní třídy,

do převratu známé jako „Ferdinandova třída“. Zde po pravé severní straně staroměstské v rohovém domě „U Lemonů“ (365) míval své knihkupectví Gregr a Dattel, vydavatel Nerudův. Následuje pak dlouhá fronta „Platejzu“ (416) s průchodem na „Uhelný trh“, novostavba domu „U modrého be-ránka“ tvoří pak nároží překotně živé ulice „Na Perštýně“. Překročíme ústí této tepny staroměstské a jdeme kolem druhého nárožního domu „U Ratenbeků“ (342) se známou kavárnou „Union“, po něm jdeme kolem několika novostaveb, zajímavých spíše obchody v nich umístěnými, míjíme památnou budovu „Policejního ředitelství“ v nároží „Ulice Karoliny Světlé“. Překročíme její ústí k rohu „Národní kavárny,“ jdeme kolem domu nakladatele Františka Topiče, kolem paláce „České spořitelny“ až k ústí „Divadelní ulice“, za kterou stojí ohromný „Palác Lažanských“ s kavárnou „Slavii“. Tady již přicházíme k „Masarykovu nábřeží“ a na konec staroměstské trati dlouhé „Národní třídy“.

„Platejz“ má své jméno od Jana Platejse z Plattenštejnu, který dům koupil 1586. Odtud má pohnutou historii a v jeho sále konalo se mnoho schůzí vlasteneckého

rázu, z nichž vyniká památná schůze šlechty a měšťanů 1846, která dojednala Riegrovým přičiněním založení „Národního divadla“. Koncem XVIII. věku patřil obchodníkovi Jakubu Wimmerovi, který vystavěl dnešní průčelí a od 1813 rytířské rodině Doubků z Litně, proslulé českým vlastenectvím. Nyní náleží bance „Slavii“. Míval šest renesančních štítů a špičatou věž. Domem jde známý pražský průchod na „Uhelný trh“ a vedle domu je důležitý průchod do „Martinské ulice“ s památným „Kostelíkem svatého Martina“.

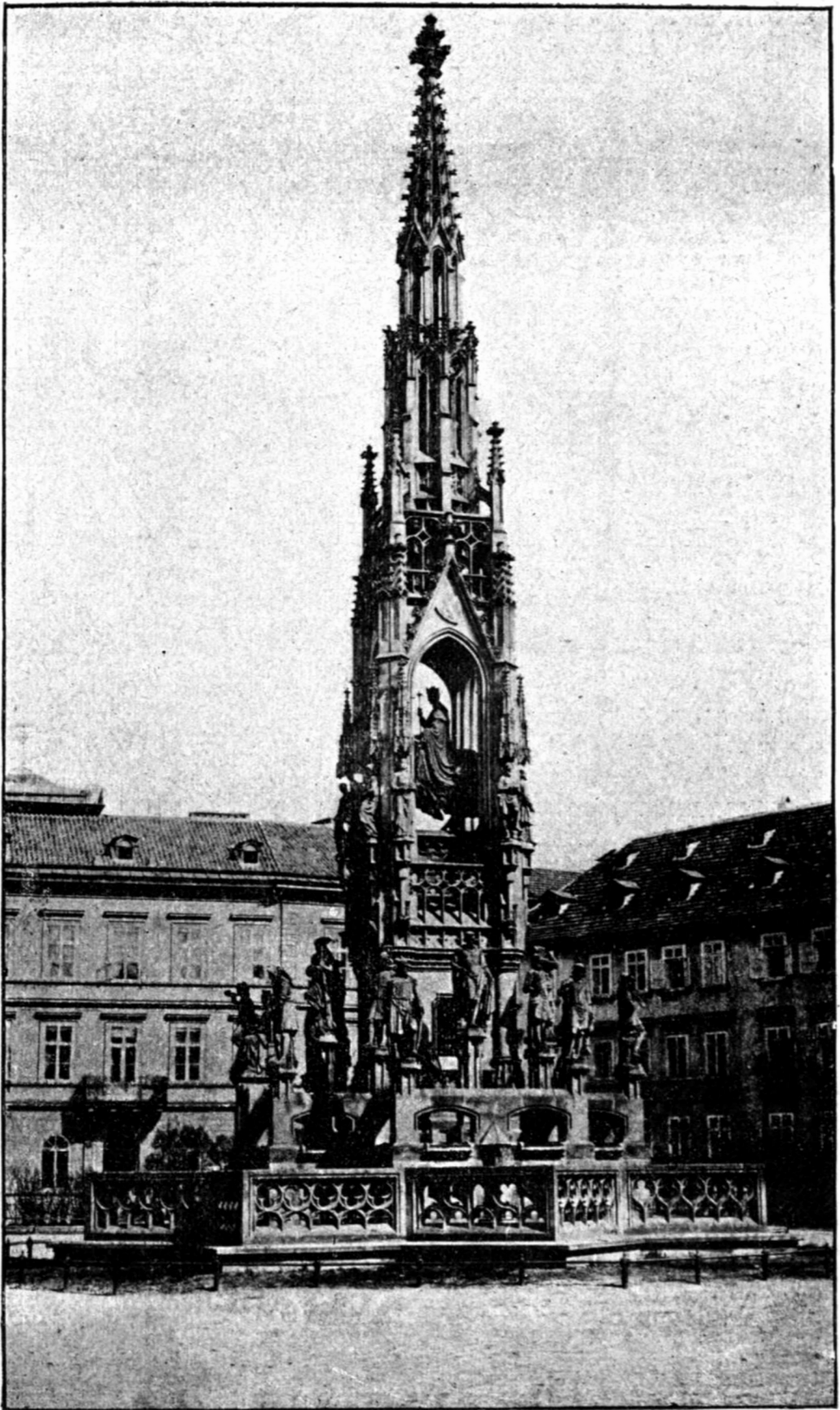
Dům „U Ratzenbeků“ je rozlehlá stavba s pěkným barokovým průčelím do dvou ulic a památným nárožním patníkem se psí hlavou. Býval tu proslulý taneční sál pražský, později zřízena česká kavárna v prvním poschodí, známá „Unionka“, čítárna a středisko nesčetných českých spisovatelů i umělců. Patřival českému politiku Františku Braunerovi, otci malířky Zdenky Braunerové, ohnivého hájitelce „Staré Prahy“ a neúnavné kulturní pracovníci.

„Česká spořitelna“ vystavěna byla původně v letech 1858 až 1861 v italské renesanci po vzoru „Benátské bibliotéky“ dle plánů architekta Ignáce Ullmanna, který dovedl praktický účel spojení s krásou prostoru i tvarů a monumentální vnitřek ozdobiti průčelím velkých rysů. Na attiku dána allegorická skupina „Čechie přijímá úspory lidu“, již podle návrhu Josefa Manesa modeloval sochař Antonín Wildt. Dvorana vyzdobena mramorovými karyatidami a vestibul mohutnými lvy od Josefa Václava Myslbeka. Při rozšiřování ústavu bylo přistavěno v letech 1894 až 1896 i průčelí vpravo. První tento náš finanční ústav velkých rozměrů založen 1825.

„Palác Lážanských“ stojí na místě starobylé „Lázně písané“, jež od 1689 patřila Křižovníkům. Měli tu špitál s „Kaplí Anežky České“ a správcem tu byl Beckovský. Palác vystavěn 1862 dle plánu Ignáce Ullmanna, který tu vytvořil městské palazetto ve francouzské renesanci. Na domě je zasazena deska Bedřichu Smetanovi, portál nábrežní nese erb rodu Lážanských z Bukové. Kavárna „Slavie“ má rovněž v našem životě národním význam vynikající. Průčelí paláce proti řece nalézá se na

Masarykově nábreží,

jehož dlouhá fronta prolomena je uprostřed milým parkem, kterému vévodí štíhlý Pomník císaře

Novogotický pomník na Masarykově nábřeží.

Františka, v slohu novogotickém provedený v letech 1844 až 1846 kameníkem Karlem Svobodou podle návrhů architekta Josefa Krannerera a sochaře Josefa Maxe. Vedle bronzové jezdecké sochy císařovy, již po převratě 1918 odstranili, stojí tu osm allegorických soch kamenných, představujících vědu, umění, mír, hojnost, orbu, hornictví, průmysl a obchod, níže pak sedmnáct soch, zobrazujících Prahu a šestnáct českých krajů. Kompozice připomíná norimberskou „Krásnou studni“ z roku 1390.

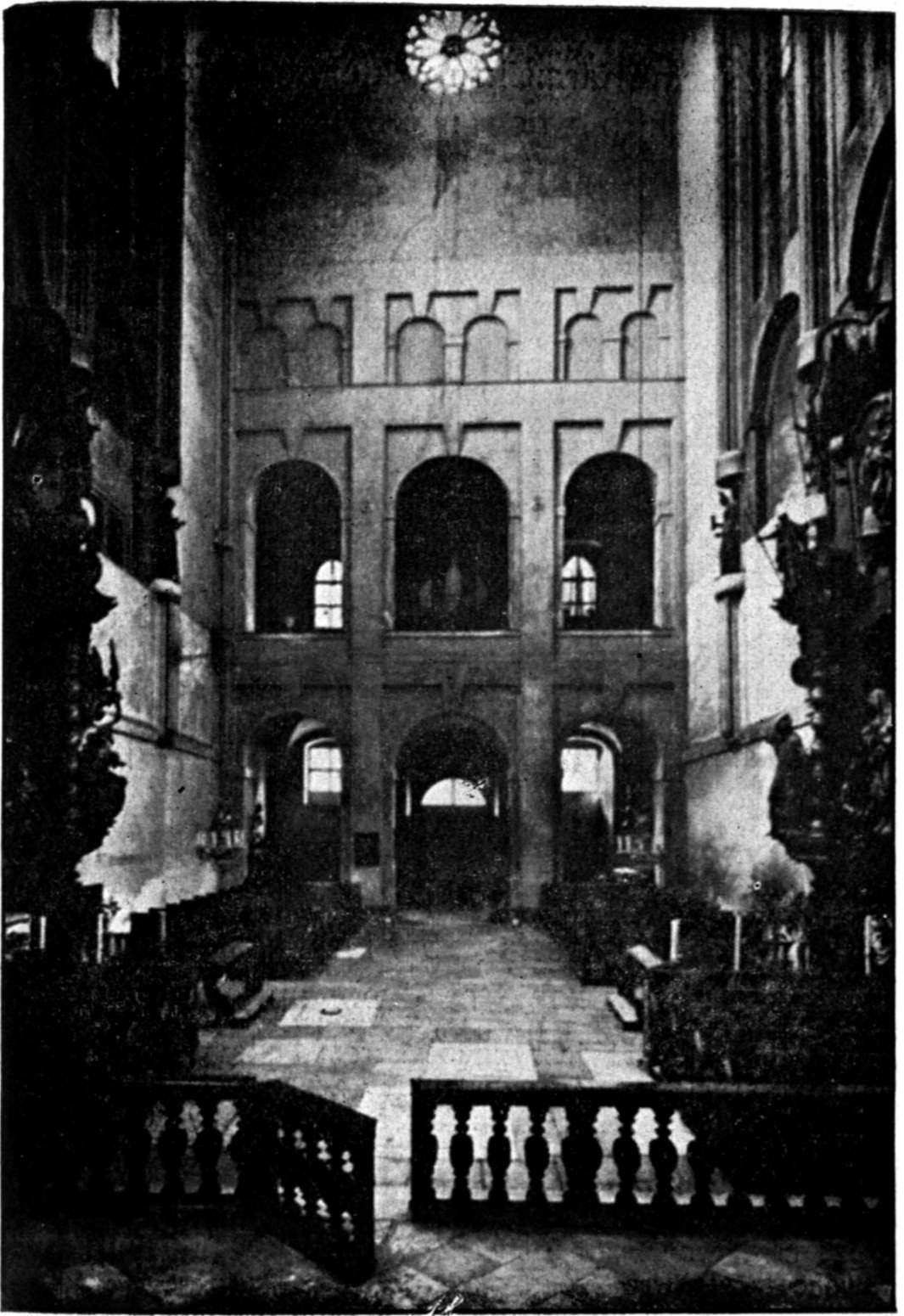
Vyjdeme-li z „Ulice 28. října“ po levé straně, stojíme proti ústí dlouhé „Jungmannovy třídy“, spojující odtud „Národní třídu“ s „Karlovým náměstím“. Ale před samým ústím prostírá se tu malé, živě frekventované

Jungmannovo náměstí.

v jehož středu umístěna je na podstavci přes čtyři metry vysokém, z různobarevné žuly a syenitu vytesaném, bronzová Socha Josefa Jungmanna v nadživotní velikosti. Architekt Antonín Barvitijs a sochař Ludvík Šimek spojili se k dílu, zbudovanému nákladem spolku „Svatobor“ a odhalenému 1878. Za pomníkem lze zříti přes střechu farní budovy s mohutným portálem vrcholek vysokého štítu

Kostela Matky Boží Sněžné.

který tu založil Karel IV. druhý den po své korunovaci na pozemku řečeném „Na písku“ a pa-

Vnitřek chrámu Panny Marie Sněžné.

třicím řádu „Křižovníků s červenou hvězdou“ Povolal sem Karmelitány, kterým daroval dříví z korunovačních budov, načež základní kámen položen dne 3. září 1347. Stavělo se s velikými přestávkami a do roku 1420 dokonán byl toliko kůr, kdežto v ostatních částech, oddělených pažením, se stavělo. Tehdy byla dostavěna vysoká věž, projektovaná v průčelí zamýšlené budovy. Ale již koncem XVI. věku klášter i kostel zašly tou měrou, že hrozily sesutím, a tak donucen byl 1566 poslední převor karmelitský k odchodu. Teprve za Rudolfa II. darovány 1606 zříceniny Františkánům, kteří za pomoci šlechty jali se ihned stavěti. Pak 1698 vystavěl hrabě František Ferdinand Bertold z Uherčic na nádvoří před vchodem porciunkulovou Kapli Panny Marie, později odstraněnou, a v průčelním křídle ambitu, kde je nyní fara, zřízená 1788, povstala ještě Kaple Svatého Brikcí a později Kaple Svaté Hedviky. Za Josefa II. byl 1786 kostel odevzdán Pražské obci a kaple na dvoře upravena v kůlnu.

Dnešní kostel jest pouze kůrem budovy, kterou založil Karel IV., neboť nebyl nikdy zcela dostavěn, sdíleje osud Svatovítského dómu. Zvenčí zachovaly se opěrací pilíře, táhlá okna částečně změněna. Vysoká zeď průčelní s okrouhlým oknem byla upravena nověji a ozdobena sgraffitovými obrazy symbolů čtyř Evangelistů. Pod nimi lze zřítí erby zemí českých i rakouských, Starého i Nového města Pražského.

Ačkoliv nynější klenba kostela je značně nižší než byla původní, je přece nepoměr mezi velikou výškou a délkou vnitřku kostela až nápadný. Oltářů má chrám šest. Cínová křtitelnice z roku 1459 pochází ze zrušeného „Kostela Panny Marie na Louži“. Řada pozoruhodných náhrobků je ze století XVII. a XVIII.

Gotický štít branky u kostela Panny Marie Sněžné.

V nádvoří, kde by měly stát postranní chrámové lodi, přiléhají ke kostelu na jižní straně Kaple svatého Michala, nad níž je noviciát a dvojí klášterní oratoř, na dvoraně na jihu Kaple Panny Marie Pomocné, dříve zasvěcené Čtrnácti Pomocníkům, na straně severní pak Kaple svatého Jana Nepomuckého.

Hlavní Oltář Matky Boží Sněžné postaven nákladem Jana z Talmberka a posvěcen 1625 kardinálem Harrachem, na obraze vznáší se Matka Boží nad zasněženou horou, na níž papež Liberius posvěcuje místo budoucího chrámu Panny Marie Sněžné. Nad tímto hlavním obrazem visí pěkný obraz „Odpustků svatého Františka Serafinského“ a ještě výše stojí sochy světců Václava a Vojtěcha. Na straně evangelijní stojí „Oltář svatě Kateřiny“ a „Oltář Zvěstování Panny Marie“ s krásným obrazem od Václava Vavřince Rainera. Na epištolní straně nalézají se „Oltář svatého Františka Serafinského“ a „Oltář svatého Kříže“ se soškou „Pražského Jezulátka“ z roku 1828. Pod kruchtou za mřížemi stojí na severní straně „Oltář svatého Antonína Paduánského“, posvěcený 1655 biskupem Josefem Cortim.

Za hlavním oltářem je vchod na bývalý hřbitov, z něhož se za presbytářem kostela vychází na ulici starožitnou brankou, nad níž je gotický štít s kamennou řezbou, porouchanou 1483 od pražské lůzy. Lze ještě viděti nahoře zbytky obrazů Boha Otce, držícího kříž, dole Krista korunující Pannu Marii a po stranách zbytky klečících postav, z nichž jedna představovala pravděpodobně Karla IV. a druhá Karmelitána.

Na jih od kostela rozkládá se veliká budova kláštera, k níž přiléhá obrovská zahrada, šířící se až za domy na „Václavském náměstí“ a ve „Vodičkově ulici“. Čeští Františkáni dali národu řadu spisovatelů a podnes jsou činní vydáváním náboženských časopisů.

Vyjdeme nyní od „Jungmannova náměstí“ po levé, jižní či novoměstské straně „Národní třídy.“ Řadu domů zahajuje tu nárožní palác banky „Riunione Adriatica di Sicurta“ s bohatě sochami vyzdobeným průčelím z roku 1925, po němž následuje velký „Palác Porgesů z Portheimu“ (37), s dvěma portály empírovými, v němž kdysi zemřel

Průčelí kostela Svaté Voršily.

slavný sochař českého baroka Ferdinand Max Brokof, dům „U Svaté Trojice“ (38) s hudebním nakladatelstvím Wetzlerovým a nárožní dům „U červené věže“ (40) se šesti vikýři. Tady překročíme ústí úzké „Charvátovy ulice“, nedávno překlenuté novostavbou obchodního domu „U kohoutův“ a míjíme dům „U kamenné hlavy“ s Rubešovou galerií uměleckou, novostavbu restaurantu u „Choděřů“ (60) a přicházíme k ohromné budově „Paláce Šlikovského“, přestavěného v letech 1848 až 1850 v slohu anglické pseudogotiky, s dvěma portály a velkým šlikovským erbem na vrcholném štítu. Nároží paláce má „Vilímkovo knihkupectví“. Překročíme životem překypující ústí „Spálené ulice“ a jdeme kolem rohového domu „U Neudlingerů“ (115) s arkýřem, kolem dalších nových domů k překrásnému barokovému průčelí starého „Paláce Schirringovského“ z roku 1750, který tvoří nároží „Mikulandské ulice“. Druhé nároží tohoto bloku tvořil do letoška bývalý veliký „Palác Wallisovský“ s bohatou výzdobou erbovou tohoto hraběcího rodu. Současně jej přestavují architekti Foehr a Polívka pro „Pojišťovnu Dunaj“. Roh protější vytvořil

Klášter Voršilek.

pro který zakoupil zde řád 1672 sedm starých domů a položili základní kámen ke stavbě 1674. Budova dostavěna 1677 a zachovala si svou dlouhou frontu do „Národní třídy“ i druhou do „Voršilské ulice“ podnes, obnovena jsouc 1882. Při klášteře

Vnitřek kostela Svaté Voršily.

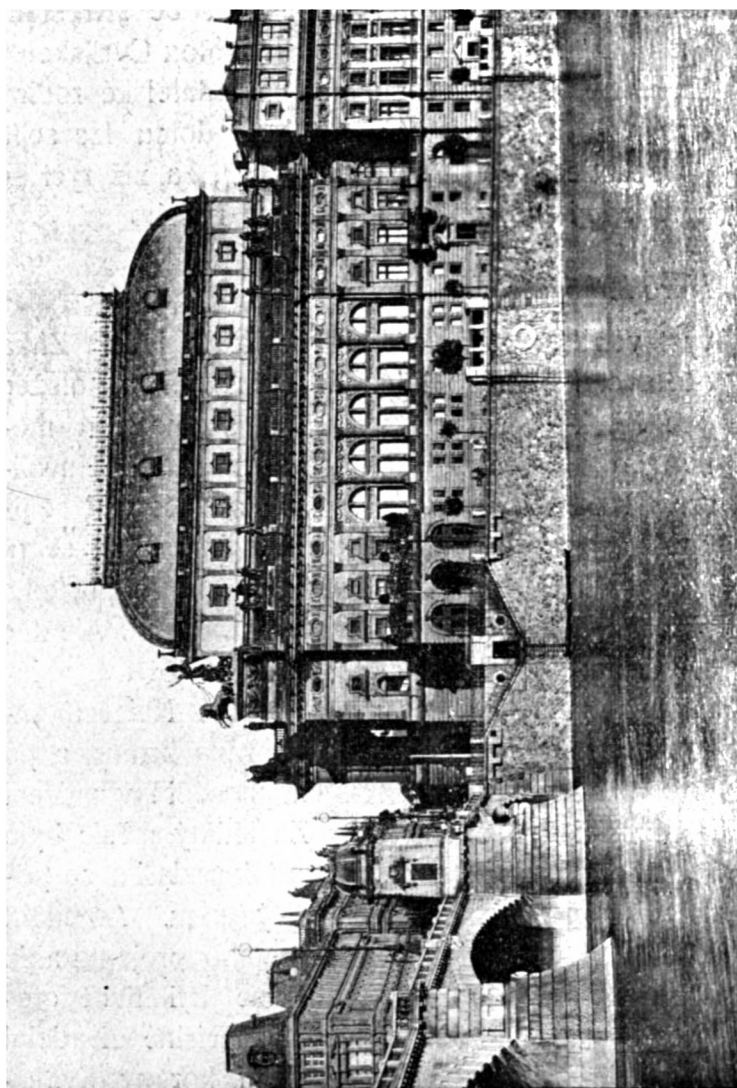
je veliká zahrada. Voršilky mají v klášteře čile navštěvovanou školu dívčí, na niž vyučuje proslulý český spisovatel a znalec jazyků Karel Vrátný. V křídle „Voršilské ulice“ má své knihkupectví vynikající nakladatel Ladislav Kuncič. Průčelí kláštera v „Národní třídě“ je prolomeno skvělou stavbou

Kostela Svaté Voršily,

založeného v září 1702 a vysvěceného 1704. Vystavěl jej Marek Antonín Canevale v baroku a jeho průčelí obnovil 1883 Antonin Barvitijs. Chrám jest jednolodní s třemi klenbovými oddíly. Freskové malby na „české klenbě“ provedl 1707 Jan Jakub Steinfels ze Steinfelsu a představují „Působení Boha trojjediného jako Stvořitele, Vykupitele a Posvětitel“, obnovil je 1883 Josef Scheiwl. Oltářů je tu šest. Ve hrobce uprostřed kostela byly jepťišky pochovávány do 1784. Vedle hlavního portálu je do kostela ještě vedlejší vchod z klášterní předsíně.

Na hlavním „Oltáři svaté Voršily“ z roku 1709 je rezbářská práce od Františka Preisse, oltářní obraz od Jana Kryštofa Lišky, dar hraběte Františka Antonína Šporka, jehož erb je v dolním cípu vmalován. Po stranách obrazu jsou točité sloupy barokové a obrovské sochy světců Augustina i Karla Borromejského. Na podstavcích soch jsou čtyry pozlacené vypuklé obrazy ze života světic Voršily a Angely.

Před kostelem stojí cenné sousoší svatého Jana Nepomuckého, umístěné východně portálu u presbytáře na podstavci ze tří částí. Vprostřed stojí socha světce, na obou nižších pylonech andělkové s kartušemi, na jednom z nich vyobrazen mariánský relief staroboleslavský a na druhém monstrance. Socha je ranně rokokového stylu sochaře Antonína Quitainera, jemuž byla již cizí monumentalita Brokofova. Datována je rokem 1747.

Národní divadlo,
vlevo počátek Mostu Legii a nároží paláce Lažanských.

Za klášterem následují dvě dlouhá všední průčelí domů, z nichž první hostí v sobě „Křesťanskou Akademii“ s „Obecnou Jednotou Cyrilskou“, druhý je odedávna sídlem nakladatelské rodiny Urbánků. Těsně u nároží tohoto domu lze sejít po schodech do „Divadelní ulice“, za níž tyčí se před námi monumentální budova našeho

Národního divadla

vystavěného podle plánu architekta Josefa Zítka obětavostí českého lidu. Základní kámen položen dne 16. května 1868 s velikou slavností a mohutným průvodem, jdoucím sem až od „Invalidovny. Stavba dokončena 1881 a v červnu se již konalo první slavnostní představení. Pak se tu ještě hrálo dvanáctkrát a dokonávaly se poslední práce k definitivnímu otevření na podzim. Ale dne 12. srpna 1881 zachvátil požár budovu a zničil tak mnohaleté úsilí českého národa. Neštěstí působilo po českých zemích jako rána hromu a po prvním bolestném vzrušení chopil se lid v nadšení k bezpříkladné obětavosti. Za jediný měsíc bylo sebráno přes milion zlatých a tak podařilo se postavit divadelnímu umění nový stan. Architekt Josef Schulz odstranil vady prvního projektu a již dne 18. listopadu 1883 mohlo se definitivně otevřít. O nadšení národa svědčí nesčíslné divadelní vlaky, jež ze všech končin zemí koruny Svatováclavské přivázely do Prahy proudy vlasteneckých poutníků. Prvním ředitelem byl spisovatel František Adolf Šubert, který přivedl divadlo k vel-

kému rozkvětu. Pro vývoj našeho umění i pro národní probuzení vykonalo „Národní divadlo“ práci ohromnou.

Umělecky jde tu o dílo úrovně evropské a o jedno z nejlépe budovaných divadel evropských. Stavební hmota je tu jednotně vyvršena, nárožními pylony spjatá a kopulovitou střechou korunována. Architekt dal budově tři průčelí, vyhovující různé uliční situaci a při tom velebný zjev stavby podtrhující. Budovu vyvinul přísně tektonicky, zdobné články uvedl v souhlas se silami na stavbě se uplatnivšími. Sochařská výzdoba ve výklencích průčelí, na attice a pylonech je důsledným domyšlením architektonické ideje i v druhém plastickém umění.

Vnitřek ukazuje rovněž mistra půdorysného i prostorového disponování. Vestibul, spojovací chodby, hlediště, vše tvoří ukázněnou, přehlednou a účelnou jednotu, foyer a místnosti bočné v patře věnčí hlediště a docelují kubický obsah domu s logikou, prostou všech poklesků. Užil ušlechtilého materiálu kamene jako stavební látky, jehož skvělost zvyšoval uvnitř obkládáním mramorem, štukem, zlacením a konečně i malbou ornamentální a obrazovou. V tomto svém snažení byl architekt podporován novou generací českých sochařů i malířů způsobem, který patří k nejradostnějším zjevům našich kulturních dějin.

Překročíme nyní „Riegrovo nábřeží“ směrem od průčelí „Národního divadla“ ke kamennému mostu, který tu je vystavěn na místě starého „Řetězového mostu císaře Františka“, zbudovaného r. 1827 až 1841 podnětem hraběte Karla Chotka z Vojnína. Nový most nazván byl „Kamenným mostem císaře Františka“ a po převratu přezván

Mostem Legií.

Vystaven v letech 1898 až 1901 podle projektu městského úřadu stavebního s použitím plánů Josefa Janů, Jiřího Soukupa a Antonína Balšánka.

Stavbu provedla Gregersenova firma z Pešti. Vysvěcen v červnu 1901.

Most má čtyry díly, předmostí, část přes pravé rameno řeky, část přes „Střelecký ostrov“ a díl přes levé rameno řeky. Hlavní korunující římsa je bohatě článkována s konsolami ze žuly do hladka zpracovanými a nad ní je kamenné zábradlí z hranatých kuželek. Na žulových pilířích nad závěrky kleneb jsou kombinované stožáry elektrické. Na pobřežních pilířích „Střeleckého ostrova“ přerušeno je zábradlí mohutnějšími žulovými pilíři a na jižní straně je prolomeno na ostrov schodiště, ozdobené balustrádou. Modely na sochařskou výzdobu provedl Vilem Amort a kamenické práce Ferdinand Palouš. Vykročíme z „Mostu Legii“ na malostranský břeh a do

Vítězná ulice,

která téměř celá vznikla v XIX. věku po vystavění mostu jako „Chotkova ulice“ a spojuje s ním hlavní malostranskou ulici, zvanou od pradávných dob

Újezd.

Přímo proti „Vítězná ulici“ stála tu do nedávna rozlehlá „Újezdská kasárna“, nepěkná budova, která byla teprve nedávno rozbořena, aby učinila místo novému podnikání. V kasárnách narodil se 1834 básník Jan Neruda. Obracíme se tu v pravo na „Újezd“, přecházíme záhy po pravé ruce ústí „Řiční ulice“ a vlevo za dlouhou fasádou starého „Knotkovského domu“ (412) vidíme se zvedati úzkou uličku k „Nebozizku“, zvanou „K lanové dráze“. Protější nároží této uličky tvoří dům „U Černoohorských“ (409), na jehož postraníin průčelí v uličce stojí v přízemí ve velikém výklenku socha Svatého Jana Nepomuckého s deskou v pravici a biretem v levici. Na desce je obraz „Panny

Zahradní průčelí Tyršova domu,

Marie staroboleslavské“, celek je vážné dílo, provedené dle starých barokových vzorů. Jdeme po této straně ještě kolem dvou uliček, vedoucích k „Seminářské zahradě“, vzadu za domy se rozkládající, přecházíme k novostavbě domu „U bílého orla“ (400), v němž se 1810 narodil básník Karel Hynek Mácha, mijíme průlom, způsobený řadou zbořených starých domů a vcházíme do malebné uličky s domem „Na hrádku“ (395). Nutno je vejíti do „Alumnátního domu“ (392), z jehož nádvoří je rozkošný pohled na ohromnou „Seminářskou zahradu“, obklopenou od jihu „Nebozizkem“ a na východě zahradami „Lobkoviců“ i „Schönbornů“.

V domě „U Popelků“ (390) stojí na dvoře až posud gotický Kostel Svatého Vavřince, odsvěcený, prastarý farní kostel bývalé vesnice „Nebovid“, jež se tu kdysi rozkládala. Na hřbitově pochováno bylo více významných lidí. Ještě 1666 dala obec malostranská kostel vymalovati, ale 1784 byl zrušen, 1789 i se hřbitovem prodán. Je to malá gotická budova s opěracími pilíři a pokaženými okny, kdysi se štihlou věžičkou. Umístěna je v ní truhlářská dílna.

Vedlejším domem „U zlaté kotvy“ (389), vystavěném na místě bývalé fary „Svatého Vavřince“, zakončuje se po levé straně „Újezd“. Vrátime se tedy k ústí „Řiční ulice“ a jdeme po pravé straně „Újezda“ až k ústí „Všehrdovy ulice“, jejíž nároží je vytvořeno „Tyršovým domem“, a dále kolem několika starých domů barokových až k ústí „Novodvorské ulice“, do které sahá celá zadní fronta „Četnických kasáren“, jimiž se po pravé straně „Újezd“ končí.

„Tyršův dům“ byl po převratě upraven z bývalé rakouské „Staré Zbrojnice“, v níž byli umístěni dělo-

Milostná soška Pražského Jezulátka.

střelci. Před ní byl to „Michnovský palác“, vystavěný jako letohrad na břehu ramene Vltavského „Čertovky“ od rodiny Kinských ze Vchynic, před rokem 1587. Pavel Michna z Vacínova koupil jej 1625 a upravil za sídlo svého rodu. Teprve 1767 koupil erár palác pro zbrojnici. Je to znamenitá stavitelská památka, jejíž fasáda do ulice ve slohu staročeské renesance zachovala se na rytině Sadelerově z roku 1606. Bohaté a ozdobné průčelí z let 1625 až 1632 je obráceno do bývalé zahrady, táhnoucí se až k „Čertovce“. V přízemí je klenutý sál se štukovými ozdobami a v prvním patře ještě honosněji vykrášený sál slavnostní. „Obec Sokolská“ dala celý komplex pietně obnoviti a novostavbami doplniti. Z cenných nových zařízení třeba poukázati na výjimečně vzácnou „Karásko v gallerii“, v níž tento potomek staré rytířské rodiny uložil své sbírky obrazů a knih.

„Četnická kasárna“ stojí na místě „Kostela Svaté Maří Magdalény“, pocházejícím z počátku XIV. věku, a kláštera řádu Magdalenitek. Kostel byl farním až do bouří husitských, kdy 1420 zničen klášter navždy. Teprve Dominikáni, od 1604 zde působící, pozvedli opět kostel ze sutin pomocí hraběcího rodu Michnů z Vacínova, tak že nový krásný chrám byl 1709 posvěcen. Když 1784 kostel i klášter zrušeny, prodány za skladiště cukru, od 1792 byl tu vrchní poštovní úřad až do 1849. Pak přestavěli 1855 kostel v kasárny četnictva a z krásné stavby zbyla loď chrámová, přeměněná v zasklené nádvoří, do něhož světlo padá širokou osmihranou lucernou bývalé kopule chrámu.

Od průčelí „Četnických kasáren“ počíná již dosud pěkně zachovalá, starobylá ulice, běžící až k „Malostranskému náměstí“, do něhož ústí známým „průlomem u Klíčů“. Jdouce po levé straně této

Karmelitské ulice.

mijíme dlouhou prostou frontu bývalé „Normální školy“ s ústavem učitelů a německým gymnasiem, za níž vstupujeme zahrádkou do nádherné stavby

Oltář Pražského Jezulátka v chrámě Panny Marie Vítězné.

Kostela Panny Marie Vítězné.

stojícího na místě bývalého „Kostelíka Mistra Jana Husi“, založeného v polovici XVI. věku. Když obec kolem 1610 povolila luteránským Němcům konati v něm pobožnosti a kostelík jim nedostačoval, založili si místo něho na jeho místě nový „Kostel Svaté Trojice“ 1611 a „Kostelík Mistra Jana Husi“ dostali 1623 katoličtí Francouzové v Praze bydlící, kteří jej 1628 prodali Karmelitánům. V novém „Kostele Svaté Trojice“ konala se v době odboje bohoslužba před zahájením sněmu 1619, později byl 1622 zavřen a 1624 slavnostně odevzdán řádu Karmelitánů.

Na estrádu s kamenným zábradlím před kostelem vystupuje se po třinácti schodech s obou stran. Skvostné průčelí v markantních tvarech italské renesance, klonící se k baroku, má veliké okno s obrazem „Jezulátko s anděly“ na prkně malovaném, pod nímž viděti erb generála Baltazara de Marradas, jenž průčelí vystavěl 1644. Ve výklenku nad krásným portálem stojí „Socha Panny Marie s Ježíškem“, darovaná hraběnkou z Donína. Ve spodu po obou rozích je po dvou toskánských lesenách, které nesou břevnoví s prázdným vlysem a jednoduchou římsou, nad níž je zmíněné půlkruhové okno. Nad římsou vyrůstá štít, jehož jonské leseny nesou břevnoví a římsu konsolami zdobenou. Po straně štítných lesen spočívají na mohutně vyvinutých volutách kamenné vázy, jež nad lesenami štít zakončují. Levá jižní věž kostela byla dokončena 1669 a pravá severní nebyla vůbec nikdy dostavěna. Průčelí v roce 1902 obnoveno.

Kostel záleží z jediné vysoké lodi, k níž u průčelí přiléhají dvě postranní kaple a na západě užší i nižší presbytář. Vchod uzavírají skleněné dveře, chrám je dlážděn mramorem, opatřen pěkně řezanými dubovými stolicemi a má v lodi po každé straně tři poboční oltáře. Vlevo stojí veliká kazatelna. Uprostřed severní zdi lodi stojí „Oltář Pražského Jezulátka“. Za hlavním oltářem je bývalý „Kůr Karmelitánů“. Klenba ozdobena je freskami.

Zahrada paláce Vrtbovského.

Z lodi chrámové vystupuje se po pěti mramorových stupních do presbytáře, kde vlevo na zdi visí obraz „Umírajícímu Eliáši zjevil se na poušti anděl“, malovaný Petrem Janem Brandlem. Složitý „Hlavní oltář“ přestavěný 1723 Ferdinandem Schorem, představuje vítězný oblouk, pod nímž stojí bílá a zlacená dřevěná „Socha Panny Marie korunované“, vyřezaná Jindřichem Čapkem. Po stranách mezi sloupy stojí pozlacené sochy čtyř patronů karmelitských, Eliáše Proroka a Svaté Terezie vlevo, Svatého Jana z Kříže a Elisea Proroka vpravo. Nad vítězným obloukem leží koruna, pod ní pak visí kopie proslaveného obrázku „Strakonické Madonny“, který v bitvě na Bílé Hoře nosil karmelitán Dominik a Jesu Maria před vojskem. V pozadí „Kůru Karmelitánů“ visí veliký „Obraz bitvy na Bílé Hoře“, na němž vpravo v popředí viděti karmelitána Dominika, zdvihajícího zázračný obraz „Strakonické Madonny“ a vlevo klečící postavy Ferdinanda II. i Maxmiliána Bavorského. Tento obraz viděti je z lodi pod vítězným obloukem oltáře.

Pražské Jezulátko.

zázračná vosková soška, známá po celém katolickém světě a vytoužený cíl nesčetných poutníků, darována klášteru 1628 Polyxenou z Lobkovic. Po vpádu Sasů 1631 našli ji mniši pohozenu na smetišti, mající obě ramínka polámana. Po opravě 1638 znovu počíná v klášteře vzrůstatí úcta k milostné sošce, která se šířila i mezi pražským lidem, jsouc živena obnovovanými zázraky. Soška je v nesčíslných kopiích rozšířena po celém okrsku zeměkoule a četní básníci ji opěvovali vzrušenými verši. Pavel Claudel, spisovatel světového významu, apostrofoval „Pražské Jezulátko“ krásnou básní roku 1914. Poutníci odnášejí si na památku kopie sošky Pražského Jezulátka z „Útulku pro zmrzačené dívky“ v „Husově třídě“ na „Starém Městě Pražském“.

„Oltář Pražského Jezulátka“ je celý z rudého a šedého mramoru dílem pražského kameníka Františka

Pomník Ernesta Denise.

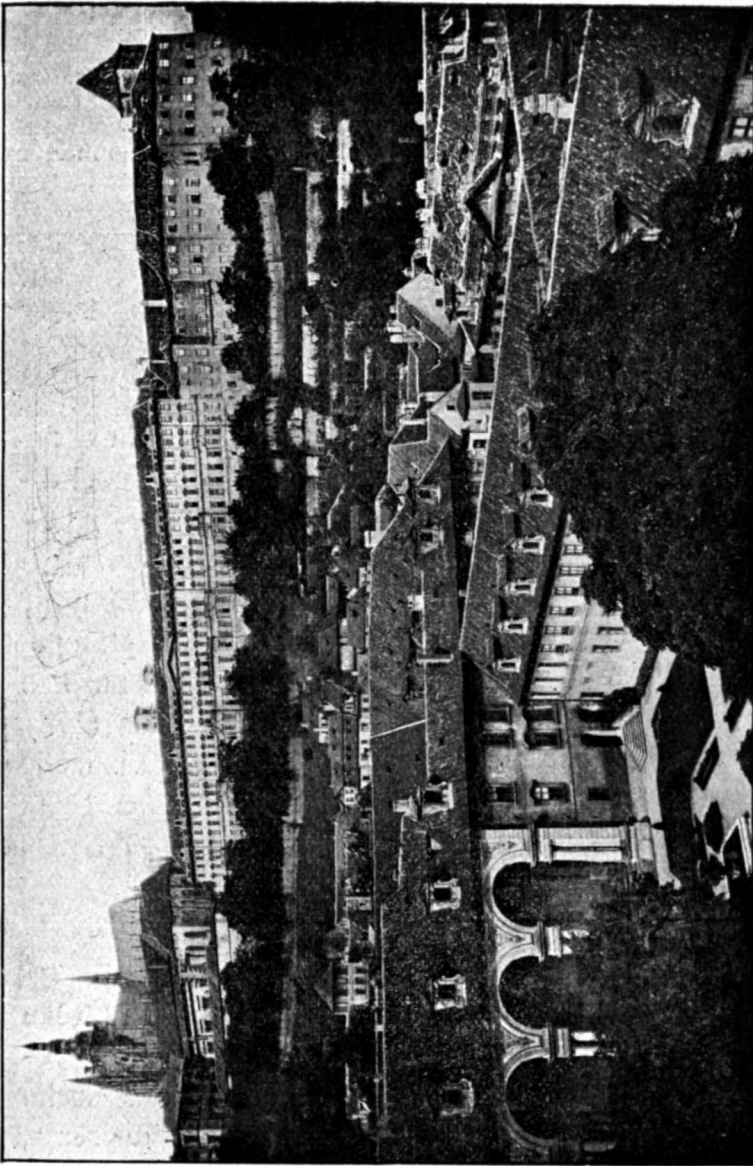
Lauermanna. Sochy a dřevořezby zhotovil 1776 Prachner. Na oltářním stole stojí měděný, v ohni pozlacený a stříbrem vykládaný svatostánek. Pod mramorovým výklenkem je křišťálová skříň s měděným rámcem a v něm stojí milostná soška Jezulátka z vosku vytvořená na dřevěném jádře. Jezulátko žehná zdviženou pravicí a v levici drží kouli s křížem. Postavička je štíhlá, zahalená až po bedra v stříbrném pouzdru, nad hlavičkou je upevněna sličná korunka z roku 1654. Roucha sošky v počtu dvaceti jsou rázu církevního, namnoze umělecky i historicky velmi cenná. Jsou provedena ve všech barvách liturgických a šestkrát do roka se do nich Jezulátko převléká. Oblékání vykonávají Anglické panny od „Svatého Josefa“ v malostranské „Josefské ulici“. Hluboká a z tajemných zdrojů se řinoucí úcta k zázračné sošce nadchla básníky často k veršům údivu, a Karásek ze Lvovic zhustil svůj dojem v krásně ciselované strofy:

V svěc zlatě hořícím svých tváří vznáší něhu
Maria Vítězná, tak tajemná jak v snách,
Posvátná, bělostná, jak z vyhaslého sněhu
v oblouku oltáře by vyrůstala v tmách.

Dav klěči ponurý tu před ozdobnou mříží,
za varhan chorálu se sklání oddaně,
v pláštiku hedvábném, pln stříbra, na něj shlíží
Ježišek s oltáře, jenž září po straně . . .

Krypty karmelitské

nalézají se v katakombách pod kostelem v zachovalém stavu a lze se k nim dostat po schodech v severní nedostavěné věži. Malými okny padá do nich něco světla. V široké chodbě od dlažby až do klenby vyhloubeny jsou ve zdi sklípky, v nichž zazděny rakve s mrtvými Karmelitány. Chodba s četnými nápisy hlásajícími jména zemřelých, připomíná římské katakomby a mohutným dojmem působí patnáct velkých sklepení, jež se kol chodby po obou stranách rozkládají.

Terasa Zlaté studně.

V několika stech rakví, ponejvíce otevřených, leží tu často zcela zachovaná těla mrtvol, zahalených v hávy karmelitské, dominikánské i šlechtické. Na hlavách karmelitek jsou zachovány i věnce, v rukou šlechtičen i rukopisné modlitby. Celé roje vysoké šlechty našly tu odpočinek a paní Eliška Polyxena Dobřenská z Dobřenic připomíná poutníkům z dálky více než dvou století svým pohrobním nápisem:

Postoj, čtenáři, a uvažuj,
co i tobě jednou se přihodí!
Kdož ví, jak brzo i ty a všichni,
kdož to čtete, pokrmem červů
se stanete a setlíte!

Vycházíme z tajuplných prostor kostela a dá-
váme se na další pout po levém chodníku „Kar-
melitské ulice“. Míjíme rohový dům „U Ramhof-
ských“ (381) a prohlédneme s účastí krásnou ba-
rokovou fasádu domu „U tří lístků jetelových“
(378), vystavěného 1704 s malebnými vikýři a pa-
třícího české rodině Clanerů z Engelshofenu. Pak
nás zaujme ještě dům „U dvou fendrychů“ (374),
na jehož barokovou fasádu upevnili 1899 pamětní
desku spisovateli Františku Douchovi, jenž se tu
narodil 1810. Posléze přicházíme k nároží „Tržiště“,
které tu vytvořil

Vrtbovský palác

s portálem, vytvořeným v první čtvrti XVIII. věku
se sochami Matyáše Brauna, představujícími vpro-
střed „Atlasa držícího zeměkouli“, vpravo sochu
„Bohatství s penězi“, vlevo „Hojnosti s ovocem“,
obnovenými 1903 sochařem Ducháčkem.

Ve verandě staré nádvorní budovy před vinným skle-
pem jsou dvě sochy a do rozkošné zahrady vede dvoje

Renesanční dům „U zlatého pštrosa“.

obrovské schodiště. Na kraji terasy jsou dobře zachované sochy Diany, Apolla, Ganymeda, Marse, Jupitera, Merkuria a Vulkána, vedle řady pískovcových váz. Je to jedna z oněch nádherných panských zahrad pražských, pověstných po světě, a stýká se se zahradou Schönbornovskou, při níž má zděný výstupek pro rozhled a na jeho stěně skulptury vodních božstev.

Pokračujeme v cestě přes ústí „Tržiště“ po levém chodníku a vidíme starobylou fasádu několika domů v místě, kde kdysi stála „Újezdská brána“, zbořená 1727, v krámě jednoho z nich dosud lze viděti ohromnou tloušťku jejího zdiva. Ale tu jsme již na konci a nutno se vrátiti zase k počátku „Karmelitské ulice“, abychom mohli zjistiti památné stavby i po pravé ruce.

Vycházíme znovu od průčelí „Četnických kasáren“ a jdeme kolem domu „Státní tiskárny“ (387), v níž se tisknou vládní i polovládní noviny, zejména denník „Československá Republika“, která je pokračováním proslulého „Pražského Denníku“, z německých denníků pak „Prager Abendblatt“, jehož redaktorem je známý katolický publicista Alfred Fuchs. Přejdeme tu ústí „Harantovy ulice“ k nárožnímu „Rohanskému paláci“, jehož zajímavé průčelí ozdobeno erbem vévodů Rohanů z Rochefortu, sáhajícimu až na „Maltézské náměstí“ a hostící nyní Ministerstvo školství. Sousední dům „U zlatého pluhu“ (384) s mariánským obrazem v průčelí stavěl kolem 1660 Santini de Bossi a „Thunovský dům“ (379) pochází z roku 1747. Nároží „Prokopské ulice“ tvoří „Hotel Garni“, zvaný kdysi „Bálový dům“ či „Mičovna“. Přejdeme ústí ulice a mijíme fasádu novostavby domu „U Goliáše“

Vnitřek kostela Redemptoristů v Nerudově ulici.

(298), vystavěného na místě velikého paláce s renesančními štíty a docházíme i po pravém chodníku k průlomů „U Klíčů“ a vcházíme na

Malostranské náměstí.

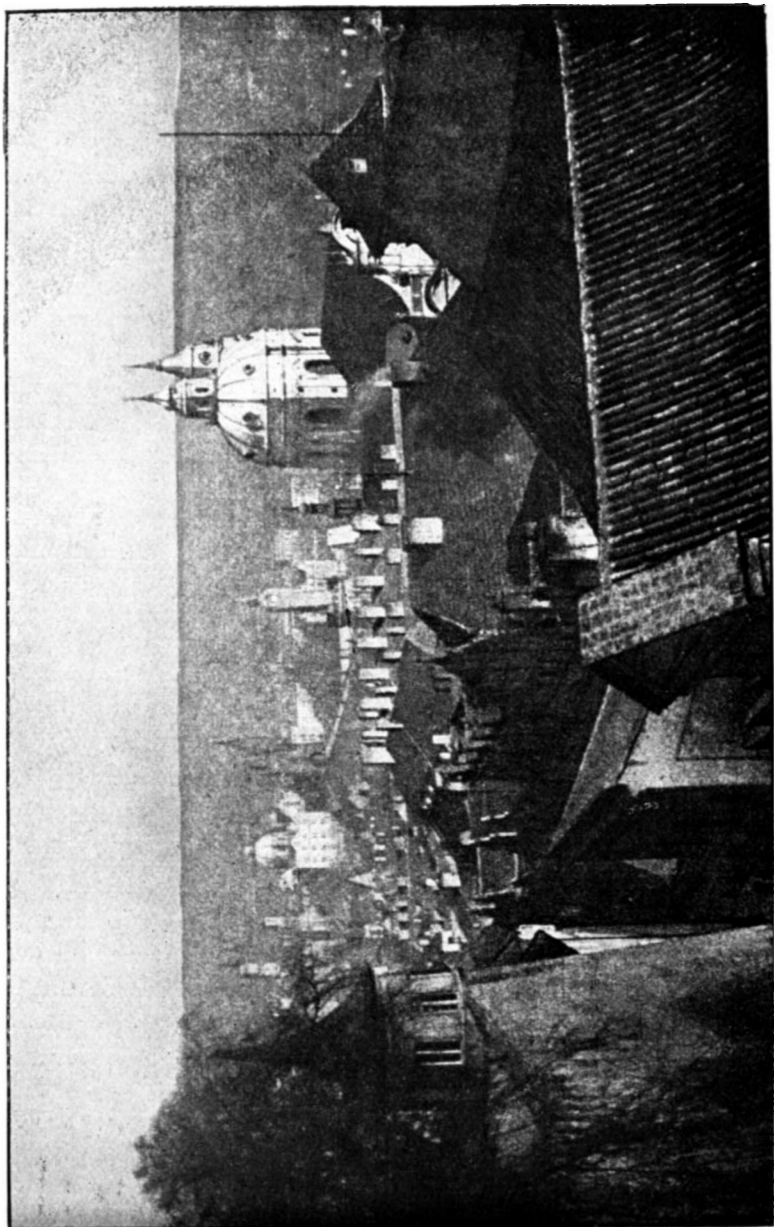
Tady se naše pout kříží s hlavním proudem, který přichází od „Karlova mostů“ a směřuje přes „Malostranské náměstí“ k „Nerudově ulici“. My však jdeme rovně před sebe a po pravé ruce skýtá se nám pohled na východní stranu náměstí, která počíná u „Mostecké ulice“ nárožním činžákem „Malostranské záložny“, pokračuje „Petzoldovým domem“ (37), bývalým palácem, který náležel pražskému veliteli La Croneovi, a pravděpodobně stavěn byl Dinzenhoferem. Jeho barokové průčelí, ozdobené vzdušnou attikou a sochami, pokaženo bylo jen zastavěním podloubí. Sousední dům

U Splavínů

nákladnická stavba (36) a majetek architekta Jindřicha Dinzenhofera, bratra Kiliana Ignáce, zachovala si podnes prvotní svůj rázovitý zevnějšek. Malebnost jeho nemálo zvyšuje pěkná, ovšem že opravami valně poškozená malba fresková, představující Pannu Marii. Dům náleží mezi několik málo vzácných staveb s omítkou stříkanou, přes to byl svého času jen energickým zakročením uchráněn zkázy. Také sousední starobylá stavba

Malostranské radnice.

tvořící nároží s „Josefskou ulicí“, zachovala jen zbytky bývalé krásy, neboť její podloubí zastaveno

Nové zámecké schody.

a krásné věže a štíty sneseny. Originelní a architektonicky pozoruhodná fasáda působí přes to podnes dokonalým dojmem uměleckým.

Od poloviny XV. věku byla to již úřední budova malostranské obce, rázu pevnostního, takže se do ní za vpádu Pasovských 1611 uzavřelo stavovské vojsko jako do bašty. A již v této době měla radnice podobu dnešní. Za saské okupace 1631, za švédského vpádu 1648, za bavorského obsazení 1741 i za pruského obležení 1757 utrpěla radnice spolu s ostatní obcí veliké škody a ztratila posléze 1783 význam svůj spojením s ostatními městy pražskými v jediný celek. Podloubí, které se původně táhlo všemi domy této strany náměstí, bylo u radnice zazděno a proměněno v hostinec.

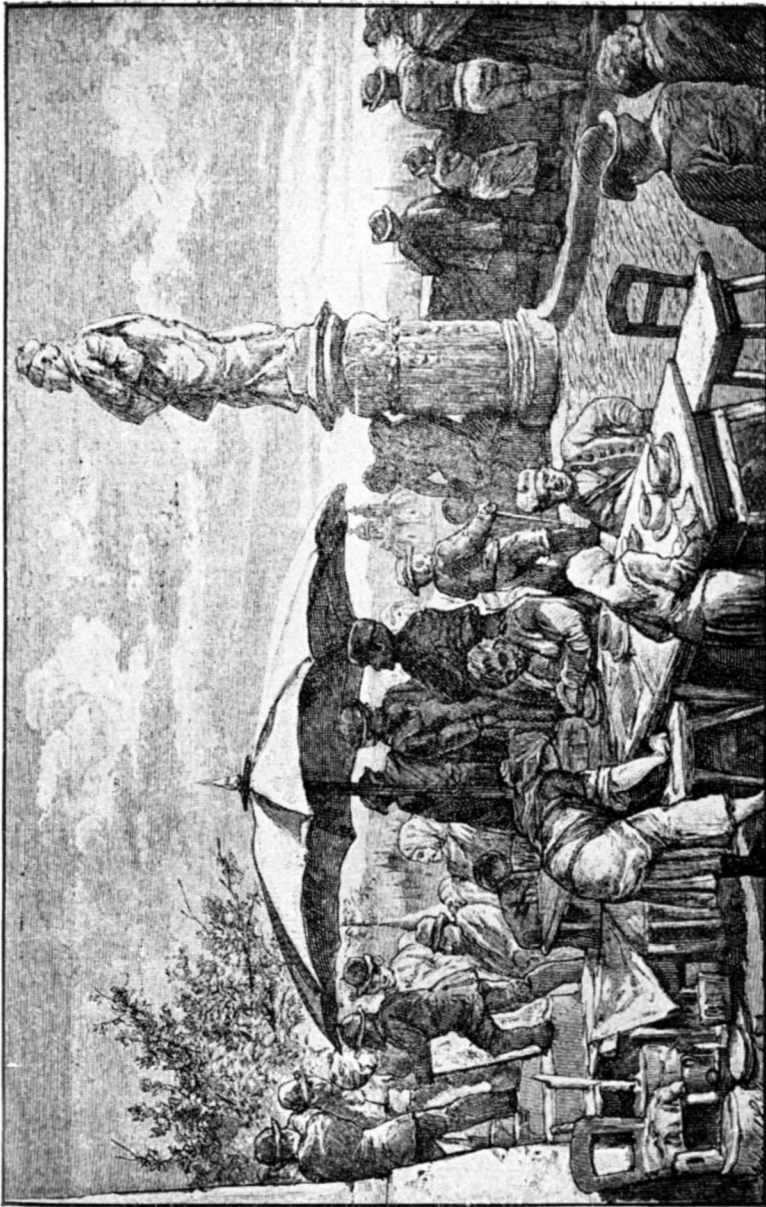
Nádherný pohled skýtá se nám odtud na severní stranu náměstí, kde řada domů zachovala si podnes v neporušenosti stará svá podloubí. Od nárožního paláce „Tomášské ulice“, okrášleného rohovým arkýřem a v renesanční fasádě skvělými sgraffity, zrak s obdivem přechází k sousednímu

Šternberskému paláci,

zdobenému velikou terasou, štíty a krásnou freskou Bohorodičky na výrazné fasádě. Palác má i v historii našeho obrození význam veliký, neboť hrabata Šternberkové shromáždili zde nejen velkou vědecky významnou knihovnu, ale také soudobou kulturní společnost. Bylo řečeno, že je to nejkrásnější obytný dům náměstí, vlichocující se do duše svým guirlandovým barokem a svou rozkošně veselou nepravdělností. Graciésní tento dům doplňuje se obrovitým

Montágovským domem,

v nároží „Sněmovní ulice“, stavěným v rázovité renesanci počátku XVII. věku s pozdějšími přídávky

Socha Filipa Nerejského
a Svatojanská pout na rampě hradčanské.

baroku, ozdobeným dvěma arkýři a nádvorní věží. To všecko tvoří celek tak osobitý, že i zkušení cestovatelé nedovedou uvéstí odjinud zjev podobný. Odtud vlevo tyčí se obrovitá budova bývalé „Jesuitské koleje“, v níž je nyní umístěn

Vrchní soud,

zvedající se jako ohromná krychle nad své nižší okolí a připojující se zase k obrovitějšímu ještě „Kostelu Svatého Mikuláše“. Střízlivě jednoduchá fasáda dobře tu působí v prostředí architektonicky tak bohatě oživeném, jako je celé náměstí, nad něž se zvedá kopule i věž chrámu v kráse a velebnosti epické. A tady, v historickém zákoutí náměstí, postavil vděčný, nedávno osvobozený národ jednomu ze svých nejlepších přátel bronzový

Pomník Denisův,

na paměť historického díla Arnošta Denise, pokračovatele v díle Palackého, o němž praví výrok presidenta Masaryka, na pomníku zvěčněný:

„Denis, srovnávající jako historik národy a jejich vývoj, pochopil nás a naše dějiny i byl přijat, on Francouz, v Areopag našich národních vůdců“. Sochař Karel Dvořák zpodobil učence sedícího v křesle, které architekt Vlastimil Hofman vyzvedl na vysoký žulový podstavec. Monument odhalen 1928. Odtud přicházíme do

Sněmovní ulice,

jejíž levé nároží tvoří známé nám již „Jesuitské gymnasium“ v kterém je nyní umístěn „Zemský úřad“. Až k „Thunovské ulici“ táhne se tu zajímavé průčelí s vysokým portálem barokovým z r. 1783,

nad nímž umístěn je veliký český lev. Druhé nároží v „Thunské ulici“ tvoří dům „Fary Svatého Mikuláše“, kde nyní působí farář Ferdinand Hrouda. Za farou následuje několik starobyklých šlechtických paláců, z nichž zaujme průčelí „Paláce Lažanských“, (175), známý dům „U kominíků“ s věží a dům „U pěti kostelů“ (170), podle kterého se kdysi i ulice zvala „Pětikostelním pláckem“. Zde se přichází do zajímavé slepé uličky, která tu vznikla na půdě bývalého hradního příkopu. Na konci uličky v koutě je proslulý dům

U zlaté studně,

ozdobený reliefem „Kristus u studně“ od řezbáře Malinského z roku 1820. Vejdeme do dvorku a odtud po několikerych schodech do zahrady až pod samé valy „Hradu“. V zahradě je stará známá „Hospoda u zlaté studně“, i z ulic staroměstských a novoměstských dobře viditelná, již po převratě zmodernisovali. Odtud je překrásná vyhlídka na Prahu, na ono moře prejzových střech, které se nejplastičtěji objevují odpoledne, kdy je město ozářeno sluncem od západu. Sejdeme zase po schodištích dolů do slepé uličky a vracíme se do „Sněmovní ulice“, jejíž nároží vlevo tvoří nám nyní podivuhodný dům

U zlatého pštrosa,

vvstavěný koncem XVI. věku v české renesanci, který tu stojí v původní podobě, takřka nezměněn, honosí se množstvím štítů s okrasami do detailu

zachovanými, jak do ulice tak i proti sousedním střechám. Nad vchodem do dvora zvedá se uvnitř v prvním poschodí malá galerie, spojující mazhaus s ostatními síněmi. Celou téměř východní stranu ulice zaujímá pak budova

Senátu,

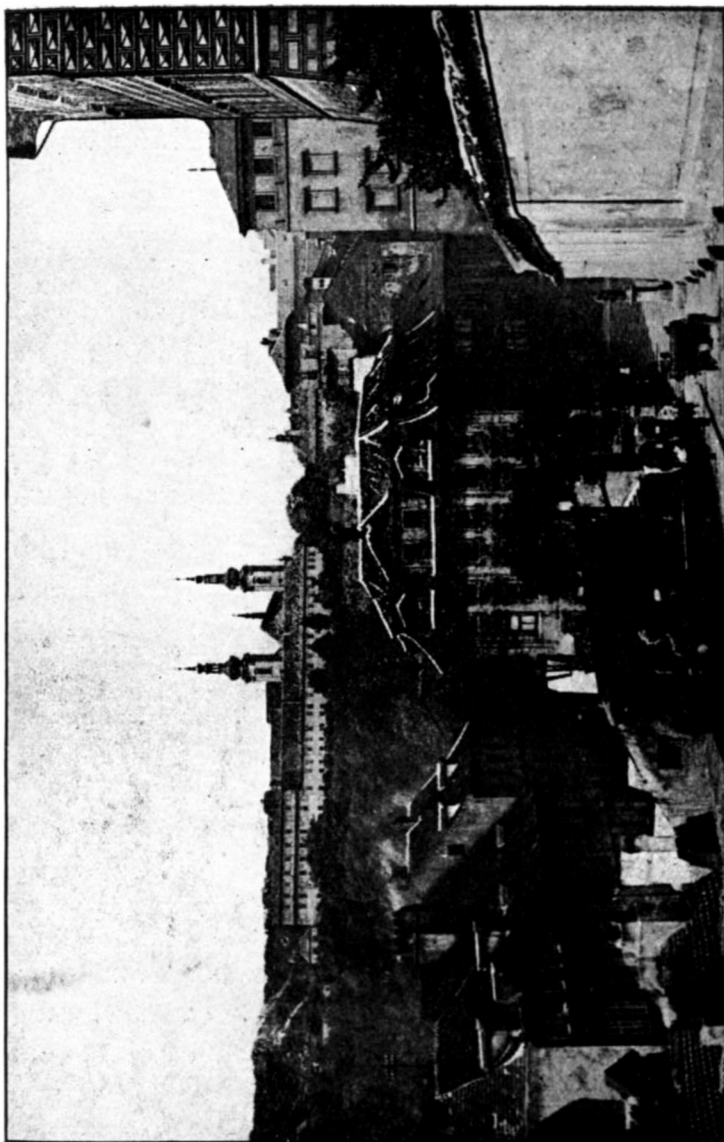
bývalý palác hraběcího rodu Thunovského, který byl 1696 vystavěn Maxmiliánem Thunem na místě několika domů a starého „Kostela Svatého Martina“. Uvnitř jsou dva dvory a celý labyrint chodeb.

Od roku 1779 provozoval tu ředitel Paskal Bondini vlášskou zpěvohru v sále s galerií a 30 ložemi. Pořádal tu i skvělé bály, zřídil i šlechtické kasino, ale 1794 divadlo vyhořelo a nebylo obnoveno. Palác koupili stavové a 1801 přestavěli ve sněmovnu. Ještě po převratě zde zasedalo „Národní shromáždění“, později tu umístěn „Senát“. Krásné fresky velikého sálu, malované Janem Michalem Rottmayerem z Rosenbrunnu a představující „Trojskou válku“, byly požárem 1794 poškozeny.

Vrátili jsme se tady po prastaré půdě podhradí Pražského „Sněmovní ulicí“ k ústí zajímavé

Thunovské ulice,

kteřou se nyní dáme směrem vzhůru mezi farou a „Zemským úřadem“. Od zdola poskytuje nám jedinečný pohled na staré opěrné oblouky mezi domy a na malebná zákoutí, jichž poskytuje u větší míře, než, kterákoliv jiná pražská ulice. Po několika krocích přicházíme vpravo k malému nádvoří, ukončenému v pozadí fasádou s bránou ozdobenou cimbuřím. Je to vchod do

Panorama Strahova s rampy hradčanské.

Thunovského paláce,

patřícího rodu hrabat z linie žehušické a rozkládajícího se v parkánovitých zahradách až k samému hradu. V skvělých těchto prostorách je nyní umístěno italské vyslanectví. Poněkud výše dospíváme vlevo k ústí „Zámecké uličky“, spojující „Thunovskou“ s „Nerudovou“, a proti jejímu ústí stojí moderně upravený dům (183)

U zlatého kapra,

před husitskými bouřemi palác litomyšlského biskupa, v němž před světovou válkou bydlil prezident Masaryk. Průčelí je ozdobeno znakem orlice a v domě je nyní německý konsulát. Odtud běží ulice po levé straně kolem řady starobyklých domů až ke schodišti, jež naši ulici spojuje mezi „Thunovským palácem“ a kajetánským „Kostelem Panny Marie“ s „Nerudovou ulicí“. Vpravo počínají se strmě k Hradu zvedati

Nové zámecké schody

s řadou historických domů. S nimi spojen je vlevo vzdušnou chodbou „Slavatovský palác“ s renesančními štíty a čtyřmi erby, pak je tu vlevo zábradlí prolomeno k schodišti, vedoucímu ke vchodu do „Klášteřa Redemptoristů“ a výše ještě je vchod, vylámaný kdysi z klášterní kaple Kajetánů. Po pravé straně řada domů záhy končí u vysoké „Zdi hradební“, v níž je řada prázdných výklenků, určených v XVIII. věku k umístění Brokofovy sošné

„Křížové cesty“, k níž však nedošlo. Nad ní ve výši tyčí se „Trubačská vížka“, s níž hrály se fanfáry při vjezdech králů a slavnostech hradních. Schodiště vyvrcholuje posléze vlevo kamennou „sochou Svatého Filipa Nerejského“ od Brokofa a vpravo železnou brankou, vedoucí do

Rajské zahrady

pod královským hradem, v jejímž středu je umístěna obrovská kamenná mísa z lomů mrakotínských, postavená sem 1926. Odtud vstupujeme opět na známou nám již

Rampu hradčanskou.

s které se nám otvírá do dále čarovný pohled na „pražský Sion“, jak rádi zoveme slavný Strahovský klášter, jehož obraz oramován je vlevo zeleným „Petřínem“, vpravo mohutným štítem „Švarcenberského paláce“, dole pak změní starobylých domů „Nerudovy ulice“.

Ubíráme se pak kolem nároží hradního paláce vpravo ke vchodu do „Hradu“, kde se spojuje náš proud poutnický po dlouhém putování s proudem hlavním, který sem dospěl „královskou cestou“ přes „Karlův most“.

Pout proudu třetího.

Poutníci, rozhodnuvši se pro cestu proudu třetího, odbočí hned od nádraží vlevo do „Dlážděné ulice“, projdou na „Havličkovo náměstí“, odtud „Jindřišskou ulicí“ dojdou k „Václavskému náměstí“, které

překročí ve směru do „Vodičkovy ulice“. Touto ulicí vniknou na „Karlovo náměstí“, kolem severní jeho strany projdou do „Myslíkovy ulice“, z které zahnou na „Riegrovo nábřeží“, dojdou na „Tylovo náměstí“ a k „Mostu Legií“. Přes most přejdou do „Vítězné ulice“ malostranské, kde hned za mostem uhnou vpravo na krátké „Malostranské nábřeží“, z kterého sejdou po schodišti do „Říční ulice“ a vpravo odtud na „Nábřeží Kampy“. Tudy přejdou do ulice „U Sovových mlýnů“ a kolem náměstíčka „Na Kampě“ vejdou do „Hroznovy ulice“, odkudž přes vltavské rameno „Čertovky“ dostanou se na „Velkopřevorské náměstí“. Vyjdou odtud „Lázeňskou ulicí“ na „Maltézské náměstí“, vniknou „Prokopovou ulicí“ do „Karmelitské ulice“, kde se náš proud skříží se směrem proudu druhého. Jdeme však přes ulici rovnou na „Tržiště“, odtud vejde se do „Vlašské ulice“ a v její horní části vchází se po schodišti na vrch „Petřín“. Odtud průlomem v hradbě „Hladové zdi“ vejde do „Strahovské ulice“, přes „Pohořelec“ vnikáme do „Nádvoří Strahovského“ a schodištěm se vracíme na „Pohořelec“. Vlevo vstoupíme na „Loretánské náměstí“, odtud „Kapucínskou ulicí“ vnikáme na „Nový Svět“ a kolem ústí ulice „U Brusnice“ do „Kanovnické ulice“, z které vycházíme na „Hradčanské náměstí“. Tady před portálem prvního nádvoří hradního splyne náš proud s oběma proudy předešlými.

Poutníci, rozhodnuvši se pro skupinu třetí, zahnou od „Masarykova nádraží“ vlevo do „Dlážděné ulice“ a projdou jí až na

Portál kostela Svatého Jindřicha se sochou Svatojanskou.

Havlíčkovo náměstí,

kteřé se dříve nazývalo „Senným trhem“, ježto na jeho severní straně stávaly senné kotce a váha na seno. Na náměstí mají své domy od 1878 banka „Slavie“, „Hypoteční banka“ a „Bursa plodinová“, prostřed náměstí pak stojí skvělý palác „Spolku cukrovarnického“. S ním je vzdušným mostem spojena

Zvonice Svatého Jindřicha,

kteřá stávala volně u bývalého hřbitova zdí obehnaného a vystavěna byla někdy v letech 1472 až 1476, dokončena jsouc definitivně teprve 1518. V přízemí je opatřena gotickým portálem z roku 1879 na místo starého portálu negotického. Původní štíhlá střecha byla 1801 shozena větrem a nahrazena 1879 dnešním tvarem. Naproti věži stojí v sadě

Kostel Svatého Jindřicha,

založený při bývalé vsi „Chudobicích“ asi 1350 obcí novoměstskou nebo řádem Křižovníků s červenou hvězdou. Zasněven byl i Svaté Kunhutě. Roku 1672 přístavěna byla k chrámu „Kaple Svaté Barbory“, při čemž původní zeď severozápadní s gotickým oknem byla zbořena. O něco později 1688 obohacen kostel ještě při jižní lodi novou „Kaplí Navštivení Panny Marie“.

Původní gotickou podobu kostel časem značně změnil ale základní forma mu přece zůstala, totiž tři gotické, stejně vysoké lodi, z nichž hlavní zakončena pětibokým presbytářem z osmistěnu, kde prostřední okno je zazděno.

Klenbu křížovou drží šest piliřův a rozvrhují plochu její na dvanáct klenbových polí. K východní straně jsou boční lodi zakončeny stěnou prostě vyzděnou, hlavní loď však profilovaným vítězným obloukem otvírá se do choru o stupeň nad podlahu lodi povýšeného. Zvenčí jsou opěrací piliře o dvou ústupcích pravidelně rozestaveny. Na jednom z nich po pravé straně choru je kamený kříž s Pannou Marií a Svatým Janem Miláčkem po stranách. Před hlavním vchodem je předsíň. Věž je vysoká něco přes třicet metrů a je kryta barokovou střechou z XVIII. věku.

Ze staré původní výzdoby zachovaly se pouze polychromovaná polovypouklá kamená „Socha Svatého Jindřicha“ s korunou na trůně sedícího, umístěná v sakristii Pak „Poprsí Svaté Kunhuty“ ve svorníku žebrovém pod vyzděnou kruchtou hudební. „Hlavní oltář“ má tumbu z roku 1753 a visí na něm obraz od Jiřího Heintsche. Postraní „Oltář Čtrnácti pomocníků“ má hlavní obraz od Siarda Noseckého. Na „Oltáři Zvěstování Panny Marie“ pochází hlavní obraz od Karla Škréty. Po severní straně vchodu do předsíně stojí „Socha Svatého Jana Nepomuckého“, majíc za protějšek „Sochu Judy Tadeáše Apoštola“. Obě stály do 1827 u vrat na „Svatojindřišský hřbitov“, který tehdy obklopoval chrám. Toho roku prorazili mezi kostelem a věží dnešní ulici a sochy přeneseny ke kostelu. Dal je vytesati 1708 farář Jelínek.

Jindřišská ulice.

zachovala si ze starších staveb jen „Harrachovský dům“ s pěkným průčelím a honosí se rozsáhlou budovou „Ředitelství pošt a telegrafů“. Po pravé straně vyniká novostavba „Hotelu Palace“.

Na prostranství poštovního paláce stávala za Karla IV. botanická zahrada dvorního lékárníka Angela z Florencie. přezvaná po něm „Andělskou zahradou“, jež byla první toho druhu v Evropě. U něho tu byli hostěni italští předáci Cola di Rienzi a Petrarca. Pak zde měl v XVI. věku dům a zahradu Jan Hodějovský z Hodějova, učenec a mecenáš českých básníků humanistických. Kolem 1715 koupil dům hrabě Špork, který tu založil 1726 zednářskou ložň „U tří hvězd“. Taktéž vstúpil 1736 „Klášter Celestýnek“, v němž byla první převorkou jeho dcera. Když

1782 klášter byl zrušen, umístěna v něm tabáční abalda a 1871 postavena nynější budova poštovní.

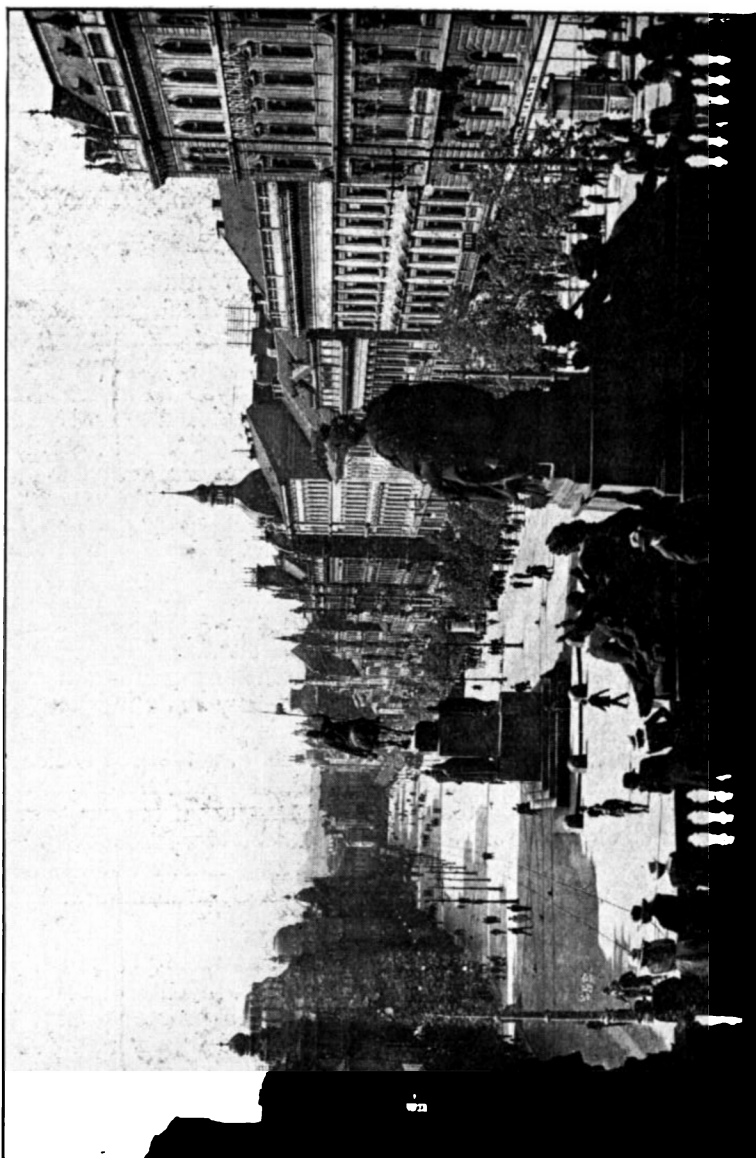
Vycházíme z „Jindřišské ulice“ a vstupujeme na prostranství, které je s osudy českého národa spjato stejně těsně jako náměstí „Staroměstské“. Jsme tu na historické půdě

Václavského náměstí,

na němž zvykli si Čechové konati všecky vrcholné projevy radosti i odporu a žalu, tábory svých politických stran i velkolepé průvody sokolské, které v milleniový rok byly doplněny a prohloubeny památným průvodem „Orelstva“ se záplavou barev národních krojů. Zvedající se plocha náměstí okorunována je nejvýše skvělou budovou, v níž sídlí

Národní Museum,

založené dne 15. dubna 1818. Čeští šlechtici Kollorati, Šternberkové a Klebelsberk položili svými hojnými dary základ ke sbírkám i ke knihovně. Předměty uloženy byly od 1819 v bývalém paláci Šternberském na Hradčanech, roku 1821 schváleny stanovy „Společnosti vlasteneckého Musea v Čechách“ a od 1827 počal vycházeti česky psaný „Časopis Musea“. Teprve 1847 přestěhovány sbírky do domu Nosticovského na Příkopech a 1891 dokončeno přenesení sbírek do nového musejního paláce na „Václavském náměstí“. Dne 30. března 1891 podepsána byla smlouva se Zemským výborem o převzetí budovy v užívání společností musejní, jež ve své činnosti podporována zemskou a státní subvencí. V čele musejní

Václavské náměstí s rampy Musea.

správy stáli vynikající čeští šlechtici, z nichž zejména Jindřich Clam z Martinic, Jan Harrach a Bedřich Schwarzenberk se o rozvoj ústavu znamenitě starali.

Budova Musea postavena byla nákladem téměř dvou milionů zlatých na horním konci Václavského náměstí v místech bývalé „Konské brány“, jež 1876 stržena i s celnicí. Podporován nevyrovnatelně šťastnou polohou a majestátní rozlohou vytvořil tu architekt Josef Schulz v letech 1884 až 1891 monumentální stavbu, tvořící čtverhran v délce 104 metrů, jehož hlavní průčelí nad vysokou rampou zvedá se do výše 70 metrů. Mohutnou budovu zdobí čtyři nárožní věže a hlavní kopule ve středu předního průčelí. Terasovitý vstup hájí fontána se sochami Antonína Pavla Wagnera. Fasáda je bohatě ozdobena allegorickými sochami. Pod okny druhého patra zasazeny jsou pamětní desky s vyrytými jmény mužů o českou vlast zasloužilých.

Vnitřek budovy je přístupný vestibulem, jehož strop nese osm dvojitých sloupů ze švédské žuly. Mezi sloupovím umístěny jsou sochy Schwanthalerovy. Hlavní schodiště, nad nímž vznáší se skleněný plafond pokrytý skleněnou střešou, je architektonicky mohutně koncipováno. Mezi oblouky bohatého sloupoví kol do kola umístěny jsou medailony českých králů, vytvořené sochařem Antonínem Poppem. Nad hlavicemi sloupoví ve výši druhého patra umístěny na podstavcích bronzová poprsí mužů, kteří se zasloužili o Museum. Uprostřed schodiště pak stojí sochy Jiřího z Poděbrad a Elišky Přemyslovny od mnichovského sochaře Ludvíka Schwanthalera.

V prvním patře zaujímá střed předního traktu „Panthéon“, určený za místnost reprezentační pro slavnostní shromáždění. Prostora měří 400 plošných metrů. Stěny jsou vykládány umělým mramorem a prostor pokryt bahnovitou kopulí skleněnou. Obrovské lunety nad galerií ozdobeny jsou obrazy předních českých mistrů. Václav Brožík vytvořil scény jak „Komenský vykládá své spisy“ a jak „Karel IV. zakládá pražskou universitu“. František Zenišek portretoval tu „Přemysla Oráče“ a „Methoděje Věrozvěsta“. Vojtěch Hynais na klenbě zachytil allegorie „Inspirace“, „Umění“, „Hudby“ a „Vědy“. Nad krby umístěny jsou poprsí císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty, pracované v karrarském mramoru sochařem

Antonínem Pavlem Wagnerem. Dole zdobí stěny řada bronzových poprsí mužů o vlast i národ zasloužilých a velké bronzové sochy, představující „Jana Amose Komenského“ a „Františka Palackého“ od sochaře Antonína Poppa, „Hraběte Kašpara Šternberka“ od Josefa Kvasničky a „Jindřicha Clama z Martinic“ od Milána Havlíčka. Chodby prvního patra a stěny hlavního schodiště do druhého poschodí ozdobeny jsou krajinami Julia Mařáka. Ve vestibulu druhého patra stojí Schwanthalerovy sochy „Arnošta z Pardubic“ a „Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic“.

V přízemí budovy nalézají se zasedací síň výboru „Společnosti“, „Archiv musejní“, místnosti „České Akademie“, „Knihovna musejní“ s čítárnami, úřadovna „Matice České“, sbírky rytin a obrazů, v podzemí umístěn je „Zemský archiv“. V prvním patře je 17 síní se sbírkami rukopisů, tiskopisů a listin, mincí, medailí, pečetí a pečetidel, sbírky předhistorické archeologie, sbírky archeologie historické a národopisné, sbírky mineralogické a botanické. V druhém poschodí v 17 sálech nalezneme sbírky zkamenělin a hornin, proslulou sbírku geologa Joachyma Barrandea, přírodopisce Šternberka, sbírky zoologické a herbární.

Pravěk je ve sbírkách zastoupen přebohatě, neboť předměty předhistorické kultury zaplňují několik sálů. Středověk románský a gotický zastoupen zbraněmi, církevním náčiním i nářadím, památkami cechu zlatnického, prastarými listinami a rukopisy s malbami, zbytky nejstarších „Desek zemských“ i českými prvotisky. Hojněji je tu ještě zastoupena česká renesance, barok, empir a doba obrozenecká.

Knihovna musejní uložena je v spodním a zvýšeném přízemí průčelí „Čelakovského sadu“, mezi nárožními pavilony, v nichž jsou úřadovny knihovníků. Prostor knihovny rozdělena je skleněnou podlahou na čtyři patra. V patře prvním je umístěna literatura historická vůbec, v druhém jsou spisy přírodovědecké, v třetím literatura česká a slovanská, kdežto čtvrté poschodí je věnováno archeologii, národopisu, klasické i moderní filologii a všeobecné historii literatury. Středem je tu „Palackého bibliotéka“ a „Šafářikova knihovna“, zářivý skvost celé musejní knihovny vůbec. Pak je tu oddělení rukopisné, korespondence a literární pozůstalosti, staré tisky, rytiny, mapy a bohatý archiv hudebnin. Základ ke knihovně položen Kašparem ze Šternberka darováním

jeho znamenité sbírky spisů přírodovědeckých. Na nynější velkolepé rozměry vzrostla především hojnými dary. Seznam rukopisů vydal F. M. Bartoš ve třech svazcích.

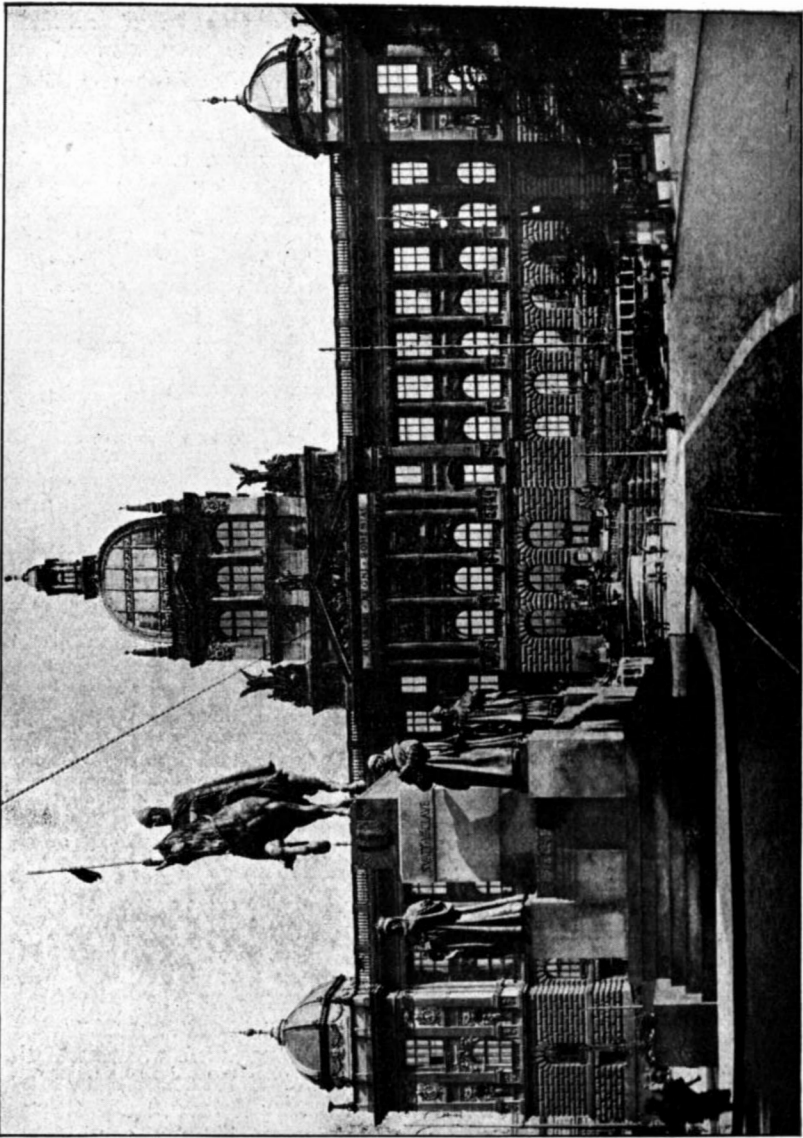
Archiv musejní založen byl 1846 a jeho nepřehledné bohatství listinné stalo se základem k zpracování českého diplomatáře, jehož vydáním položen bude jednou úhelný kámen k české historiografii. Vedle listin pergaménových a papírových obsahuje archiv tištěné patenty, vládní výnosy, městské listiny, epigrafiku hrobů i zvonů, šlechtické listiny, sbírku rodopisnou i erbovou, autografy i pečeti.

S bohatě sochami vyzdobené rampy Musea je uchvacující pohled na zvolna se snižující náměstí, jemuž před průčelím musejního paláce vévodí

Pomník Svatého Václava.

s grandiósní jezdeckou sochou Světce, doprovázeného velkými sochami čtyř zemských patronů. Již roku 1888 objednalo vídeňské ministerstvo školství u Josefa Václava Myslbeka tento monument, na němž sochař pracoval od 1886 s vroucím zanícením. Po několika návrzích v letech 1888, 1895 a 1899 vytvořil posléze 1904 dílo definitivní, které odlito v bronzu budilo radostný úžas tisíců již 1908 na výstavě v Praze a 1909 obdiv na mezinárodní výstavě v Mnichově. Na „Václavské náměstí“ postaven pomník v roce 1912.

Vévoda české země jede tu klidně na koni, třímaje korouhev, v drátěné košili s přilbou a v plášti. Dívá se s výrazem mírné vážnosti, sedě zpríma v sedle na koni, který pod ním klene svou silnou šíjí a pružně se nese na svalnatých nohou. Umělec přenesl všecken vzruch pohybu na koně, zatím co sebevědomý klid posvátného zjevu soustředěn je v postavě světce. Ve výtvoru Myslbekově zjevuje se českému lidu světec vítězný, vyjíždějící z Blaníku jako spasitel národa hněteného a utěšitel čekajících, jenž nedá zahynouti nám ni budoucím.

Národní Museum s Mysibekovým sousoším Svatého Václava.

Jezdecká socha je postavena na vysoký podstavec čtyřhraný z leštěné žuly, sestavený z volně přiřazovaných hranolů, nespojených v souvislou architekturu. Ve čtyřech rozích podstavce umístěny jsou mohutné bronzové sochy svatých patronů české země, Vojtěcha, Prokopa, Ludmily a Anežky Přemyslovny. Celý kolos odráží se mocně od průčelí „Národního Musea“ a je podnes středem všech národních manifestací.

Vrátíme se k „Jindřišské ulici“ a překročíme nad míru živé „Václavské náměstí“ směrem k protější

Vodičkově ulici,

mající své jméno od řezníka Jana Vodičky, žijícího v XV. věku. Po levé ruce poutá průčelí nového paláce obchodního s ohromnou pasáží trojvýchodovou „U Lucerny“ a vedle skvostný dům „U Elsniců“, s deskou básníka Chmelenského, obnovenou 1902 a s erby několika rytířských rodin, jimž postupem času dům náležel. Pak je nápadný i dům „U Nováků“, stojící na místě starobylého domu „U Štajgrů“, zbudovaný v letech 1902 a 1903 architektem Osvaldem Polívkou a vyzdobený malířem Preisslerem. Překročíme ústí ulice „V Jámě“ a „Školské ulice“ jejíž nároží vytvořila veliká budova „Vyšší dívčí školy“.

Škola stojí na místě bývalého „Obecního dvora“ a vystavěna byla v letech 1866 až 1867 dle plánu architekta Ignáce Úllmanna, ozdobena jsouc sgraffity Josefa Scheiwla za pomoci plastické spoluvýzdoby Josefa Václava Myslbeka. Rozkošné této budově vtiskl stavitel ráz hravé monumentality, odpovídající určení ústavu. Řediteli a profesory byli zde přední čeští spisovatelé, mezi nimi i básníci Vojtěch Pakosta a Xaver Dvořák.

Nároží „Hopfenštokovy ulice“ zdobil do nedávna krásný barokový dům „U Hopfenštoků“ s bohatým

Vyšší dívčí škola městská ve Vodičkově ulici.

portálem a skvostnou kovanou mříží od Ferdinanda Maxe Brokofa. Dům propadl zkáze, nahrazen bezcenným barákem „bednového slohu“, k němuž přilepen byl se strany portál Brokofův, aby tím jasněji vynikla nemohoucnost moderní české „architektury“. Při ústí „Řeznické ulice“ vstupujeme již na „Karlovo náměstí“.

Jdouce po pravé straně „Vodičkovy ulice“ mijíme dlouhé uliční průčelí „České banky“ a přicházíme k drobnému paláčku rodu hrabat Vratislavů z Mitrovic, vystavěnému v letech dvacátých XVIII. věku od Kiliána Ignáce Dinzenhofera s krásným portálem, třemi okny a vikýřem, perlou patricijského baroku. V kročíme do

Palackého ulice,

vzniklé kolem 1383 a do nedávna nazývané „Novou Pasiřskou“, kde si prohlédneme krásný „Mac Nevenův palác“, nazvaný teď Palackého dům.

V poslední čtvrti XVIII. věku vystavěl dům Ignác Palliardi pro katolického irského šlechtice Mac Neven O'Kelly, později stal se majetkem rodiny Měchurovy, Palackého a Riegrovy, jejichž slavní představitelé zde zemřeli. Celková dispozice dvoupatrové, nevysoké a neširoké stavby tkví na základech barokových. Meziokenní pilastry, sloupy k opírání vchodových kartuší, oválný štít bohaté ornamentiky, úměrná obruba oken jsou vesměs barokové, ale duch celku je již empirový, hudebně zladěný. Nad portálem stojí bronzové poprsí Františka Palackého od Josefa Václava Myslbeka.

Vrátíme se z ulice „Palackého“ do „Vodičkovy“ a docházíme k průčelí obrovského průchodního domu „U Hlávků“, majetku to českého architekta a mecenáše Hlávky, zakladatele „České Akademie“, ozdobeného sgraffity. Zemřel zde slavný básník

Palackého dům.

Julius Zeyer. V přízemí je proslulá „Akademická kavárna“. V nároží do „Jungmannovy třídy“ stával malebný „Braunovský dům“ který k nenahraditelné škodě českého umění musil ustoupiti dnešnímu ohromnému činžáku. Kolem ústí „Lazarské ulice“ přecházíme do horní partie naší ulice, kde upoutávají domy „U Helmů“ (13) a „U Zítků“ (12) s malebnými vikýři a kde docházíme k budově staroslavné „Novoměstské radnice“ na

Karlově náměstí.

Je to jedno z největších prostranství celé Prahy a nazývalo se ještě v minulém století „Dobytčí trh“. Ohromnou prostoru vyplňují pěkné sady, prořezávané ulicemi. Vejdeme na náměstí a všimneme si po levé straně při „Řeznické ulici“ pěkného průčelí „Salmovského domu“, kdysi majetku slavného sochaře Brauna, kde je dívčí pensionát a knihkupectví „Hejda a Tuček“. Opodál v nároží „Žitné ulice“ vidíme odtud dům „U Balovských“ s proslulou „Kavárnou u Karla IV.“, kde bývalo středisko českých vlastenců. A před námi v sadě tyčí se na úhledné kašně vysoký „Sloup se sochou Svatého Josefa“ a čtyřmi erby. Opodál stojí tu „Pomník Vítězslava Háška“, prostá pískovcová kaplička s bronzovou hermou básnikovou, dílo Bohuslava Šnircha, postavené roku 1881 nákladem „Umělecké Besedy“. Otočíme se vpravo a před námi rozkládá se

Radnice Novoměstská,

tvořící roh „Vodičkovy ulice“ a severní strany „Karlova náměstí“. Uvádí se v pramenech poprvé

roku 1377. Na počátku XVI. věku byla již přestavěna, zřízen byl renesanční portál a radní síň, pořízeny i vyřezávané skříně a stoličky, ale to vše zmizelo. Pyšně se podnes zvedající věž radniční založena byla dne 28. dubna 1451 a dostavěna roku 1456. Celá stavba znovu upravena 1520 a v té době připomínají se krom zadní světnice a veliké síně v hořejším patře pro shromáždění obce, také nějaké přízemní krámy. Již před touto úpravou připomínají se na čtyřpatrové věži hodiny, k nimž roku 1490 zhotovil malíř Zikmund ciferník. Nad nimi byla otevřená pavlač se čtyřmi nárožními špičatými věžičkami a se střechou sedlovou, břidlicí pobitou, na jejímž slemeni seděla ještě jedna širší věžička špičatá. Při této úpravě změnila se i stará gotická okna v renesanční a průčelí ozdobeno třemi vysokými čelními štíty se schodovou obrubou. Štíty, které vidíme nově upraveny podnes, byly již tehdy stejně veliké, pod nimi nízké druhé patro prolomeno v průčelí devíti okny, kdežto do prvního poschodí šlo světlo čtyřmi velkými okny renesančními. Hlavní vchod z náměstí upraven v prostředku budovy s jednoduchým portálem, od něhož na levo byla dvě okna do přízemí, napravo stála nízká strážnice. Fasáda do „Vodičkovy ulice“ ozdobena byla jediným štítem bohatě článkovaným. Střecha sahala pod hořejší okna věže, opatřené velkým zvonem. Po zrušení novoměstského magistrátu 1784 stala se radnice sídlem kriminálního senátu a když staré místnosti nestačily, budova 1806 zbořena a vystavěn nový dvoupatrový dům s vězeními

a dvorky v slohu „úředním“. V průčelí je balkon a nad hlavní římsou zvedá se trojhraný štít s nápisem.

Pod hlavními okny bylo českými i latinskými nápisy vypsáno založení království Českého 1086, Nového Města Pražského 1348 i věže radniční 1452, jakož i datum obnovení požárem poškozené radnice 1561.

V prvním patře mezi dvěma okny umístěn mramorový městský erb 1561, v druhém patře býval mezi okny plastický obraz znakový, skládající se z erbu městského, tři orlic a nejvyš z českého lva. V téže výši nacházela se i pohyblivá deska hodinovým strojem řízená, na niž se ukazovaly proměny měsíce a znamení nebeská. Patro třetí honosilo se ciferníkem hodin, s označením 24 hodinovým.

Uvnitř radnice v prvním patře vcházelo se do veliké síně obecní, ozdobené hojnými erby městských hejtmanů a konšelů, odtud vlevo železnými dveřmi do radní síně a železnými dvířkami do staré Kaple Nanebevzetí Panny Marie, již 1612 znovu upravili.

Na západ od „Radnice Novoměstské“ sousedily s ní většinou pravovarečné domy „U Šerychů“, dům „Šularovský“, „U Přísahů“, které končily nárožním domem do „Spálené ulice“, zvaným „Na Hřebínku“. Všechny tyto domy ustoupily novostavbě

Zemského trestního soudu,

rozsáhlé budově, doplňující nejen celý zbytek fronty severní strany „Karlova náměstí“, ale také značný kus „Spálené ulice“ a starobylé „Lazarské ulice“. Budova byla stavěna podle plánů dvorního stavitele Foerstra karlinskou firmou Wertmüllerovou v letech 1900 až 1902. Jdeme kolem dlouhé fronty tohoto paláce spravedlnosti až k nároží „Spálené ulice“, přejdeme její ústí a vejdemo do staroby-

Novoměstská radnice s věží.

lého okresu „Nového Města Pražského“, ovládaného živou tepnou

Myslíkovy ulice.

Kdysi jí říkali „Pod Zderazem“, později byla překřtěna na „Pasířskou“ a pak na „Žitnou“. Posléze dáno jí dnešní jméno podle velkého nárožního domu „U Myslíků“ (171), který 1648 obdržel komorník při zemských deskách Eliáš Myslychod od své choti Kateřiny Divůčkové. Jdeme po pravé straně ulice a mijíme ústí několika velmi starých uliček, které mají pestrou historii a z nichž každá podnes chová v sobě něco pamětihodného. První z nich je

Černá ulice,

v níž má dům „Asyl Pražského Jezulátka“, a která ústí v prastaré „Opatovické ulici“, vzniklé na půdě vesnice „Opatovic“, založené tu klášteřem Kladrubským kolem svého farního „Kostela Svatého Michala“, který zde dosud stojí a hlavní své zdi má z XII. věku. Teprve 1790 byl prodán německým luteránům, kteří jej opravili a zřídili pro svou bohoslužbu. Bývalá katolická fara je opět farou a školou, kdežto starý hřbitov upraven je v zahrádku. Druhá ulice slove

Křemencová ulice,

v pradávnu zvaná „Stará Poštovská“, která své jméno dnešní má po měšťanu Velíku Křemencovi, majiteli zdejšího domu v polovině XV. věku. Je

tyto lodi jsou od sebe odděleny dvěma kulatými sloupy. Sakristie, hořejší galerie a „Kaple Svatého Kříže“ pocházejí z roku 1692. Vzácná tato památka obnovena byla v letech 1875 až 1879. Farářem je tu Jan Brejla, který chrám udržuje v libezné čistotě.

Kostel je dvoulodní a má pět oltářů. „Hlavní oltář“ zhotoven 1875 dle návrhu Jiřího Pacolda v slohu novogotickém. Nahore jsou ve třech polích na dřevě a na zlaté půdě malovány výjevy ze života Svatého Vojtěcha od Petra Maixnera. Po stranách stojí sochy svatých patronů Václava a Ludmily pod gotickými baldachýny od řezbáře Eduarda Veselého. Nad oltářem je šest gotických oken malovaných a pod okny napsána je starobylá, píseň zpívaná při nastolení Světcově biskupem, známá „Gospodi ulituj ny“.

Vedle barokové kazatelny stojí „Oltář Bolestné Matky Boží“, provedený v baroku 1700 nákladem mlynáře Jana Chyby, se sochou odedávna osadníky uctívanou. U kruchty pod oknem stojí ještě starší „Oltář Svaté Anny“, zřízený 1698 od Víta Pivoňky, staršího novoměstských mlynářů. Olejový obraz neznámého mistra obnovil 1875 Petr Maixner.

V čele severní lodi stojí „Oltář Matky Boží Zderazské“, jehož stůl z rudého mramoru je starý a stál až do 1875 v presbytáři a byla v něm nalezena pečet papežského legáta Filiberta. Velká „Socha Matky Boží“ z lípového dřeva je vzácná památka staročeského umění řezbářského asi z XV. věku a byla sem přenesena 1784 ze zrušeného chrámu na Zderaze, kde ji po věky zahrnovali hlubokou úctou a dary. Gotický podstavec sochy zhotoven 1875 dle nákresu Jiřího Pacolda, socha sama obnovena 1881. Barokové okno nad oltářem má krásný „Obraz Svaté Anny“ na skle od Františka Sequense, pod oknem stojí cinová křtitelnice z roku 1493.

„Kaple Svatého Kříže“ je v osmihranném tvaru přistavěna k severní lodi 1692, její oltář s křížem a sochami Panny Marie i světci Jana Miláčka a Maří Magdalény zřídil 1717 novoměstský konšel Josef Sedler. Jeho nákladem pořízena i „Socha Těla Páně“ v hrobě pod oltářním stolem za sklem odpočívající. Na zdi visí „Obraz Srdce Pána Ježíše“, malovaný 1860 od Rudolfa Müllera. Pod

oknem stojí na podstavci „Soška Špasitele“ trním korunovaného, přenesena sem 1700 z domu „U Zpěváčků“, kde býval „Kostelík Svatého Petra a Pavla“ v ulici „Na Struze“.

„Zvonice“ stojí osaměle na bývalém hřbitově a byla přestavěna v dnešní podobu 1700. Ve zdi mezi farou a školou zadělány jsou dva mramorové náhrobní kameny, z nichž krásný „Náhrobník Karla Mělnického z Karlsperka“ má z roku 1599 český nápis. U kostela stojí vkusná kaplička se „Sochou Svatého Jana Nepomuckého“ jižně od západního vchodu kostelního. Světec v pravici drží Ukřižovaného, v levici skleslé ke kolenu bilet. Koncha kapličky pokryta je mušlí, pilastry po stranách ozdobeny pěti hvězdičkami, podstavec sochy i kartuš nad hlavou Světcovou svědčí o velkém umění navrhovatele.

Riegrovo nábřeží,

do něhož ústí „Myslíkova ulice“, a po němž se nyní ubíráme od nároží vpravo, ozdobeno je právě proti ulici

Vodárenskou věží zderazskou,

nejvyšší z pražských, odkudž voda se hnala po „Novém Městě Pražském“ až do „Kateřinek“. Vystavěli ji pevně z tesaných kvádrů 1495 měšťané novoměstští na nepatrném ostrůvku, od něhož vznikl náplavem od XVIII. věku severně přilehlý „Slovanský ostrov“. Na místě prastarých „Šitkovských mlýnů“, které se v těchto místech připomínají roku 1178, provádí se nyní novostavba

Mánesova domu,

pro spolek českých výtvarných umělcův „Mánes“, jehož přední ozdobou bude právě „Vodárenská

Poprsí Svatého Václava
v kostele Svatého Vojtěcha stojí na „Oltáři Panny
Marie Bolestné“, pozlacená dřevořezba z druhé
polovice XVIII. věku, umělecky cenná vystižením
zaníceného pohledu Světcova.

věž“, důkladně podezděná. Po pravé ruce mijíme pěknou fasádu domu pěveckého spolku „H l a h o l“, přecházíme ústí

Šítkovy ulice,

ukončené krásným průčelím „Kostela Svatého Vojtěcha“ a vlevo nádherným průčelím městské „Divčí školy měšťanské“. V následujícím bloku domů viděti lze pozoruhodná průčelí honosných novostaveb až k prastaré uzounké ulici

Na Struze,

kde na místě rohového domu (1740) býval hřbitov a vedle „Kostel Svatého Petra na Struze“, z doby před založením „Nového Města Pražského“, dle pověsti vystavěný Svatým Václavem. Pokračováním uličky je rovněž stará ulice

V Jirchářích,

kde se říkalo kdysi „V Smradařích“ a ještě ve století XVIII. „V Kalabrii“. Dlouhá fronta nárožního domu „Voršilské ulice“ patří tu „Koleji Arnošta z Pardubic“, vystavěné 1902 pro katolické studentstvo vysokoškolské zásluhou faráře od „Svatého Havla“ Karla Vondrušky“. Poslední ulice protínající tuto staroslavnou čtvrť, je

Ostrovni ulice,

běžící odtud až do „Spálené ulice“, která se do nedávna zvala i „Smetanovou ulicí“. Od ní vlevo odbočují k „Národní třídě“ známá nám již „Vor-

šilská ulice“, v níž je nyní „Palác papežského nuncia“ a pěkná „Mikulandská ulice“ s paláci bývalé šlechty. Před jejím ústím stojí v „Ostrovní ulici“ palác „Státního nakladatelství“. Tato ulice vybíhá již z

Tylova náměstí,

jehož severní strana vyplněna je zadním průčelím „Národního divadla“, s příchodem k pokladnám a k síním zkušebním. Z náměstíčka vybíhá od nároží „Ostrovní ulice“ dlouhá, úzká „Divadelní ulice“, vyplněná až k „Národní třídě“ východní frontou divadla. Dřevěným můstkem je tu náměstí spojeno s přilehlým

Slovanským ostrovem,

kdysi zvaným „Žofinský ostrov“, který se na Sadelerově obraze Prahy z roku 1606 dosud nevy-skytuje a vznikl pozvolna až v XVIII. věku, kdy jej 1760 koupil Josef Saenger, který jej ohradil zdí a vystavěl na něm dřevěný hostinec. Nynější sady a renesanční „Restaurační budova“ pocházejí z let osmdesátých a se staršími lázněmi staly se dostaveníčkem české společnosti národní. Přejdeme odtud po zbytku nábřeží kolem západní fronty „Národního divadla“ až k

Mostu Legii,

po němž přecházíme na malostranský břeh, ale neubíráme se přímo před sebe „Vítěznou ulicí“, nýbrž zatačíme se vpravo po

Malostranském nábřeží,

sejdeme odtud po schodišti do „Říční ulice“, kde stojíme nad prameništěm vltavského ramene, proslavené

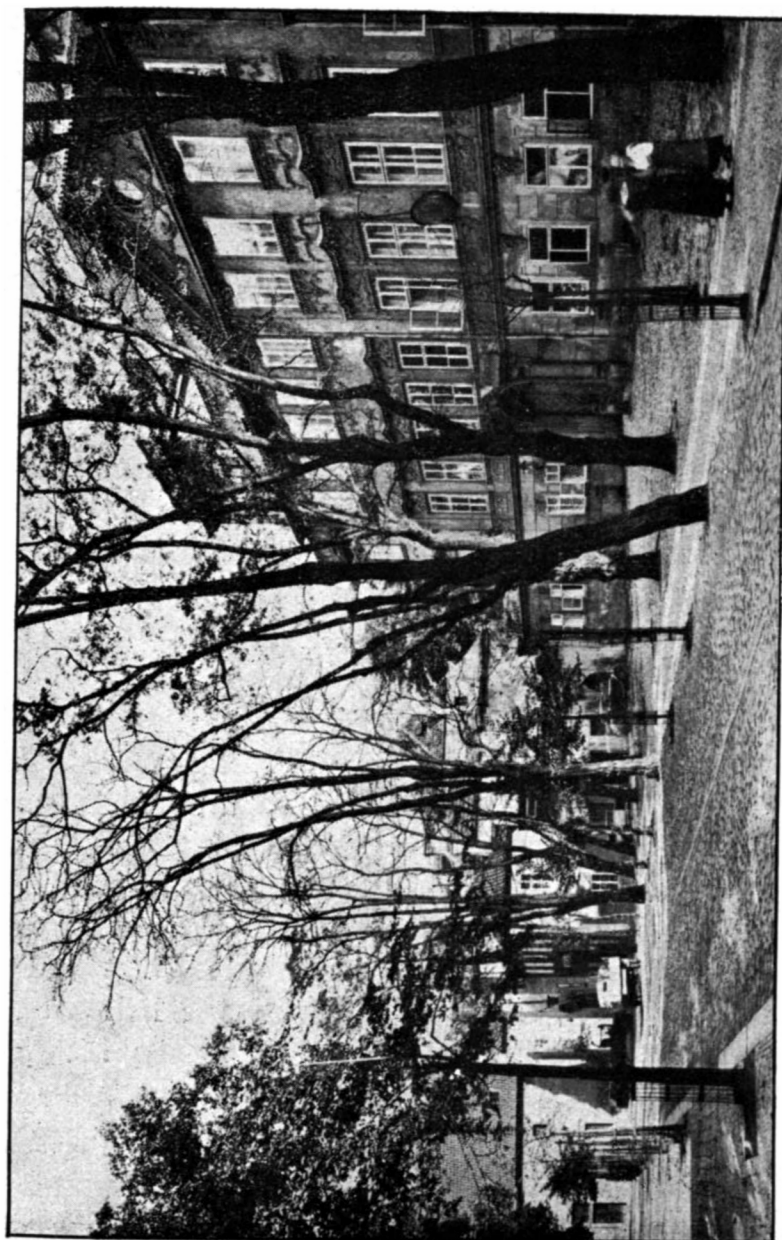
Čertovky,

kteřá tady vytváří počátek ostrova „Kampy“. Vlevo lze viděti v nároží ulic „Říční“ a „Všehrdovy“ sešlou budovu jednoho z nejstarších pražských gotických chrámů,

Kostelík Svatého Jana Křtitele,

pocházejícího z počátku XII. věku, kdy byl již farním, s podacím právem probošta „Pražského kostela“, jenž tu měl vinici a dům, který poskytl útulek jeptiškám od „Svatého Jiří“, když prchaly před krutým obléháním „Hradu“ 1142 Konrádem Znojenským. Vypálen jsa v bouřích husitských, byl 1471 zase opraven, sloužena v něm mše svatá. Král Vladislav II. daroval jej 1507 obci „Menšího Města Pražského“. Obec vystavěla při něm 1660 budovu Špitálu malostranského, která se podnes zachovala i s pěknou sloupovou pavlačí. Kostel i špitál zrušeny teprve 1784 a prodány, při čemž se v kostele zřídila prádelna.

Kostel zachoval podnes příkrou střechu, vysoký štít, v průčelí u vrat starý kříž a na střeše dva křížky železné. Jeho okna nemají tvaru původního. Presbytář byl sklenut, loď měla starožitný strop dřevěný. Ještě koncem XVIII. věku stály zde tři oltáře, hlavní „Oltář Svatého Jana Křtitele“, postranní „Oltář Svatých Pěti Bratří“ a „Oltář Svatého Martina“ z roku 1631. Znalci staré architektury doporučili vřele tuto památku z ranní gotiky k obnovení a zachování.

Velkopřevorské náměstí.

Kostelík a špitál zakrývá nám pohled na novostavbu paláce „Umělecké Besedy“ s „Alešovou síní“, skvělého střediska spisovatelů i výtvarných a hudebních umělců, k němuž vede ze „Všehrdovy ulice“ nově prolomená „Besední ulička“. My se tu ještě podíváme na zřídlo „Čertovky“ a dáme se cestou vpravo po nábřeží ostrova

Kampy,

kde po levé ruce mijíme vysokou zeď „Zahrady při Zbrojnici“, pražskou obcí nyní proměněné v dětské hřiště, z něhož je zajímavý pohled v nádvoří „Tyršova domu“, jemuž vévodí královsky skvělé zadní průčelí bývalého „Michnovského paláce“. Od pobřeží láme se pak cesta do ulice

U Sovových mlýnů,

podle mlynáře Václava Sovy z Liboslavě z XV. věku tak nazvanou, a počínající budovou „Odkolkova mlýnu“, který 1896 vyhořel. Za tímto domem běží po břehu řeky příjemný veřejný sad, který kdysi patřil k Lichtenštejnskému paláci, stojícímu na jeho konci a svým průčelím hledícímu již do náměstíčka „Na Kampě“. Vystavěn byl 1772 Maxmiliánou Barborou Krakovskou z Kolovrat a zahrada ozdobena „salla terenou“. Od průčelí je krásný pohled na tiché náměstí

Na Kampě,

ohrazené po obou delších stranách průčelími malebných domů a poskytující vzadu obraz „Kar-

lova mostu“ se schodištěm na „Kampu“ vedoucím, nad nímž se jako ve snu vznáší čarokrásné „Sousoší Svaté Luitgardy“. Potěšíme se tu pohledem na nárožní dům „U modré lišky“ (498) se štukovým reliefem Jezulátka a domovním znamením lišky pod ním umístěným a jdeme vlevo kolem „Nosticovského“ zahradního domku zeyerovského půvabu (501) i okolo portálku domu, mariánskou plastikou zdobeného, „Útulny a chorobince slepých dívek“ a vcházíme do

Hroznovy ulice,

táhnoucí se podél břehu „Čertovky“ a pojmenované podle nárožního domu „U zlatého hroznu“ (499), romantického vzhledu s věží na rohu. Z ulice přecházíme po můstku přes „Čertovku“ na čarovně krásné a útulně tiché staropražské

Velkopřevorské náměstí,

zachovalé v své starobylé kráse a honosící se vzácnými stavbami. Hned za můstkem vyrůstá po levé ruce přímo z vody velký Hrzanovský dům z konce věku XVI., s malým balonkem před vikýřem střechy, s řadou renesančních štítů, se skvělým portalem a nádvořím se sgraffity. Je to nyní vybrané sídlo vyslanectví Litevské republiky. Ale i po pravé ruce hned za můstkem se tyčící Velkopřevorský mlýn, kdysi baštami opevněný, láká nás k prohlídce zachovaných fasád i dvora, sousedícího se zahradou Maltských rytířů a s průchodem do „Saské uličky“. Oba tyto domy

tvoří od můstku úzkou uličku k vlastnímu náměstí, po jehož levé straně rozvíjí se fasáda

Bukvojského paláce velkého,

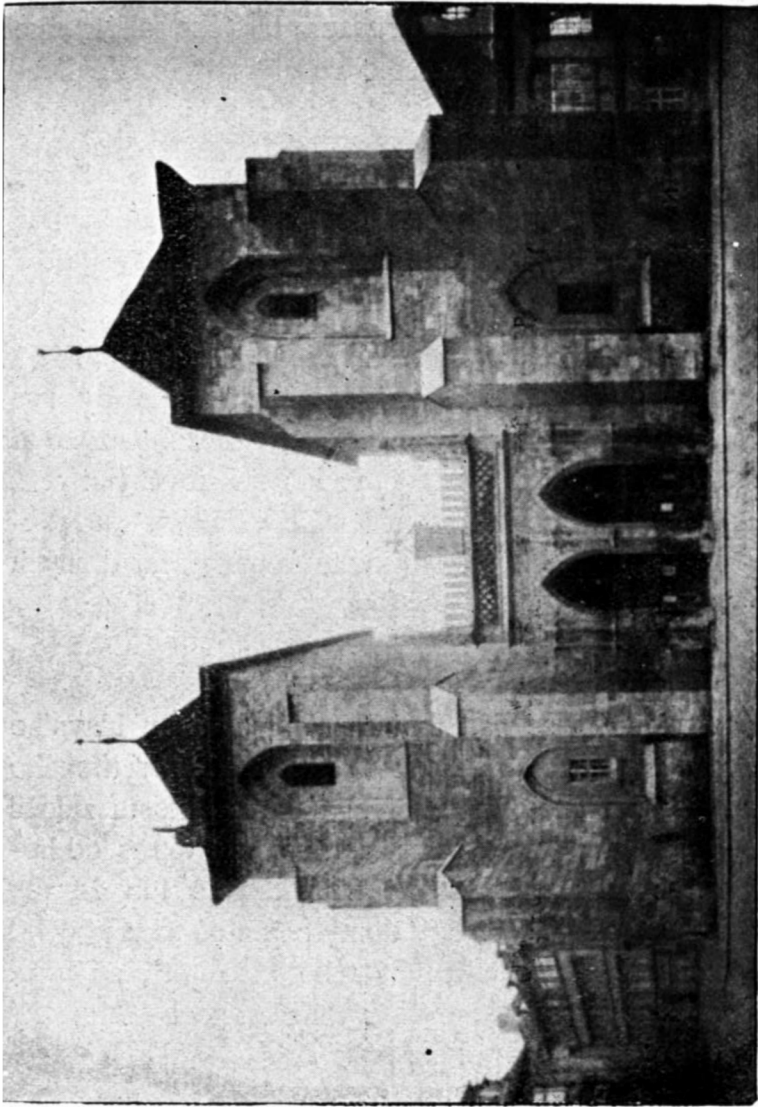
vystavěného arcibiskupem Valdštejnem, po jehož smrti přešel do majetku hraběcího rodu Hrzánů z Harrasova, od nichž jej koupil 1748 hrabě František Leopold Buquoy. Byl po dlouhé časy střediskem života uměleckého. Nyní jej obývá vyslanectví Francouzské republiky.

Palác má krásné průčelí, ozdobené sochami Matyáše Brauna, bohatými přístřešky a balustrádami, které z něho činí jednu z nejkrásnějších budov svého druhu na „Menším Městě Pražském.“ Romanticky krásná zahrada táhne se až na ostrov „Kampu“ a za ní jde zadní trakt paláce až do „Nostické ulice“. Ještě dále připojuje se k paláci velkému tak zvaný

Bukvojský palác malý s krásným a slohově vzácným štítem, který uzavírá náměstí na západní straně a je památkou po českém rodě Vraždů z Kunvaldu. Proti „Lázeňské ulici“ rozvíjí palác vlastní své průčelí se štítem a rudě prejzovou střechou, působící jako zjev architektury z pohádky.

Velkopřevorský palác,

vyplňující po pravé ruce skoro polovinu náměstí, jeví se tu jednopatrovou budovou, již vystavěl v letech 1728 až 1731 Bartoloměj Scotti pro rytířský řád Maltský a kterou ozdobil sošně Matyáš Braun. Je třeba odstoupiti od pravého východního koutu náměstí, až k samým vratům „Bukvojské zahrady“, aby se nám otevřel pravý pohled na průčelí Velkopřevorství, nad nímž se zvedá presbytář Maltézského kostela, vroubená mohutnými větvemi obrovského platanu, jehož stín jakoby

Maltézský chrám Panny Marie „Pod řetězem“.

splýval se zelenými korunami hustého akátového stromořadí, prostupujícího ve čtyřech šicích divukrásné náměstí. Ocitáme se na rohu

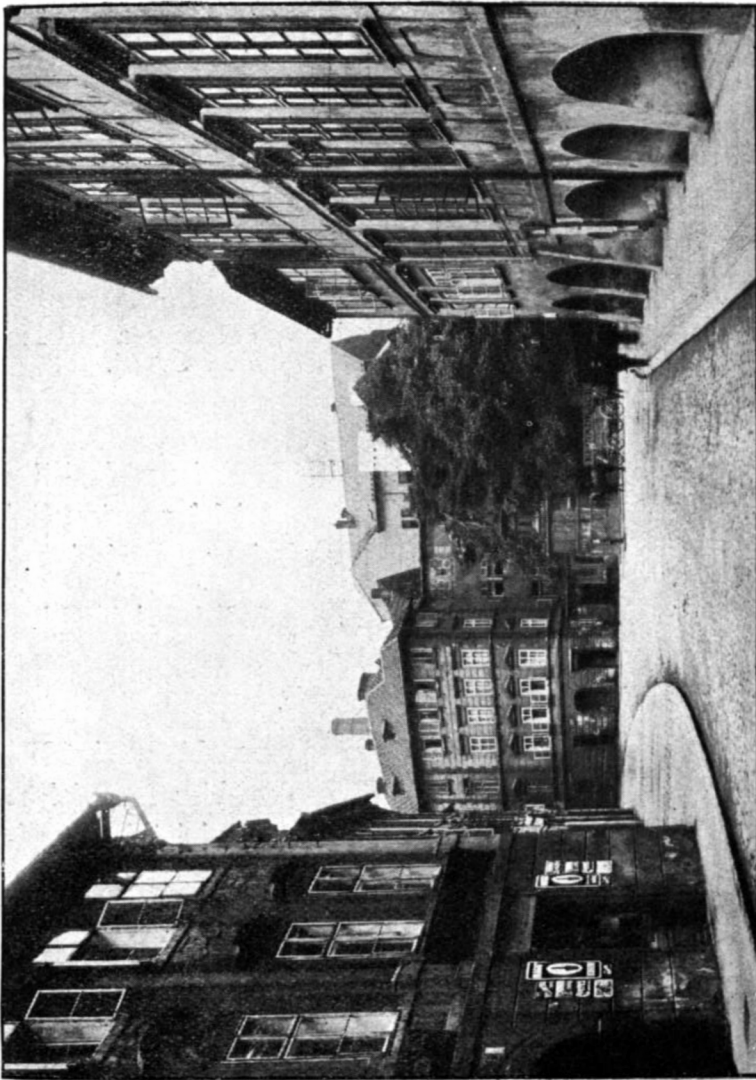
Lázeňské ulice.

obracíme se ještě jednou zpět, abychom se pokochali pohledem nevystihlého půvabu tohoto koutu nezapomenutelného, a když se nyní obrátíme do ulice, staneme znovu, zdrceni pohledem na krásu zcela odlišného rázu... Jako by nás mžikem oka přenesl někdo z idylického zákoutí do tvrdě bohatýrského ovzduší středověkých věží, bašt a posupných paláců stále válčících šlechtických rodů, tak zjeví se nám kamenný čar drsných dvou věží

Maltézského kostela.

zvedajícího se nad umírňujícím půvabem hlavního průčelí paláce Velkopřevorství. Klášter rytířského řádu maltánských Johanitů u konce mostu založil 1159 král Vladislav I. a daroval mu okres od hořejšího konce „Kampy“ až k mostu, tak že mu patřila část „Ujezdu“, domy poplatné na západ od kláštera s „Kostelem Svatého Prokopa“, mlýn při rameni Vltavy, vinice na svahu Petřina a „Střelecký ostrov“.

Chrám klášterní byl stavbou znamenitou, gotická svatyně o třech lodích a dvou věžích v průčelí. Při klášteře byla škola s vížkou na dvorečku. Pražští hejtmané 1420 z důvodů strategických dali zde vše zničití ohněm. Klášter pak zůstal v sutinách, ale kostel byl v době vládslavské opraven. Když jej oheň 1503 poškodil velmi těžce, dal velkopřevor Jan ze Švamberka obnoviti již jen

Maltézske náměstí se sousoším Svatého Jana Křitele.

kůr a věže značně snížil. Na místě bývalé lodi založen byl hřbitov.

Nynější „Chrám Matky Boží“ má z původní stavby jen přestavěný kůr a spodní část věží. Cimbuří na gotickém portálu mezi věžemi zřízeno 1836. Dále je bývalý hřbitov. Vlevo na místě lodi chrámové je křídlo konventu a vpravo budova velkopřevorská. Ve štítě kostela stojí starobylá „Socha Panny Marie“. V kostele je devět oltářů, z nichž hlavní a jeden z postranních ozdobeny jsou obrazy Škrétovy. Z náhrobků velkopřevorů vyniká „Náhrobek hraběte Colloredo Wallsee (†1657) se sochou od Emanuela Maxe. Na paměť 200. výročí kanonisace Jana Nepomuckého zřízen 1929 péčí převora a českého spisovatele Josefa Hamršída nový oltář Světci.

Maltézské náměstí,

na které nyní se obracíme od věží maltézského „Kostela Matky Boží“, je rovněž tiché prostranství romantického půvabu, ale svými starobylými paláci i domy liší se od „Velkopřevorského“. Náměstí vévodí zajímavé

Sousoší Svatého Jana Křtitele,

vytvořené 1715 Janem Brokofem a obnovené 1864 Rudolfem Platzerem, nákladem řádu Maltského. Postavil ji tu svým nákladem administrátor maltánský František Taufer z Rovína na památku, že tu za moru 1713 byl oltář. Od sousoší jdeme po pravé straně náměstí k ústí

Prokopovy ulice,

nesoucí své jméno po bývalém „Kostele Svatého Prokopa“, jenž tu stával na místě dnešního domu „U Svatého Prokopa“ (376), nad jehož portálkem ve výklenku stojí „Soška Svatého Prokopa“ s čertem na řetěze.

Kostel Svatého Prokopa založen ve XII. věku od maltských Johanitů a byl od počátku farním. Při spálení „Menšího Města Pražského“ 1420 shořel a byl dlouho zanedbán, tak že ještě v XVII. věku slul jen kaplí. V letech 1689 až 1693 jej od základu pěkně přestavěli, ale když 1784 byl zrušen, koupila jej hraběnka Marie Anna Kolo-vratová a přestavěla v dům činžovní. Dosud však lze dobře rozeznati tvary bývalé svatyně, zvláště zaokrouhle-ný presbytář.

Úzkou a pěkně v své starobylosti zachovanou „Prokopovou ulicí“ vcházíme do známé nám již „Karmelitské ulice“ právě proti krásnému domu s pamětní deskou Douchovou. Přejdeme tu na druhou stranu a kolem „Vrtbovského paláce“ ob-racíme se na

Tržiště,

vzniklé na místě bývalých malostranských hradeb, kde od pradávna bývaly trhy s polními plodinami. Vlevo mijíme „V r a t i s l a v s k ý d ů m“ (366) hra-běcího rodu Vratislavů z Mitrovic a hned za ním obrovské tmavé průčelí „S c h ö n b o r n s k é h o p a l á c e.“

Palác S c h ö n b o r n s k ý vznikl na místě několika domů, jež 1625 skoupil kníže Karel z Lichteštejna a vy-stavěl v dnešní palác, který později dědictvím přešel do rodu hrabat Schönbornů 1794. Širokým průjezdem, ozdo-beným karyatidami od Matyáše Brauna, je krásný pohled do „Schönbornské zahrady“, terasovitě vystupující na Petřínskou stráň a stýkající se s Vrtbovskou, Seminářskou a Lobkovicovskou zahradou. Je z pražských zahrad vy-soko ceněna.

Horní část „Tržiště“ poskytuje nezvyklý a řídký obraz vyústění tři skoro rovnoběžných uliček do náměstí. Vpravo běží klikatá ulička, spojující „Tržiště“ dlouhým průchodem s „Nerudovou ulicí“,

kde vybíhá průjezdem domu právě proti „Thunovskému paláci“. V prostředku běží z náměstí vzhůru úzká a dlouhá „Břetislavova ulice“, jejíž pravé nároží tvoří tu starobylý dům „U Ježíška“ (303) se zajímavým balkonkem, opředený tajuplnými pověstmi. Vlevo pak vcházíme do historicky památné a dlouhé

Vlašské ulice,

pojmenované podle mnoha Vlachů, kteří tu od dob rudolfinských bydlili. Dostáváme se tu do starého okrsku bývalé vsi, nazývané „Obora u Svatého Jana pod Petřínem“ a dosahující od „Tržiště“ až k Strahovským vinicím na „Petříně“ i pod klášterem a po jižní stranu „Nerudovy ulice“. Udržela své právo až do 1656, kdy se sloučila s „Menším Městem Pražským“. Projdeme úzkou ulicí až tam, kde se rozšiřuje v náměstíčko, jehož levou stranu tvoří

Lobkovický palác,

stojící na prastarých vinicích, které v letech 1697 až 1699 skoupil hrabě František Karel Přehořovský z Kvasejovic a vystavěl tu dnešní palác do roku 1707. Po něm své majitele často měnil, až 1753 přešel věnem do rodu Lobkoviců, kteří palác 1769 zvýšili o jedno patro. Od té doby trval v majetku slavné knížecí rodiny Lobkoviců Hořínských až do 1928, kdy přešel v majetek státu. Je to obrovitá budova, stavěná v jednoduchém baroku, kterou lze zřítí se všech vyhlídek na Prahu. Mohutným portálem vchází se v nádvoří, kde je vchod do proslulé „Lobkovické zahrady“. Vlevo na pilířích hradby vchodu zahradního stojí dvě kamenné sochy, před-

Zahradní průčelí Lobkovického paláce.

stavující „Únos Sabine“ a ostatní piliře ozdobeny jsou vásami. V šesti komnatách paláce je uložena znamenitá knihovna s mnoha vzácnými rukopisy, prvotisky a rytinami. Sály ozdobeny jsou drahoccennými gobeliny. Naproti paláci ústí do náměstíčka

Šporkova ulice,

jeden z nejromantičtějších koutů celé barokové Prahy. Vlevo zříme Sirotčinec Svaté Notburgy, bývalý to „Šporkovský dům“ (321)

s pěknou fasádou z XVIII. věku. „Kaple Svaté Notburgy“ má obraz Františka Čermáka. Průčelí slepé uličky tvoří tu krásná baroková fasáda s dvěma štukovými obrazy Nejsvětější Trojice domu U kameníků (320) vystavěného 1729 kameníkem Ondřejem Krannerem.

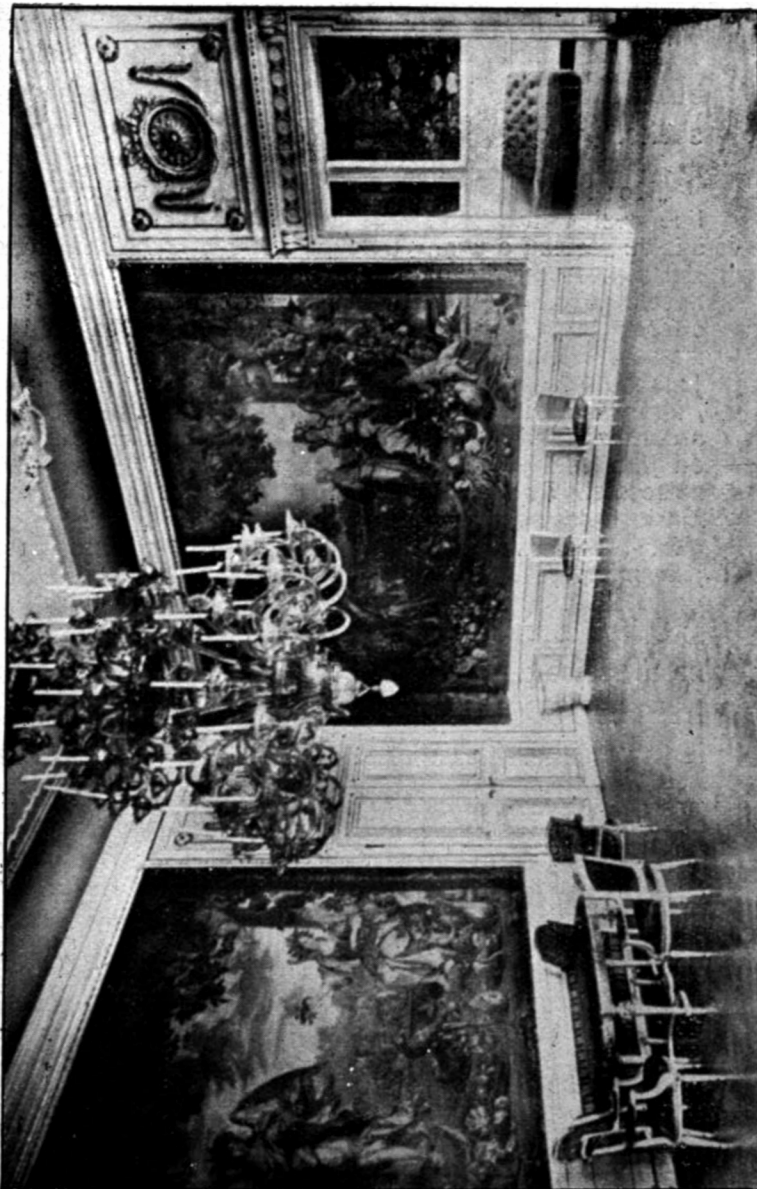
Vlašský špitál.

tvořící nároží „Šporkovy ulice“, pro který četní pražští Vlaši, spolčení v „Tovaryšstvo pod ochranou Panny Marie Nanebevzaté“, zde koupili 1602 dům Dominika de Bossi a 1613 kus strahovské zahrady, přestavěli vše v nemocnici a zbudovali 1617 „Kostel Panny Marie a Svatého Karla Boromejského“ s třinácti oltáři. Roku 1777 byl s ním spojen „Francouzský špitál“, umístěný v „Senovážné ulici“, při čemž se bývalá nemocnice proměnila v chudobinec a sirotčinec. Když 1789 zrušen byl i tento lidumilný ústav a proměněn postupně v továrnu a kasárny, založili 1804 pražští Vlachové novou italskou kongregaci s novým sirotčincem pro chlapce, koupili 1830 bývalý svůj špitál a obnovili 1839 kapli.

Kaple Svatého Karla Boromejského je dosti prostorná s kupolí a „Oltářem Svatého Karla Boromejského“ od Václava Markovského z roku 1839, žáka slavného Ludvíka Kohla. V sakristii je obraz téhož Světce od Marka Antonia Cassinise z roku 1647 a ve velké síni sirotčince obraz „Svaté Rodiny“ od Karla Škréty.

Nemocnice

„Milosrdných Sester Svatého Karla Boromejského“ leží výše pod „Petřínem“, založena 1842, když

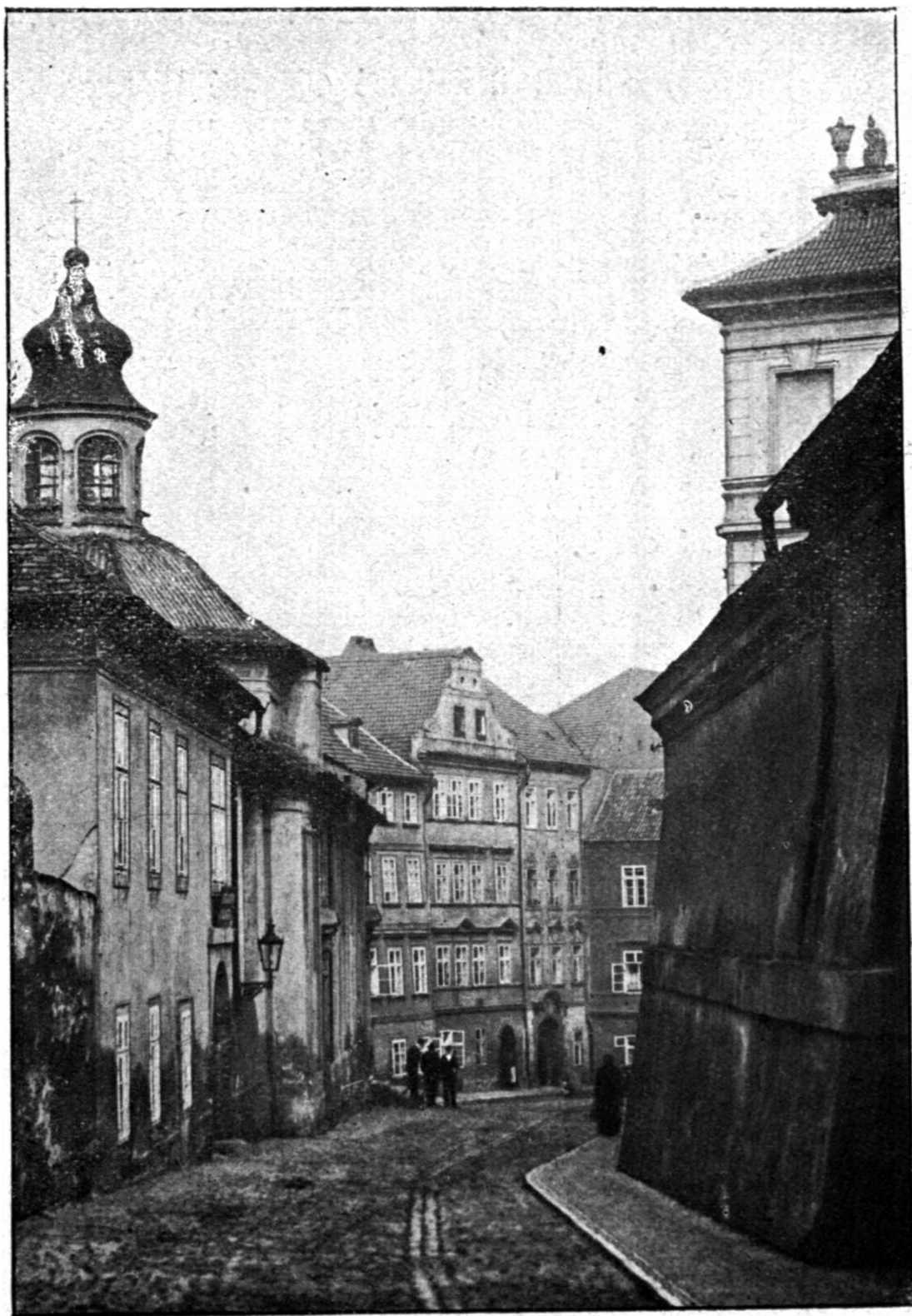

Gobelinový sál v Lobkovickém paláci.

byla zakoupena zahrada Bretfeldovská. V letech 1851 až 1854 vystavěna zde veliká nemocniční budova a 1855 i „Kostel Svatého Karla Borromejského.“

„Kostel Svatého Karla Borromejského“ stojící v kotlině mezi „Petřínskou stráňí“ a „Strahovským svahem“ má štíhlou věžičku a uvnitř tři oltáře. Hlavní „Oltář Svatého Karla Borromejského“ má krásný obraz, představující Světce rozdávajícího v Miláně pokrm nemocným. Nad oltářem je freska „Panny Marie Andělské“. Oba obrazy maloval Vilém Kandler. Po stranách stojí sochy světců Jana Miláčka a Maří Magdalény. Po obou stranách jsou „Oltář Srdce Pána Ježíše“ a „Oltář Srdce Panny Marie“ s obrazy Kandlerovými. Veliká „Socha Svatého Jana“ je od Jindřicha Votočky. „Kaple Rodiny Páně“ je v samé nemocnici. V prvním nádvoří stojí staré „Sousoší Panny Marie Bolestné“, vytvořené 1709 Janem Brokofem pro „Karlův most“. Odtud bylo 1859 sem přeneseno a na jeho místo postavena „Pieta“ Emanuela Maxe.

Odtud zvedá se schodovitá cesta „Vlašské ulice“ mezi dvěma zdmi vzhůru k „Petřínu“. Za zdí vpravo leží ohromná a krásná „Strahovská zahrada“ a zeď je tu prolomena „Zahradním domkem“ (341). Vlevo se za zdí rozkládá rovněž rozlehlá „Lobkovická zahrada“ se svojí slavnou „Salla terrenou“ z roku 1769 s rozkošnou vyhlídkou. Také odtud vniká do zdi „Zahradní domek“. Za nimi je již pravidelné kamenné schodiště až na „Petřín“. Jak tak jdeme zvolna vzhůru obracíme se po celou pout „Vlašskou ulicí“ zpět ku Praze a díváme se uchváčení na stále se měnící obraz Hradčanského panoramatu, jehož středem je po levici „Švarcenberský palác“ a „Svatovítská katedrála“ s „Hradem královským“, odkudž zrak smeká se k moři prežových střech domů malostranských, aby vpravo by

Vlašská kaple.

upoután zelenou kupolí Svatomikulášskou. Dojdeme po schodišti až k železné mřížové brance, která nás vpustí na staroslavný a pověstmi opředený vrch

Petrín.

Ubíráme se vlevo cestou vroubenou alejí starých stromů a ohraničenou zleva „Lobkovickou zahradou“, na pravo skalní stěnou. Při balvanovité přirozené zdi počíná hned od kraje svým „Prvním zastavením“

Křížová cesta.

jejíž kapličky byly založeny již v polovině XVIII. věku a po delším zpuštění obnoveny 1836. Tehdy je vyzdobili malbami dle návrhů Josefa Führicha bavorští malíři Jan Müller a Josef Holzmaier, načež byly v září 1838 vysvěceny. Zašlé tyto malby opraveny asi před čtvrtstoletím Láďou Novákem dle náčrtků Mikuláše Aleše. Starodávná pobožnost „Křížové cesty“ koná se v noci na Veliký pátek. Všech čtrnáct zastavení je serpentinovitě rozloženo podle cesty, při níž v prvním ohbí stojí „pátá kaplička“ a o několik kroků opodál ní dřevěný

Turistický pavilon

v podobě staré hradní věže s cimbuřím a devíti věžičkami, přenesený sem 1891 ze „Zemské jubilejní výstavy“. Je v něm umístěno zábavné „Zrcadlové bludiště“ a pěkné diorama, představující „Boj studentů se Švédy 1648 na Karlově mostě“, malované Karlem a Adolfem Liebschery. Odtud vy-

chází se ven musejní síni s plastickými mapami Čech a množstvím pohledů na české kraje. Od „Pátého zastavení“ běží druhá větev serpentinové cesty nad skalní stěnou, vroubena dalšími čtyřmi kapličkami. Mezi šestou a sedmou je postavena sličná

Kaple Božího Hrobu

s kupolí na osmi sloupech z roku 1733, napodobena věrně dle kaple Božího Hrobu v Jerusalemě.

Uvnitř jsou sloupy různých slohů napodobeny rovněž dle sloupů Božího Hrobu jerusalemského a ve skále je vytesán hrob, v němž leží socha Ježíše, zahalená v pohřební roucho. Vchod do kaple uzavřen mřížovými dveřmi umělecké práce zámečnické v orientálním stylu. Nemá oken a jen v Svatém týdnu osvětlují ji mdlé paprsky věčné lampy. Lepou tuto architekturu obnovili 1884 velmi pietně.

Rozhledna.

stojící mezi sedmým a osmým zastavením „Křížové cesty“ je věrnou kopií Eiffelovy věže v Paříži, ovšem v miniatuře. Zbudována 1891 u příležitosti „Zemské jubilejní výstavy“ z železné konstrukce o výšce 60 metrů.

Na vrchol věže vede 200 schodů, ve výšce 20 metrů je první patro s nekrytou okružní galerií. Ve druhém poschodí ve výši 56 metrů je ochoz se zasklenou galerií, odkudž je vyhlídka vskutku velkolepá. Na všechny čtyři strany světa odkrývá nám tu Praha taje svých ulic, náměstí i zákoutí, sklání své věže a otvírá zakleté dvory. Je to jako obrovská plastická mapa, obestřená nesmírným horizontem zelených krajin české vlasti.

V druhém ohbí cesty stojí desátá kaplička „Křížové cesty“ a za ní obrací se třetí větev cesty s posledními čtyřmi kapličkami směrem ke

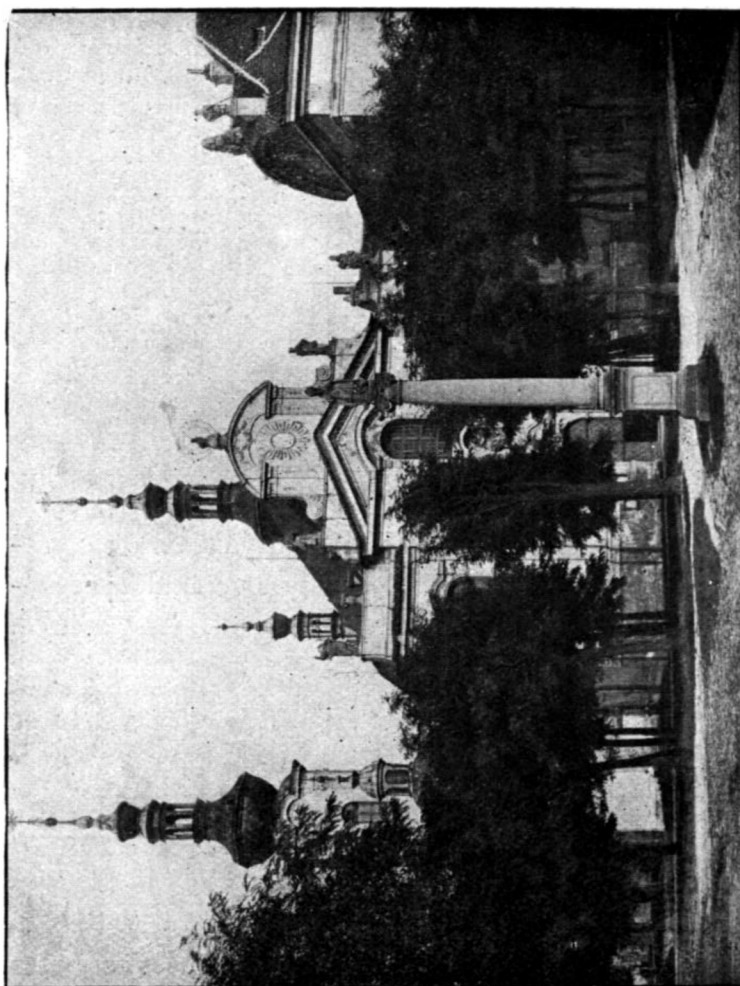
Kapli Kalvarie,

pocházející z roku 1735, k níž vede schodiště v šíři kaple, s něhož je vstup na kamennou kazatelnu s vytesávaným reliefem. Kaple má věžičku a sochy Panny Marie i světců Jana Evangelisty a Maří Magdalény. Uvnitř je „Oltář s třemi kříži“ a fresky „Židé se klaní hadu na poušti“ Pod kaplí je „Žalář Kristův“, v něm dřevěná „Socha Umučeného“ od neznámého mistra. Vchod do žaláře je s druhé strany při cestě k „Nebozízku“. Sestupující po schodišti této kapličky vidíme před sebou rozprostírat se průčelí

Kostela Svatého Vavřince,

přimykajícího se k hradební „Hladové zdi“. Připomíná se již 1135 jako příslušenství „Kostela Vyšehradského“, obnoven 1590 nákladem Jiřího Hendrycha z Frankenštejnu, znovu pak opravován 1626 a 1770, kdy přestavbu provedl Ignác Palliardi nákladem strahovského probošta Františka Strachovského ze Strachovic. Roku 1784 kostel zavřen, ale znovu otevřen 1840, kdy obec pražská přijala jej jako filiálku „Kostela Svatého Mikuláše“.

Kostel je stavba jednolodní s polokruhovou apsidou, snad románský zbytek prvostavby, s kupolí bez bubnu a dvěma věžemi, které se nalézají na podélné straně kostela. Na průčelí jsou sochy světců nad římsou štítu, vlevo Jan Nepomucký, vprostřed „Nejsvětější Trojice“ a vpravo Monika. Ve výklenku je freska „Anděla“ z roku 1901. Od vchodu vlevo stojí u zdi „Socha Svatého Vojtěcha“ z roku 1842 od Františka Dvořáčka. Na hlavním „Oltáři Svatého Vavřince“ je obraz, který 1693 maloval holandský mistr Jan Klement Modo Monno a obnovil jej 1842 Václav Markovský. Vpravo pod kupolí je „Oltář

Strahovské nádvoří s průčelím opatského kostela.

Krista Ježíše“ s obrazem Krista z roku 1844 od Josefa Burde a vlevo „Oltář Svatého Františka Saleského“ s obrazem od Václava Markovského z téhož roku. V sakristii vpravo je na stropě freskový obraz z roku 1735, představující „Založení kostela 991 vévodou Boleslavem II“.

Vycházíme z kostela a ubíráme se podél hradební zdi až za „Jedenácté zastavení“, kde je v hradbě upraven průchod z Petřína do oblasti vojenských budov pražské posádky. Jdeme tu dlouhou cestou zajímavé

Strahovské ulice,

vpravo chráněné vysokou zdí hradeb, běžících kolem „Strahovské zahrady“, o kterou se opírá několik mohutně stavěných nízkých strážnic vojenských. Vlevo jsou většinou nové budovy technických oddílů vojenských až k starým mocným hradbám, chránícím Prahu v okresu „Strahovských lomů“. Ulice sklání se zvolna k svému ústí, kde ještě stojí poslední svědkové bývalé „Strahovské brány“, zbořené 1898, vlevo „Domek písaře branského“ (124) a vpravo domek „Mýtnice“ (125). Mezi nimi procházíme na

Pohořelec,

obdélné náměstí, prostírající se od „Úvozu“ až k „Dlabačovu“, bývalé „předměstí hradčanské“, založené 1375 purkrabím Alešem z Malikovic a vedoucí do 1850 zvláštní pozemkové knihy postranního práva kláštera strahovského.

Jak vycházíme z ulice, máme vlevo „Pohořelecké kasárny“, vyplňující celou západní stranu náměstí,

Vnitřek opatského chrámu na Strahově.

a před sebou vidíme novou „Keplerovou ulici“, proloženou v severní frontě náměstí pro trať elektrické dráhy. My se však od ústí „Strahovské ulice“ obracíme vpravo a po několika krocích uvidíme před sebou krásný

Portál nádvoří Strahovského.

vystavěný brzy po roce 1742. Po obou jeho stranách je nižší hradební zeď, mající na krajních flakovaných lesenách malé vázy, od nichž se zvedají volutovou linií křídla zdi k architrávu, podíranému vysokými lesenami s hlavicemi rázu římsky iónského. Půlkruhový oblouk portálu ozdoben je archivoltou, spočívající na polosloupcích toskánských. Kamenná a několikrát lomená římsa zakončuje vrchní stavbu a nese sochu Svatého Norberta s dvěma skupinami, vytvořenými sochařem Janem Antonínem Quitainerem. Vejdeme branou do nádvoří a po levé straně stojí tu před námi

Kostel Svatého Rocha.

postavený podle slibu a nákladem císaře Rudolfa II. v čas moru 1599. K položení základního kamene přikročeno roku 1603 a stavba dokončena 1612.

Půdorys kostela má podobu kříže a posuzuje-li se budova podle opěrných pilířů zvenčí a podle tvaru mnohoúhelníkového presbytáře i vysokých žebrových oken, provedena je slohem gotickým. Omitková výzdoba je však renesanční a kostel je tedy dílem onoho slohu německé renesanční gotiky, která v Praze vytvořila i stavbu „Kostela svatého Salvatora“ v „Dušní ulici“.

Ferdinand II. zřídil zde tři oltáře, Josef II. jej dal zavřít, ale opat Starý jej 1882 zase obnovil. Mešní roucha

jsou darem korunni princezny Štěpánky, sochu svatého Rocha vytvořil Antonín Procházka.

Mijíme tu „Faru strahovskou“ (136) a za kostelem přelétne zrak i staré budovy klášterního „Pivovaru“, ale otáčíme se více vpravo, kde se před námi tyčí vysoký

Sloup Norbertinský.

se sochou Světce, držícího monstranci a berlu, jakoby zval poutníky k cestě, vedoucí od sloupu přímo k uchvacujícímu portálu opatského kostela, neboť před námi se vskutku objevuje

Chrám Nanebevzetí Panny Marie.

projevující dnes již jen nepatrné stopy románských tvarů původního kostela, který byl vystavěn pod ochranou vévody Vladislava již roku 1143. Podle starých zpráv byl to kostel překrásný, šířkou i délkou znamenitý, založený a stavěný zbožným úmyslem i uměním biskupa Zdika. První mniši obsluhující kostel přišli ze Steinfeldu a prvním opatem byl Gero († 1160). Za jeho nástupce Erlebođa († 1175) uchýlil se sem vévoda Vladislav I. po svém vzdání se trůnu, a dal vystavěti opatství. Ale ještě za opata Vojtěcha († 1202) bylo zde horlivě stavěno, kostel vyzdoben novým, hlavním oltářem, chór zvýšen a vysvěcen roku 1182. Když nepozorností kteréhosi mnicha kostel roku 1258 shořel, vybudován znovu účinnou pomocí Přemysla Otakara II. a energickým úsilím opata Jana I. Tehdy přistavěna byla při levé lodi nová „Kaple Svaté

Voršily“. Opat Budiš († 1297), který sám byl kameníkem a malířem snažil se opravovati chátrající kostel, opat Dětrich († 1316) jej znovu vyzdobil a opat Gerhard připojil k němu nové dvě kaple, zasvěcené Svatému Erhardovi a Svatým Andělům. Husité roku 1420 klášter i chrám zničili úplně. Teprve za krále Vladislava II. se počal zase zotavovati, vystavěna budova opatská a „Kaple Svaté Kateřiny“. Ale za skutečný rozkvět děkuje klášter teprve opatům ze XVII. věku. Z nich Jan Lohelius († 1622) vystavěl 1601 klášter a chrám přestavěl renesančně v letech 1601 až 1605. Kašpar z Quenstenberka († 1640) zbudoval „Nemocnici Svaté Alžběty“ před „Strahovskou branou“ a při kostele zbudoval nové průčelí, prodlouživ loď k západu. Třetí šťastná doba počíná se opatem Vincencem Frankem († 1669), který položil základ ke knihovně a opatem Hyacintem († 1690), který vystavěl část klášterní proti městu. Chrám při tom se rovněž zvolna zveleboval, ačkoliv války o dědictví rakouské rozvoj na čas zastavily, ale opat Gabriel Václav Kašpar († 1764) znovuzřídil „Kapli Svaté Voršily“, postavil v kostele deset pobočních oltářů, vystavěl obě věže a upravil průčelí v dnešní jeho podobě.

Půdorys chrámu je v podstatě starobylý a jeví obdélník o délce 58 a o šířce 24 metrů. Rozdělen je ve tři lodi, z nichž střední je široká přes jedenáct, poboční pak po šesti metrech. Loď hlavní oddělena je dvěma řadami pilířů, po šesti na každé straně, stavěných do kříže. Tři příslušné chory ukončeny byly apsidami, z nichž se podnes zachovala prostřední. Na ploše jedné z postraních apsid je nyní sakristie a s druhé strany přistavěno bylo křídlo kláštera. Věže přiléhající k pobočním chorům tvoří zakončení kratšího ramene kříže. V prvním patře

Norbertinská kaple chrámu na Strahově.

severní věže jsou dosud zbytky sloupků s krásnými hlavice, v jižní věži spatřují se zase kusy kamených pasů lomeně se klenoucích, jejichž článkování ukazuje, že jsou to zbytky klenby vyvedené po požáru 1258. Ze starých zbytků architektonických detailů viděti dodnes zlomek podřímsí obloučkové hlavice ve věži a dva krakorce v nejstarší části budovy klášterní. Renesanční přestavbu Loheliovu a Questenberkovu dle plánu Matěje z Burgundu prováděli tu Mark Antonín Canevalli a Sylvestr Carloni.

Majestátním dojmem působí vnitřek kostela. Kůrkněžský oddělen je od ostatního kostela překrásně kovanou zlacenou mříží barokovou. Hlavní oltář je nádherná mramorová práce, již 1768 zhotoviti dal opat Daller kameníkem Josefem Laueremannem. Bohatá výzdoba sochařská je dílem Ignáce Platzera, který vytvořil dřevěné pozlacené sochy svatého Augustina, Norberta a dvou premonstrátských světců Bohumíra a Heřmana. Nahoře umístil skupinu Nejsvětější Trojice a nad svatostánkem vypouklou pozlacenou řezbu Nanebevzetí Panny Marie. Krásný mramorový svatostánek dal 1873 zhotoviti opat Hron. Na tomto oltáři byla tumba s ostatky svatého Norberta uložena do roku 1873, kdy byla přenesena do „Kaple svaté Voršily“.

Na straně epištolní stojí krásně řezaný trůn opatský, nad nímž je ve zdi veliký „Památník krále Vladislava I.“ a „Památník biskupa Jindřicha Zdika“ s nápisem, českým lvem a s královskými odznaky. Na protější straně je ve zdi „Památník opata Jana Lohelia“, pořízený Questenberkem. Před hlavním oltářem je též „Opatská hrobka“, založená 1633 Questenberkem, kdežto „Hrobka bratří“ je uprostřed kůru. Po stranách v kůru stojí uměle řezaná stalla z doby questenberské.

Kromě hlavního oltáře stojí v chrámě ještě 14 oltářů pobočných, z nichž deset umístěno je u pilířů v lodi. Jsou mramorové a vždy dva protější zhotoveny příbuzným slohem. Počínaje od kněžského kůru stojí na straně evangelijní „Oltář Narození Páně“ s obrazem od Michala Leopolda Willmanna, „Oltář Srdce Pána Ježiše“ s obrazem téhož mistra, při třetím pilíři „Oltář svatého Jana Nepomuckého“ s obrazem Františka Xavera Balka a sochami dvou premonstrátů od Ignáce Platzera. „Oltář svaté Maří Magdaleny“ nese Platzerovy sošky světic Apoleny a Barbory. U pátého pilíře je „Oltář obrácení svatého Pavla“ ozdoben rovněž obrazem Balkovým a

Platzerovými soškami světců Františka Serafinského i Antonína Paduánského.

Při druhém pilíři strany evangelijní stojí také kazatelna, jejíž řečniště i schody jsou provedeny z mramoru kameníkem Josefem Laueremannem. Na její stříšce nalézá se Beránek Boží, na řečništi jsou sochy čtyř Evangelistů a schody zdobí krásná kovaná mřížka. Proslavená kázání opata Zavorala soustřeďují kolem ní českou inteligenci.

Na epištolní straně, počínaje od hudební kruchty stojí u prvního pilíře „Oltář svatého Martina“ s obrazem Balkovým a Platzerovými soškami světců Rocha a Isidora. Rovněž „Oltář svaté Anny“ má Platzerovy sošky světců Vavřince a Floriána a třetí „Oltář svatého Augustina“ ozdoben obrazem Balkovým a soškami premonstrátských mučedníků Adriána a Jakuba od Platzera. Na čtvrtém pilíři je „Oltář svatých patronů českých“, které zobrazil malíř Michal Leopold Willmann se svatým Norbertem v popředí. Posléze je „Oltář Navštívení Panny Marie“ s obrazem Willmannovým.

Kaple Panny Marie Pasovské, zvané kdysi též „Kaplí svatých andělů“ a později „Kaplí Pappenheimskou“, je při jižní boční lodi. Oltář zřízen 1677 opatem Hirnhaimem k žádosti purkrábí Ignáce z Martinic a ozdoben obrazem „Matky Boží Pasovské“, skrývá ostatky mučedníka Deodáta v skříních zdobné práce pannen kláštera Doksanského. Pochován tu je hrdinský generál hrabě Bohumír Jindřich Pappenheim, padlý 1632 v bitvě u Lützenu se svým synem Volfgangem. Bitevní výjev zachycen tu freskou na klenbě světlíku a od 1861 zasazen do zdi vlevo mramorový pomník s chvalořečí hrdinské smrti.

Kaple svaté Voršily, nyní zvané i „Kaplí svatého Norberta“, přistavěna je k severní boční lodi. Koncem XVI. věku pro zrušení ostatního kostela byla mše svatá sloužena jen v této kapli, která po zhoubném pruském bombardování 1742 opatem Kašparem zbudována v dnešní lepé podobě. Strahovští premonstráti ctili světici již od XIII. věku a malíř řádu Siard Nosecký oslavil její mučednictví krásnou freskou na klenbě pod světlíkem. Při severní zdi kaple stojí „Oltář svaté Voršily“ s velkou jehlancovitou skříní, v níž uloženy jsou ostatky družek Voršilinych a svatého Bohumíra. Tato kaple je však i důstojným pohřebištěm

Svatého Norberta, jehož tělo odpočívá na hlavním oltáři kaple. Do 1626 odpočívalo v Magdeburku, odkudž

po úsilné námaze opata Questenberka převezeno do Čech, kde přezimovalo 1626 v Doksanech a od 1627 uloženo bylo v tomto kostele před kazatelnu ve zvláštní kapličce z kovaného mřížoví. Od 1811 do 1873 spočívalo na hlavním oltáři chrámu, až opat Hron je přenesl do „Kaple svaté Voršily“. V této době byly ostatky světcovy ve válečných dobách osmkrát před nepřátely ukryty i mimo Prahu, která je v rocích jubilejních vždy uctívala v slavných průvodech.

Ostatky svatého Norberta uloženy jsou v troji rakvi, v skleněné z roku 1727, pak v rakvi z cedrového dřeva, indickým dřevem a stříbrem vykládané z roku 1627 a konečně obě tyto rakve vloženy 1811 do iněděného a silně pozlaceného sarkofágu, jenž nyní spočívá nad svatostánkem hlavního oltáře kaple. Od 1628 koná se u ostatků svatého Norberta mše svatá, zvaná „Norbertinskou“. Při slavných mších nosí opat prsten světcův, nalezený v Magdeburku.

Sakristie přiléhá ke kněžskému kůru na jihu, je v základě polokruhová, klenba ozdobená prací štukovou a vypouklým obrazem svatého Michala. Oltář „Královny andělské Panny Marie“, vyřezávané dubové lavice z období questenberského a vzácné posvátné nádobi i paramenta doplňují poklad sakristie. Nad ní nalézá se ještě v roce 1673 vystavěné klášterní oratorium.

Hudební kruchta honosí se slavnými varhanami, které jsou v Čechách největší. Zhotovil je premonstrát strahovský Lohel Oehlschläger 1774, výborný hudebník. Přední pražští varhanáři je během doby upravovali a sám Mozart obdivoval se jim nelíčeně. Mají tři klaviatury, 41 rejstříků, 3087 píšťal, 12 větrovců a šest měchů.

Čtrnáctý oltář kostela stojí na konci severní boční lodi v „Kaplici svatého Kříže“ a byl zřízený 1778 opatem Herwigem z mramoru. Oltářní kříž je z roku 1873, na klenbě zří se freska „Zajetí Kristovo“, v dlažbě pak náhrobky hraběcí rodiny Lažanských z Bukové.

Práce štukové provedl v kostele Jan Petr Paliardi. Bohatá je výzdoba malbami freskovými. Malby na stěnách pod hořeními okny střední lodi provedl 1744 Jiří Vilém Neunherz ve 12 výjevech ze života svatého Norberta. Počínaje od hlavního oltáře na straně epištolní zobrazuje umělec jak „Norbert padá z koně“, „Rozděluje své jmění žebrákům“, „Napomíná kanovníky Santenské“, „Smiřuje nepřátele“, „Ukřižovaný nabádá k stavbě kostela v Pré-

Průčelí knihovny na Strahově.

montré“ a „Panna Maria uděluje mu bílé roucho řeholní“. Od hudební kruchty až k hlavnímu oltáři po evangelijní straně zachyceny jsou výjevy: „Světce zástitou vdov a sirotků“, „Vítězství nad bludařem Tanchelínem v Antverpách“, „Světce arcibiskupem v Magdeburku“, „Dostává metropolitní odznaky“, „Uzdravuje nemocné“ a „Světceova smrt“.

V téže době provedli 1744 jesuita Josef Kramolín a Ignác Raab osm velkých fresek na klenbě a 32 menších obrazů na vápně nad okny a mezi nimi. Představují výjevy ze života Panny Marie a různé symboly dle antifon mariánských. Práce rezbářské jsou umělecké. Kromě stalla v kůru jsou pozoruhodny krásně řezané kostelní stolice z roku 1706 a čtyři bohatě vykládané zpovědnice.

Knihovna Strahovská

stojící vpravo před vchodem do opatského kostela honosí se krásnou fasádou ve slohu empírovém. Původní Loheliovu bibliotéku vydrancovali Švédové, tak že opat Frank musil ji 1665 založiti znovu a opat Hirnhaim vystavěl 1671 novou, dnes zvanou „Bohosloveckou síň“. Knih přibývalo časem tou měrou, že opat Mayer vystavěl v letech 1782 až 1794 k staré síni dvě souběžná křídla a novou velkolepou „Síň filosofickou“ dle plánu Ignáce Paliardiho. Dnes tvoří knihovna čtverec budov s nádvořím, skládá se ze dvou zmíněných síní a dvou chodeb s několika menšími komnatami. Slavná tato bibliotéka obsahuje poklady rukopisů i tisků vedle sbírek kulturně historických. Péči nynějšího opata Metoda Jana Zavorala dostalo se jí vynikajících knihovníků, z nichž proslul učenec Cyril Antonín Straka, správce hudebního archivu docent Romuald Perlík. Nyní je zde knihovníkem P. Vít Hůlka.

Theologický sál knihovny na Strahově.

Filosofická síň je nádherná dvorana, mající vlevo dvě řady oken nad sebou a mezi nimi bohatě zdobenou kovanou galerii. Krásně řezané ořechové skříně na knihy pocházejí z kláštera Luckého a jsou dílem moravského řezbáře Jana Lachhvera. Fresky na klenbě jsou dílem Antonína Františka Maulpertsche, který tu zobrazil dějiny člověčenstva od prvotního hříchu až do křesťanství.

Bohoslovecká síň ozdobena je štukem a freskami, jež 1727 vymaloval strahovský premonstrát František Siard Nosecký a 1827 obnovil Hugo Seykora.

Pýchou knihovny je sbírka asi 350 prvotisků, mezi nimiž jsou i „Pražská Bible“ (1488), „Kutnohorská Bible“ (1489), „Trojanská kronika“ (1488) a „Kronika římská“ (1488). Ze vzácných rukopisů nutno uvést aspoň „Pontifikál biskupa Alberta ze Šternberku“ (1376), psaný a malovaný na pergamenu, pak prastará „Evangelia latinská“ z X. věku, český „Starý Zákon“ (1450), český „Nový Zákon“ (1481), „Nikodémovo evangelium“ (1442), převzácené historické prameny „Kronika kanovníka Vincence“ a „Kronika Gerlakova“ (1198), „Trojanská kronika“ (1435), „Tristam“ (1449), rukopis „Dalimilovy kroniky“ (1450) a mnoho jiných.

Obrazárna Strahovská

umístěna je ve velké síni nad letním refektářem. Založil ji uměnilovný opat Zeidler a poskytuje dnes pohled na vzácná díla v počtu více než 1100 děl. Nejvzácnějším pokladem je tabulový obraz Albrechta Dürera, pak četné obrazy malířů holandských, italských i německých. Rovněž čeští mistři školy staročeské a barokové jsou velmi významní.

Obraz Albrechta Dürera „Slavnost Růžencová“ koupil Rudolf II. v Benátkách a dal jej donésti do své galerie v Praze. Představuje Pannu Marii jak růžovým věncem korunuje císaře Maxmiliána a Ježíšek papeže Julia II. Vystřídal více majitelů až byl získán Strahovu, kde jej 1840 restauroval Jan Gruss. Velcí mistři českého baroku jsou tu četně zastoupeni. Rainer má zde osm obrazů, mezi nimiž je i významný jeho autoportrét. Také Brandl

Slavný obraz Albrechta Dürera
Slavnost růžencová.

mezi 19 obrazy poutá svými portréty Apoštolů. Škréta je representován pěti malbami.

Budova provisorů

přistavěna je k východní straně kostela, založená opatem Lohelíem a 1686 dokončená, ozdobená nad vchodem sochou Svatého Norberta. V ní nalézají se zmíněná již „Opatská oratoř“. S tímto domem souvisí

Opatská budova,

čelící k městu, založená Lohelíem a dokončená 1682 opatem Hohmanem. V prvním patře nalézají se „Jídelna opatská“ s freskou „Kvas krále Baltasara“ od Siarda Noseckého, a za ní je skvělá opatská

Kaple Svatého Jana Křtitele

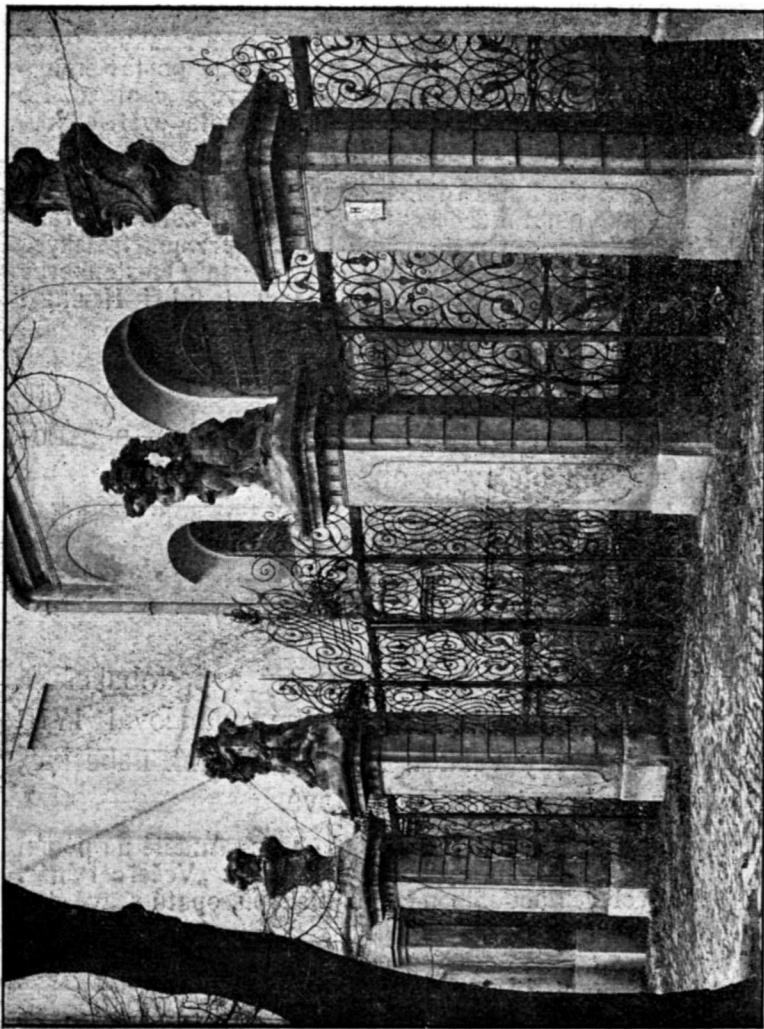
s bohatou výzdobou štukovou a s freskou Světce na stropě. Oltář okrášlen je velkým křížem. V přízemí visí na chodbě portréty abatyši Doksanských,

Budova konventní

je přístupna z nádvoří vedle sakristie a z „Křížové chodby“ vstoupí se hned do „Kapitlní síně“ a do

Kaple Heřmana Josefa,

blahoslavence řádu premonstrátského. Zřídil ji opat Kašpar po bombardování 1742 a slouží k obřadům obláčky noviců, k skládání slavných slibů řeholníků a k vystavování jejich mrtvol před pohřbem.

Trojdílná kovaná vrata baroková mezi severní věží
a Norbertinskou kaplí u Strahovského kostela.

Oltář ozdoben obrazem Blahoslaveného Heřmana od Petra Molitora. Na klenbě viděti krásné fresky Siarda Noseckého, představující bohaté skupiny postav kolem Bravného rybníku, kde Spasitel uzdravuje chorého. Po stěnách visí osm velkých obrazů ze života světců Norberta, Augustina, Milona a Elišky.

Křížová chodba obepíná konventní nádvoří a je podobně jako ostatní chodby vyzdobena množstvím obrazů náboženských, portretů světců i opatů premonstrátských a králů českých. Pocházejí z doby opata Questenberka kolem 1630 a mnohé z nich maloval Jan Jiří Hering i Ignác Raab.

Zimní refektář

zřízen byl kolem 1702 opatem Seiplem a ozdoben velkým olejovým obrazem Siarda Noseckého, představujícím jak „Isák žehná Jakobovi“. Skvělou částí konventní budovy je

Letní refektář,

rovněž za opata Seipla stavěný a podobající se velké síni knihovny. Na klenbě vymaloval 1716 Siard Nosecký velikou fresku „Hostina nebeská“, již účastní se všichni národové.

Na stěně západní visí krásný obraz „Andělé na poušti slouží Kristovi“, na východní pak obraz „Večeře Páně“. Deset velkých podobizen králů, biskupů, opatů rozvěšeno po stěnách.

Kaple Svaté Maří Magdaleny

zřízena byla 1693 opatem Seiplem jako domácí modlitebna, v níž se ve všední dny konají hodinky. Opat Hron ji 1874 obnovil. Na klenbě v štukovém orámování jsou tři fresky ze života Světice, na stěnách visí obrazy světců Jana Nepomuckého, Františka Xaveria a premonstráta Heřmana. Vy-

jdeli se z přízemí kláštera ven, objeví se nám v plné kráse pověstná

Zahrada Strahovská,

táhnoucí se s vrchu podél „Úvozu“ až k „Nemocnici Milosrdných Sester“ a odtud vedle cesty vedoucí na témě „Petřina“ až k výšině této hory a zpět ke klášteru. Je to zelená oasa Prahy, která se přes její smaragdový koberec dívá k malebné klášterní skupině strahovského „Sionu“, odkudž zase je nezapomenutelně uchvacující pohled na staré královské město.

Vyjdeme železnou brankou ze zahrady zase na klášterní nádvoří a jdeme kolem zdi k bývalému pivovaru, kde opat Zavoral dal vystavěti pěkný zahradní sál, který se stal střediskem katolického ruchu spolkového a divadelního. Kolem pěkného domu (134) při zahradě stojícího, jdeme k starému vchodu na dlouhé schodiště, kryté klenutou chodbou, po němž pohodlně sejdem znovu na

Dohořelec,

který nám od východu ze schodiště poskytuje pohled půvabný. Vlevo uprostřed náměstí tyčí se zajímavé „Sousoší Svatého Jana Nepomuckého“, za ním upoutáván je zrak vlevo bohatou fasádou domu „U zlaté lodi“, jakož i pěknými průčelími seusedních domů s podloubím „U zlatého lva“ (113), „U Kundraticů“ (112) a posledním domem vpravo „U Šliků“ (111), kde je sirotčinec a městská knihovna.

„Sousoší Svatého Jana Nepomuckého“ bylo sem postaveno někdy v sedmdesátých letech XIX. věku, přenešeno jsouc od nároží „Kanovnické ulice“ a „Hradčanského náměstí“, kde stávalo od XVIII. století. Obnoveno 1879 a zachovalo si rovnou, nevypracovanou stranu zadní, kterou bylo přistaveno kdysi k zmíněnému domu kanovnickému. Sousoší je zde dobře situováno a socha Světce odlišuje se měkkou citovostí od četných jiných svatojanských soch více mužných a asketických. Jeden z andílků naznačuje ctnost mlčenlivosti a druhý úctu k Bohorodičce. Sokl je dílo baroku rozvířených linií.

Obracíme se k východní straně náměstí, kterou tu vytváří krásné průčelí jednoho z nejoriginelnějších domů hradčanských,

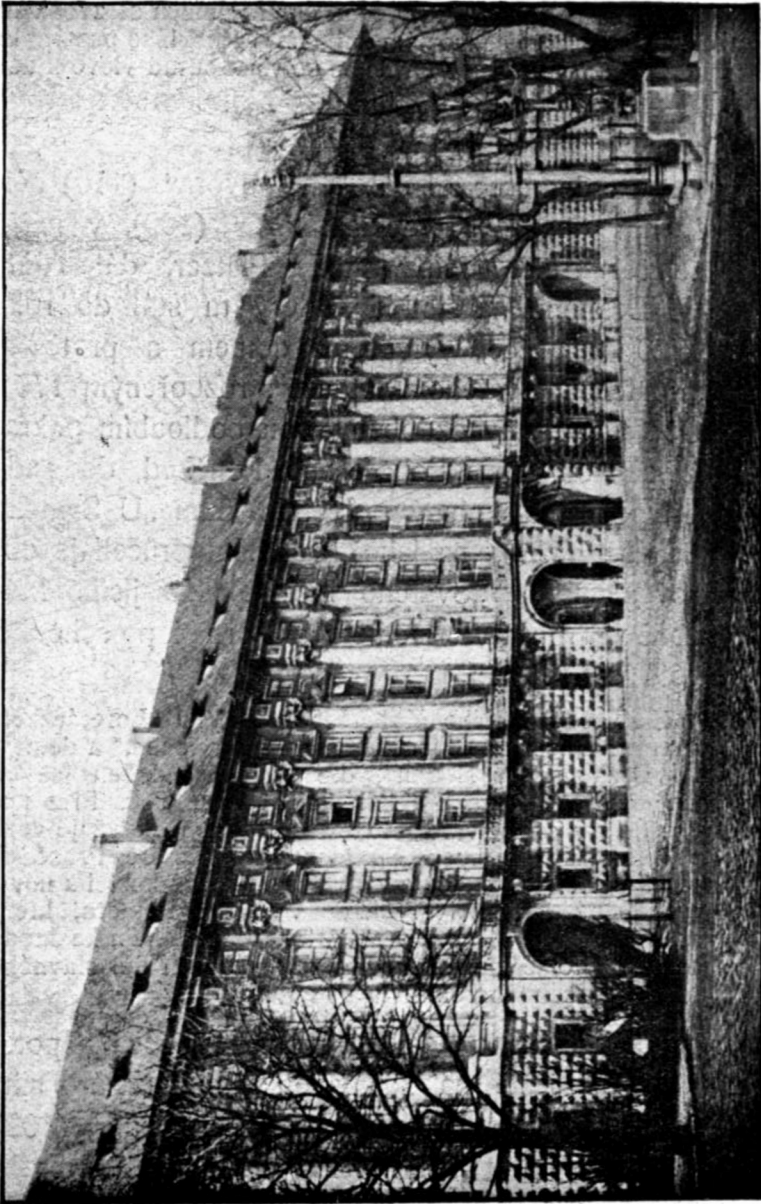
U širokého dvora,

jehož obě postraní fronty rozšiřují stavbu jednak do „Úvozu“, jednak do „Loretánského náměstí“, kde je dům ozdoben podloubím. Četné renesanční štíty upoutávají pozornost na tuto stavbu i historicky nevšední, jež v XVII. věku náležela rodu Trčků z Lípy. Vpravo odtud zvedá se potmělá skupina

Kaple Svaté Alžběty

ve „Špitále kláštera Strahovského“. Vystavěna byla 1668 opatem Vincencem Frankem pod klášterem tak, že průčelí budovy stojí na samém kraji „Pohořelce“ a „Úvozu“. Za Josefa II. byl i tento špitál 1787 zrušen, ale za opata Milo Grüna 1808 zase obnoven a klášter v něm podnes hostí 22 chudých a nemocných.

Portál špitálu ozdoben schodištěm, na jehož vrcholu stojí „Sousoší Kalvarie“. Nad dveřmi je umístěna pamětní deska. Kaple je v prvním patře a má jediný oltář

Černínský palác.

s obrazem Svaté Alžběty. Nad kaplí je vížka se zvonkem. Celek působí pochmurným dojmem starobylého památníku dávné slávy kláštera. Vracíme se však odtud vlevo k ústí

Loretánského náměstí,

kde za domem „U širokého dvora“ (110) běží fasáda domu „U deklamátorů“ (109), v němž zemřel 1787 sochař Ignác Platzer, dále dům „U Drahomířina sloupu“, který tu stál do roku 1729 v uličce, vytvořené domem a protějším „Kostelem Svatého Matouše“, rozbořeným 1791. Oba tyto domy ozdobeny jsou podloubím pokračujícím od rohu „Pohořelce“. Poněkud do zadu ustupuje teď krásný průchodní dům „U Svatého Lukáše“ (107), na jehož bohatém průčelí je obnovené obraz „Svatého Lukáše ukazujícího Madoně její portret“. Domem lze projít po schodišti dolů na „Újezd“.

Kostel „Svatého Matouše“ stával na „Loretánském náměstí“ mezi dnešním „Černínským palácem“ a domem „U Drahomířina sloupu“, dle pověsti založen jsa od vévody Spytihněva I. někdy kolem roku 900. Přes noc v něm prý odpočívalo tělo Svaté Ludmily, když je vezli z Tetína do Prahy k „Svatému Jiří“. Hrabě František Josef Černín z Chudenic vystavěl zde 1737 kostelík nový, vyzdobený malbami Václava Vavřince Rainera, který však byl již 1784 zrušen a 1791 rozbořen. Tím ke škodě nenahraditelné zničeno jedno z freskových děl slavného mistra českého baroku.

Překročíme tu ústí „Loretánské ulice“ a podíváme se ještě na zajímavou skupinu nárožního obecního dvora i hostince „U zlaté koule“ (102), v němž byla v XVIII. věku umístěna „Černínská jízďárna“, ale zřetel svůj obrátíme odtud k protější straně, kde

Černinský palác

vyplňuje západní stranu „Loretánského náměstí“ monumentálním svým průčelím. Vystavěn nákladem hraběte Humprechta Jana Černína z Chudenic v letech 1669 až 1687, děděn byl jeho potomky Heřmanem Jakubem († 1710), Františkem Josefem († 1733) a Prokopem Vojtěchem (1777), za kterého počal nádherný palác pustnouti a skvělé zařízení bylo odváženo do Vídně. Koncem třicátých let počalo se užívati paláce za skladiště, až jej koupil 1848 stát a převzal 1851 do své správy. Byly v něm umístěny vojenské kasárny, čímž ruinování vzácné budovy pokračovalo rychlým tempem. Po převratu teprve nastávají paláci nové lepší časy, ježto stát hodlá v něm umístiti „Zahraniční ministerstvo“.

Palác počal se stavěti podle plánu Františka Carattiho, po němž přejal vedení Jan Maderna a snad i Dominik Rossi. Stavitelskou práci obstarali Jan de Capauli a Abraham Leutner, kamenickou Santin Aichl, František Torre a Jan Pozzi, výzdobu štukatérskou provedli František Pieri a Jan Maderna, umělecké dílo zámečnické Matěj Höringer a Jan Špindler.

Průčelí paláce náleží k nejlepším výtvorům toho druhu v Čechách. Na mocné rustice přízemí zdvihá se do výše římsy třicet ohromných tříčtvrtí sloupů s hlavicemi korintskými, které nesou břevnoví s hlavní římsou, která je dřevěná a původně byla vykrášlena bohatou štukovou ozdobou květových motivů. Dnešní čtyřpatrová úprava s malými okny zřízena byla pro účely kasárnické teprve po roku 1851, tak že jen okna přízemí a čtvrtého patra jsou původní. To zajisté bude uvedeno při restauraci paláce do pravého stavu. Veliký balkon s portikem provedl před 1740 František Maxmilián Kaňka.

Nádherné schodiště vyzdobil v první třetině XVIII. věku svými malbami Václav Vavřinec Rainer, předsta-

vujícími „Pád Gigantů“, největší to jeho světskou malbu freskovou, vandalsky zničenou. Sochařskou výzdobu vytvořili tu Matyáš Braun a Ignác Platzer.

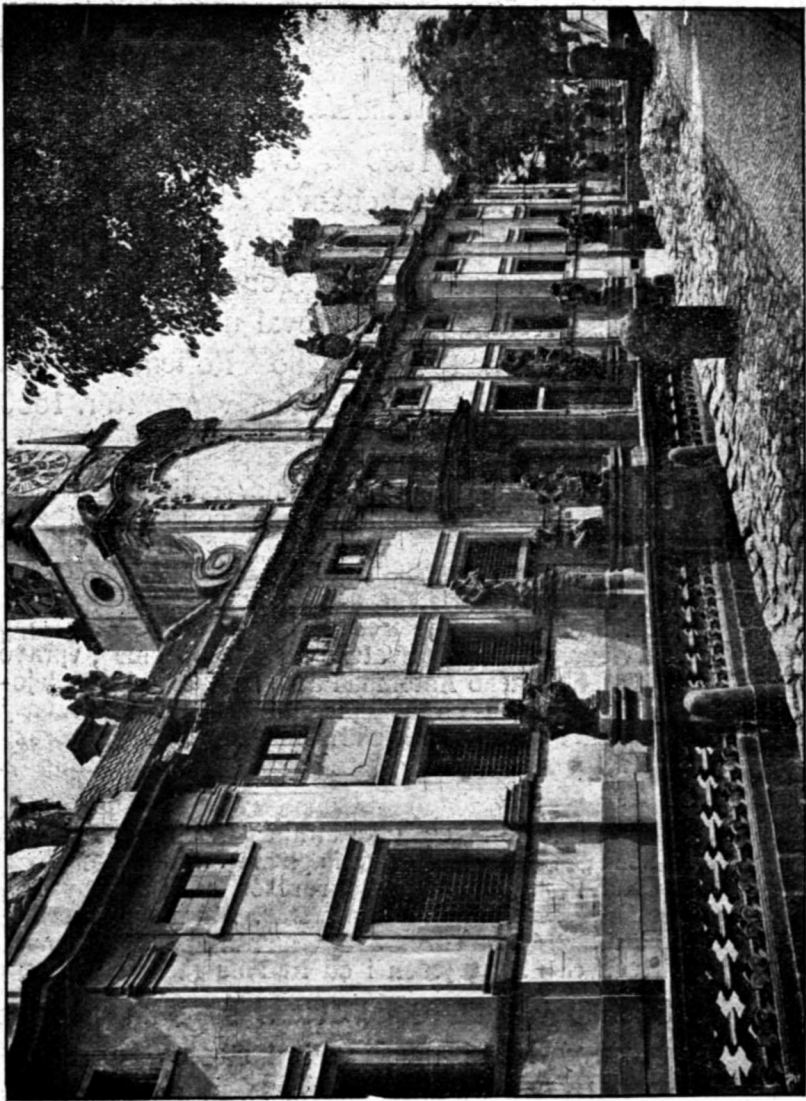
Obrazárna paláce slyнула souborem výtečných prací malířských a šla dvěma poschodími. Koncem XVIII. věku počaly se však obrazy stěhovati do vídeňského paláce hrabat Černínů, avšak ještě 1839 bylo zde 114 maleb a posledním inspektorem obrazárny byl malíř Josef Burde. Veliká knihovna a sbírka mincí rovněž odstěhovány do Vídně.

Sestupujeme po kamených schůdkách z nádvoří před palácem na severní stranu náměstí, kde

Klášter Kapucínů,

tvůřící severní stranu „Loretánského náměstí“, vystavěn byl pro družinu prvních jedenácti Kapucínů, jež na prosby arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé papež do Prahy poslal 1600 se Svatým Vavřincem z Brindisi v čele. Naučiv se česky kázati a překonav intriky protestantských stavů, působil Světec blahodárně v Praze k umírnění bojů náboženských až do svého odchodu roku 1610. Zanechal v klášteře družinu chudobných řeholníků, kteří záhy rozmnožili se muži vynikajících rodů i velkého vzdělání. Byli vyhledávanými zpovědníky i kazateli a klášterní kostel stal se pohřebištěm české šlechty.

Klášter je rozsáhlá budova s dlouhými chodbami a malými celami. Na severní straně je rozsáhlá klášterní zahrada. Velký refektář ozdoben obrazy světců řadových, zejména portretem Svatého Vavřince z Brindisi, držícího v ruce obraz „Panny Marie Rottenburské“. Na chodbě klášterní kvadratury visí podobizna proslulého pražského kapucína Valeriána de Magni. Klášterní knihovna o 12 tisících svazků, obohacena hlavně dary hraběnky Markéty z Valdštejna, chová i vzácný rukopis dějin řádu Kapucínského v Čechách. Také archiv je bohatý a stává se

Průčelí Lorety.

zásluhou osvěceného provinciála Norberta Šmékala přístupným vědeckému badání.

Kostel Marie Panny Andělské

založen byl roku 1600 o Svatodušním pondělí v zahradě Markéty z Lobkovic, stavěn v prostém „slohu kapucinském“ dle návodu Vavřince z Brindisi a vysvěcen arcibiskupem Berkou z Dubé r. 1602. Rada císaře Rudolfa II. daroval mu sochu Panny Marie, přinesenou z falckého Rottenburku na Nekar, kde zázračně zachována v požáru r. 1550 kalviny založeném.

Prostá stavba s vížkou o jediném zvonu je jednolodním chrámem s dvěma pobočními kaplemi a pěti oltáři. „Hlavní oltář“ ozdoben obrazem „Udělení porciunkulových odpustků Svatému Františku“, který klečí u vytržení před zjevivším se mu Kristem a Pannou Marií v průvodu andělů. Nad oltářem je freska „Kalvařie“. Od hlavního oltáře vlevo je „Oltářík Svatého Felixe Kapucína“, vpravo pak „Oltář Svatého Antonína Paduánského“, oba s olejovými obrazy. Na straně epištolní visí na zdi vzácný obraz poprsí „Krista Pána s křížem“, zdařilá kopie obrazu španělského mistra Moralesa. Za hlavním oltářem je kůr kapucinský.

Poboční kaple na epištolní straně má oltář s olejovým obrazem „Svatého Kříže“, v kapli na straně evangelijní je „Oltář Panny Marie Rottenburské“, nově zřízený 1838 nákladem „Mariánského bratrstva“. Má kovový svato-stánek a zázračnou sochu z Rottenburku, již náleží mnoho drahocných úborů, jeden i od Rudolfa II.

Opodál vchodu do kláštera stojí na náměstí starodávný Kříž mezi čtyřmi stromy, opředený pověstmi o propadnutí se kněžny Drahomíry i s vozem do pekla. Zatím co se její vozka modlil v uvedeném již „Kostele Svatého Matouše“, zlořečící Drahomíra prý odjela sama a v místech, kde kříž dnes stojí, pozřela ji země i s koňmi. Původ po-

věsti je ve svatováclavské legendě Karla IV. Propast se tu ukazovala po mnoho století. Ale od kříže vracíme se s touhou k skvělému

Průčelí Lorety,

jež, do náměstí obrácené, je bohatě zdobenou barokovou architekturou Kiliána Ignáce Dinzenhofera, který tu 1721 dokonale rozřešil úlohu zakrytí přílišnou délkou fasády. Po stranách vyčnívají trojosé risality a hlavní římsa je vlnovitá. Nad hlavním ozdobným portálem zazděn mramorový erb roudnických vévodů Lobkoviců a nad ním spočívá balkon se sochami světců Josefa a Jana Křtitele. Také na hoření římsy stojí šest soch valně již sešlých. Celek je korunován třemi štíty, z nichž jednodušší střední nese věž s obelisky. Portál pracoval Jan Oldřich Manes, který vytvořil i balustrádu, ozdobenou sochami od Ondřeje Filipa Quitainera. Dva postraní portály jsou uzavřeny železnými vraty a po jejich stranách stojí sochy světců Františka Serafinského a Antonína Paduánského, vytvořené roku 1730 sochařem Janem Michalem Biderle. Uprostřed průčelí strní

Věž hodinová,

jejíž osmihranná, cibulovitá střecha s otevřenou lucernou chrání proslavenou a básníky opěvanou

Zvonkovou hru loretánskou,

zakoupenou roku 1694 nákladem malostranského kupce Eberharda z Glauchova v Amsterodámě.

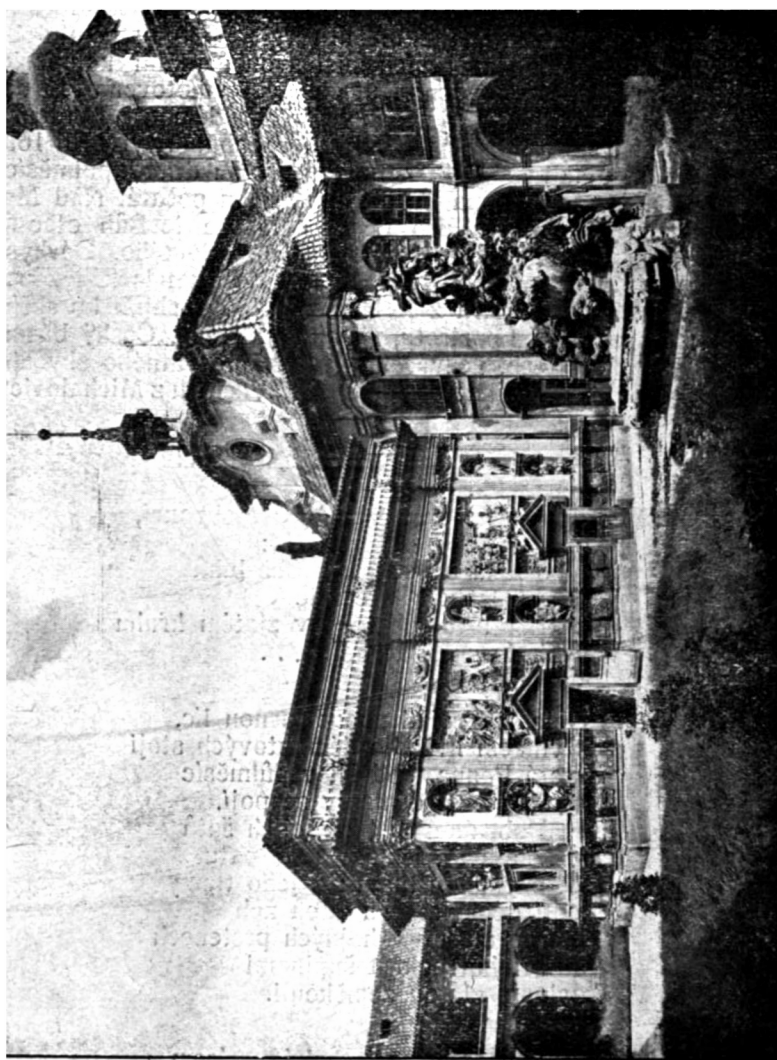
Ve věži je železný válec, jenž přichází v pohyb při bití celých hodin a pohybuje při tom dráty, sahajícími k 27 zvonkům, hrajícím mariánskou píseň. Malé zvonky zpívají tu k chvále Panny Marie zádušnou melodii písně do ticha ztemnělého nádvoří jako sbor malých okřídlených andělských hlaviček. Malostranský rodák, básník Jan Neruda, pěl o nich lyrické verše:

Co dítě jsem je slýchal
ty Loretánské zvuky
a srdéčko mé chtělo
v svět širý nést své tluky . . .

Loretánské poutní místo tvoří pravidelný čtverec nádvoří, uprostřed něhož stojí posvátná chýže, „santa casa“. Kolkolem nádvoří běží křížová, dovnitř otevřená chodba s arkádami, v jejichž čtyřech rozích a v prostředku strany severní i jižní je umístěno šest kaplí, uprostřed strany východní pak kostel „Narození Páně“. Vejdeme-li průčelní budovou dovnitř a obrátíme-li se v křížové chodbě od vchodu vlevo, vejdeme v přízemí do třech komnatek, chovajících slavnou

Loretánskou pokladnici,

již se v ceně zlata, stříbra a drahokamů nevyrovná v Čechách žádný jiný poklad umělecký. Založen byl záhy po založení kaple a rozmnožil se brzy tou měrou, že již 1690 musily býti místnosti rozšířeny a konečně přikročeno 1699 až 1702 k stavbě zvláštního pevného útočiště před svatou chýží. Komnaty obnoveny byly 1882, při čemž klenoty prohlédl a opravil pražský zlatník Rummel. Skříně jsou vesměs dubové, bohatě vyřezávané a pěkně okované.

Nádvoří Lorety.

Nejslavnějším předmětem sbírky je Monstrance diamantová, zaujímající mezi liturgickými nádobami doby barokové jedno z prvních míst svou geniální komposicí a bravurním provedením uměleckým. Zhotovena je z pozlaceného stříbra a posázena 6222 démanty. Vídeňští zlatníci Matěj Stegner a Jan Klumischbaum vytvořili 1699 arcidílo. Na noze svíjí se kolem stromu drak k půlměsíci, na něm stojí Panna Maria bez hříchu počatá. Nad Madonou je schránka pro hostie. Nahoře je Bůh otec se zlatou a smaltovanou holubicí Ducha Svatého. Dárkyně tohoto nesmírného pokladu hmotného i uměleckého, hraběnka Ludmila Eva z Kolovrat († 1695) shlíží ke skříni monstrancové s portretu, visícího na stěně. Český básník Svatopluk Čech, uchvácen skvělostí posvátného skvostu, opěval jej krásnými verši ve svém „Václavu z Michalovic“.

A z těch darů pobožnosti vroucí
vykouzřila ruka umělá
monstranci tak drahou, čaroskvoucí,
že jí rovné země nezřela:
Jako luna s jasných nebes luhů
čistým leskem jaré lilie
z křišťálové schránky v zlatém kruhu
vyzírала sněžná hostie . . .

Dole, k Trojici pnouc jasnou líc,
s vínkem hvězdíc démantových stojí
svatá Panna, pod Ní v půlměsíc
větší, menší démanty se pojí.
Pod obrubou zlatých jejích šatů
had se svíjí, jemuž klade patu
na ohyzdnou hlavu: z jeho tlamy
svítí démantových zubů žeh
a trup mocný v hojných prstenech
stříbrnými pokryt šupinami
ovinuje zlatou zeměkouli.

Nelze postihnouti chabým pérem
zjevu toho nevýslovnou krásu,
když těch paprsleků skvostný dav
zablyskotal v mihotavém jasu
svící četných plapolem se vzňav:
jak by utkán z jisker jíní hravých,
ze krůpějí zážných vodotrysků,
z divukrásných hvězdíc třepetavých . . .

Nejstarším kusem sbírek je gotický kalich stříbrný z roku 1510, práce českého zlatníka, darovaná Kryštofem Ferdinandem Popelem z Lobkovic. Vynikajícím dílem je i krucifix ze slonové kosti z počátku XVII. věku, zlatý a křišťálový pacifikál pražského kardinála Harracha, na dřevě malovaný obraz „Madony s Jezulátkem“ ze sbírek Rudolfa II., připisovaný Albrechtu Dürerovi. V nepřehledném množství vidí oko jesličky z ebenového dřeva, smaltované obrázky, missály, relikviáře, porcelány, liturgická roucha, ebenový kříž se Spasitelem z kosti slonové od Beneventa Celliniho, křišťály, obrazy, nábytek . . .

Loretská kaple,

či „Posvátná kaple Nazaretská“, založena byla již 1626 nákladem Benigny Kateřiny z Lobkovic, která její ošetřování svěřila blízkým Kapucínům. Vystavěna je podle svého italského vzoru v tvaru obdélníka a stavbu vedl Jan Orsi. Mramorové sochy originálu byly tu zprvu naznačeny černě konturovanou malbou a teprve 1664 provedl je v štku Jakub Agosto. Obnovil je nákladem vévody Mořice z Lobkovic 1878 pražský štukatér Jan Ferdinand Pellegrini. Vypuklé tyto obrazy představují život Panny Marie a Proroky starozákonní i Sibylly, pokud mají vztah k Matce Boží.

Severní podélná strana má šest soch a dva obrazy, představující „Narození“ a „Zasnoubení“ Panny Marie. Západní strana průčelní vedle čtyř soch ozdobena třemi obrazy „Zvěstování“, „Navštivení“ a „Příchod do Betléma“ Panny Marie. Jižní podélná strana má šest soch a dva vypuklé obrazy „Narození Páně“ a „Klanění se Mudrců“. Posléze na straně východní jsou čtyři sochy a dva obrazy, představující „Smrt Matky Boží“ a „Andělstvo přenášející chýži svatou z Nazareta do Evropy“.

Vnitřek kaple je polotmavý. Její zdi z hrubých cihel nesou částky nástěnných obrazů ze života Panny Marie, zhotovených 1795 malířem Františkem Kunzem podle italského vzoru v Loreš. Na dvou místech zadělány jsou

dva trámy a na jednom místě spatřuje se cihla z posvátného domku v Loretě sem přinesená. Na oltáři stojí svatostánek stříbrný, zhotovený 1684 z darů obětí, pak dva vypouklé stříbrné obrázky mariánské a křišťálový kříž. Nad oltářem lze viděti stříbrnou mřížku se srdcem z dukátového zlata od hraběnky Johany Schönbornové a čtyry visící lampy stříbrné. Nad mříží čte se latinský nápis: „Panno milostná, spravuj rod Lobkoviců!“ Na straně evangelijní nalézají se ve zdi z cínu lité dveře k svatostánku, ozdobené vypuklým obrazem „Zvěstování Panny Marie“ a ve zdích jsou zadělány dva svícny z cínu ulité.

Ve výklenku za oltární stříbrnou mříží stojí socha černé Matky Boží Loretánské ze dřeva vyřezávaná. Kolem sochy září paprsky ze stříbra v rámeček upravené a erbem i nápisem dávkyně, hraběnky Alžběty Apolény Kolovratové, opatřené. Soše náleží mnoho drahocenných šatů, uložených v pokladu, většinou dary rodu Lobkoviců. Stříbrných ozdob je v celé kapli asi padesát kilogramů a pražský klenotník Rummel je 1882 zdarma opravil, přičemž i vnitřek kaple byl obnoven. V kapli je pochováno mnoho členů rodu Lobkoviců, odpočívajících pod tímto svatým domem, zvaným „santa casa“.

Po obou stranách „Kaple Loretánské“ je nádvoří ozdobeno dvěma kamennými kašnami. Severně od kaple je kašna se sousoším „Vzkříšení Páně“ a jižně kašna se sochou „Nanebevzetí Panny Marie“. Obě jsou dílem pražského sochaře Jana Michala Biderle, který je 1730 vytvořil.

Arkádová chodba

postavena byla 1634 jako výpomoc nedostačujících místností kolem čtyřhraného nádvoří. Kryté arkády stavěny jsou v slohu pozdní renesance a nad nimi 1747 zřízena byla galerie, celek pak upraven v baroku.

Klenbu arkád pomaloval 1750 malíř Felix Antonín Scheffler ve 45 freskách symboly „Litanií Loretánské“

Vnitřek kostela Narození Páně
v Loretě.

a 1882 je obnovil Antonín Anděl: Pod klenbou jsou na plátně malované obrazy milostných výjevů mariánských, které obnovil František Karel Kolář. Na stěnách chodby je nad klekátky za sklem na plátně malovaných 22 obrazů svatých patronů, jejichž tváře byly malovány jako portréty mecenášů z české šlechty ve skvělých úborech. Je mezi těmi patrony i Svatá Ludmila, Jan Nepomucký, Karlovská Panna Maria a Chrudimský Spasitel.

Kostel Narození Páně,

stojící uprostřed východního křídla kryté chodby, založen byl roku 1661 jako kaple a rozšířen roku 1717 v nynější podobu barokovou. Opatřen je dvěma věžemi s pěti zvony, ulitými Mikulášem Löwem z Löwenberka. Uvnitř je pět oltářů.

Vnitřek oslňuje bohatou výzdobou z mramoru a zlata. Na klenbě vymaloval Václav Vavřinec Rainer freska ve třech polích, vypodobňujících nad kruchtou „Narození Páně“ se čtyřmi proroky v úhlech, uprostřed klenby „Klanění mudrců v Betlémě“ se čtyřmi Evangelisty, poblíž hlavního oltáře pak „Obětování Ježíška v chrámě“.

Hlavní „Oltář Narození Páně“ je celý mramorový a má v bohatém mosazném rámu Heintschovu kopii Raffaelovy „Madonny“, jejíž oděv posázený je drahokamy. Po stranách stojí sochy světců Josefa a Jáchyma. Bronzový svatozánek a relikviáře jsou vyloženy stříbrem.

Na straně evangelijní je „Oltář Svatého Felicissima“, španělského mučedníka, jehož kostra je tu uložena v skleněné skříni. Naproti je „Oltář Svaté Marcie“, rovněž španělské mučednice, s ostatky zahalenými v drahocném hávu.

V lodi stojí na evangelijní straně „Oltář Svaté Apolény“ ozdobený obrazem Antonína Kerna, jehož obraz visí i na protějším „Oltáři Svaté Háty.“

Po stranách jsou v lodi dva „Oratoře knížat Lobkoviců“, pod nimi čtyři sochy. Kazatelna je zdobena dřevorezbami mariánskými.

Kaple Panny Marie Bolestné

stojí v jihozápadním rohu chodby, vystavěna roku 1685 nákladem malostranského patricije Ferdinanda

Vendiše z Ašenfeldu pro zázračnou šošku, zachráněnou bez pohromy z požáru v slezském městě a darováno císařským ballmistrem Václavem Rincolinim.

Kupole je ozdobena freskou „Pohřbu Páně“. Zázračná soška mariánská stojí na barokovém oltáři a nad ním je obraz Svaté Maří Magdaleny. Poboční oltář je zasvěcen Svaté Starostě, španělské mučednici, která než by se provdala za pohanského krále vyprosila si od Boha znetvoření mužským plnovousem, načež byla ukřižována. Po stranách stojí sochy mučednic Barbory a Kateřiny, na stěně pak visí obraz Svaté Lidviny.

Kaple Svaté Anny.

stojící v severozápadním úhlu ochozů, vystavěna byla roku 1687 od několika mecenášů. Na barokovém oltáři je sousoší Kristovo, Matky Boží a Svaté Anny, vedlejší oltář ozdoben obrazem Svatého Vavřince, na stěně visí obraz Svaté Kláry. Kopule má fresku „Obětování Panny Marie“.

Kaple Svatého Josefa.

stojící v severovýchodním rohu ochozu, zřízena byla roku 1691 od hraběnky Ludmily Evy Kolovratové. V kopuli je freska „Dvanáctiletý Ježíš v chrámě“, na předním oltáři obraz „Svaté Rodiny“, nad ním je Bůh Otec a po stranách stojí sochy světců Václava a Ludmily. Druhý oltář ozdoben obrazem Svatého Felixe Kapucína. Na stěnách visí malby světců Valentina a Valburgy.

Kaple Svatého Františka Serafinského

uprostřed severní chodby zřízena byla roku 1664 nákladem kněžny Eleonory Karoliny z Lobkovic.

Před ní je několik sklípků s rakvemi šlechticů z rodu Valdštýnů, Černinů a Kolovratů.

Kaple je bohatě vyzdobena díly malířskými, z nichž nejkrásnější je oltářní obraz Petra Jana Brandla, líčící živě výjev, jak Světec u vytržení dostává stigmata. Vzácný obraz byl však opravou poškozen. Na stěnách visí pět obrazů ze života Chudáčkova a portret Svaté Maří Magdaleny. Klenba je pomalovaná freskou Světce, ubírajícího se do nebe.

Kaple Svatého Antonína Paduánského

v jižním křídle ochozu postavena roku 1664 z daru téže kněžny. Na oltáři je Světec zachycen obrazem Šebestiána Zeillera a na stěnách visícím cyklem osmi maleb z jeho života.

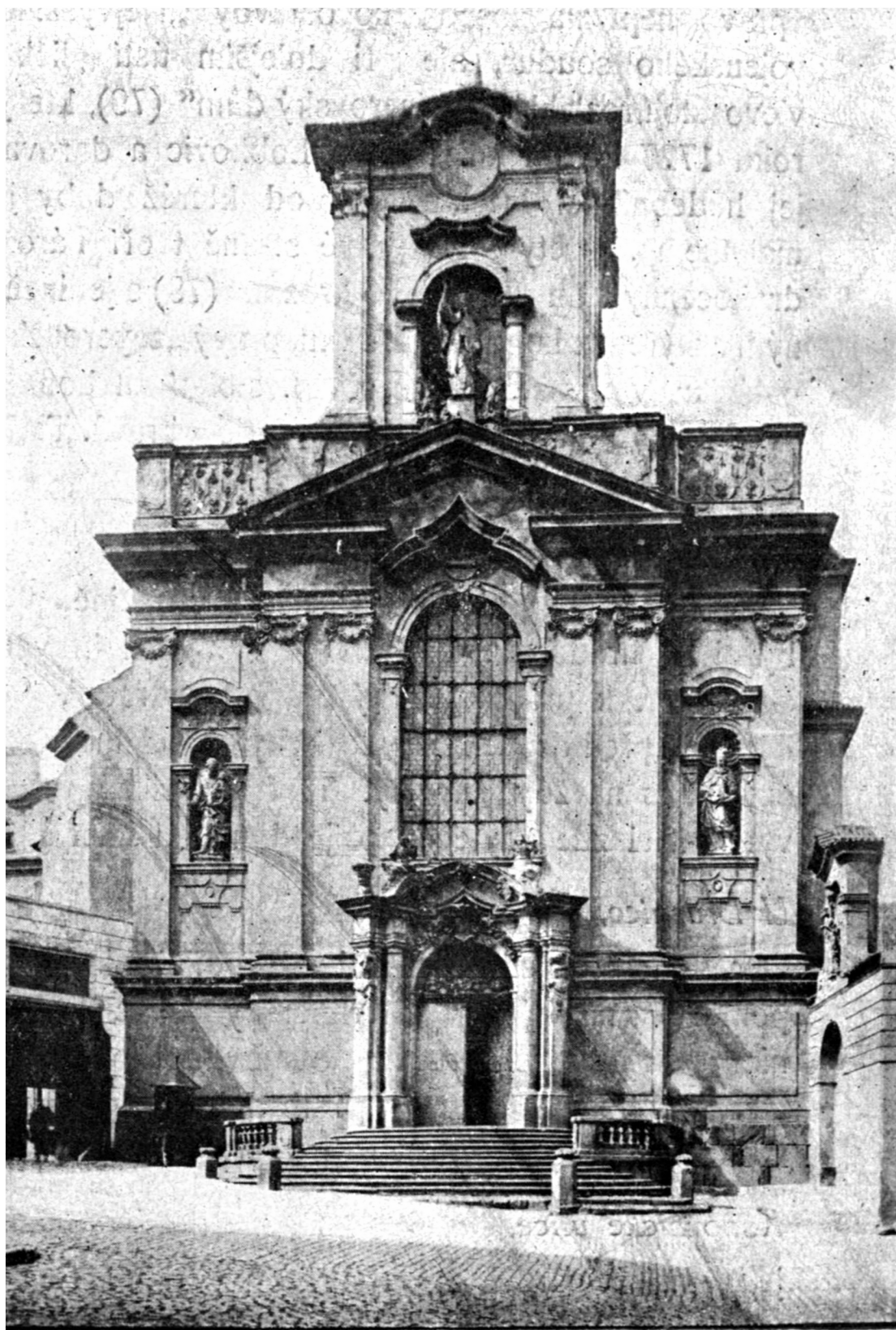
Kaple Svatého Kříže,

stojící v jihovýchodním rohu ochozu, vystavěna byla roku 1691. Na „Oltáři Svatého Kříže“ je pěkný krucifix a za ním obraz „Očistce“. Na „Oltáři Svatého Placida“ je obraz Světce, napadeného mořskými lupiči. Zajímavý je obraz kajícího „Dismase na kříži“, visící na stěně, a freska v kupoli, představující, jak Matka Boží bere Dismase v ochranu. Socha „Zbičovaného Spasitele“ doplňuje výzdobu kaple.

Vycházíme ven průčelím a zatáčíme se vpravo ke klášteru kapucínskému, odkudž krytou vzdušnou chodbou mohou řeholníci přejít do svého druhého domu „Lorety“. Chodba tato se svými čtyřmi klenu-tými oblouky tvoří zároveň mocnou bránu ke

Kapucínské ulici,

spojující „Loretánské náměstí“, křivolace s „Novým Světem“. Vlevo vysoká zeď „Kapucínského kláštera“,

Chram Svatého Jana Nepomuckého na Novém Světě.

vpravo nepěkná fasáda novostavby „Nejvyššího vojenského soudu“, ale při dolejším ústí uličky vlevo stojí rozlehlý „Šmicerovský dům“ (79), který roku 1727 koupil kníže Filip Lobkovic a daroval jej hudebníkům loretánským, od kteréž doby je majetkem „Lorety“. Po pravé straně tvoří nároží drahocenný dům „U zlatého hroznu“ (78) s jedinečným arkýřem z konce XVII. věku, pravý „zeyerovský paláček“, v němž koncem XVIII. století žil bohatý Josef Pikart uprostřed bohaté galerie obrazů. Tady vcházíme do starobylé ulice

Nového světa,

položeného při potoku „Brusnici“ v nížině pod bývalými hradbami. Otáčíme se vpravo a brzy tu docházíme k průlomů v bývalé zdi zahradní, kde byl ještě před dvaceti roky idylický koutek hradčanský, dnes navždy zmizelý. Trať elektrické dráhy vynutila si zde zbytečný příjezd novou ulicí

U Brusnice,

která nás alespoň poněkud odškodňuje krásným pohledem na bývalý „Šternberský palác“ a nad ním se vynořující průčelí „Svatovítského dómu“, jakoby vyrůstajících z propasti „Jeleního příkopu“. Obracíme se opět vpravo do ústí

Kanovnické ulice,

jejíž pravé nároží tu vytváří dům „Huti Svatovítské“ (73), který Ferdinand I. roku 1547 vystavěl pro „Špitál Svatého Antonína“, zrušený r. 1787, ale zase obnovený jako „Špitál vojenský“. Bývalá

zrušená „Kaple špitálská“ je obnovená a je přístupna ve dvoře vpravo. V pěkném domě jsou umístěny kanceláře „Jednoty pro stavbu dómu Svatovítského“ a v prvním patře bydlí slavný stavitel dómu, architekt Kamil Hilbert. Se stavební hutí sousedí nádherný

Kostel Svatého Jana Nepomuckého,

na „Novém Světě“ zvaný, který tu vybudoval řád Voršilek v letech 1720 až 1728. Byly se jeptišky rozhodly o rok dříve, než Mučedník zpovědního tajemství byl beatifikován, aby mu na klasické půdě jeho zázračné činnosti vystaven byl chrám, v němž by budoucí blahoslavenec a světec našel skvělý stánek. Nejgeniálnější pražský architekt a nejslavnější mistr freskové malby pražského baroka spojili se tu k dílu, jež podnes náleží mezi nejzralejší pomníky jejich umění.

Kilián Ignác Dinzenhofer vystavěl bohaté barokové průčelí, vyvrcholené v štítu „Sochou Svatého Jana Nepomuckého“. Nad vchodem je krásná mříž. Neohlížeje se na vzácnost stavby, zrušil Josef II. kostel 1784, v němž umístěno vojenské skladiště. Teprve 1861 určen byl k bohoslužbě pro vojiny evangelíky a 1902 obnoven i vysvěcen od polního biskupa Bělopotockého.

Jižně od kostela stojí bývalý „Klášter Voršilek“, vystavěný na místě „Talmberského domu“ r. 1706, v němž mimo konventu měly jeptišky i dívčí školu. Po zrušení kláštera roku 1784 poslány sestry do kláštera v nynější „Voršilské ulici“, kde řád podnes působí. Tady umístěny byly kasárny vojenské a po převratu je v budově „Zemská vojenská nemocnice“ Ubíráme se odtud zakřivenou

Kanovnickou ulicí

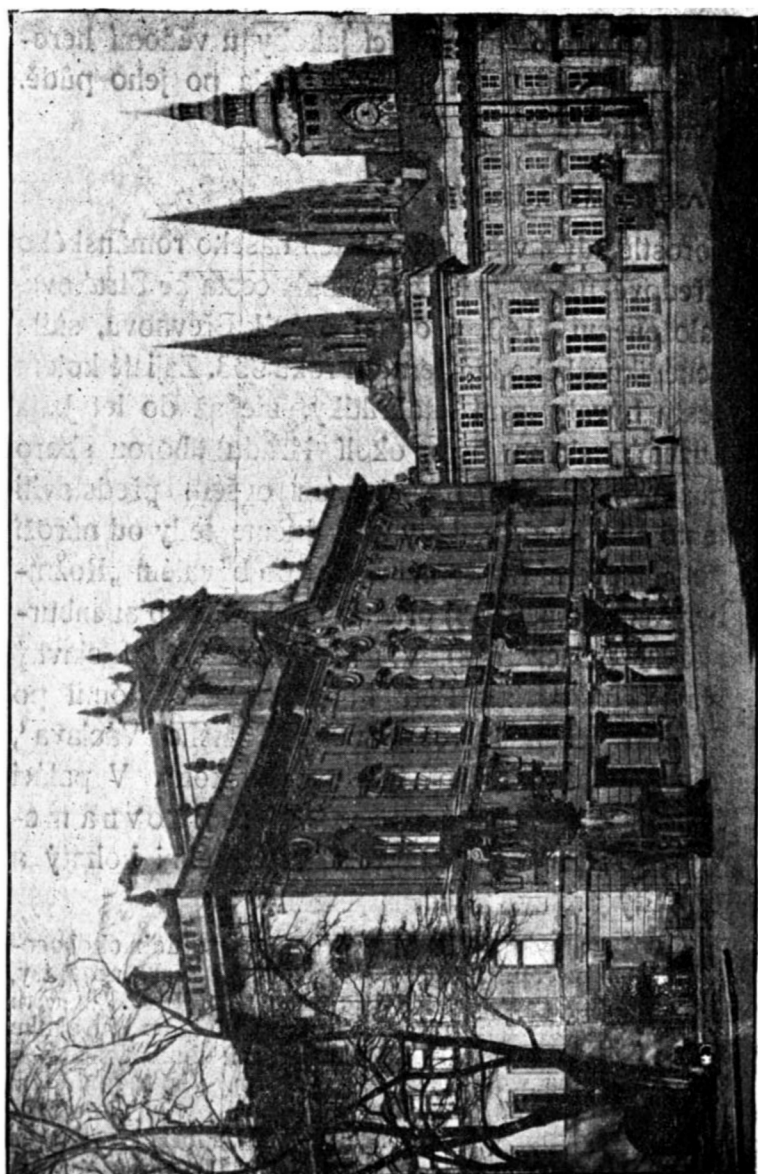
a míjíme v pravo bývalý dům „Pážat královských“, koupený roku 1884 pražskou obcí od eráru a upravený 1892 k účelu školnímu. Na samém konci ulice v rohu stojí „Kanovnický dům“ (68) se „Sochou Svatého Jana Nepomuckého“ v průčelí. Po levé straně ulice jdeme kolem starobylého „Hložkovského domu“ (70), nazvaného po Albrechtu Hložkovi ze Žampachu, hradním hejtmanu 1683, v němž koncem XVIII. věku měl dílnu proslulý umělec truhlářský Jiří Kunert. Nároží ulice a náměstí tvoří obrovský a prastarý

Martinický palác,

jehož část do ulice bývala kdysi „Trčkovským domem“. Skupina těchto budov i s rozsáhlým dvorem je místem historickým.

Již v době karolinské měl tu svůj dům český kronikář a kanovník kapituly svatovítské Beneš Krabice z Veitmile, který po dvacet let řídil stavbu „Svatovítské katedrály“. Později zde bydlil slavný mistr Vojtěch Rankův de Ericino, rektor „Karlovy university“ a scholastik kapituly. V nynější starobylé podobě vystavěl dům Ondřej Teyfl z Kinstorfu a již 1583 jej koupil Jiří Bořita z Martinic a odtud chodil úřadovati na Hrad místodržící Jaroslav Bořita z Martinic, z oken hradních 1618 vyhozený. Ten v paláci zřídil před svou smrtí 1649 též „Kapli Martinickou“, zasvěcenou Svatému Janu Nepomuckému ještě před kanonisací a vyzdobenou freskami. Skvělé renesanční průčelí do náměstí je dosud ozdobeno erbem martinickým. V domě bydlí jednatel mileniového „Výboru Svatováclavského“ Václav Janda.

Ústím „Kanovnické ulice“ přicházíme tu kolem „Martinického paláce“ na jedno z nejskvělejších náměstí celé Prahy, obestřené slávou dějin i umění,

Arcibiskupský palác.

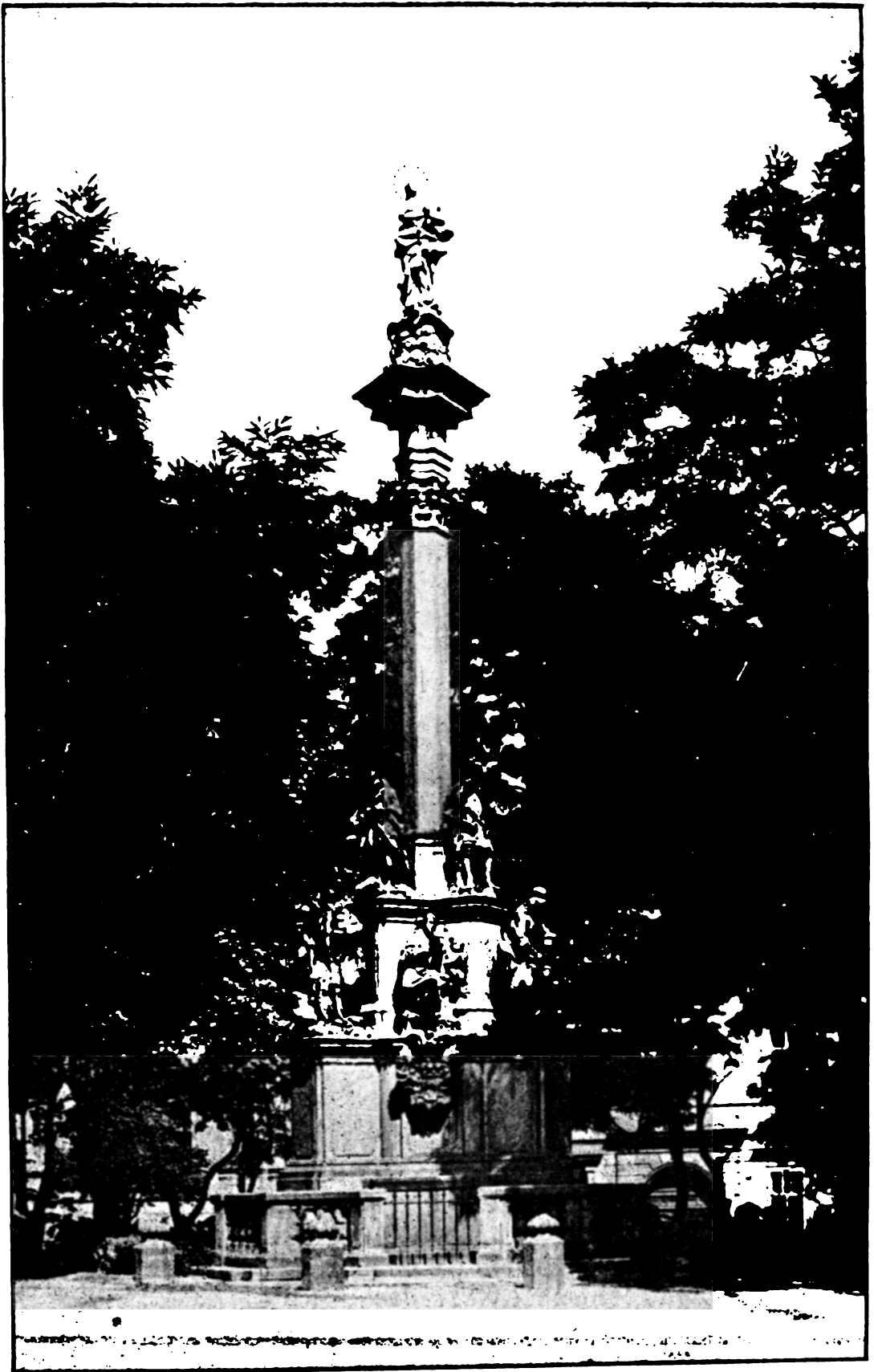
vzácně zasněné a dumající jakoby u vědomí heroické minulosti, jež tisíc let kráčela po jeho půdě. Vcházíme tu na

Hradčanské náměstí.

porostlé kdysi v šerých dobách našeho románského středověku lesem, jímž se vinula cesta ke Strahovu, založenému 1140, a odtud dále k Břevnovu, sídlu benediktinského kláštera od roku 993. Zajisté kolem cesty bývaly lesní letohrádky, ale až do let Jana Lucemburského bylo okolí Hradu „horou skoro pustou“. Dnes nelze si nám ovšem představit tento stav před šesti sty lety. Jděme tedy od nároží podél severní fronty náměstí a po bývalém „Rožmberském domě“ (63) přicházíme k „Saskolauenburskému paláci“ (62), v němž 1372 bydlil slavný stavitel a sochař Petr Parléř, stavitel dómu po čtyřicet let a tvůrce „Sochy Svatého Václava“, zdobící dosud „Kapli Svatováclavskou“. V paláci nalézá se znamenitá a převzácná Knihovna metropolitní kapituly, a v ni velmi bohatý a důležitý archiv.

Založena byla ve XIV. století a během dob obohacována tou měrou, že dnes obsahuje již 1702 rukopisy, 1100 prvotisků a přes 25 tisíc tisků pozdějších. Jsou tu vzácné rukopisné památky k českým dějinám církevním a bohoslovná i filosofická literatura všech oborů. Přístupna je ovšem pouze vědeckým badatelům. Jejím ředitelem je světcí biskup Antonín Podlaha, který její poklady prostudoval způsobem výjimečným, pořídil epochální „Soupis rukopisů“, dílo eminentně vědecké, jímž tato nepřeborná pokladnice stala se známou celému vědeckému světu.

Mijíme dále „Losenavský dům“ (61) a přicházíme ke krásnému bývalému „Šternberskému pa-

Brokofův Mariánský sloup na Hradčanském náměstí.

láci“ (60), nyní majetku metropolitní kapituly, která v něm mimo ústředního ředitelství umístila i své

Kapitolní děkanství.

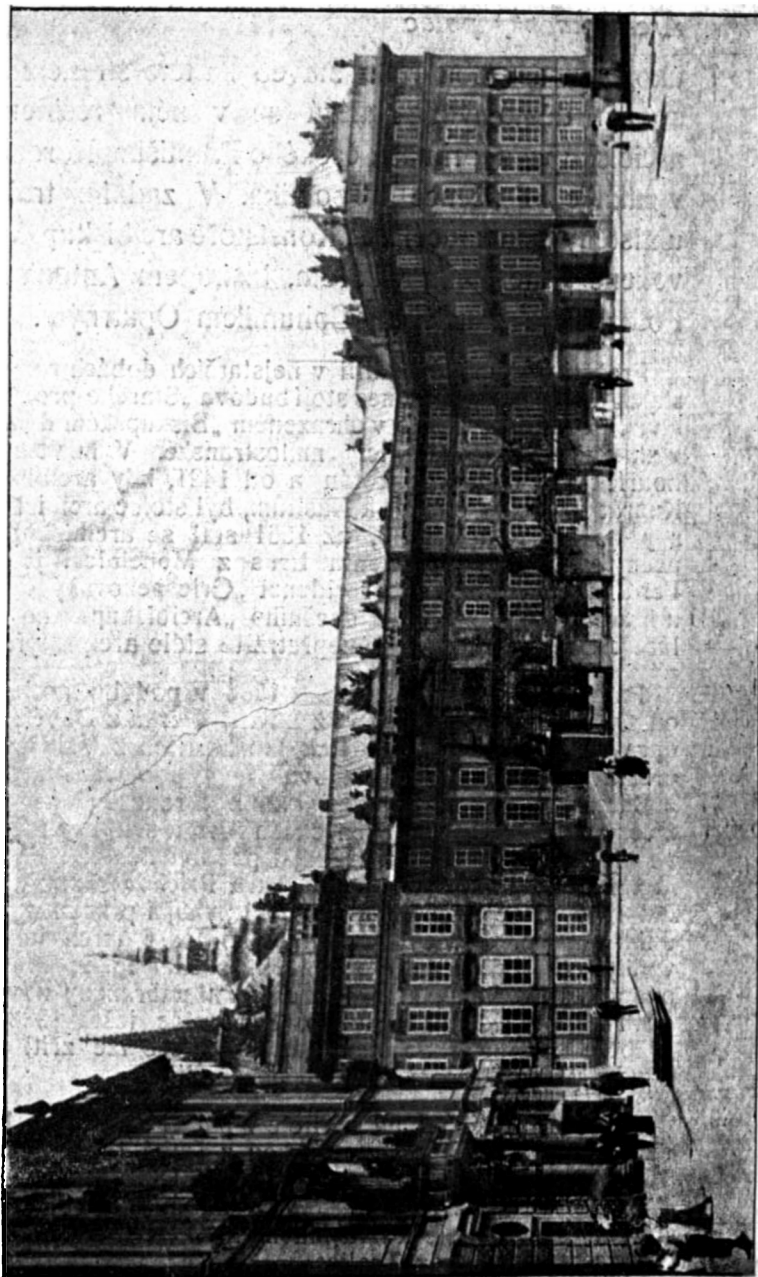
dnes sídlo světícího biskupa a děkana kapituly Jana Nepomuka Sedláka, ušlechtilého a jemného mecenáše, významného spisovatele a věrného českého vlastence. Pak následují dva domy kanovnícké, z nichž první slul kdysi „U černého orla“ (59) a druhý „Kaplířským domem“ (58). Za tímto domem jest ulička, kterou se lze dostat k nádhernému „Šternberskému domu“ (57), nynějšímu

Ernestinum.

v němž ušlechtilý „Spolek paní Svaté Anny“ vydržuje od 1872 „Ústav slabomyslných“. Působil zde až do své smrti vlastenecký lékař a spisovatel Karel Amerling.

Na konci XVI. věku stál zde palác Kryštofa Popela z Lobkovic, který dal 1599 odlíti v Norimberce od Wurzelbauera bronzovou skupinu „Venuše s Amorem“. Sousoší stálo v zahradě na kašně. Později přestěhována celá fontána do „zahrady Valdštejnské“ na „Menším Městě Pražském“ a 1648 odvezli ji Švédové z větší části jako kořist. Kniže Lichtenštejn koupil ji 1888 ve Stockholmě a daroval „Uměleckopřemyslovému Museu“ v Praze.

V nynější podobě vystavěn byl dům jako hraběcí majorátní „Palác Šternberský“ koncem XVII. věku od Václava Vojtěcha ze Šternberka, učence a milovníka umění, který vystavěl i rozkošný „Zámeček v Troji“. Palác koupila v 1796 „Společnost vlasteneckých přátel umění“ a zařídila v něm obrazárnu, již později přestěhovala do „Rudolfinum“. Ale také sbírky „Českého Musea“ zde byly chovány v letech 1821 až 1847, než je odvezli na „Příkopy“. Krásnou kopuli palácovou lze nejlépe viděti z „Jelení ulice“ a z kraje „Kanovnícké ulice“.

Vstup do prvního nádvoří Hradu.

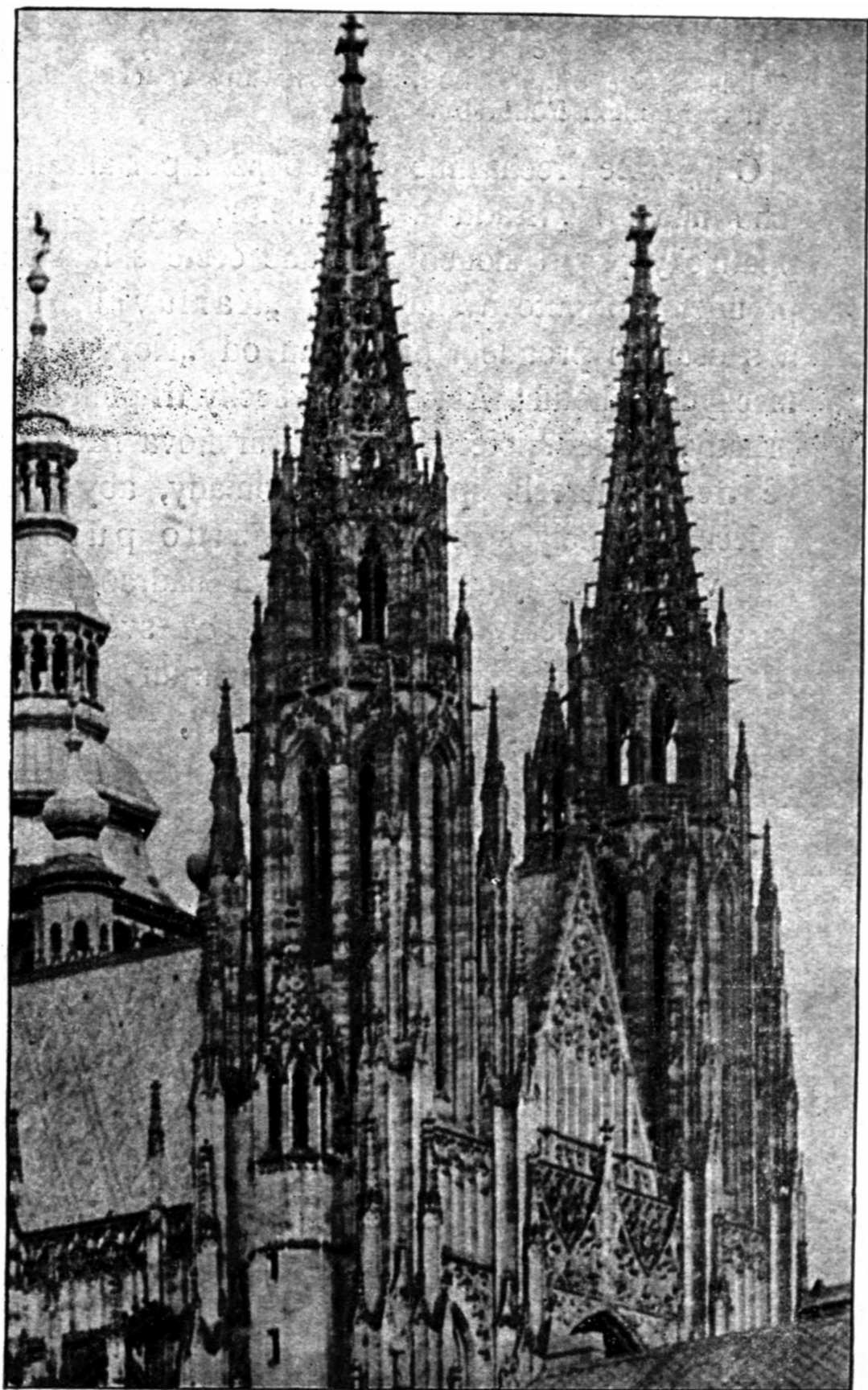
Arcibiskupský palác

ukončuje dlouhou řadu staveb na této straně způsobem důstojným. Nalézá se v něm residence arcibiskupa a primasa českého Františka Kordače, vynikajícího učenice a politika. V zadním traktu umístěny jsou kanceláře „Konsistoře arcibiskupské“, vedené generálním vikářem, biskupem Antonínem Podlahou a kancléřem Bohumilem Opatrným.

Pražští biskupové bydlili v nejstarších dobách románských při kostele, kde dnes stojí budova „Starého probošství“. Později měli sídlo v ohrazeném „Biskupském dvoře“ v dnešní „Mostecké ulici“ malostranské. V husitských bouřích byl dvůr ztroskotán a od 1421, kdy arcibiskup Kunrát z Vechty odpadl k Husitům, byl stolec arcibiskupský po 140 roků osiřelý, až 1561 stal se arcibiskupem učený a výmluvný Antonín Brus z Mohelnice, jemuž Ferdinand I. daroval za residenci „Griespekovský dům“ u hradu, stojící na ploše dnešního „Arcibiskupského paláce“. Od té doby zde je nepřetržitě sídlo arcipastýřské.

Palác byl zprvu přestavěn 1564 v podobu gotickou od Oldřich Augustalia, ale již Zbyněk Berka z Dubé 1606 upravil dům renesančně. Pak Jan Bedřich z Valdštejna přestavěl skoro celou budovu 1694 pomocí Matouše z Burgundu, dal vypracovati ozdobný renesanční portál z červeného mramoru sliveneckého 1676 a svůj erb umístil ve vlysu pod balkonem. Nynější podobu dostal palác za arcibiskupa hraběte Antonína Petra Příchovského, který dal 1765 palác rozšířiti a vystavěl nynější průčelí v pozdním baroku. Pražský stavitel Jan Josef Virch umístil veliký erb rodu nahoře v průčelí, sochař Ignác Platzer ozdobil je sochami, které po zchátrání nahrazeny novými od Tomše Seidana. Obnoven byl palác ještě 1888 za hraběte Františka Schönborna, jehož erb lze zřítí nad oknem pod balkonem druhého poschodí.

Kaple Svatého Jana Křtitele v paláci vystavěna byla skvostně již arcibiskupem Berkou z Dubé 1592, později 1599 obnovena a výzdobena freskami malíře Daniela Aleše z Květné z Plzně. Jsou to na stropě výjevy ze života Jana Křtitele a nad hlavním „Oltářem Nejsvětější Trojice“ je to obraz Trojice.

Věže západního průčelí dómu.

Přízemí paláce chová v pravém křídle bohatý „Archi v arcibiskupský“ s knihovnou, zpracovávaný vědecky učen-
cem Antonínem Podlahou.

Od paláce přecházíme vpravo již k portálu prv-
ního nádvoří „Hradu královského“, kde se náš
poutnický proud sloučí po dlouhé cestě s hlavním
proudem, připutovavšim přes „Karlův most“
a s drulým proudem přibyvším od „Nových zá-
meckých schodů“. A tak zde všechny tři poutnické
proudy, vyšlé společně z „Masarykova nádraží“
ve třech směrech, splynou dohromady, aby spo-
lečně splynuly s proudy „prvního puto-
vání“ vyšlými „z Denisova nádraží“,
a prohlédly s nimi vlastní *cíl* své
pouti, Svatovítský velechrám
„s Kaplí Svatováclavskou“,
tisíciletým Grálem
českého národa.

* *

*

*Za vydatné povzbuzení k této práci J. M. biskupu
Antoninu Podlahovi a historiku umění
Václavu Hrudkovi, za poskytnutí fotografií
spisovatelům Antoninu Šormovi a Jin-
dřichu Šámalovi, fotografům Štencovi,
Vojtovi Sadilovi a Reachovi,
za propůjčení štočků „Výboru Svato-
janskému“ v Praze, za přátelskou
pomoc členům „Výboru Svato-
václavského“ srdečně děkuje
--- spisovatel. ---*

** * **
